

MINISTERI D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA

13972 ORDRE ECI/2211/2007, de 12 de juliol, per la qual s'estableix el currículum i es regula l'ordenació de l'educació primària. («BOE» 173, de 20-7-2007.)

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, disposa a l'article 6.4 que les administracions educatives han d'establir el currículum dels diferents ensenyaments que regula la Llei, del qual han de formar part els aspectes bàsics del currículum que constitueixen els ensenyaments mínims.

Fixats pel Govern els ensenyaments mínims de l'educació primària en el Reial decret 1513/2006, de 7 de desembre, és procedent que el Ministeri d'Educació i Ciència estableixi el currículum d'aquesta etapa educativa per als centres que pertanyen al seu àmbit de gestió.

En aquest currículum s'incorporen per primera vegada les competències bàsiques que permeten identificar els aprenentatges que es consideren imprescindibles des d'un plantejament integrador i orientat a l'aplicació dels sabers adquirits i que l'alumnat ha de desenvolupar en l'educació primària i aconseguir en l'educació secundària obligatòria.

Els objectius de l'educació primària es defineixen per al conjunt de l'etapa. En cada àrea es descriu la manera en què contribueix al desenvolupament de les competències bàsiques, els seus objectius generals, orientacions metodològiques i, organitzats per cicles, els continguts i criteris d'avaluació. Els criteris d'avaluació, a més de permetre la valoració del tipus i grau d'aprenentatge adquirit, es converteixen en referent fonamental per valorar el desenvolupament de les competències bàsiques.

Sense perjudici del seu tractament específic en algunes de les àrees de l'etapa, la comprensió lectora, l'expressió oral i escrita, la comunicació audiovisual, les tecnologies de la informació i la comunicació i l'educació en valors s'han de treballar en totes les àrees. A fi de fomentar l'hàbit de la lectura s'estableix dedicar-hi un temps diari.

La intervenció educativa preveu com a principi l'atenció a la diversitat de l'alumnat i engloba l'atenció individualitzada, la prevenció de les dificultats d'aprenentatge i la posada en pràctica de mecanismes de reforç tan aviat com es detectin aquestes dificultats.

Als centres docents els correspon desplegar i completar, si s'escau, el currículum que estableix aquesta Ordre. Això respon al principi d'autonomia pedagògica, d'organització i de gestió que la Llei esmentada atribueix als centres educatius amb la finalitat que el currículum sigui un instrument vàlid per donar resposta a les característiques i a la realitat educativa de cada centre.

L'autonomia pedagògica i de gestió dels centres docents obliga, d'altra banda, a establir mecanismes d'avaluació. Per això, a més dels processos d'aprenentatge dels alumnes, l'avaluació ha d'abordar els processos d'ensenyament i la mateixa pràctica docent.

Així mateix, es regula la realització d'una avaluació de diagnòstic de les competències bàsiques assolides per l'alumnat en finalitzar el segon cicle d'aquesta etapa. Aquesta avaluació té caràcter formatiu i orientador, ha de proporcionar informació sobre la situació de l'alumnat, dels centres i del mateix sistema educatiu i permetre adoptar les mesures pertinents per millorar-los.

D'altra banda, el Reial decret 806/2006, de 30 de juny, pel qual s'estableix el calendari d'aplicació de la nova ordenació del sistema educatiu, determina les dates en què s'han d'implantar els ensenyaments corresponents a l'educació primària i s'han d'extingir els que regula la Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del

sistema educatiu. Per això, d'acord amb la disposició final segona del Reial decret esmentat, és procedent regular les mesures d'ordenació que possibilitin la implantació de l'educació primària.

En virtut del que s'exposa i amb l'informe previ del Consell Escolar de l'Estat, dispo:

Article 1. Objecte i àmbit d'aplicació.

1. La present Ordre té per objecte establir el currículum de l'educació primària, d'acord amb el que disposen l'article 6.4 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, i l'article 5.3 del Reial decret 1513/2006, de 7 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims de l'educació primària.

2. Així mateix, té per objecte regular l'ordenació de l'esmentada etapa educativa tenint en compte la disposició final sisena de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, i la disposició final segona del Reial decret 806/2006, de 30 de juny, pel qual s'estableix el calendari d'aplicació de la nova ordenació del sistema educatiu, establerta per la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

3. Aquesta Ordre és aplicable als centres docents corresponents a l'àmbit de gestió del Ministeri d'Educació i Ciència, tant al territori nacional com a l'exterior, on s'imparteixin ensenyaments d'educació primària, presencials o a distància.

Article 2. Principis generals.

1. L'educació primària té caràcter obligatori i gratuït. Comprèn sis cursos acadèmics, que s'han de cursar ordinàriament entre els sis i els dotze anys d'edat. Amb caràcter general, els alumnes i les alumnes s'incorporen al primer curs de l'educació primària l'any natural en què compleixen sis anys.

2. L'educació primària comprèn tres cicles de dos anys cadascun i s'organitza en àrees amb un caràcter global i integrador.

3. D'acord amb l'article 157.1.a) de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, el nombre màxim d'alumnes per aula és de 25 per a l'educació primària. En el cas que hi hagi alumnat amb necessitats educatives especials i en consideració a les seves característiques, aquest nombre pot ser modificat segons la normativa que ho reguli.

Article 3. Fins.

La finalitat de l'educació primària és proporcionar a tots els nens i nenes una educació que permeti afermar el seu desenvolupament personal i el seu propi benestar, adquirir les habilitats culturals bàsiques relatives a l'expressió i comprensió oral, a la lectura, a l'escriptura i al càlcul, així com desenvolupar habilitats socials, hàbits de treball i estudi, el sentit artístic, la creativitat i l'afectivitat.

Article 4. Objectius de l'educació primària.

L'educació primària ha de contribuir a desenvolupar en els nens i nenes les capacitats que els permetin:

a) Conèixer i apreciar els valors i les normes de convivència, aprendre a obrir d'acord amb aquestes, preparar-se per a l'exercici actiu de la ciutadania i respectar els drets humans, així com el pluralisme propi d'una societat democràtica.

b) Desenvolupar hàbits de treball individual i d'equip, d'esforç i responsabilitat en l'estudi així com actituds de confiança en si mateix, sentit crític, iniciativa personal, curiositat, interès i creativitat en l'aprenentatge.

c) Adquirir habilitats per a la prevenció i per a la resolució pacífica de conflictes, que els permetin desenvolupar-se amb autonomia en l'àmbit familiar i domèstic, així com en els grups socials amb què es relacionen.

d) Conèixer, comprendre i respectar les diferents cultures i les diferències entre les persones, la igualtat de drets i oportunitats d'homes i dones i la no-discriminació de persones amb discapacitat.

e) Conèixer i utilitzar de manera apropiada la llengua castellana i desenvolupar hàbits de lectura.

f) Adquirir en almenys una llengua estrangera la competència comunicativa bàsica que els permeti expressar i comprendre missatges senzills i desenvolupar-se en situacions quotidianes.

g) Desenvolupar les competències matemàtiques bàsiques i iniciar-se en la resolució de problemes que requereixin la realització d'operacions elementals de càlcul, coneixements geomètrics i estimacions, així com ser capaços d'aplicar-los a les situacions de la seva vida quotidiana.

h) Conèixer i valorar el seu entorn natural, social i cultural, així com les possibilitats d'acció i cura d'aquest.

i) Iniciar-se en la utilització, per a l'aprenentatge, de les tecnologies de la informació i la comunicació desenvolupant un esperit crític davant els missatges que reben i elaboren.

j) Utilitzar diferents representacions i expressions artístiques i iniciar-se en la construcció de propostes visuals.

k) Valorar la higiene i la salut, acceptar el propi cos i el dels altres, respectar les diferències i utilitzar l'educació física i l'esport com a mitjans per afavorir el desenvolupament personal i social.

l) Conèixer i valorar els animals més pròxims a l'ésser humà i adoptar maneres de comportament que afavoreixin que se'ls cuidi.

m) Desenvolupar les seves capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i en les seves relacions amb els altres, així com una actitud contrària a la violència, als prejudicis de qualsevol tipus i als estereotips sexistes.

n) Fomentar l'educació viària i actituds de respecte que incideixin en la prevenció dels accidents de trànsit.

ñ) Conèixer, apreciar i valorar les peculiaritats físiques, lingüístiques, socials i culturals del territori en què es viu.

Article 5. Elements del currículum.

1. S'entén per currículum de l'educació primària el conjunt d'objectius, competències bàsiques, continguts, mètodes pedagògics i criteris d'avaluació d'aquesta etapa educativa.

2. Els centres docents han de desenvolupar i completar el currículum que estableix aquesta Ordre, a través de l'elaboració d'una proposta curricular que ha de formar part del projecte educatiu del centre a què fa referència l'article 5.4 del Reial decret 1513/2006, de 7 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims de l'educació primària.

Article 6. Competències bàsiques.

1. L'annex I de la present Ordre recull les competències bàsiques que fixa el Reial decret 1513/2006, de 7 de desembre, que l'alumnat ha d'adquirir en l'ensenyament bàsic i que l'educació primària ha de contribuir a proporcionar:

Competència en comunicació lingüística.

Competència matemàtica.

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.

Tractament de la informació i competència digital.

Competència social i ciutadana.

Competència cultural i artística.

Competència per aprendre a aprendre.

Autonomia i iniciativa personal.

La incorporació d'aquestes competències bàsiques al currículum permet posar l'accent en els aprenentatges que es consideren imprescindibles, des d'un plantejament integrador i orientat a l'aplicació dels sabers adquirits.

2. El currículum que estableix aquesta Ordre contribueix a garantir el desenvolupament de les esmentades competències. La proposta curricular que els centres realitzin s'ha d'orientar així mateix a facilitar el seu desenvolupament.

3. En establir la seva organització i funcionament, les activitats docents, les formes de relació entre els integrants de la comunitat educativa i les activitats complementàries i extraescolars, els centres han de tenir com a objectiu també el desenvolupament de les competències bàsiques.

Article 7. Objectius, continguts i criteris d'avaluació.

1. L'annex II d'aquesta Ordre fixa la contribució al desenvolupament de les competències bàsiques i els objectius de les diferents àrees, així com els continguts i criteris d'avaluació de cada àrea en els diferents cicles.

2. Per tal d'orientar l'activitat docent, per a cada una de les àrees l'esmentat annex inclou orientacions metodològiques i per a l'avaluació.

Article 8. Principis metodològics.

1. En aquesta etapa s'ha de posar especial èmfasi en l'atenció a la diversitat de l'alumnat, en l'atenció individualitzada, en la prevenció de les dificultats d'aprenentatge i en la posada en pràctica de mecanismes de reforç tan aviat com es detectin les dificultats.

2. La metodologia didàctica ha de ser fonamentalment comunicativa, activa i participativa, i adreçada a aconseguir els objectius, especialment en els aspectes més directament relacionats amb les competències bàsiques.

3. L'acció educativa ha de procurar la integració de les diferents experiències i aprenentatges de l'alumnat i ha de tenir en compte els seus diferents ritmes d'aprenentatge, afavorint la capacitat d'aprendre per si mateixos i promovent el treball en equip.

4. Sense perjudici del seu tractament específic en algunes de les àrees de l'etapa, la comprensió lectora, l'expressió oral i escrita, la comunicació audiovisual, les tecnologies de la informació i la comunicació i l'educació en valors s'han de treballar en totes les àrees.

5. La lectura constitueix un factor fonamental per al desenvolupament de les competències bàsiques. Els centres, en organitzar la seva pràctica docent, han de garantir la incorporació d'un temps diari de lectura, no inferior a trenta minuts, en les diferents àrees i en tots els cursos de l'etapa.

Article 9. Àrees de coneixement.

1. Les àrees de l'educació primària que s'imparteixen en tots els cicles d'aquesta etapa són les següents:

Coneixement del medi natural, social i cultural.

Educació artística.

Educació física.

Llengua castellana i literatura.

Llengua estrangera.

Matemàtiques.

2. En el primer curs del tercer cicle, a les àrees incloses a l'apartat anterior, s'hi ha d'incorporar l'àrea d'Educació per a la ciutadania i els drets humans, en què s'ha de prestar especial atenció a la igualtat entre homes i dones.

3. En el tercer cicle de l'etapa, els centres poden oferir una segona llengua estrangera d'acord amb el que s'estableixi a aquest efecte.

4. L'organització en àrees s'entén sense perjudici del caràcter global de l'etapa, atesa la necessitat d'integrar les diferents experiències i aprenentatges de l'alumnat en aquestes edats.

Article 10. *Orientació i tutoria.*

1. En l'educació primària, l'acció tutorial ha d'orientar el procés educatiu individual i col·lectiu de l'alumnat.

2. Cada grup d'alumnes té un mestre tutor, que ha de coordinar l'actuació docent de tots els mestres que intervien en el seu grup i mantenir una relació permanent amb la família, per tal que els pares estiguin informats sobre el progrés de l'aprenentatge i integració socioeducativa dels seus fills i siguin escoltats en les decisions que afectin la seva orientació educativa.

3. Correspon al tutor la direcció i l'orientació de l'aprenentatge dels seus alumnes i el suport en el seu procés educatiu, en col·laboració amb les famílies, i, si s'escau, amb els serveis especialitzats.

4. Els pares o tutors han de participar en l'evolució del procés educatiu dels seus fills o tutelats i donar-hi suport, així com conèixer les decisions relatives a l'avaluació i promoció i col·laborar en les mesures de suport o reforç que adoptin els centres per facilitar el seu progrés educatiu.

Article 11. *Avaluació.*

1. L'avaluació del procés d'aprenentatge de l'alumnat ha de ser contínua i global, ha de tenir en compte el progrés de cada alumne en el conjunt de les àrees del currículum i s'ha de portar a terme considerant els diferents elements que el constitueixen.

2. Els mestres han d'avaluar els aprenentatges dels alumnes prenent com a referència les competències bàsiques, els objectius, els continguts i els criteris d'avaluació de cadascuna de les àrees recollits en els annexos d'aquesta Ordre i en la proposta curricular inclosa en el seu projecte educatiu. Els criteris d'avaluació de les àrees han de ser referent fonamental per valorar el grau d'adquisició dels aprenentatges i de les competències bàsiques.

3. En les sessions d'avaluació coordinades pel tutor del grup, s'ha de valorar l'aprenentatge dels alumnes en el conjunt de totes les àrees del currículum i, si s'escau, les mesures adoptades.

Article 12. *Promoció.*

1. En finalitzar cadascun dels cicles, i com a conseqüència del procés d'avaluació, els mestres del grup, en sessió d'avaluació, han d'adoptar les decisions corresponents sobre la promoció de l'alumnat, prenent en consideració especialment la informació i el criteri del tutor i el que estableix la proposta curricular del centre.

2. S'accedeix al cicle educatiu següent sempre que es consideri que s'ha assolit el desenvolupament corresponent de les competències bàsiques i el grau de maduresa adequat. S'hi accedeix, així mateix, sempre que els aprenentatges no assolits no impedeixin seguir amb aprofitament el nou cicle.

3. Quan no es compleixin les condicions que assenyala l'apartat anterior, s'ha d'estar un any més en el mateix cicle. Aquesta mesura es pot adoptar una sola

vegada al llarg de l'educació primària i ha d'anar acompanyada d'un pla específic de reforç o recuperació, organitzat pels centres.

4. S'accedeix a l'educació secundària obligatòria si s'ha assolit el desenvolupament corresponent de les competències bàsiques i el grau de maduresa adequat. S'hi accedeix, així mateix, sempre que els aprenentatges no assolits no impedeixin seguir amb aprofitament la nova etapa.

Quan no es compleixin les condicions que assenyala el paràgraf anterior, no es pot passar a l'etapa següent si no s'han utilitzat mesures de reforç previstes per a aquesta etapa i de permanència d'un any més en algun dels cicles.

Article 13. *Avaluació dels processos d'ensenyament i de la pràctica docent.*

Els mestres han d'avaluar els processos d'ensenyament i la seva pròpia pràctica en relació amb l'aconsegüiment dels objectius educatius de l'etapa i de les àrees i amb el desenvolupament de les competències bàsiques. L'avaluació ha d'incloure, almenys, els aspectes següents:

a) L'adequació dels objectius, continguts i criteris d'avaluació a les característiques i necessitats dels alumnes.

b) Els aprenentatges assolits per l'alumnat.

c) Les mesures d'individualització de l'ensenyament amb especial atenció a les mesures de suport i reforç utilitzades.

d) La programació i el seu desenvolupament i, en particular, les estratègies d'ensenyament, els procediments d'avaluació de l'alumnat, l'organització de l'aula i l'aprofitament dels recursos del centre.

e) La relació amb l'alumnat, així com el clima de convivència.

f) La coordinació entre els mestres del cicle i entre els diferents cicles i dels mestres del tercer cicle amb els professors d'educació secundària.

g) Les relacions amb el tutor o la tutora i, si s'escau, amb les famílies.

Article 14. *Avaluació de diagnòstic.*

1. L'avaluació de diagnòstic, regulada a l'article 21 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, que ha de realitzar tot l'alumnat en finalitzar el segon cicle de l'educació primària, té caràcter formatiu i orientador per als centres i informatiu per a les famílies i per al conjunt de la comunitat educativa i no té efectes acadèmics.

2. Els centres han d'utilitzar els resultats d'aquestes avaluacions, entre d'altres fins, per organitzar en el tercer cicle de l'educació primària les mesures de reforç per als alumnes i les alumnes que les requereixin, dirigides a garantir que tot l'alumnat assoleixi les competències bàsiques corresponents. Així mateix, aquests resultats han de permetre, juntament amb l'avaluació dels processos d'ensenyament i la pràctica docent, analitzar, valorar i consolidar o reorientar, si és procedent, les actuacions desenvolupades en els dos primers cicles de l'etapa.

3. La Secretaria General d'Educació ha de proporcionar als centres els models i suports pertinents, a fi que tots puguin realitzar de manera adequada aquestes avaluacions.

Article 15. *Coordinació amb altres etapes educatives.*

1. Amb la finalitat que la incorporació dels alumnes a l'educació primària sigui gradual i positiva, s'han d'establir mecanismes que afavoreixin la coordinació entre els projectes educatius dels centres d'educació infantil i edu-

cació primària que comparteixin alumnat. Igualment s'ha d'afavorir la coordinació entre els centres d'educació primària i els corresponents d'educació secundària.

2. En finalitzar l'educació primària s'ha d'elaborar un informe individualitzat, les característiques del qual han de ser establertes per la Secretaria General d'Educació, sobre el grau d'adquisició dels aprenentatges en relació amb els objectius i el desenvolupament de les competències bàsiques, especialment en els aspectes que condicionen més el progrés educatiu de l'alumne i en els altres que es considerin rellevants per garantir una atenció individualitzada i la continuïtat del procés de formació de l'alumnat.

Article 16. *Atenció a la diversitat.*

1. La intervenció educativa ha de recollir com a principi la diversitat de l'alumnat, entenent que d'aquesta manera es garanteix el màxim desenvolupament de tots els nens i nenes, i al mateix temps una atenció personalitzada en funció de les necessitats de cadascú.

2. En el context del procés d'avaluació contínua, quan el progrés d'un alumne no sigui l'adequat els centres han d'establir mesures de reforç educatiu. Aquestes mesures s'han d'adoptar en qualsevol moment del cicle, tan aviat com es detectin les dificultats, i han d'anar dirigides a garantir l'adquisició dels aprenentatges imprescindibles per continuar el procés educatiu.

3. Si s'accedeix al cicle o l'etapa següents amb aprenentatges no assolits, l'alumnat ha de rebre els suports necessaris per recuperar aquests aprenentatges.

4. Les mesures d'atenció a la diversitat s'han d'establir d'acord amb els criteris d'adaptació al temps necessari per a la recuperació dels aprenentatges, la consecució de la màxima integració i la normalització en el grup ordinari, i s'ha de centrar en els aspectes que més condicionen el procés d'aprenentatge de cada alumne.

5. Les mesures ordinàries d'atenció a la diversitat, les han d'establir els centres en funció del seu alumnat i dels seus recursos disponibles, respectant els principis generals que recullen els apartats anteriors. Entre aquestes mesures es poden considerar el suport en el grup ordinari, els agrupaments flexibles, les adaptacions no significatives del currículum o, si s'escau, mesures de suport i reforç fora de l'horari escolar.

6. Si s'està un any més en el mateix cicle, aquesta mesura ha d'anar acompanyada d'un pla específic i individualitzat de reforç o recuperació, orientat a les superacions de les dificultats detectades.

7. Totes les mesures d'atenció a la diversitat que adoptin els centres s'han d'incloure dins del pla d'atenció a la diversitat que al seu torn ha de formar part del seu projecte educatiu.

Article 17. *Alumnat amb necessitat específica de suport educatiu.*

1. Perquè l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu pugui arribar al màxim desenvolupament de les seves capacitats personals i als objectius de l'etapa, els centres han d'establir les mesures curriculars i organitzatives oportunes que assegurin el seu progrés adequat, d'acord amb el que estableixi la Secretaria General d'Educació.

2. Aquestes necessitats s'han d'identificar com més aviat millor, l'atenció a l'alumnat ha de començar en el mateix moment en què es detectin i s'ha de regir pels principis de normalització i inclusió.

3. Els centres han d'afavorir la participació dels pares o tutors en les decisions que afectin l'escolarització i els processos educatius d'aquest alumnat.

4. Per a l'atenció a l'alumnat que presenta necessitats educatives especials, es poden realitzar adaptacions

curriculars que s'apartin significativament dels objectius, continguts i criteris d'avaluació del currículum, que requereixen l'avaluació psicopedagògica prèvia de l'alumne. En aquest cas, l'avaluació i promoció es realitza prenent com a referent els criteris d'avaluació que fixin les adaptacions esmentades.

Sense perjudici de la permanència durant un curs més en el mateix cicle, l'escolarització d'aquest alumnat en l'etapa d'educació primària en centres ordinaris es pot prolongar un any més, sempre que això afavoreixi la seva integració socioeducativa.

5. L'escolarització de l'alumnat amb altes capacitats intel·lectuals, identificat com a tal pels serveis d'orientació educativa i psicopedagògica, s'ha de flexibilitzar, en els termes que determina la normativa vigent, de manera que pugui anticipar-se un curs l'inici de l'escolarització en l'etapa o reduir-se'n la durada, sempre que afavoreixi el desenvolupament del seu equilibri personal i la seva socialització.

6. L'escolarització de l'alumnat amb incorporació tardana al sistema educatiu s'ha de realitzar tenint en compte les seves circumstàncies, coneixements, edat i historial acadèmic. Els qui presentin un desfasament en el nivell de competència curricular de més d'un cicle, poden ser escolaritzats en el curs inferior al que els correspondria per edat. En tot cas s'han d'adoptar les mesures de reforç necessàries que facilitin la seva integració escolar i la recuperació del seu desfasament.

7. Els alumnes que presentin greus carències en llengua castellana han de rebre una atenció específica que ha de ser, en tot cas, simultània a la seva escolarització en els grups ordinaris, amb els quals han de compartir tant de temps com sigui possible de l'horari setmanal.

Article 18. *Horari.*

1. L'annex III d'aquesta Ordre estableix l'horari escolar per a cada una de les àrees en els diferents cicles de l'etapa.

2. La determinació d'aquest horari s'ha d'entendre com el temps necessari per al treball en cadascuna de les àrees, sense detriment del caràcter global i integrador de l'etapa. La proposta curricular del centre pot flexibilitzar la seva aplicació respectant en tot cas el còmput global anual de cadascuna de les àrees.

3. Les activitats escolars s'han de desenvolupar, almenys, al llarg de vint-i-cinc hores setmanals en les quals s'han d'incloure les hores d'esbarjo.

4. Qualsevol ampliació de l'horari escolar, als centres sostinguts amb fons públics, ha de ser autoritzada pels corresponents directors provincials i ha de quedar recollida en el projecte educatiu del centre.

5. L'horari del centre, que ha de tenir l'informe de la Inspecció educativa, ha de ser autoritzat pel director provincial.

Article 19. *Calendari.*

1. El calendari escolar ha de comprendre un mínim de 175 dies lectius. En cap cas el curs escolar es pot iniciar abans de l'1 de setembre ni pot finalitzar després del trenta de juny.

2. La Secretaria General d'Educació ha d'establir el calendari anual, així com els criteris per a l'organització de la jornada escolar, que han d'observar els centres en aquest nivell educatiu.

Disposició addicional primera. *Adaptació per a l'acció educativa a l'exterior.*

La Secretaria General d'Educació pot adaptar el currículum que estableix aquesta Ordre a les especials necessitats i característiques dels centres en què s'imparteixen

ensenyaments d'educació primària a l'exterior, a l'empara del Reial decret 1027/1993, de 25 de juny, pel qual es regula l'acció educativa a l'exterior.

Disposició addicional segona. *Adaptació per a l'educació a distància i els ensenyaments de persones adultes.*

La Secretaria General d'Educació ha de regular l'organització dels ensenyaments d'aquest nivell per adaptar-los a les característiques de l'educació a distància i dels ensenyaments adreçats a les persones adultes.

Disposició addicional tercera. *Ensenyaments de religió.*

1. Els ensenyaments de religió s'inclouen en l'educació primària d'acord amb el que estableix la disposició addicional segona de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

2. Els centres han de garantir que, a l'inici del curs, els pares o tutors dels alumnes i les alumnes puguin manifestar la voluntat que aquests rebin o no rebin ensenyaments de religió.

3. Els centres docents han de disposar les mesures organitzatives perquè els alumnes i les alumnes els pares o tutors dels quals no hagin optat perquè cursin ensenyaments de religió rebin la deguda atenció educativa, a fi que l'elecció d'una opció o l'altra no suposi cap discriminació. L'atenció, en cap cas, comporta l'aprenentatge de continguts curriculars associats al coneixement del fet religiós ni a qualsevol àrea de l'etapa. Les mesures organitzatives que disposin els centres han de ser incloses en el seu projecte educatiu perquè pares i tutors les coneguin amb anterioritat.

4. La determinació del currículum de l'ensenyament de religió catòlica i de les diferents confessions religioses amb què l'Estat espanyol ha subscrit acords de cooperació en matèria educativa és competència, respectivament, de la jerarquia eclesiàstica i de les autoritats religioses corresponents.

5. L'avaluació de l'ensenyament de la religió catòlica es realitza en els mateixos termes i amb els mateixos efectes que la de les altres àrees de l'educació primària. L'avaluació de l'ensenyament de les diferents confessions religioses s'ha d'ajustar al que estableixen els acords de cooperació subscrits per l'Estat espanyol.

6. Amb la finalitat de garantir el principi d'igualtat i la lliure concurrència entre tot l'alumnat, les qualificacions que s'hagin obtingut en l'avaluació dels ensenyaments de religió no es computen en les convocatòries en què hagin d'entrar en concurrència els expedients acadèmics.

Disposició addicional quarta. *Ensenyaments del sistema educatiu espanyol impartits en llengües estrangeres.*

1. La Secretaria General d'Educació pot autoritzar que una part de les àrees del currículum s'imparteixin en llengües estrangeres sense que això suposi modificació del currículum que regula la present Ordre. En aquest cas, s'ha de procurar que al llarg de l'etapa els alumnes adquireixin la terminologia pròpia de les àrees en les dues llengües.

2. Els centres que imparteixin una part de les àrees del currículum en llengües estrangeres han d'aplicar, en tot cas, els criteris per a l'admissió de l'alumnat que estableix la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. Entre els criteris, no s'hi han d'incloure requisits lingüístics.

Disposició addicional cinquena. *Llibres de text i altres materials curriculars.*

1. D'acord amb la disposició addicional quarta de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, en l'exer-

cici de l'autonomia pedagògica, correspon als òrgans de coordinació didàctica dels centres públics adoptar els llibres de text i altres materials que s'hagin d'utilitzar en el desenvolupament dels diversos ensenyaments.

2. L'edició i adopció dels llibres de text i altres materials no requereix l'autorització prèvia del Ministeri d'Educació i Ciència. En tot cas, aquests s'han d'adaptar al rigor científic adequat a les edats dels alumnes i al currículum que regula aquesta Ordre. Així mateix, han de reflectir i fomentar el respecte als principis, valors, llibertats, drets i deures constitucionals, així com els principis i valors que recull la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació.

3. Amb la finalitat de contribuir a l'efectiva igualtat entre homes i dones s'han de fomentar els principis i valors que recull la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, als quals s'ha d'ajustar tota l'activitat educativa. Així mateix, els centres han de vetllar perquè en tots els materials educatius s'eliminin els estereotips sexistes o discriminatoris.

4. Una vegada adoptats els llibres de text i els materials curriculars, s'han de mantenir durant almenys quatre anys. Excepcionalment la Inspecció educativa en pot autoritzar el canvi abans de l'esmentat termini prèvia sol·licitud raonada del centre.

Disposició transitòria primera. *Procés d'elaboració de la proposta curricular.*

1. Per al començament del curs 2007-08 els centres han d'iniciar l'elaboració de la proposta curricular per al primer cicle de l'etapa, d'acord amb el que disposa aquesta Ordre. Així mateix, han d'incorporar al projecte educatiu les mesures a què al·ludeix l'apartat tres de la disposició addicional tercera d'aquesta Ordre.

2. Al llarg del curs 2007-08 els centres han d'elaborar, per incorporar-los al projecte educatiu, el pla d'atenció a la diversitat, el pla de convivència i les estratègies per desenvolupar les competències bàsiques. Així mateix, han d'incorporar a la proposta curricular el que disposa aquesta Ordre per al segon cicle de l'etapa.

3. Al llarg del curs 2008-09 els centres han de completar la proposta curricular segons el que disposa aquesta Ordre per al tercer cicle de l'etapa.

Disposició transitòria segona. *Informe individualitzat.*

Durant els cursos 2007-08 i 2008-09 els centres han d'elaborar l'informe individualitzat a què al·ludeix l'article 15.2 d'aquesta Ordre fent referència a l'aprenentatge i als objectius assolits per cada alumne.

Disposició transitòria tercera. *Vigència normativa.*

Tenint en compte el Reial decret 806/2006, de 30 de juny, pel qual s'estableix el calendari d'aplicació de la nova ordenació del sistema educatiu, establerta per la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, els ensenyaments d'aquesta etapa, mentre no es vagin substituint progressivament pel nou currículum que aprova aquesta Ordre, es regeixen pel que estableixen el Reial decret 1344/1991, de 6 de setembre, pel qual s'estableix el currículum de l'educació primària, i el Reial decret 2438/1994, de 16 de desembre, que regula l'ensenyament de la religió, l'Ordre de 27 d'abril de 1992, sobre implantació de l'educació primària, l'Ordre de 3 d'agost de 1995, per la qual es regulen les activitats d'estudi alternatives a l'ensenyament de la religió establertes pel Reial decret 2438/1994, de 16 de desembre, i per la Resolució de 16 d'agost de 1995, de la Direcció General de Renovació Pedagògica, per la qual es desplega el que preveu l'Ordre de 3 d'agost de 1995, sobre activitats d'estudi alternatives als ensenyaments de religió en l'educació primària, en el

primer cicle d'educació secundària obligatòria i en el segon curs de batxillerat.

Disposició derogatòria única. *Derogació normativa.*

1. Queden derogades l'Ordre de 27 d'abril de 1992, sobre implantació de l'educació primària, i l'Ordre de 20 de juliol de 1999, per la qual es regula la implantació amb caràcter experimental de la llengua estrangera en el primer cicle d'educació primària i en el segon d'educació infantil.

2. Queden derogades l'Ordre de 3 d'agost de 1995, per la qual es regulen les activitats d'estudi alternatives a l'ensenyament de la religió que estableix el Reial decret 2438/1994, de 16 de desembre, i la Resolució de 16 d'agost de 1995, de la Direcció General de Renovació Pedagògica, per la qual es desplega el que preveu l'Ordre de 3 d'agost de 1995, sobre activitats d'estudi alternatives als ensenyaments de religió en l'educació primària, en el primer cicle d'educació secundària obligatòria i en el segon curs de batxillerat, pel que fa a aquesta etapa educativa, d'acord amb el que estableix la disposició transitòria tercera d'aquesta Ordre.

3. Queden derogades les altres normes del mateix rang o inferior quan s'oposin al que estableix aquesta Ordre.

Disposició final primera. *Aplicació de l'Ordre.*

Correspon a la Secretaria General d'Educació dictar totes les resolucions i instruccions que siguin necessàries per a l'aplicació d'aquesta Ordre.

Disposició final segona. *Entrada en vigor.*

La present Ordre entra en vigor l'endemà de la publicació en el «Butlletí Oficial de l'Estat».

Madrid, 12 de juliol de 2007.–La ministra d'Educació i Ciència, Mercedes Cabrera Calvo-Sotelo.

ANNEX I

Competències bàsiques

La incorporació de competències bàsiques al currículum permet posar l'accent en els aprenentatges que es consideren imprescindibles, des d'un plantejament integrador i orientat a l'aplicació dels sabers adquirits. Aquest és el seu caràcter bàsic. Són les competències que ha d'haver desenvolupat un jove o una jove en finalitzar l'ensenyament obligatori per poder aconseguir la seva realització personal, exercir la ciutadania activa, incorporar-se a la vida adulta de manera satisfactòria i ser capaç de desenvolupar un aprenentatge permanent al llarg de la vida.

La inclusió de les competències bàsiques en el currículum té diverses finalitats. En primer lloc, integrar els diferents aprenentatges, tant els formals, incorporats a les diferents àrees o matèries, com els informals i no formals. En segon lloc, permetre a tots els estudiants integrar els seus aprenentatges, posar-los en relació amb diferents tipus de continguts i utilitzar-los de manera efectiva quan els siguin necessaris en diferents situacions i contextos. I, finalment, orientar l'ensenyament, en la mesura que permet identificar els continguts i els criteris d'avaluació que tenen caràcter imprescindible i, en general, inspirar les diferents decisions relatives al procés d'ensenyament i d'aprenentatge.

Amb les àrees i matèries del currículum es pretén que tots els alumnes i les alumnes assoleixin els objectius educatius i, consegüentment, també que adquireixin les competències bàsiques. Tanmateix, no hi ha una relació unívoca entre l'ensenyament de determinades àrees o matèries i el desenvolupament de certes competències.

Cadascuna de les àrees contribueix al desenvolupament de diferents competències i, al seu torn, cadascuna de les competències bàsiques s'assoleix com a conseqüència del treball en diverses àrees o matèries.

El treball en les àrees i matèries del currículum per contribuir al desenvolupament de les competències bàsiques s'ha de complementar amb diverses mesures organitzatives i funcionals, imprescindibles per al seu desenvolupament. Així, l'organització i el funcionament dels centres i les aules, la participació de l'alumnat, les normes de règim intern, l'ús de determinades metodologies i recursos didàctics, o la concepció, organització i funcionament de la biblioteca escolar, entre d'altres aspectes, poden afavorir o dificultar el desenvolupament de competències associades a la comunicació, l'anàlisi de l'entorn físic, la creació, la convivència i la ciutadania, o l'alfabetització digital. Igualment, l'acció tutorial permanent pot contribuir de manera determinant a l'adquisició de competències relacionades amb la regulació dels aprenentatges, el desenvolupament emocional o les habilitats socials. Finalment, la planificació de les activitats complementàries i extraescolars pot reforçar el desenvolupament del conjunt de les competències bàsiques.

En el marc de la proposta realitzada per la Unió Europea, i d'acord amb les consideracions que s'acaben d'exposar, s'han identificat vuit competències bàsiques:

1. Competència en comunicació lingüística.
2. Competència matemàtica.
3. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.
4. Tractament de la informació i competència digital.
5. Competència social i ciutadana.
6. Competència cultural i artística.
7. Competència per aprendre a aprendre.
8. Autonomia i iniciativa personal.

Aquest annex recull la descripció, finalitat i aspectes distintius de les competències assenyalades i posa de manifest, en cadascuna d'aquestes, el nivell considerat bàsic que ha d'assolir tot l'alumnat. Si bé estan referides al final de l'etapa d'educació obligatòria, el desenvolupament s'ha d'iniciar al començament de l'escolarització, de manera que l'adquisició es realitzi de forma progressiva i coherent. Per això, l'educació primària ha de prendre com a referent les competències que s'estableixen aquí i que fan explícites les metes que tot l'alumnat ha d'assolir. Tot i que hi ha aspectes en la caracterització de les competències l'adquisició dels quals no és específica d'aquesta etapa, convé conèixer-los per establir les bases que permetin que el desenvolupament posterior es pugui produir amb èxit.

El currículum s'estructura a l'entorn d'àrees de coneixement, i és en aquestes que s'han de buscar els referents que permetran el desenvolupament de les competències en aquesta etapa. Així doncs, en cada àrea s'inclouen referències explícites sobre la seva contribució a les competències bàsiques a les quals s'orienta principalment. D'altra banda, tant els objectius com la mateixa selecció dels continguts busquen assegurar el desenvolupament de totes les competències. Els criteris d'avaluació serveixen de referència per valorar el progrés en la seva adquisició.

1. Competència en comunicació lingüística

Aquesta competència es refereix a la utilització del llenguatge com a instrument de comunicació oral i escrita, de representació, interpretació i comprensió de la realitat, de construcció i comunicació del coneixement i d'organització i autoregulació del pensament, les emocions i la conducta.

Els coneixements, destreses i actituds propis d'aquesta competència permeten expressar pensaments, emocions, vivències i opinions, així com dialogar, formar-

se un judici crític i ètic, generar idees, estructurar el coneixement, donar coherència i cohesió al discurs i a les pròpies accions i tasques, adoptar decisions, i gaudir escoltant, llegint o expressant-se de forma oral i escrita; tot això contribueix, a més, al desenvolupament de l'autoestima i de la confiança en si mateix.

Comunicar-se i conversar són accions que suposen habilitats per establir vincles i relacions constructives amb els altres i amb l'entorn, i acostar-se a noves cultures, que adquireixen consideració i respecte en la mesura que es coneixen. Per això, la competència de comunicació lingüística és present en la capacitat efectiva de conviure i de resoldre conflictes.

El llenguatge, com a eina de comprensió i representació de la realitat, ha de ser instrument per a la igualtat, la construcció de relacions iguals entre homes i dones, l'eliminació d'estereotips i expressions sexistes. La comunicació lingüística ha de ser motor de la resolució pacífica de conflictes a la comunitat escolar.

Escoltar, exposar i dialogar implica ser conscient dels principals tipus d'interacció verbal, ser progressivament competent en l'expressió i comprensió dels missatges orals que s'intercanvien en situacions comunicatives diverses i adaptar la comunicació al context. També suposa la utilització activa i efectiva de codis i habilitats lingüístics i no lingüístics i de les regles pròpies de l'intercanvi comunicatiu en diferents situacions, per produir textos orals adequats a cada situació de comunicació.

Llegir i escriure són accions que suposen i reforcen les habilitats que permeten buscar, recopilar i processar informació, i ser competent a l'hora de comprendre, compondre i utilitzar diferents tipus de textos amb intencions comunicatives o creatives diverses. La lectura facilita la interpretació i comprensió del codi que permet fer ús de la llengua escrita i és, a més, font de plaer, de descobriment d'altres entorns, idiomes i cultures, de fantasia i de saber; tot això contribueix al seu torn a conservar i millorar la competència comunicativa.

L'habilitat per seleccionar i aplicar determinats propòsits o objectius a les accions pròpies de la comunicació lingüística (el diàleg, la lectura, l'escriptura, etc.) està vinculada a alguns trets fonamentals d'aquesta competència com les habilitats per representar-se mentalment, interpretar i comprendre la realitat, i organitzar i autoregular el coneixement i l'acció dotant-los de coherència.

Comprendre i saber comunicar són sabers pràctics que han de recolzar en el coneixement reflexiu sobre el funcionament del llenguatge i les seves normes d'ús, i impliquen la capacitat de prendre el llenguatge com a objecte d'observació i anàlisi. Expressar i interpretar diferents tipus de discurs d'acord amb la situació comunicativa en diferents contextos socials i culturals implica el coneixement i l'aplicació efectiva de les regles de funcionament del sistema de la llengua i de les estratègies necessàries per interactuar lingüísticament d'una manera adequada.

Disposar d'aquesta competència comporta tenir consciència de les convencions socials, dels valors i aspectes culturals i de la versatilitat del llenguatge en funció del context i la intenció comunicativa. Implica la capacitat empàtica de posar-se al lloc d'altres persones; de llegir, escoltar, analitzar i tenir en compte opinions diferents de la pròpia amb sensibilitat i esperit crític; d'expressar adequadament –en fons i forma– les pròpies idees i emocions, i d'acceptar i realitzar crítiques amb esperit constructiu.

Amb diferent nivell de domini i formalització –especialment en llengua escrita– aquesta competència significa, en el cas de les llengües estrangeres, poder-se comunicar en algunes llengües i, amb això, enriquir les relacions socials i desenvolupar-se en contextos diferents del propi. Així mateix, s'afavoreix l'accés a més quantitat i més

diversitat de fonts d'informació, comunicació i aprenentatge.

En síntesi, el desenvolupament de la competència lingüística al final de l'educació obligatòria comporta el domini de la llengua oral i escrita en múltiples contextos, i l'ús funcional, almenys, d'una llengua estrangera.

2. Competència matemàtica

Consisteix en l'habilitat per utilitzar i relacionar els nombres, les seves operacions bàsiques, els símbols i les formes d'expressió i raonament matemàtic, tant per produir i interpretar diferents tipus d'informació, com per ampliar el coneixement sobre aspectes quantitatius i espacials de la realitat, i per resoldre problemes relacionats amb la vida quotidiana i amb el món laboral.

Forma part de la competència matemàtica l'habilitat per interpretar i expressar amb claredat i precisió informacions, dades i argumentacions, fet que augmenta la possibilitat real de seguir aprenent al llarg de la vida, tant en l'àmbit escolar o acadèmic com fora, i afavoreix la participació efectiva en la vida social.

Així mateix aquesta competència implica el coneixement i maneig dels elements matemàtics bàsics (diferents tipus de nombres, mesures, símbols, elements geomètrics, etc.) en situacions reals o simulades de la vida quotidiana, i la posada en pràctica de processos de raonament que porten a la solució dels problemes o a l'obtenció d'informació. Aquests processos permeten aplicar aquesta informació a més varietat de situacions i contextos, seguir cadenes argumentals identificant les idees fonamentals, i estimar i enjudiciar la lògica i vàlida d'argumentacions i informacions. En conseqüència, la competència matemàtica suposa l'habilitat per seguir determinats processos de pensament (com la inducció i la deducció, entre d'altres) i aplicar alguns algorismes de càlcul o elements de la lògica, fet que condueix a identificar la vàlida dels raonaments i a valorar el grau de certesa associat als resultats derivats dels raonaments vàlids.

La competència matemàtica implica una disposició favorable i de progressiva seguretat i confiança respecte a la informació i les situacions (problemes, incògnites, etc.) que contenen elements o suports matemàtics, així com respecte a la seva utilització quan la situació ho aconsella, basades en el respecte i el gust per la certesa i en la seva recerca a través del raonament.

Aquesta competència adquireix realitat i sentit en la mesura que els elements i raonaments matemàtics són utilitzats per enfrontar-se a les situacions quotidianes que els necessiten. Per tant, la identificació d'aquestes situacions, l'aplicació d'estratègies de resolució de problemes, i la selecció de les tècniques adequades per calcular, representar i interpretar la realitat a partir de la informació disponible hi estan incloses. En definitiva, la possibilitat real d'utilitzar l'activitat matemàtica en contextos tan variats com sigui possible. Per això, el seu desenvolupament en l'educació obligatòria s'assoleix en la mesura que els coneixements matemàtics s'apliquen de manera espontània a una àmplia varietat de situacions, provinents d'altres camps de coneixement i de la vida quotidiana.

El desenvolupament de la competència matemàtica al final de l'educació obligatòria comporta utilitzar espontàniament –en els àmbits personal i social– els elements i raonaments matemàtics per interpretar i produir informació, per resoldre problemes provinents de situacions quotidianes i per prendre decisions. En definitiva, suposa aplicar les destreses i actituds que permeten raonar matemàticament, comprendre una argumentació matemàtica i expressar-se i comunicar-se en el llenguatge matemàtic, utilitzant les eines de suport adequades, i integrant el coneixement matemàtic amb altres tipus de coneixement per donar una millor resposta a les situacions de la vida de diferent nivell de complexitat.

3. *Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic*

És l'habilitat per interactuar amb el món físic, tant en els seus aspectes naturals com en els generats per l'acció humana, de tal manera que es possibilita la comprensió de fets, la predicció de conseqüències i l'activitat dirigida a la millora i preservació de les condicions de vida pròpia, de les altres persones i de la resta dels éssers vius. En definitiva, incorpora habilitats per desenvolupar-se adequadament, amb autonomia i iniciativa personal en àmbits de la vida i del coneixement molt diversos (salut, activitat productiva, consum, ciència, processos tecnològics, etc.) i per interpretar el món, cosa que exigeix l'aplicació dels conceptes i principis bàsics que permeten l'anàlisi dels fenòmens des dels diferents camps de coneixement científic involucrats.

Així, forma part d'aquesta competència l'adequada percepció de l'espai físic on es desenvolupen la vida i l'activitat humana, tant a gran escala com a l'entorn immediat, i l'habilitat per interactuar amb l'espai circumdant: moure-s'hi i resoldre problemes en què intervinguin els objectes i la seva posició.

Així mateix, la competència d'interactuar amb l'espai físic porta implícit ser conscient de la influència que té la presència de les persones a l'espai, el seu assentament, la seva activitat, les modificacions que introdueixen i els paisatges resultants, així com de la importància que tots els éssers humans es beneficiïn del desenvolupament i del fet que aquest procuri la conservació dels recursos i la diversitat natural, i es mantingui la solidaritat global i intergeneracional. També suposa demostrar esperit crític en l'observació de la realitat i en l'anàlisi dels missatges informatius i publicitaris, així com uns hàbits de consum responsable en la vida quotidiana.

Aquesta competència, i partint del coneixement del cos humà, de la naturalesa i de la interacció dels homes i dones amb aquesta, permet argumentar racionalment les conseqüències d'unes formes de vida o altres, i adoptar una disposició a una vida físicament i mentalment saludable en un entorn natural i social també saludable. Així mateix, suposa considerar la doble dimensió –individual i col·lectiva– de la salut, i mostrar actituds de responsabilitat i respecte pels altres i per un mateix.

Aquesta competència fa possible identificar preguntes o problemes i obtenir conclusions basades en proves, amb la finalitat de comprendre el món físic i prendre decisions sobre aquest i sobre els canvis que l'activitat humana produeix sobre el medi ambient, la salut i la qualitat de vida de les persones. Suposa l'aplicació d'aquests coneixements i procediments per donar resposta al que es percep com a demandes o necessitats de les persones, de les organitzacions i del medi ambient.

També incorpora l'aplicació d'algunes nocions, conceptes científics i tècnics, i de teories científiques bàsiques prèviament compreses. Això implica l'habilitat progressiva per posar en pràctica els processos i actituds propis de l'anàlisi sistemàtica i d'indagació científica: identificar i plantejar problemes rellevants; realitzar observacions directes i indirectes amb consciència del marc teòric o interpretatiu que les dirigeix; formular preguntes; localitzar, obtenir, analitzar i representar informació qualitativa i quantitativa; plantejar i contrastar solucions temptatives o hipòtesis; realitzar prediccions i inferències de diferent nivell de complexitat; i identificar el coneixement disponible (teòric i empíric) necessari per respondre a les preguntes científiques, i per obtenir, interpretar, avaluar i comunicar conclusions en diversos contextos (acadèmic, personal i social). Així mateix, significa reconèixer la naturalesa, fortaleces i límits de l'activitat investigadora com a construcció social del coneixement al llarg de la història.

Aquesta competència proporciona, a més, destreses associades a la planificació i el maneig de solucions tècniques,

seguint criteris d'economia i eficàcia, per satisfer les necessitats de la vida quotidiana i del món laboral.

En definitiva, aquesta competència suposa el desenvolupament i l'aplicació del pensament científicotècnic per interpretar la informació que es rep i per predir i prendre decisions amb iniciativa i autonomia personal en un món on els avenços que es van produint en els àmbits científic i tecnològic tenen una influència decisiva en la vida personal, la societat i el món natural. Així mateix, implica la diferenciació i valoració del coneixement científic al costat d'altres formes de coneixement, i la utilització de valors i criteris ètics associats a la ciència i al desenvolupament tecnològic.

En coherència amb les habilitats i destreses esmentades fins aquí, són part d'aquesta competència bàsica l'ús responsable dels recursos naturals, cuidar el medi ambient, el consum racional i responsable, i la protecció de la salut individual i col·lectiva com a elements clau de la qualitat de vida de les persones.

4. *Tractament de la informació i competència digital*

Aquesta competència consisteix a disposar d'habilitats per buscar, obtenir, processar i comunicar informació, i per transformar-la en coneixement. Incorpora diferents habilitats, que van des de l'accés a la informació fins a la transmissió en diferents suports una vegada tractada, incloent la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació com a element essencial per informar-se, aprendre i comunicar-se.

Està associada amb la recerca, selecció, registre i tractament o anàlisi de la informació, utilitzant tècniques i estratègies diverses per accedir-hi segons la font a què es recorri i el suport que s'utilitzi (oral, imprès, audiovisual, digital o multimèdia). Requereix el domini de llenguatges específics bàsics (textual, numèric, icònic, visual, gràfic i sonor) i de les seves pautes de descodificació i transferència, així com aplicar en diferents situacions i contextos el coneixement dels diferents tipus d'informació, les seves fonts, possibilitats i localització, així com els llenguatges i suports més freqüents en què aquesta se sol expressar.

Disposar d'informació no produeix de forma automàtica coneixement. Transformar la informació en coneixement exigeix destreses de raonament per organitzar-la, relacionar-la, analitzar-la, sintetitzar-la i fer inferències i deduccions de diferent nivell de complexitat; en definitiva, comprendre-la i integrar-la en els esquemes previs de coneixement. Significa, així mateix, comunicar la informació i els coneixements adquirits utilitzant recursos expressius que incorporin no només diferents llenguatges i tècniques específiques, sinó també les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Ser competent en la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació com a instrument de treball intel·lectual inclou utilitzar-les en la seva doble funció de transmissores i generadores d'informació i coneixement. S'han d'utilitzar en la seva funció generadora en fer-les servir, per exemple, com a eina en l'ús de models de processos matemàtics, físics, socials, econòmics o artístics. Així mateix, aquesta competència permet processar i gestionar adequadament informació abundant i complexa, resoldre problemes reals, prendre decisions, treballar en entorns col·laboratius ampliant els entorns de comunicació per participar en comunitats d'aprenentatge formals i informals, i generar produccions responsables i creatives.

La competència digital inclou fer servir les tecnologies de la informació i la comunicació extraient-ne el rendiment màxim a partir de la comprensió de la naturalesa i la manera d'operar dels sistemes tecnològics, i de l'efecte que aquests canvis tenen en el món personal i sociolaboral. Així mateix suposa utilitzar estratègies per identificar i resoldre els problemes habituals de programari i maqui-

nari que vagin sorgint. Igualment permet aprofitar la informació que proporcionen i analitzar-la de forma crítica mitjançant el treball personal autònom i el treball col·laboratiu, tant en el seu vessant sincrònic com diacrònic, coneixent aquests entorns físics i socials cada vegada més amplis i relacionant-s'hi. A més d'utilitzar-les com a eina per organitzar la informació, processar-la i orientar-la per aconseguir objectius i fins d'aprenentatge, treball i oci prèviament establerts.

En definitiva, la competència digital comporta fer ús habitual dels recursos tecnològics disponibles per resoldre problemes reals de manera eficient. Alhora, possibilita avaluar i seleccionar noves fonts d'informació i innovacions tecnològiques a mesura que van apareixent, en funció de la seva utilitat per emprendre tasques o objectius específics.

En síntesi, el tractament de la informació i la competència digital impliquen ser una persona autònoma, eficaç, responsable, crítica i reflexiva en seleccionar, tractar i utilitzar la informació i les seves fonts, així com les diferents eines tecnològiques; també tenir una actitud crítica i reflexiva en la valoració de la informació disponible, contrastant-la quan és necessari, i respectar les normes de conducta acordades socialment per regular l'ús de la informació i les seves fonts en els diferents suports.

5. Competència social i ciutadana

Aquesta competència fa possible comprendre la realitat social en què es viu, cooperar, convida i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir a millorar-la. S'hi integren coneixements diversos i habilitats complexes que permeten participar, prendre decisions, elegir com comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les eleccions i decisions adoptades.

Globalment suposa utilitzar, per desenvolupar-se socialment, el coneixement sobre l'evolució i organització de les societats i sobre els trets i valors del sistema democràtic, així com utilitzar el judici moral per escollir i prendre decisions, i exercir activament i responsablement els drets i deures de la ciutadania.

Aquesta competència afavoreix la comprensió de la realitat històrica i social del món, la seva evolució, els seus èxits i els seus problemes. La comprensió crítica de la realitat exigeix experiència, coneixements i consciència de l'existència de diferents perspectives en analitzar aquesta realitat. Comporta recórrer a l'anàlisi multicausal i sistèmica per enjudiciar els fets i problemes socials i històrics i per reflexionar sobre aquests de forma global i crítica, així com fer raonaments crítics i lògicament vàlids sobre situacions reals, i dialogar per millorar col·lectivament la comprensió de la realitat.

També significa entendre els trets de les societats actuals, la seva creixent pluralitat i el seu caràcter evolutiu, a més de demostrar comprensió de l'aportació que les diferents cultures han fet a l'evolució i progrés de la humanitat, i disposar d'un sentiment comú de pertinença a la societat en què es viu. En definitiva, mostrar un sentiment de ciutadania global compatible amb la identitat local.

Així mateix, formen part fonamental d'aquesta competència les habilitats socials que permeten saber que els conflictes de valors i interessos formen part de la convivència, resoldre'ls amb actitud constructiva i prendre decisions amb autonomia utilitzant tant els coneixements sobre la societat com una escala de valors construïda mitjançant la reflexió crítica i el diàleg en el marc dels patrons culturals bàsics de cada regió, país o comunitat.

La dimensió ètica de la competència social i ciutadana comporta ser conscient dels valors de l'entorn, avaluar-los i reconstruir-los afectivament i racionalment per crear progressivament un sistema de valors propi i comportar-se en coherència amb aquests a l'hora d'afrontar una

decisió o un conflicte. Això suposa entendre que no tota posició personal és ètica si no està basada en el respecte a principis o valors universals com els que conté la Declaració dels Drets Humans.

En conseqüència, entre les habilitats d'aquesta competència destaquen conèixer-se i valorar-se, saber comunicar-se en diferents contextos, expressar les idees pròpies i escoltar les dels altres, ser capaç de posar-se al lloc de l'altre i comprendre el seu punt de vista encara que sigui diferent del propi, i prendre decisions en els diferents nivells de la vida comunitària, valorant conjuntament els interessos individuals i els del grup. A més, implica la valoració de les diferències a la vegada que el reconeixement de la igualtat de drets entre els diferents col·lectius, en particular, entre homes i dones. Igualment, la pràctica del diàleg i de la negociació per arribar a acords com a forma de resoldre els conflictes, tant en l'àmbit personal com en el social.

Finalment, forma part d'aquesta competència l'exercici d'una ciutadania activa i integradora que exigeix el coneixement i comprensió dels valors en què s'assenten els estats i les societats democràtiques, dels seus fonaments, formes d'organització i funcionament. Aquesta competència permet reflexionar críticament sobre els conceptes de democràcia, llibertat, igualtat, solidaritat, coresponsabilitat, participació i ciutadania, amb particular atenció als drets i deures reconeguts a les declaracions internacionals, a la Constitució espanyola i a la legislació autonòmica, així com la seva aplicació per part de diverses institucions; i mostrar un comportament coherent amb els valors democràtics, que al seu torn comporta disposar d'habilitats com la presa de consciència dels propis pensaments, valors, sentiments i accions, i el seu control i autoregulació.

En definitiva, l'exercici de la ciutadania implica disposar d'habilitats per participar activament i plenament en la vida cívica. Significa construir, acceptar i practicar normes de convivència d'acord amb els valors democràtics, exercitar els drets, llibertats, responsabilitats i deures cívics, i defensar els drets dels altres.

En síntesi, aquesta competència suposa comprendre la realitat social en què es viu, afrontar la convivència i els conflictes utilitzant el judici ètic basat en els valors i les pràctiques democràtiques, i exercir la ciutadania, actuant amb criteri propi, contribuint a la construcció de la pau i la democràcia, i mantenint una actitud constructiva, solidària i responsable en el compliment dels drets i obligacions cíviques.

6. Competència cultural i artística

Aquesta competència suposa conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font d'enriquiment i gaudi i considerar-les part del patrimoni dels pobles.

Apreciar el fet cultural en general, i el fet artístic en particular, porta implícit disposar de les habilitats i actituds que permeten accedir a les seves diferents manifestacions, així com habilitats de pensament, perceptives i comunicatives, sensibilitat i sentit estètic per poder comprendre-les, valorar-les, emocionar-se i gaudir-ne.

Aquesta competència implica posar en joc habilitats de pensament divergent i convergent, ja que comporta reelaborar idees i sentiments propis i aliens; trobar fonts, formes i vies de comprensió i expressió; planificar, avaluar i ajustar els processos necessaris per assolir uns resultats, ja sigui en l'àmbit personal o acadèmic. Es tracta, per tant, d'una competència que facilita tant expressar-se i comunicar-se com percebre, comprendre i enriquir-se amb diferents realitats i produccions del món de l'art i de la cultura.

Requereix posar en funcionament la iniciativa, la imaginació i la creativitat per expressar-se mitjançant codis

artístics i, en la mesura que les activitats culturals i artístiques suposen moltes vegades un treball col·lectiu, s'ha de disposar d'habilitats de cooperació per contribuir a la consecució d'un resultat final, i tenir consciència de la importància d'apreciar les iniciatives i contribucions dels altres i de donar-hi suport.

La competència artística incorpora així mateix el coneixement bàsic de les principals tècniques, recursos i convencions dels diferents llenguatges artístics, així com de les obres i manifestacions més destacades del patrimoni cultural. A més suposa identificar les relacions existents entre aquestes manifestacions i la societat –la mentalitat i les possibilitats tècniques de l'època en què es creen–, o amb la persona o col·lectivitat que les crea. Això també significa tenir consciència de l'evolució del pensament, dels corrents estètics, les modes i els gustos, així com de la importància representativa, expressiva i comunicativa que els factors estètics han desenvolupat i desenvolupen en la vida quotidiana de la persona i de les societats.

Suposa igualment una actitud d'apreciació de la creativitat implícita en l'expressió d'idees, experiències o sentiments a través de diferents mitjans artístics, com la música, la literatura, les arts visuals i escèniques, o de les diferents formes que adquireixen les anomenades arts populars. També exigeix valorar la llibertat d'expressió, el dret a la diversitat cultural, la importància del diàleg intercultural i la realització d'experiències artístiques compartides.

En síntesi, el conjunt de destreses que configuren aquesta competència es refereix tant a l'habilitat per apreciar i gaudir amb l'art i altres manifestacions culturals, com a les que estan relacionades amb l'ús d'alguns recursos de l'expressió artística per realitzar creacions pròpies; implica un coneixement bàsic de les diferents manifestacions culturals i artístiques, l'aplicació d'habilitats de pensament divergent i de treball col·laboratiu, una actitud oberta, respectuosa i crítica respecte a la diversitat d'expressions artístiques i culturals, el desig i la voluntat de cultivar la pròpia capacitat estètica i creadora, i un interès per participar en la vida cultural i per contribuir a la conservació del patrimoni cultural i artístic, tant de la pròpia comunitat, com d'altres comunitats.

7. Competència per aprendre a aprendre

Aprendre a aprendre suposa disposar d'habilitats per iniciar-se en l'aprenentatge i ser capaç de continuar aprenent de manera cada vegada més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i necessitats.

Aquesta competència té dues dimensions fonamentals. D'una banda, l'adquisició de la consciència de les pròpies capacitats (intel·lectuals, emocionals, físiques), del procés i les estratègies necessaris per desenvolupar-les, així com del que pot fer un mateix i del que es pot fer amb ajuda d'altres persones o recursos. D'altra banda, disposar d'un sentiment de competència personal, que redunda en la motivació, la confiança en un mateix i el gust per aprendre.

Significa ser conscient del que se sap i del que s'ha d'aprendre, de com s'aprèn, i de com es gestionen i es controlen de forma eficaç els processos d'aprenentatge, optimitzant-los i orientant-los a satisfer objectius personals. Requereix conèixer les pròpies potencialitats i carències, traient profit de les primeres i tenint motivació i voluntat per superar les segones des d'una expectativa d'èxit, augmentant progressivament la seguretat per afrontar nous reptes d'aprenentatge.

Per això, comporta tenir consciència de les capacitats que entren en joc en l'aprenentatge, com l'atenció, la concentració, la memòria, la comprensió i l'expressió lingüística o la motivació d'èxit, entre d'altres, i obtenir-ne un rendiment màxim i personalitzat amb l'ajuda de diferents estratègies i tècniques: d'estudi, d'observació i registre

sistemàtic de fets i relacions, de treball cooperatiu i per projectes, de resolució de problemes, de planificació i organització d'activitats i temps de forma efectiva, o del coneixement sobre els diferents recursos i fonts per a la recollida, selecció i tractament de la informació, inclosos els recursos tecnològics.

Implica, així mateix, la curiositat de plantejar-se preguntes, identificar i manejar la diversitat de respostes possibles davant una mateixa situació o problema utilitzant diverses estratègies i metodologies que permetin afrontar la presa de decisions, racionalment i críticament, amb la informació disponible.

Inclou, a més, habilitats per obtenir informació –ja sigui individualment o en col·laboració– i, molt especialment, per transformar-la en coneixement propi, relacionant i integrant la nova informació amb els coneixements previs i amb la pròpia experiència personal i sabent aplicar els nous coneixements i capacitats en situacions semblants i contextos diversos.

D'altra banda, aquesta competència requereix plantejar-se metes assolibles a curt, mitjà i llarg termini i complir-les, elevant els objectius d'aprenentatge de forma progressiva i realista.

També fa necessària la perseverança en l'aprenentatge, des de la seva valoració com un element que enriqueix la vida personal i social i que és, per tant, mereixedor de l'esforç que requereix. Comporta ser capaç d'autoavaluar-se i autoregular-se, responsabilitat i compromís personal, saber administrar l'esforç, acceptar els errors i aprendre dels altres i amb els altres.

En síntesi, aprendre a aprendre implica la consciència, gestió i control de les pròpies capacitats i coneixements des d'un sentiment de competència o eficàcia personal, i inclou tant el pensament estratègic com la capacitat de cooperar, d'autoavaluar-se, i l'ús eficient d'un conjunt de recursos i tècniques de treball intel·lectual; tot això es desenvolupa a través d'experiències d'aprenentatge conscients i gratificants, tant individuals com col·lectives.

8. Autonomia i iniciativa personal

Aquesta competència es refereix, d'una banda, a l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, de calcular riscos i d'afrontar els problemes, així com la capacitat de demorar la necessitat de satisfacció immediata, d'aprendre dels errors i d'assumir riscos.

D'altra banda, remet a la capacitat d'elegir amb criteri propi, d'imaginar projectes, i de tirar endavant les accions necessàries per desenvolupar les opcions i plans personals –en el marc de projectes individuals o col·lectius– responsabilitzant-se'n, tant en l'àmbit personal, com social i laboral.

Suposa poder transformar les idees en accions; és a dir, proposar-se objectius i planificar i portar a terme projectes. Requereix, per tant, poder reelaborar els plantejaments previs o elaborar noves idees, buscar solucions i portar-les a la pràctica. A més, analitzar possibilitats i limitacions, conèixer les fases de desenvolupament d'un projecte, planificar, prendre decisions, actuar, avaluar el que s'ha fet i autoavaluar-se, extreure conclusions i valorar les possibilitats de millora.

Exigeix, per tot això, tenir una visió estratègica dels reptes i oportunitats que ajudi a identificar i complir objectius i a mantenir la motivació per aconseguir l'èxit en les tasques empreses, amb una sana ambició personal, acadèmica i professional. Igualment, ser capaç de posar en relació l'oferta acadèmica, laboral o d'oci disponible, amb les capacitats, desitjos i projectes personals.

A més, comporta una actitud positiva respecte al canvi i la innovació que pressuposa flexibilitat de planteja-

ments, i els esmentats canvis es poden comprendre com a oportunitats, adaptar-s'hi críticament i constructivament, afrontar els problemes i trobar solucions a cadascun dels projectes vitals que s'emprenen.

En la mesura que l'autonomia i la iniciativa personal involucren sovint altres persones, aquesta competència obliga a disposar d'habilitats socials per relacionar-se, cooperar i treballar en equip: posar-se al lloc de l'altre, valorar les idees dels altres, dialogar i negociar, l'assertivitat per fer saber adequadament als altres les pròpies decisions, i treballar de forma cooperativa i flexible.

Una altra dimensió important d'aquesta competència, molt relacionada amb aquest vessant més social, està constituïda per les habilitats i actituds relacionades amb el lideratge de projectes, que inclouen la confiança en un mateix, l'empatia, l'esperit de superació, les habilitats per al diàleg i la cooperació, l'organització de temps i tasques, la capacitat d'afirmar i defensar drets o l'assumpció de riscos.

En síntesi, l'autonomia i la iniciativa personal suposen ser capaç d'imaginar, emprendre, desenvolupar i avaluar accions o projectes individuals o col·lectius amb creativitat, confiança, responsabilitat i sentit crític.

ANNEX II

Àrees d'educació primària

Coneixement del medi natural, social i cultural

La noció de medi a què es refereix l'àrea al·ludeix no només al conjunt de fenòmens que constitueixen l'escenari de l'existència humana, sinó també a la interacció dels éssers humans amb aquest conjunt de fenòmens. El medi s'ha d'entendre com el conjunt d'elements, fets, factors i processos diversos que tenen lloc a l'entorn de les persones i on, al seu torn, la seva vida i actuació adquireixen significat. L'entorn es refereix a allò que el nen o la nena pot conèixer més bé perquè és fruit de les seves experiències sensorials, directes o indirectes, perquè li és familiar i perquè està pròxim en el temps o en l'espai, si bé l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació fa que aquesta proximitat depengui cada vegada menys de la distància física.

El currículum d'aquesta àrea ha d'atendre el desenvolupament evolutiu físic, sensorial i psíquic de l'alumnat, el pensament concret del nen de sis a dotze anys, la seva àmplia capacitat i interès per aprendre en establir relacions afectives amb els elements del seu entorn i, també, la necessitat d'iniciar-lo en el pensament abstracte al final de l'etapa.

L'àrea de Coneixement del medi natural, social i cultural engloba diferents àmbits del saber, respecta la coherència de cadascun d'aquests, atén els seus processos específics d'aprenentatge i orienta els diferents sabers cap a un propòsit coincident: contribuir a una millor comprensió i explicació del conjunt d'aspectes i dimensions que constitueixen l'entorn humà. Per això, el currículum de l'àrea té un caràcter eminentment interdisciplinari, que estableix relacions orientades a aconseguir que els aprenentatges es recolzin mútuament i s'afavoreixi un aprenentatge significatiu.

L'organització del currículum remet a un plantejament contextualitzat i integrat de les interaccions individu/societat, medi físic/medi social, naturalesa viva/inert, naturalesa/cultura, en les seves dimensions espacial i temporal, que parteix de les experiències directes o indirectes de l'alumnat. Respecte a les experiències indirectes s'ha de tenir en compte l'enorme pes que tenen, en la concepció personal del medi, tant les escolars com les que no tenen l'origen a l'escola. Per això, especialment en aquesta àrea, s'ha de considerar la importància que adquireix la informació que nens i nenes reben diàriament procedent de mitjans audiovisuals i tecnològics.

La selecció dels continguts respon, per tant, a consideracions de diversa índole. En primer lloc, s'han prioritzat els continguts que contribueixen a la consecució dels objectius generals de l'educació primària i al desenvolupament de les competències bàsiques, i cobren especial rellevància aspectes com el desenvolupament de l'autonomia personal i la participació social, la capacitat d'interpretar el medi i d'intervenir-hi de forma activa, crítica i independent, el desenvolupament de les capacitats d'indagació, d'exploració i la recerca de solucions a problemes relacionats amb l'experiència quotidiana o l'adquisició d'actituds i valors per a un desenvolupament personal equilibrat i solidari.

En segon lloc, l'àrea pretén, a més de proporcionar informacions diverses sobre el món, facilitar a nens i nenes els instruments necessaris perquè siguin capaços de comprendre-les i interpretar-les. El currículum de l'àrea afavoreix que els estudiants d'aquestes edats trobin respostes vàlides a les qüestions que es formulen, sense oblidar que les respostes han de ser coherents amb criteris científics actualitzats, i superar possibles concepcions prèvies d'escassa base científica però amb gran pes experiencial, familiaritzant-se així amb la forma en què es construeix el coneixement científic.

Encara que l'àrea té un clar pes conceptual, els conceptes, procediments i actituds es presenten plenament relacionats, de manera que els conceptes apareixen normalment associats als procediments que es requereixen per a la seva adquisició i a les actituds que en deriven. Els procediments en els aprenentatges propis d'aquesta àrea es vinculen a l'observació, a la recerca, recollida i organització de la informació, a l'elaboració i comunicació d'aquesta informació i a la reflexió sobre el procés d'aprenentatge, com a base del mètode científic. Per la seva banda, les actituds es vertebraren al voltant de la identitat personal, la socialització i la convivència, la salut i el medi ambient.

Els continguts s'han agrupat en blocs que permeten una identificació dels principals àmbits que componen l'àrea. La seva organització no obeeix a cap tipus d'ordre ni jeràrquic ni en el tractament dels continguts, i per tant no s'ha d'entendre com una proposta d'organització didàctica.

El bloc 1, L'entorn i la seva conservació, inclou continguts que van des de la percepció i representació espacial, passant per l'univers, el clima i la seva influència, l'aigua i el seu aprofitament, així com la capacitat de les persones per actuar sobre la naturalesa. El bloc 2, La diversitat dels éssers vius, s'orienta al coneixement, respecte i estima pels éssers vius. El bloc 3, La salut i el desenvolupament personal, integra coneixements, habilitats i destreses per prevenir, des del coneixement del propi cos, conductes de risc, i prendre iniciatives per desenvolupar i enfortir comportaments responsables i estils de vida saludables. Per la seva banda, el bloc 4, Persones, cultures i organització social, inclou continguts orientats a la comprensió del funcionament de la societat a partir tant de l'anàlisi d'organitzacions pròximes, com del coneixement de les institucions espanyoles i europees. El bloc 5, Canvis en el temps, inicia l'aprenentatge de la Història, inclou continguts relatius a la mesura del temps i l'acostament a la conceptualització del temps històric, a través de la caracterització d'algunes societats d'èpoques històriques i de fets i personatges rellevants de la història d'Espanya. El bloc 6, Matèria i energia, inclou continguts relatius als fenòmens físics, les substàncies i els canvis químics que posen els fonaments a aprenentatges posteriors. Finalment el bloc 7, Objectes, màquines i tecnologies, inclou com a novetat els continguts que es refereixen a l'alfabetització en les tecnologies de la informació i la comunicació, així com d'altres relacionats amb la construcció d'aparells amb una finalitat prèviament establerta, a partir del coneixement de les propietats elementals dels seus

components. La forma de treballar aquest bloc també procura desenvolupar la participació igualitària de nenes i nens en la utilització d'objectes, màquines i tecnologies.

En aquesta àrea, i en especial en els blocs L'entorn i la seva conservació, La diversitat dels éssers vius, Persones, cultures i organització social i Canvis en el temps, s'hi inclouen continguts l'aprenentatge dels quals suposa partir de l'especificitat geogràfica, cultural i social del medi on viuen els nens i nenes, tant si es refereix a les ciutats de Ceuta i Melilla, com als països on s'ubica el centre escolar. Els continguts que corresponen al medi pròxim s'han de fer explícits amb un doble objectiu: acostar l'alumne a les peculiaritats de la realitat en què viu i transcendir l'entorn pròxim per facilitar una comprensió ajustada d'una realitat que és més global.

En definitiva, el currículum de l'àrea pretén desenvolupar en l'alumnat d'aquesta etapa capacitats intel·lectuals, dotar-lo de coneixements, habilitats i actituds perquè pugui comprendre millor la societat i el món d'avui i perquè hi pugui accedir amb maduresa i responsabilitat. Però a més, l'àrea contribueix de manera essencial a la socialització de nens i nenes, a l'aprenentatge d'hàbits democràtics i al desenvolupament de la convivència. Aquest últim objectiu impregna el conjunt de les àrees, però aquesta, juntament amb l'Educació per a la ciutadania i els drets humans, hi contribueix de manera essencial.

Contribució de l'àrea al desenvolupament de les competències bàsiques

El caràcter global de l'àrea de Coneixement del medi natural, social i cultural fa que contribueixi, amb més o menys intensitat, al desenvolupament de la majoria de les competències bàsiques.

Respecte de la competència social i ciutadana, dos àmbits de realització personal concerneixen directament l'àrea. D'una banda, el de les relacions pròximes (la família, els amics, els companys, etc.), que suposa el coneixement d'emocions i sentiments en relació amb els altres. Un objectiu de l'àrea és el desenvolupament d'actituds de diàleg, de resolució de conflictes, de l'assertivitat que comporta l'ús d'habilitats, de maneres, de reconeixement i ús de les convencions socials per facilitar la bona comunicació i el bon estar del grup. Aquesta àrea es converteix així en un espai privilegiat per reflexionar sobre els conflictes, assumir responsabilitats respecte al grup, acceptar i elaborar normes de convivència, tant en situacions reals que s'han de resoldre diàriament com en les pròpies de l'àmbit social en què es viu.

L'altre àmbit transcendeix les relacions pròximes per obrir-se al barri, el municipi, la comunitat, l'Estat, la Unió Europea, etc. Comprendre la seva organització, les seves funcions, els mecanismes de participació ciutadana... En aquest sentit, el currículum va més enllà dels aspectes conceptuals, per desenvolupar destreses i habilitats i, sobretot, actituds. El Coneixement del medi, juntament amb l'àrea d'Educació per a la ciutadania i els drets humans, pretén establir les bases d'una futura ciutadania mundial, solidària, curiosa i informada, participativa i democràtica.

A més, l'àrea contribueix a la comprensió de la realitat social en què es viu ja que proporciona un coneixement del funcionament i dels trets que la caracteritzen així com de la diversitat que conté, a la vegada que inicia en la comprensió dels canvis que s'han produït en el temps i d'aquesta manera s'adquireixen pautes per anar acostant-se a les arrels històriques de les societats actuals.

L'àrea contribueix de forma substancial a la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic ja que molts dels aprenentatges que integra estan totalment centrats en la interacció de l'ésser humà amb el món que l'envolta. La competència es va construint a través de l'apropiació de conceptes que permeten interpretar el

món físic, així com de l'acostament a determinats trets del mètode amb què es construeix el coneixement científic: saber definir problemes, estimar solucions possibles, elaborar estratègies, dissenyar petites recerques, analitzar resultats i comunicar-los.

També contribueix de forma rellevant al Tractament de la informació i competència digital. En primer lloc, la informació apareix com a element imprescindible d'una bona part dels aprenentatges de l'àrea; aquesta informació es presenta en diferents codis, formats i llenguatges i requereix, per tant, procediments diferents per a la seva comprensió. Llegir un mapa, interpretar un gràfic, observar un fenomen o utilitzar una font històrica exigeix procediments diferenciats de recerca, selecció, organització i interpretació que són objecte prioritari d'aprenentatge en aquesta àrea. D'altra banda, s'inclouen explícitament a l'àrea els continguts que condueixen a l'alfabetització digital, coneixement que contribueix, per l'aplicació en aquesta i a la resta de les àrees, al desenvolupament de la competència digital. La utilització bàsica de l'ordinador, l'ús d'un processador de textos i la recerca guiada a Internet contribueixen de forma decisiva al desenvolupament d'aquesta competència.

El pes de la informació en aquesta àrea singularitza les relacions existents entre el Tractament de la informació i la competència digital i la competència en comunicació lingüística. A més de la contribució de l'àrea a l'augment significatiu de la riquesa en vocabulari específic, en la mesura que en els intercanvis comunicatius es valori la claredat de l'exposició, el rigor en l'ús dels termes, l'estructuració del discurs, la síntesi, etc., s'està desenvolupant aquesta competència. En aquesta àrea es dona necessàriament un acostament a textos informatius, explicatius i argumentatius que requereixen una atenció específica perquè contribueixin a aquesta competència.

Perquè aquesta àrea contribueixi al desenvolupament de la competència per aprendre a aprendre, s'ha d'orientar de manera que s'afavoreixi el desenvolupament de tècniques per aprendre, per organitzar, memoritzar i recuperar la informació, com ara resums, esquemes o mapes mentals que són especialment útils en els processos d'aprenentatge d'aquesta àrea. D'altra banda, la reflexió sobre què s'ha après, com i l'esforç per explicar-ho, oralment i per escrit, contribueix al desenvolupament d'aquesta competència.

La contribució de l'àrea a la competència artística i cultural se centra en el coneixement de les manifestacions culturals, la valoració de la seva diversitat i el reconeixement de les que formen part del patrimoni cultural.

Aquesta àrea inclou continguts directament relacionats amb el desenvolupament de l'autonomia i la iniciativa personal, ja que ensenya a prendre decisions des del coneixement d'un mateix, tant en l'àmbit escolar com en la planificació de forma autònoma i creativa d'activitats d'oci.

L'àrea ofereix, finalment, l'oportunitat d'utilitzar eines matemàtiques en contextos significatius d'ús, com ara mesures, escales, taules o representacions gràfiques, i contribueix així al desenvolupament de la competència matemàtica.

Objectius

L'ensenyament del Coneixement del medi natural, social i cultural en aquesta etapa té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Identificar els principals elements de l'entorn natural, social i cultural, analitzant la seva organització, les seves característiques i interaccions i progressant en el domini d'àmbits espacials cada vegada més complexos.
2. Comportar-se d'acord amb els hàbits de salut i atenció personal que deriven del coneixement del cos humà, mostrant una actitud d'acceptació i respecte per

les diferències individuals (edat, sexe, característiques físiques, personalitat).

3. Participar en activitats de grup adoptant un comportament responsable, constructiu i solidari, respectant els principis bàsics del funcionament democràtic.

4. Reconèixer i apreciar la pertinença a grups socials i culturals amb característiques pròpies, valorant les diferències amb altres grups i la necessitat del respecte als Drets Humans.

5. Analitzar algunes manifestacions de la intervenció humana en el medi, valorant-la críticament i adoptant un comportament en la vida quotidiana de defensa i recuperació de l'equilibri ecològic i de conservació del patrimoni cultural.

6. Reconèixer en el medi natural, social i cultural canvis i transformacions relacionats amb el pas del temps i indagar en algunes relacions de simultaneïtat i successió per aplicar aquests coneixements a la comprensió d'altres moments històrics.

7. Interpretar, expressar i representar fets, conceptes i processos del medi natural, social i cultural mitjançant codis numèrics, gràfics, cartogràfics i altres.

8. Identificar, plantejar-se i resoldre interrogants i problemes relacionats amb elements significatius de l'entorn, utilitzant estratègies de recerca i tractament de la informació, formulació de conjetures, posada a prova d'aquestes, exploració de solucions alternatives i reflexió sobre el propi procés d'aprenentatge.

9. Planificar i realitzar projectes, dispositius i aparells senzills amb una finalitat prèviament establerta, utilitzant el coneixement de les propietats elementals d'alguns materials, substàncies i objectes.

10. Utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació per obtenir informació i com a instrument per aprendre i compartir coneixements, valorant la seva contribució a la millora de les condicions de vida de totes les persones.

PRIMER CICLE

Continguts

Bloc 1. L'entorn i la seva conservació.

Orientació d'elements del medi físic en relació amb el sol.

Percepció i descripció d'alguns elements i fenòmens naturals: la lluna, les estrelles i el sol, el dia i la nit.

Percepció del temps atmosfèric a través de sensacions corporals (fred, calor, humitat, sequedat...)

Observació d'alguns fenòmens atmosfèrics i primeres formes de representació.

Elements bàsics del medi físic: l'aire i l'aigua. Ús responsable de l'aigua en la vida quotidiana.

Observació, exploració i inici de senzills treballs d'alguns ecosistemes concrets, aquàtics o terrestres. Canvis al llarg de l'any.

Observació i percepció d'alguns elements naturals i humans de l'entorn.

Bloc 2. La diversitat dels éssers vius.

Observació de múltiples formes de vida. Identificació de diferències entre éssers vius i objectes inerts.

Observació directa i indirecta d'animals i plantes. Classificació segons elements observables, identificació i denominació.

Associació de trets físics i pautes de comportament de plantes i animals amb els entorns on viuen (camuflatge, canvi de color, gruix del pelatge, etc.).

Les relacions entre els éssers humans, les plantes i els animals.

Desenvolupament d'hàbits d'atenció i respecte als éssers vius.

Comunicació oral de les experiències realitzades, amb el suport d'imatges i breus textos escrits. Elaboració d'es-

tudis monogràfics sobre alguns éssers vius. Realització d'herbaris atenent la no-depredació del medi.

Bloc 3. La salut i el desenvolupament personal.

Identificació de les parts del cos humà. Acceptació del propi cos i del dels altres amb les seves limitacions i possibilitats.

La respiració com a funció vital. Exercicis per a la seva correcta realització.

Identificació i descripció d'aliments diaris necessaris.

Valoració de la higiene personal, el descans, la bona utilització del temps lliure i l'atenció al propi cos.

Identificació d'emocions i sentiments propis.

Hàbits de prevenció de malalties i accidents domèstics.

Bloc 4. Persones, cultures i organització social.

La família. Relacions entre els seus membres. Repartiment equilibrat de les tasques domèstiques i adquisició de responsabilitats.

Principals tasques i responsabilitats dels membres de la comunitat educativa. Valoració de la importància de la participació de tots.

Consciència dels drets i deures de les persones en el grup. Utilització de les normes bàsiques de l'intercanvi comunicatiu en grup: petició i manteniment del torn de paraula i respecte als acords adoptats.

Simulació de situacions i conflictes de convivència.

Acostament a les manifestacions de les cultures presents a l'entorn, com a mostra de diversitat i riquesa.

Reconeixement de professions, evitant estereotips sexistes.

Descripció elemental de l'origen, transformació i comercialització d'alguns productes bàsics propis de la zona.

Formes d'organització a l'entorn pròxim: l'escola i el municipi. Introducció al coneixement de les responsabilitats i tasques de les institucions locals.

La mobilitat en la vida quotidiana: els desplaçaments. Els mitjans de transport. Responsabilitat en el compliment de les normes bàsiques com a vianants i usuaris de diferents mitjans de transport.

Iniciació a la recollida de dades i informació de l'entorn social pròxim a través d'entrevistes o senzills qüestionaris i a la lectura d'imatges obtingudes de mitjans audiovisuals i tecnològics.

Realització de treballs col·lectius elementals sobre temes d'actualitat de l'entorn utilitzant diferents tècniques d'expressió.

Bloc 5. Canvis en el temps.

Utilització de les nocions bàsiques de temps (abans-després, passat-present-futur, durada).

Unitats de mesura del temps de curta durada (dia, setmana, mes, any).

Ús del calendari i d'eixos cronològics senzills per localitzar fets de la vida quotidiana.

Utilització de tècniques senzilles de registre i contrast d'informació proporcionada per objectes i records personals i familiars.

Iniciació de la reconstrucció de la memòria del passat pròxim a partir de fonts familiars.

Alguns esdeveniments del passat i del present i la seva relació amb aspectes històrics pròxims a la seva experiència.

Utilització de les fonts orals i de la informació proporcionada per objectes i records familiars per reconstruir el passat.

Bloc 6. Matèria i energia.

La diversitat de materials. Classificació segons criteris elementals: estat d'agregació, textura, color, forma, plasticitat, etc.

Observació dels efectes de l'aplicació d'una força. Forces en la mateixa direcció. La direccionalitat de les forces en sòlids i fluids. Forces de contacte i a distància.

L'origen i la percepció del so. La transmissió del so en diferents mitjans. El soroll i la contaminació acústica.

Observació i descripció oral de canvis en objectes i materials per causes diverses en situacions quotidianes.

Desenvolupament d'actituds conscients, individuals i col·lectives, enfront de determinats problemes mediamientals.

Reducció, reutilització i reciclatge d'objectes i substàncies.

Bloc 7. Objectes, màquines i tecnologies.

Identificació de diversitat de màquines a l'entorn.

Muntatge i desmuntatge d'objectes simples, seqüència i reconeixement de les seves peces.

Observació i anàlisi del funcionament d'objectes i màquines. Identificació d'elements que poden generar risc.

Ús acurat de materials, substàncies i eines.

Adopció de comportaments associats a la seguretat personal i a l'estalvi energètic.

Identificació dels components bàsics d'un ordinador.

Iniciació en el seu ús. Cura dels recursos informàtics.

Críteris d'avaluació

1. Posar exemples d'elements i recursos fonamentals del medi físic (sol, aigua, aire, terra, vegetació) i establir relacions senzilles amb la vida de les persones, prenent consciència de la necessitat del seu ús responsable.

Aquest criteri d'avaluació pretén conèixer la capacitat per observar i explicar alguns elements del medi físic i dels seus recursos (sol, aire, aigua, terra, vegetació). Es tracta de saber apreciar la seva importància en la vida de les persones i, per tant, les relacions que estableixen les persones amb el medi físic en la seva vida quotidiana. També s'ha d'apreciar la capacitat per valorar la importància d'adoptar mesures de protecció del medi per part de totes les persones, inclosos els organismes locals.

2. Reconèixer i classificar amb criteris elementals els animals i plantes més rellevants del seu entorn així com algunes altres espècies conegudes per la informació obtinguda a través de diversos mitjans.

Aquest criteri intenta avaluar la capacitat per establir criteris elementals de classificació (mida, color, forma de desplaçar-se) i identificar animals i plantes per la seva pertinença a algun dels grups establerts. La utilització de diverses fonts, sobretot les obtingudes a partir de mitjans tecnològics, ha de ser molt dirigida pel docent però requereix que el nen o la nena sigui capaç d'integrar la informació per a la seva classificació, independentment de la font utilitzada.

3. Posar exemples associats a la higiene, l'alimentació equilibrada, l'exercici físic i el descans com a formes de mantenir la salut, el benestar i el bon funcionament del cos.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar que coneixen i valoren la relació entre el benestar i la pràctica de determinats hàbits: alimentació variada (identificant aliments com fruites i verdures o cereals), higiene personal, exercici físic regulat sense excessos o descans diari de vuit a nou hores.

4. Identificar i posar exemples senzills sobre les principals professions i responsabilitats que desenvolupen les persones de l'entorn.

A través d'aquest criteri es tracta d'avaluar el grau de coneixement sobre els treballs de les persones d'aquest entorn. D'altra banda, es pretén comprovar quina importància dona a totes i cadascuna de les professions, la seva contribució social, la responsabilitat que totes requereixen, evitant sempre estereotips sexistes.

5. Reconèixer algunes manifestacions culturals presents en l'àmbit escolar, local i autonòmic, valorant la seva diversitat i riquesa.

Aquest criteri intenta avaluar el coneixement de les principals manifestacions culturals de la pròpia localitat i de l'àmbit autonòmic, així com la percepció del valor cultural de la diversitat, l'interès i el respecte davant la presència d'altres llengües i altres realitats culturals presents en el medi escolar.

6. Identificar els mitjans de transport i de comunicació més comuns a l'entorn i conèixer les normes bàsiques com a vianants i usuaris dels mitjans de locomoció.

Aquest criteri permet avaluar el grau de coneixement dels mitjans de transport que s'utilitzen a l'entorn pròxim, així com la valoració que fan de la seva utilitat. També s'ha d'avaluar si coneixen i respecten les normes bàsiques com a vianants i usuaris (semàfors, mirar abans de travessar o cordar-se el cinturó de seguretat). D'altra banda també s'ha d'avaluar el coneixement de què es disposa sobre els mitjans de comunicació freqüents a l'entorn.

7. Ordenar i descriure els canvis en el temps d'alguns aspectes rellevants de la vida familiar i de l'entorn pròxim (vestit, habitatge, feina, mitjans de transport i comunicació...), utilitzant mètodes senzills d'observació, localització i ús de fonts, per reconèixer diferències i semblances en relació amb el present.

Per mitjà d'aquest criteri es pretén mesurar la capacitat per descriure aspectes característics de la vida familiar i de l'entorn immediat en el passat molt recent, utilitzant mètodes senzills d'observació. Així mateix es pot comprovar com utilitza les fonts, tant orals (records personals i familiars transmesos de forma oral), com objectes diversos (instruments, coses de les cases, premsa, fotografies) i si fa servir unitats de mesura temporals bàsiques.

8. Identificar diferències en les propietats elementals dels materials, relacionant-ne algunes amb els seus usos, i reconèixer efectes visibles de les forces sobre els objectes, els seus components i la seva direcció.

Aquest criteri avalua si són capaços d'identificar i diferenciar propietats físiques observables com ara olor, gust, textura, pes/massa, color, duresa, estat, capacitat de dissolució en aigua, o de reaccionar amb alguna substància, així com d'explicar amb exemples concrets i familiars la relació entre les característiques d'alguns materials i els usos a què es destinen.

També s'ha de valorar si capten intuïtivament la idea de forces en relació amb el moviment. Han de posar exemples de què passa quan s'apliquen forces de la mateixa direcció, de quines són aquestes, i de quan es tracta de forces en contacte o a distància.

9. Muntar i desmuntar objectes i aparells simples, descriure'n el funcionament, peces, seqüència de muntatge i explicar la forma d'utilitzar-los amb precaució.

Aquest criteri avalua si han desenvolupat habilitats per muntar i desmuntar màquines i objectes simples (balança, tisores...), explicar com funcionen, per a què serveix cada part i quines mesures de seguretat s'han de prendre per no córrer riscos tant en l'ús com en el muntatge i desmuntatge, i diferenciar el paper de cada peça en el procés.

10. Fer preguntes adequades per obtenir informació d'una observació, utilitzar alguns instruments i fer registres clars.

Aquest criteri intenta avaluar la competència per enfrontar-se a una observació plantejant-se, prèviament i mentre duri, interrogants que li permetin obtenir informació rellevant. També es valora l'ús d'alguns instruments, com la lupa, i la realització de textos escrits bàsics a partir de models.

11. Descriure oralment diferents causes i efectes fàcilment observables sobre l'aspecte, l'estat o la mida d'objectes i matèria, en situacions quotidianes.

Aquest criteri intenta avaluar que reconeixen i detallen canvis manifestament observables en objectes i matèria com ara oxidació, sequedat, canvi de mida, color, propietats i estat. Es pretén que puguin descriure oralment, per exemple: què passa abans, durant i després d'estirar un ressort d'acer; quins canvis experimenta una fulla al cap de dos dies al sol; què ocorre en regar a l'estiu a ple sol; què passa amb el gel d'un bassal per efecte de la calor del sol o què passa quan es posa un plat fred sobre una olla de la qual està sortint vapor. És a dir, a aquestes edats han de ser capaços de descriure algunes causes i efectes visibles en situacions quotidianes de canvis o transformacions en objectes i materials.

SEGON CICLE

Continguts

Bloc 1. L'entorn i la seva conservació.

Orientació a l'espai: els punts cardinals.

Us de plànols del barri o de la localitat.

Moviments de la terra i fases de la lluna. Les estacions de l'any.

Variables meteorològiques: temperatura, humitat, vent, precipitacions. Us d'aparells meteorològics i iniciació als registres i representacions gràfiques del temps atmosfèric.

Identificació i classificació elemental de roques.

Reconeixement de diferents tipus de sòl. Usos en funció de les seves propietats i components.

L'atmosfera. Actuacions per evitar que es contami.

El cicle de l'aigua. Saber explicar que l'aigua existeix en diferents estats i es pot canviar d'un estat a un altre mitjançant escalfament o refredament.

Formes de relleu, accidents geogràfics i paisatges. Descripció i identificació d'alguns en el paisatge de la Terra, com muntanyes, planures, rius o deserts, i la seva relació amb la utilització per les persones.

Relacions entre els elements dels ecosistemes. Factors de deteriorament i regeneració.

Observació i descripció de diferents tipus de paisatge: interacció de naturalesa i éssers humans.

Localització de les formes de relleu, accidents i paisatges més rellevants a l'entorn pròxim i a Espanya.

Respecte, defensa i millora del medi ambient.

Bloc 2. La diversitat dels éssers vius.

Animals vertebrats (aus, mamífers, rèptils, peixos, amfibis) i invertebrats (aràcnids, insectes, cucs...). Característiques bàsiques, reconeixement i classificació.

Identificació i explicació dels elements bàsics en el cicle vital dels organismes; comparació de cicles vitals d'organismes coneguts.

Plantes: herbes, arbustos i arbres. Característiques, reconeixement i classificació. La importància de les plantes en la vida al planeta.

Constatació de l'existència de múltiples i diferents formes de vida, com animals de vida curta o llarga, que no es desplacen, que viuen en la foscor, amb temperatures extremes.

La nutrició, relació i reproducció d'animals i plantes. Classificació d'animals i plantes en relació amb les funcions vitals.

Interès per l'estudi d'éssers vius, amb instruments apropiats i a través de l'ús de mitjans audiovisuals i tecnològics.

L'agricultura. Estudi d'alguns cultius.

La ramaderia. Estudi de la cria d'algunes espècies.

Interès per l'observació i l'estudi de tots els éssers vius.

Comportament actiu en la conservació i l'atenció a plantes i animals.

Plantejament de postures crítiques respecte de les intervencions humanes en el medi.

Bloc 3. La salut i el desenvolupament personal.

Coneixement de la morfologia externa del propi cos. Els canvis en les diferents etapes de la vida.

Els sentits, descripció del seu paper i importància de cuidar-lo habitualment. La relació amb altres éssers humans i amb el món.

Identificació i adopció d'hàbits d'higiene, de descans i d'alimentació sana. L'exercici físic. Dietes equilibrades. Prevenció i detecció de riscos per a la salut.

Actitud crítica davant les pràctiques socials que perjudiquen un desenvolupament sa i obstaculitzen el comportament responsable davant la salut.

Identificació i descripció d'emocions i sentiments.

Planificació de forma autònoma i creativa d'activitats d'oci, individuals o col·lectives.

Bloc 4. Persones, cultures i organització social.

Estructures familiars. Adquisició de responsabilitats a la família.

Organització de la comunitat educativa i participació en les activitats del centre.

Diferents formes de relació dels membres d'una comunitat (amistat, veïnatge o professional).

Les normes de convivència i responsabilitat de complir-les. Valoració de la cooperació i el diàleg com a forma d'evitar i resoldre conflictes.

Observació, identificació i descripció d'alguns trets demogràfics i econòmics d'entorns rurals i urbans. Valoració de la funció complementària dels diferents treballs.

Identificació de les manifestacions culturals populars que conviuen a l'entorn, reconeixement de la seva evolució en el temps i valoració com a elements de cohesió social.

Béns i serveis per satisfer les necessitats humanes. Anàlisi del procés seguit per algun producte o servei bàsic des del seu origen fins al consumidor.

Responsabilitat en el compliment de les normes com a vianants i usuaris de transports.

Les administracions com a garants dels serveis públics. Valoració de la importància de la contribució ciutadana al funcionament de les institucions.

Obtenció d'informació a través de les tecnologies de la informació i la comunicació, valorant-ne el contingut.

Anàlisi d'alguns missatges publicitaris i desenvolupament d'actituds de consum responsable.

L'organització territorial de l'Estat espanyol. Les ciutats i comunitats autònomes.

Planificació autònoma i creativa d'activitats d'oci, col·lectives i personals.

Bloc 5. Canvis en el temps.

Iniciació a l'ús de les nocions de successió, ordenació i simultaneïtat a través de l'anàlisi de fets.

Utilització d'unitats de mesura temporal (dècada, segle).

Us de tècniques de registre i representació del passat familiar i pròxim i la seva relació amb esdeveniments històrics.

Evolució d'algun aspecte bàsic de la vida quotidiana del passat recent com habitatge, transport, eines o màquines.

Aproximació a societats d'algunes èpoques històriques a partir del coneixement d'aspectes de la vida quotidiana.

Evolució en un temps llarg d'algun aspecte de la vida quotidiana; relació amb alguns fets històrics rellevants.

Reconeixement i valoració del significat d'algunes empremtes del passat a l'entorn (tradicions, edificis, objectes).

Utilització de documents escrits i visuals per obtenir informació històrica i elaborar diferents treballs.

Identificació del paper dels homes i les dones en la història.

Bloc 6. Matèria i energia.

Comparació, classificació i ordenació de diferents objectes i materials a partir de propietats físiques observables (pes/massa, estat, volum, color, textura, olor, atracció magnètica) i possibilitats d'ús.

Identificació de forces conegudes que fan que els objectes es moguin o es deformin. Forces d'atracció o repulsió.

Energia i els canvis. Fonts, usos i emmagatzematge de l'energia. Observació de la intervenció de l'energia en els canvis de la vida quotidiana.

Valoració de l'ús responsable de les fonts d'energia en el planeta.

Producció de residus, la contaminació i l'impacte ambiental.

Responsabilitat individual en l'estalvi energètic.

Identificació de mesclures.

Comportament dels cossos en funció de la llum. La reflexió de la llum i la descomposició de la llum blanca.

Planificació i realització d'experiències senzilles per estudiar les propietats de materials d'ús comú i el seu comportament davant canvis energètics, fent prediccions explicatives sobre resultats.

Respecte per les normes d'ús, de seguretat i de conservació dels instruments i dels materials de treball.

Bloc 7. Objectes, màquines i tecnologies.

Identificació i descripció d'oficis en funció dels materials, eines i màquines que utilitzen.

Identificació de les fonts d'energia amb què funcionen les màquines.

Planificació i realització d'algun objecte o màquina de construcció senzilla.

Coneixement d'alguns operadors mecànics (eix, roda, politja, pla inclinat, engranatge, fre, etc.) i de la funció que realitzen independentment de la màquina en què es trobin.

Reconeixement de la importància de l'ús d'aplicacions tecnològiques respectuoses amb el medi ambient.

Rellevància d'alguns dels grans invents i valoració de la seva contribució a la millora de les condicions de vida.

Apreciació de la importància de les habilitats manuals implicades en l'ús d'eines, aparells i màquines superant estereotips sexistes.

Elaboració de textos instructius i explicatius per a la comunicació, oral i escrita, del desenvolupament d'un projecte.

Utilització bàsica de tractament de textos: titulació, format, arxivament i recuperació d'un text, canvis, substitucions i impressió.

Interès per cuidar la presentació dels treballs en paper o en suport digital.

Seguiment d'una seqüència donada per trobar una informació a Internet.

Criteris d'avaluació

1. Reconèixer i explicar, recollint dades i utilitzant aparells de mesura, les relacions entre alguns factors del medi físic (relleu, sòl, clima, vegetació) i les formes de vida i actuacions de les persones, valorant l'adopció d'actituds de respecte per l'equilibri ecològic.

Amb aquest criteri s'intenta conèixer si són capaços d'apreciar relacions com les que es donen entre tipus d'habitatge, cultius, paisatge, vestimenta, etc. amb el clima, el relleu, la presència de determinades espècies animals i vegetals, etc., com a aproximació al concepte d'hàbitat. Així mateix, s'ha de valorar si reconeixen la importància de la sostenibilitat de l'equilibri ecològic i la necessitat d'adoptar actituds respectuoses amb el medi, la necessitat de conservar aquests recursos, especialment respecte a l'ús de l'aigua.

2. Identificar i classificar animals, plantes i roques, segons criteris científics, constatar l'existència de vida en

condicions extremes i comparar cicles vitals entre organismes vius.

Amb aquest criteri d'avaluació es tracta de saber si coneixen criteris científics per classificar éssers vius o inerts; com el seu règim alimentari, la forma de reproduir-se, o la morfologia en éssers vius, o la duresa, exfoliació o brillantor en roques i minerals. L'avaluació suposa que puguin activar els coneixements necessaris per reconèixer l'espècie de què es tracta, fins i tot amb l'ajuda de claus o pautes senzilles. Igualment s'ha de comprovar si coneixen l'existència de multiplicitat de formes de vida, i que el cicle vital de cadascun dels éssers vius té característiques que el fan diferent dels altres.

3. Identificar i explicar les conseqüències per a la salut i el desenvolupament personal de determinats hàbits d'alimentació, higiene, exercici físic i descans.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat per discernir activitats que perjudiquen i que afavoreixen la salut i el desenvolupament equilibrat de la seva personalitat, com la ingesta de llaminadures, l'excés de pes de la seva motxilla, els desplaçaments caminant, l'ús limitat de televisió, videoconsolles o jocs d'ordinador, etc. Així mateix s'ha de valorar si van definint un estil de vida propi adequat a la seva edat i constitució, en què també es tingui en compte la seva capacitat per resoldre conflictes, la seva autonomia, el coneixement de si mateix, o la seva capacitat de decisió en l'adopció de conductes saludables en el seu temps lliure.

4. Identificar, a partir d'exemples de la vida diària, alguns dels principals usos que les persones fan dels recursos naturals, assenyalant avantatges i inconvenients, i analitzar el procés seguit per algun bé o servei, des de l'origen fins al consumidor.

Amb aquest criteri es vol avaluar el coneixement dels elements fonamentals del medi físic, la seva relació amb la vida de les persones, així com l'equilibri existent entre els diferents elements del medi físic i les conseqüències derivades de l'ús inadequat del medi i dels recursos. De la mateixa manera, s'ha d'avaluar el grau de coneixement d'alguns processos de producció d'aliments, de les tècniques i procediments de conservació i de la seva comercialització. Així mateix, s'ha de valorar si sap posar exemples de la rellevància que té per a l'economia mundial la introducció de les tecnologies per al desenvolupament de la societat del benestar.

5. Assenyalar algunes funcions de les administracions i d'organitzacions diverses i la seva contribució al funcionament de la societat, valorant la importància de la participació personal en les responsabilitats col·lectives.

Amb aquest criteri es vol avaluar si coneixen el funcionament general dels òrgans d'algunes organitzacions pròximes, el paper de les administracions com a garants dels serveis públics més importants per millorar la vida dels ciutadans. També s'han de valorar els comportaments de participació i assumpció de responsabilitats per afavorir la convivència a l'aula i la participació en el centre.

6. Utilitzar les nocions espacials i la referència als punts cardinals per situar-se a l'entorn, per localitzar i descriure la situació dels objectes en espais delimitats, i utilitzar plànols i mapes amb escala gràfica per desplaçar-se.

Amb aquest criteri d'avaluació es tracta de comprovar si han interioritzat les nocions espacials, si saben localitzar la situació dels punts cardinals i poden situar-se i desplaçar-se a l'espai fent-hi referència i utilitzant plànols i mapes amb escala gràfica.

7. Explicar amb exemples concrets l'evolució d'algun aspecte de la vida quotidiana relacionat amb fets històrics rellevants, identificant les nocions de durada, successió i simultaneïtat.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar el grau d'adquisició de les nocions bàsiques de temps històric: present-passat-futur, anterior-posterior, durada i simulta-

neïtat (abans de, després de, alhora que, mentre.) L'alumnat ha de situar correctament, seguint els criteris de successió esmentats, durada i simultaneïtat de fets històrics rellevants relacionats amb les formes de subsistència i d'organització social i d'altres relatius a l'evolució d'aspectes de la vida quotidiana com ara els diferents tipus i formes de fer la feina, diferents tipus d'habitatge, diferents mitjans de comunicació i de transport, així com societats del passat.

8. Identificar fonts d'energia comunes i procediments i màquines per obtenir-ne, posar exemples d'usos pràctics de l'energia i valorar la importància de fer un ús responsable de les fonts d'energia del planeta.

Amb aquest criteri es pretén avaluar si són capaços d'identificar les fonts d'energia més comunes (vent, sol, combustibles, etc.) i si relacionen l'energia amb usos habituals en la seva vida quotidiana (la batedora, l'assecador, la calefacció, l'aire condicionat, etc.), si reconeixen la calor com a transferència d'energia en processos físics observables, si descriuen transformacions simples d'energia (la combustió en un motor per moure un cotxe, l'energia elèctrica perquè funcioni un llum, etc.). Així mateix han de posar exemples de comportaments individuals i col·lectius per utilitzar de forma responsable les fonts d'energia.

9. Analitzar les parts principals d'objectes i màquines, les funcions de cadascuna d'aquestes i planificar i realitzar un procés senzill de construcció d'algun objecte mostrant actituds de cooperació en el treball en equip i l'atenció per la seguretat.

Aquest criteri avalua si coneixen i saben explicar les parts d'una màquina (poliuges, palanques, rodes i eixos, engranatges...) i quina és la seva funció. Així mateix s'ha de valorar si saben aplicar aquests coneixements a la construcció d'algun objecte o aparell, per exemple un cotxe que rodi, aplicant correctament les operacions matemàtiques bàsiques en el càlcul previ, i les tecnològiques: unir, tallar, decorar, etc., sabent relacionar els efectes amb les causes. És bàsic valorar el treball cooperatiu i la seva desimboltura manual, apreciand l'atenció per la seguretat pròpia i dels seus companys, que sàpiga cuidar les eines i utilitzar de manera ajustada els materials.

10. Obtenir informació rellevant sobre fets o fenòmens prèviament delimitats, fer prediccions sobre successos naturals i socials, integrant dades d'observació directa i indirecta a partir de la consulta de fonts bàsiques, especialment les tecnologies de la informació i la comunicació i comunicar els resultats.

Aquest criteri intenta avaluar la capacitat per obtenir informacions significatives a partir de fonts diverses, incloses les tecnologies de la informació i la comunicació, així com per establir conjectures tant respecte de successos que passen de forma natural com sobre els que tenen lloc quan es provoquen, a través d'un experiment o una experiència, i s'ha de valorar més la coherència dels raonaments que l'encert. S'ha de prestar especial atenció a la comunicació oral i escrita de resultats, en format paper o digital, que s'ha d'acompanyar d'imatges, taules, gràfics, esquemes, resums, etc.

TERCER CICLE

Continguts

Bloc 1. L'entorn i la seva conservació.

Percepció i representació a escala d'espais coneguts.

Utilització i interpretació de diferents representacions sobre un mateix espai (plànols, fotografies aèries, croquis i altres mitjans tecnològics).

L'univers. El sistema solar.

Combinació d'elements climatològics: temperatura i humitat, insolació i temperatura, humitat i vent.

Diferència entre temps i clima. Lectura, seguiment i interpretació del temps atmosfèric en diferents representacions.

Característiques del clima del lloc on es viu i dels principals climes. Influència en el paisatge i en l'activitat humana. Les catàstrofes meteorològiques en els mitjans de comunicació.

Variables que determinen l'aspecte global dels ecosistemes a llarg termini: clima, erosió, acció humana, terratrèmols, erupcions volcàniques, etc.

Identificació i classificació de roques i minerals. Ús de claus d'identificació.

L'aigua en la naturalesa, la seva contaminació i excés. Actuacions per al seu aprofitament.

Identificació i localització en diferents representacions cartogràfiques d'elements rellevants de geografia física i política del món.

Els éssers humans com a components del medi ambient i la seva capacitat d'actuar sobre la naturalesa.

Valoració de la diversitat i riquesa dels paisatges del territori espanyol i interès per conèixer paisatges d'altres llocs.

Bloc 2. La diversitat dels éssers vius.

L'estructura i fisiologia de les plantes.

Ús de claus i guies d'identificació d'animals i plantes.

Identificació d'alguns dels recursos físics de la Terra que s'utilitzen en la vida quotidiana. Explicació oral i escrita de la importància d'utilitzar aquests recursos de forma sensata i responsable.

Observació i registre d'algun procés associat a la vida dels éssers vius. Comunicació oral i escrita de resultats.

Estructura bàsica de la cèl·lula. Ús de la lupa binocular, del microscopi i d'altres mitjans tecnològics per al seu reconeixement i aprenentatge. Observació de diferències entre cèl·lules animals i vegetals.

Sensibilitat per la precisió i el rigor en l'observació d'animals i plantes.

Aproximació a altres formes de vida: bacteris, virus, algues i fongs.

Recerca d'informació sobre els éssers vius i les seves condicions de vida.

Respecte per les normes d'ús i de seguretat dels instruments i dels materials de treball.

Interès i rigor en l'elaboració dels treballs corresponents.

Bloc 3. La salut i el desenvolupament personal.

El funcionament del cos humà. Anatomia i fisiologia. Aparells i sistemes. Les funcions vitals.

Relacions entre l'estructura i la funció d'òrgans i sistemes amb els processos biològics bàsics (sistemes sensorial, digestiu, muscular i ossi, circulatori, nerviós, respiratori, reproductor).

Coneixement de primers auxilis per saber ajudar-se i ajudar els altres.

Desenvolupament d'estils de vida saludables conscients. Reflexió sobre la cura i manteniment dels diferents òrgans i aparells.

Actitud crítica davant els factors i pràctiques socials que afavoreixen o entorpeixen un desenvolupament saludable i comportament responsable.

La identitat personal. Coneixement personal i autoestima. L'autonomia en la planificació i execució d'accions i tasques. Desenvolupament d'iniciativa en la presa de decisions.

Bloc 4. Persones, cultures i organització social.

Valoració positiva de la distribució de les activitats domèstiques entre tots els components de la família, sense estereotips sexistes, per al benestar propi i dels altres.

Coneixement dels òrgans de govern del centre educatiu i participació activa de l'alumnat i de les famílies.

Comprensió del funcionament de la societat a partir de l'anàlisi de situacions concretes en organitzacions pròximes.

La població a Espanya i a la Unió Europea. Reconeixement de la importància de les migracions en el món actual.

Reconeixement i valoració de la diversitat cultural i lingüística a l'entorn pròxim i a Espanya.

Rebuig d'estereotips i de qualsevol tipus de discriminació i desenvolupament de l'empatia amb els altres.

Producció de béns i serveis per satisfer les necessitats humanes. La importància del sector serveis. Les desigualtats en el consum.

El paper de les comunicacions i els transports en les activitats personals, econòmiques i socials.

Ordenació del territori, importància d'una adequada planificació del seu ús.

Aproximació a les institucions de govern autonòmiques i estatals: algunes de les seves responsabilitats per a la resolució de problemes socials, mediambientals, econòmics, etc.

Recollida d'informació de diferents fonts per analitzar situacions i problemes.

Reconeixement de la influència de la publicitat sobre el consum i actitud crítica davant seu. Valoració de la importància d'adquirir hàbits adequats com a consumidor.

L'organització territorial i política de la Unió Europea. Desenvolupament d'actituds positives davant el gaudi, conservació i recuperació del llegat cultural tant del propi entorn, com del món.

Bloc 5. Canvis en el temps.

Convencions de datació i de periodització (a.C., d.C.; edat).

Us de tècniques per localitzar en el temps i a l'espai fets del passat, per percebre la durada, la simultaneïtat i la relació entre esdeveniments.

Factors explicatius de les accions humanes, dels esdeveniments històrics i dels canvis socials, especialment aquells que afavoreixen la comprensió del món actual.

Caracterització d'algunes societats d'èpoques històriques: prehistòrica, clàssica, medieval, dels descobriments, del desenvolupament industrial i del món actual, a través de l'estudi de les formes de vida.

Esdeveniments i personatges rellevants de la història d'Espanya.

Coneixement, valoració i respecte de manifestacions significatives del patrimoni històric i cultural.

Utilització de diferents fonts històriques, geogràfiques, artístiques, etc. per elaborar informes i altres treballs de contingut històric.

Valoració de la història com a producte humà i del paper d'homes i dones com a subjectes actius d'aquesta.

Bloc 6. Matèria i energia.

Estudi i classificació d'alguns materials per les seves propietats (duresa, solubilitat, estat d'agregació, conductivitat tèrmica).

Utilització de diferents procediments per a la mesura de la massa i el volum d'un cos.

Descripció de diferències en propietats observables de sòlids, líquids i gasos.

Explicació de fenòmens físics observables en termes de diferències de densitat. La flotabilitat en un medi líquid. Variables de les quals depèn.

Predicció de canvis en el moviment, en la forma o en l'estat dels cossos per efecte de les forces o de les aportacions d'energia. La velocitat i l'acceleració.

Fonts d'energia renovables i no renovables. El desenvolupament energètic, sostenible i equitatiu. Responsabilitat individual en el consum d'aquestes fonts.

Diferents formes d'energia. Transformacions simples d'energia.

Mescles homogènies i heterogènies. Separació de components d'una mescla mitjançant: destil·lació, filtració, evaporació o dissolució.

Reaccions químiques. Combustió, oxidació i fermentació.

Tipus de substàncies químiques: àcids, bases, neutres i sals. Comparació de propietats i usos.

La calor, percepció i observació sistemàtica dels seus efectes: augment de temperatura i dilatació. Canvis d'estat i la seva reversibilitat. L'evaporació i factors dels quals depèn.

Cossos opacs, translúcids i transparents. Transmissió, reflexió i refracció de la llum.

Planificació i realització d'experiències diverses per estudiar les propietats de materials d'ús comú i el seu comportament davant la llum, el so, la calor, la humitat i l'electricitat. Comunicació oral i escrita del procés i del resultat.

Respecte per les normes d'ús, de seguretat i de conservació dels instruments i dels materials de treball.

Bloc 7. Objectes, màquines i tecnologies.

Relació entre les propietats dels materials i el seu ús en aplicacions concretes.

Coneixement de les aplicacions dels objectes i les màquines, i de la seva utilitat per facilitar les activitats humanes.

Construcció d'estructures senzilles que compleixin una funció o condició per resoldre un problema a partir de peces modulades.

Circuits elèctrics senzills. Efectes de l'electricitat. Conductors i aïllants.

Relacions entre electricitat i magnetisme.

Elaboració d'un informe com a tècnica per al registre d'un pla de treball, comunicació oral i escrita de conclusions.

Valoració de la influència de la ciència i la tècnica del desenvolupament tecnològic en les condicions de vida i la feina, en el passat i en l'actualitat.

Utilització de recursos senzills proporcionats per les tecnologies de la informació per comunicar-se i col·laborar.

Recerca guiada d'informació a la xarxa.

Us progressivament autònom de tractament de textos (ajust de pàgina, inserció d'il·lustracions o notes, etc.).

Presència de consciència de la necessitat de controlar el temps d'entreteniment amb les tecnologies de la informació i la comunicació i del seu poder d'addicció.

Criteris d'avaluació

1. Concretar exemples en els quals el comportament humà influeixi de manera positiva o negativa sobre el medi ambient; descriure alguns efectes de la contaminació sobre persones, animals, plantes i els seus entorns, assenyalant alternatives per prevenir-la o reduir-la, així com descriure exemples de malbaratament de l'aigua i d'altres recursos naturals, mostrant actituds conservacionistes.

Aquest criteri pretén avaluar si al final de l'etapa s'han adquirit coneixements relacionats amb les ciències mediambientals, i per tant han de mostrar un coneixement pràctic de la utilització humana dels recursos naturals de la Terra i han de poder identificar alguns recursos físics utilitzats en la vida quotidiana i la necessitat de conservar aquests recursos, especialment l'aigua. Han de poder explicar, oralment i per escrit, com els canvis en el medi ambient, tant els produïts per processos naturals com per l'activitat humana, poden afectar components vius i inerts

i canviar l'equilibri. Així mateix, s'ha de valorar si coneixen els efectes d'alguns tipus comuns de contaminació i com les persones els podem prevenir o reduir. S'ha d'apreciar si són conscients que l'activitat humana pot afectar el medi ambient positivament o negativament, donant-ne exemples, amb especial atenció a l'ús de l'aigua, mostrant actituds concretes de respecte al medi ambient.

2. Caracteritzar els principals paisatges espanyols i del planeta i analitzar alguns agents físics –tant externs com interns– i humans que els conformen, i posar exemples de l'impacte de les activitats humanes en el paisatge i de la importància de la seva conservació.

Aquest criteri pretén mesurar el coneixement sobre els principals paisatges característics dels diferents territoris espanyols, la capacitat per establir comparacions (semblances i diferències) entre paisatges, distingir els elements fonamentals, conèixer els principals tipus d'assentament humà en les regions espanyoles i comprendre la importància de la intervenció humana en la modificació o en la conservació dels paisatges naturals.

3. Identificar i localitzar els principals òrgans implicats en la realització de les funcions vitals del cos humà, establint algunes relacions fonamentals entre aquests i determinats hàbits de salut.

Amb aquest criteri s'intenta valorar si tenen una visió completa del funcionament del cos humà, quant a cèl·lules, teixits, òrgans, aparells, sistemes: la seva localització, forma, estructura, funcions, atencions, etc. De la mateixa manera s'ha de valorar si relacionen determinades pràctiques de vida amb el funcionament adequat del cos. Així doncs, no es tracta només d'avaluar si adopten estils de vida saludables, sinó si coneixen les repercussions per a la seva salut de la seva manera de vida, tant a l'escola com fora.

4. Analitzar alguns canvis que les comunicacions i la introducció de noves activitats econòmiques relacionades amb la producció de béns i serveis han suposat per a la vida humana i per a l'entorn, valorant la necessitat de superar les desigualtats provocades per les diferències en l'accés a béns i serveis.

El criteri pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per analitzar els canvis de tot tipus que les comunicacions i els transports han provocat en les activitats personals, econòmiques i socials. S'han de reconèixer els canvis que sobre l'entorn i la vida de les persones han introduït les noves activitats econòmiques, les diferències que encara persisteixen en les formes de vida entre un medi rural i un medi urbà i entre uns països i altres, i la necessitat de superar les desigualtats que l'accés a béns i serveis provoca.

5. Conèixer els principals òrgans de govern i les funcions del municipi, de les ciutats i comunitats autònomes, de l'Estat espanyol i de la Unió Europea, valorant l'interès de la gestió dels serveis públics per a la ciutadania i la importància de la participació democràtica.

Aquest criteri permet avaluar els coneixements que tenen quant als òrgans de govern de les ciutats i comunitats autònomes, d'Espanya i de la Unió Europea i del funcionament de les diferents instàncies administratives públiques. També s'ha de valorar si comprenen la importància de la qualitat de la gestió dels serveis públics per a la vida de les persones, per a la qual cosa s'ha d'avaluar la capacitat de valorar-los a través d'exemples concrets.

6. Realitzar, interpretar i utilitzar plànols i mapes tenint en compte els signes convencionals i l'escala gràfica.

Aquest criteri avalua la competència per realitzar i interpretar representacions gràfiques de l'espai. S'ha d'avaluar la capacitat per obtenir informació proporcionada per la representació espacial (fotografia aèria, plànol, mapa), a partir de la interpretació de detalls; i la capacitat per donar una explicació global de la finalitat i

possibilitats d'ús de les representacions de l'espai amb què es treballa. S'ha de tenir en compte la capacitat per explicar als altres, oralment i per escrit, les observacions i interpretacions del treball amb plànols i mapes.

7. Identificar trets significatius de les formes de vida de la societat espanyola en algunes èpoques passades –prehistòria, clàssica, medieval– dels descobriments, del desenvolupament industrial i del món actual, i situar fets rellevants utilitzant línies del temps.

En aquest criteri es tracta de comprovar si l'alumnat reconeix determinades restes, usos, costums, activitats, eines, com a indicadors de formes de vida característiques de determinades èpoques històriques concretes. S'han de tenir en compte les relacions que es donen entre alguns fets i la seva aparició en el temps, és a dir, l'ús que es fa dels conceptes temporals de simultaneïtat i successió, situant-los abans o després d'una època històrica concreta. L'avaluació s'ha de fer sobre els períodes històrics esmentats tenint en compte que la delimitació de les etapes històriques de la humanitat és el resultat d'una convenció historiogràfica i que, si bé algunes poden començar a ser conceptualitzades des d'edats primerenques, els criteris que delimiten altres èpoques, necessàriament les més pròximes en el temps, resulten de difícil accés per a l'alumnat de primària.

Com que no es pretén la mera associació, no seria adequat centrar l'avaluació en l'adscripció de determinats trets a una determinada etapa històrica sinó en l'explicació senzilla d'alguns aspectes de la seva evolució i, en tot cas, en el raonament que podria portar a l'esmentada adscripció.

8. Planificar i realitzar senzilles investigacions per estudiar el comportament dels cossos davant la llum, l'electricitat, el magnetisme, la calor o el so i saber comunicar els resultats.

Aquest criteri intenta avaluar l'aptitud per realitzar experiències senzilles i petites investigacions sobre diferents fenòmens físics i químics de la matèria: plantejament de problemes, enunciació d'hipòtesis, selecció del material necessari, muntatge, realització, extracció de conclusions, comunicació de resultats, mostrant competència en cadascuna d'aquestes i en la vertebració de les parts, així com en el coneixement de les lleis bàsiques que regeixen aquests fenòmens, com la reflexió de la llum, la transmissió del corrent elèctric, o el canvi d'estat.

9. Planificar la construcció d'objectes i aparells amb una finalitat prèvia, utilitzant fonts energètiques, operadors i materials apropiats, i realitzar-la, amb l'habilitat manual necessària, combinant el treball individual i en equip, i proporcionant informació sobre com s'han resolt problemes semblants al llarg del temps.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat per planificar i realitzar projectes de construcció d'algun objecte o aparell. S'ha d'avaluar el coneixement sobre les diferents fonts energètiques així com la capacitat per seleccionar-ne una per la seva idoneïtat per al funcionament d'un aparell. També s'ha de valorar el coneixement dels diferents operadors (roda, fre, interruptor, biela, engranatge, molla, politja, etc.), així com si es mostra una actitud cooperativa i igualitària en el treball en equip, apreciament l'atenció per la seguretat pròpia i la dels altres. Igualment s'ha d'avaluar la competència de l'alumne per oferir explicacions sobre les relacions entre descobriments científics, les seves aplicacions tècniques i les repercussions a la societat en el present o en altres moments.

10. Diferenciar substàncies d'ús quotidià pel seu estat d'agregació i per la seva naturalesa química, explicant les característiques pròpies de sòlids, líquids i gasos i d'algunes substàncies per la seva naturalesa química.

A partir d'aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat de conèixer les característiques pròpies dels sòlids, líquids i gasos, i saber-les identificar en substàncies d'ús quotidià. Així mateix, es pretén que coneguin

algunes substàncies químiques per la seva capacitat de reacció amb altres substàncies o amb indicadors, identificant-ne igualment algunes en l'ús domèstic, com el lleixiu, el vinagre o l'aigua, observant com reaccionen o no enfront de determinats reactius: metalls, roques, indicadors àcid-base, etc. L'aigua en concret és una substància molt adequada perquè ells mostrin també el seu coneixement sobre els estats d'agregació i els canvis d'estat.

11. Presentar un informe, utilitzant suport paper i digital, sobre problemes o situacions senzilles, recollint informació de diferents fonts (directes, llibres, Internet), amb diferents mitjans (lupa binocular, microscopi...) seguint un pla de treball i expressant conclusions.

A partir d'aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per recollir, seleccionar i organitzar informació concreta i rellevant, analitzar-la, treure'n conclusions, comunicar la seva experiència, reflexionar sobre el procés seguit i comunicar-ho oralment i per escrit. També és objecte d'avaluació la utilització de mitjans propis de l'observació, com instruments òptics i de mesura, la consulta i utilització de documents escrits, imatges, gràfics i taules estadístiques. Cal atènyer-se especialment a la presentació ordenada, clara i neta, en suport paper i digital.

Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

El medi s'entén en aquest currículum com el «conjunt d'elements, successos, factors i processos diversos que tenen lloc a l'entorn de les persones i on, al seu torn, la seva vida i actuació adquireixen significat». Aquesta definició planteja una doble dimensió de l'àrea de Coneixement del medi natural, social i cultural. En primer lloc, una dimensió individual, derivada de la percepció que cada persona té de la realitat. Des d'aquest punt de vista podem entendre com un determinat fet és percebut de diferents maneres en funció del bagatge experiencial i de coneixements que té cada persona, fruit, per tant, d'una construcció personal. I, a la vegada, una dimensió social i cultural, que recull el conjunt de sabers establerts i selecció dels continguts que considera idonis que s'incorporin a la formació dels nens i com a elements d'identitat del propi context social i cultural.

El medi, com a construcció individual i, per tant, subjectiva implica la utilització de signes i d'instruments que actuen com a mediadors entre la realitat i les persones. Actualment, la presència cada cop més gran de les tecnologies de la informació i la comunicació en tots els aspectes de la vida fa que cada vegada sigui menys rellevant la presència física real, i que s'ampliï així el concepte de medi molt més enllà dels límits establerts per la proximitat física. En qualsevol cas, és fonamental considerar que aquesta construcció individual es realitza en una permanent interacció amb altres persones que, al seu torn, tenen altres interessos, expectatives o necessitats i que per tant les dues dimensions exposades apareixen superposades en l'aprenentatge.

D'aquí ve la importància de propiciar metodologies que ajudin a fer que nens i nenes s'iniciïn en la comprensió del context on viuen i que prenguin consciència de la seva pertinença a una cultura, una societat i un medi concret, que al seu torn està en permanent interacció amb altres cultures i societats, en un medi que cada vegada és més global. La metodologia és l'instrument principal per al desenvolupament del currículum i són les opcions metodològiques les que faciliten o dificulten l'adquisició dels objectius plantejats.

Els aprenentatges que proposa l'àrea de Coneixement del medi natural, social i cultural suposen un dels

primers contactes acadèmics de l'alumnat amb una cultura amb unes característiques diferencials que li confereixen la seva pròpia i peculiar identitat, definida per un espai comú, unes bases culturals específiques adquirides a través d'anys d'història conjunta, uns hàbits i tradicions consolidats i transmesos de generació en generació i una simbologia particular.

Tots aquests elements són instruments de mediació en el procés d'adquisició per part de l'alumnat d'una identitat pròpia i en la seva socialització i adaptació al seu entorn. En definitiva, l'àrea resumeix en el seu desenvolupament acadèmic les funcions que l'escola com a institució pretén: aconseguir individus conscients, crítics, capaços de comprometre's en projectes de futur amb la societat a la qual pertanyen.

El procés d'aprenentatge de l'àrea comparteix molts aspectes amb el conjunt de l'etapa; destacarem aquí els que tenen una importància singular.

Partir en qualsevol activitat de les idees dels alumnes, dels seus coneixements i experiències.

En aquesta àrea tan relacionada amb l'experiència, nens i nenes han adquirit en el contacte diari amb el medi que els envolta molts coneixements dels quals s'ha de partir perquè formen el seu bagatge personal. Aquests preconceptes o idees prèvies són nombrosos a l'àrea. La majoria s'adquireixen paral·lelament a l'adquisició del llenguatge en el propi entorn familiar, i per tant és necessari que el docent els conegui bé per ajustar l'acció didàctica. Aquests preconceptes tenen, almenys, tres característiques. En primer lloc, no solen ser coneixements aïllats, moltes vegades són sistemes conceptuals amb una certa coherència interna, procedeixen generalment de les vivències personals del nen, de manera que sol tractar-se d'idees concretes; en qualsevol cas no són coneixements científics. En segon lloc no són personals, sinó que la seva presència es dona a tots els subjectes, amb certa independència de l'edat i fins i tot de l'extracció cultural, encara que es donin diferències significatives en funció de l'ambient sociocultural en què creix cada persona. En tercer lloc, els preconceptes són persistents i la substitució d'una idea prèvia no implica necessàriament un canvi de sistema. En aquesta etapa és especialment important planificar activitats concretes abans i durant el procés d'ensenyament i aprenentatge de qualsevol contingut per assegurar-nos que aquestes idees es van modificant. A aquestes edats es dona una certa dissociació entre pensament i acció, fet que implica que moltes vegades hi hagi una gran dificultat per verbalitzar els seus propis preconceptes, cosa que no significa que no existeixin; d'aquí ve la necessitat d'observar per diferents mitjans –dibuixos, experiències, etc.– si aquestes idees es van modificant des d'un pensament experiencial a un altre de més fonamentat científicament.

El nen o la nena de primària, en el seu procés d'aprenentatge, es troba permanentment amb continguts nous i se'l convida a aprendre'ls. En el cas d'un subjecte sense cap tipus de dificultat específica en la capacitat d'aprenentatge, es produeix un contrast entre els nous missatges que rep, la nova informació i les idees i coneixements de què ja disposava en la seva teoria personal. En llenguatge científic es produeix el que es denomina «conflicte cognitiu». En l'alumne s'està produint una percepció espontània d'alguna cosa que pot no estar comprenent bé i en la qual no intervé directament la raó. A partir d'aquest moment és quan es produeix l'esforç personal que permet la construcció del coneixement a través d'un procés de raonament lògic.

Centrar els aprenentatges a «saber fer».

Avui, més que mai, la disponibilitat d'informació és enorme, però no n'hi ha prou de posseir informació de la realitat fins i tot quan és suficient i adequada. Per

apropiar-nos els coneixements és imprescindible que es posin en marxa els mecanismes inherents a tot procés d'aprenentatge: oportunitat per utilitzar el contingut, per provar-lo, ampliar-lo, comparar-lo, sotmetre'l al dubte sistemàtic. Aquest procés cognitiu, si es correspon amb l'experiència i la percepció inicial de l'aprenent, facilita l'aprenentatge i, en cas contrari, és rebutjat o oblidat immediatament perquè està mancat de sentit per al subjecte.

La metodologia té una importància capital i és la forma com s'aborden els continguts el que fa qualitativament diferents uns aprenentatges d'altres. El docent ha de tenir sempre present, per exemple, que un raonament que és lògic i coherent pot no ser percebut com a tal pel nen si no està en sintonia i coherència amb la seva visió del món. És aquí que s'han de buscar i aplicar les estratègies didàctiques que, comptant amb les peculiaritats individuals del discent i la seva formació anterior (coneixements previs de què disposa, riquesa cultural del medi familiar i sociocultural), siguin capaços de convertir les idees prèvies dels alumnes en aproximacions successives al coneixement científic i ajudin els nens a aprendre proporcionant-los en cada moment les ajudes pertinents.

Una premissa metodològica és plantejar estratègies d'aproximació als conceptes i no pretendre que es produeixi l'elaboració completa d'aquests. En aquesta àrea la majoria dels conceptes són complexos. L'organització dels aprenentatges sempre és més eficaç si s'organitzen en un context de resolució de problemes, ja que d'aquesta manera es facilita l'establiment de relacions entre els fets i els conceptes a través de la utilització de procediments específics. Conceptes i procediments, d'aquesta forma, queden integrats en una mateixa metodologia general i no com a elements autònoms amb entitat suficient per generar aprenentatge.

Alhora, davant el plantejament d'un problema, es presenten diferents propostes de resolució, diferents hipòtesis o conjectures, que donen lloc al contrast i, si s'escau, a la divergència, entre diferents pensaments. És entorn d'aquestes divergències on es fomenta l'interès, l'esperit analític i crític i el respecte per les idees de l'altre, és a dir, la incorporació del contingut actitudinal. D'aquesta manera conceptes, procediments i actituds apareixen interrelacionats, formant part d'aquest procés.

L'escola, especialment en els diferents cicles de primària, ha d'intentar proporcionar oportunitats perquè els escolars puguin qüestionar-se aspectes de la realitat, reflexionar sobre la seva posició davant els fenòmens naturals i davant les qüestions d'índole social i cultural, i, a partir d'això, elaborar respostes als interrogants que els planteja el món natural i els esdeveniments socials. D'aquesta manera, a més, es desenvolupa la competència d'aprendre a aprendre, aprendre a pensar en termes d'explicació, control, assimilació de processos amb arguments que siguin coherents i tinguin sentit. L'aprenentatge és un procés que dura tota la vida, i és molt important establir les bases en aquesta etapa educativa.

S'ha de destacar la importància de la motivació per aprendre, la implicació de cada nen en el seu propi procés, cosa que està molt lligada a la relació que siguem capaços d'establir entre els nous coneixements i la seva experiència, i amb la funcionalitat dels aprenentatges perquè siguin percebuts no només com a continguts escolars sinó com a sabers amb aplicabilitat a situacions reals diverses.

És imprescindible fer una reflexió sobre la importància que té en tots els processos d'aprenentatge l'ús del llenguatge en situacions comunicatives. La llengua és l'instrument fonamental d'aprenentatge, qualsevol

tasca escolar recolza en usos lingüístics concrets. En aquesta àrea s'utilitzen permanentment gèneres textuals propis de l'àmbit escolar: resums, esquemes, explicacions, exposicions en públic..., és a dir, els textos que serveixen per aprendre. Per això, la interrelació entre els continguts de Coneixement del medi i els de Llengua moltes vegades són indissociables. A més, normalment és la mateixa persona qui imparteix les dues àrees. Aquest fet ha de facilitar una retroalimentació en la intervenció didàctica de les dues àrees, per això els textos que s'utilitzen a Coneixement del medi poden ser treballats en una classe de Llengua i, en canvi, s'utilitza la classe de Coneixement del medi per abordar continguts lingüístics ja que els textos de l'àmbit acadèmic són els més rellevants per a l'aprenentatge, els que més utilitzaran al llarg de la seva vida acadèmica. És prioritari, doncs, dedicar una atenció especial a la seva comprensió i composició, cosa que es pot fer, insistim, tant a la classe de Coneixement del medi com a la de Llengua i en qualsevol situació en què aquests textos s'utilitzin. Discutir i produir textos resultants del treball escolar, buscar informacions en fonts diverses, seleccionar-les o relacionar-les, donar-ne compte als altres, són procediments que ajuden al desenvolupament lingüístic i cognitiu, a aprendre sobre el medi i a millorar la competència en comunicació lingüística.

L'ús de biblioteques i de les tecnologies de la comunicació i de la informació són indissociables avui de qualsevol aprenentatge i en aquesta àrea adquireixen una importància singular per la quantitat d'informació que requereix manejar. L'ús d'aquests recursos ha de ser planificat com un contingut inherent a l'àrea: enciclopèdies a la xarxa, processadors de text, han de formar part de l'activitat escolar. Aquests mitjans constitueixen a més un accés ràpid, senzill i gratuït a gran quantitat d'informació sobre el medi i fan del seu ús una eina motivadora i facilitadora dels aprenentatges perquè fan del medi una cosa experiencial i acosten éssers vius, paisatges, fenòmens atmosfèrics, reaccions químiques o fenòmens físics a l'experiència de nens i nenes. Per això, l'ensenyament de l'àrea s'ha de beneficiar d'aquestes possibilitats alhora que es contribueix al desenvolupament de la competència en l'ús de les tecnologies de la comunicació i la informació, que es dona en totes les àrees però que, pel que fa a l'alfabetització inicial, correspon a Coneixement del medi.

Aquesta concepció de l'ensenyament i l'aprenentatge fa necessari cuidar al màxim quins continguts s'han d'oferir, quins aspectes del currículum s'han de destacar per la seva rellevància i adequació al context del nostre alumnat i, per descomptat, acabar amb la visió superficial d'un ensenyament que incideixi molt més en la quantitat d'informació que en la qualitat.

En definitiva, les opcions metodològiques que s'utilitzin han de permetre a nens i nenes aprendre treballant, adquirir coneixements sentint la necessitat de respondre a preguntes que es formulen, a planificar, encara que sigui de forma molt elemental, el que han de fer, a elaborar petits projectes i portar-los a terme, a extreure i comunicar conclusions, i a fer-ho col·laborant amb els altres, aprenent que s'avança millor si es forma part d'un projecte comú, en el qual cada persona té responsabilitats individuals, però objectius comuns. Projectes en els quals l'èxit i la satisfacció individual també depenen dels èxits del grup.

Orientacions per a l'avaluació

El procés d'ensenyament és inseparable del d'avaluació. D'una banda, el grau d'assimilació dels coneixements, la incorporació i el maneig d'informació significativa, s'han de tenir en compte de manera rellevant

en l'avaluació. No obstant això, és important indicar que la memorització comprensiva tan sols produeix aprenentatges quan les nocions són aplicables i aplicades a situacions noves. A més, l'assimilació dels continguts es dona gradualment i progressivament, no d'una vegada, i aquesta és una consideració bàsica en el procés avaluador, a fi que sigui ajustat a les característiques individuals de cada alumne, les de cada grup classe, i permeti una progressió sensata dels diferents graus d'adquisició d'un contingut.

No s'ha d'oblidar que els processos de comprovació dels aprenentatges en les matèries que integren l'àrea (Ciències naturals, Ciències socials) exigeixen la utilització d'experiències de laboratori, treball de camp, consulta de mapes, elaboració de gràfics, línies del temps, etc. Tot això ha de ser avaluat a través de mitjans diferents de la comprovació dels resultats d'un examen escrit o els mateixos exercicis plasmats en el quadern de l'alumne. Es fa necessari que l'avaluació compregui en molts casos tècniques d'observació, i interpretació de les accions del subjecte d'aprenentatge.

Dos aspectes més s'han de tenir en compte quan es vol orientar l'avaluació d'aquesta etapa. En primer lloc, que s'ha d'avaluar el progrés de l'alumne o l'alumna per la seva capacitat d'integrar noves informacions, nous conceptes, i com li van proporcionant noves formes d'entendre la vida. Es a dir, es tracta d'«avaluar com aprèn a aprendre», com a competència fonamental en la seva projecció com a estudiant. D'altra banda, no poden quedar fora de l'àmbit de l'avaluació de l'àrea la comprovació del desenvolupament d'actituds i valors en cadascun dels alumnes. Això és així no només quant a comportaments i hàbits individuals, sinó també quant a actituds davant situacions problemàtiques generades per comportaments individuals o col·lectius que afecten el medi ambient, el respecte a les normes de convivència i la presa de postura davant la justícia i la igualtat.

L'avaluació ha de permetre al docent, a més d'avaluar els aprenentatges dels seus alumnes, valorar tots els factors que intervenen en l'ensenyament, com l'adequació dels objectius, activitats, tasques, procediments i recursos utilitzats, les dificultats trobades, les seves possibles causes i les estratègies que s'han de desenvolupar per superar-les. És a dir, avaluar el procés d'ensenyament per ajustar-lo en funció dels processos i dels resultats. L'avaluació, per tant, s'ha de centrar en aquests elements perquè avaluar i ensenyar són processos indissociables.

Educació artística

Les diferents manifestacions artístiques tenen una presència constant a l'entorn i a la vida de les persones. Des d'aquesta perspectiva, l'àrea d'Educació artística té el propòsit d'afavorir la percepció i l'expressió estètica de l'alumnat i de possibilitar l'apropiació de continguts imprescindibles per a la seva formació general i cultural.

L'Educació artística involucra el món sensorial, l'intel·lectual, el social, l'emocional, l'afectiu i l'estètic, i desencadena mecanismes que permeten desenvolupar diferents i complexes capacitats amb una projecció educativa que influeix directament en la formació integral de l'alumnat, ja que afavoreix el desenvolupament de l'atenció, estimula la percepció, la intel·ligència i la memòria a curt i llarg termini, potencia la imaginació i la creativitat i és una via per desenvolupar el sentit de l'ordre, la participació, la cooperació i la comunicació.

L'àrea està integrada per dos llenguatges: plàstic i musical. Tots dos s'articulen al seu torn en dos eixos, percepció i expressió. El primer inclou tots els aspectes

relacionats amb el desenvolupament de capacitats de reconeixement sensorial, visual, auditiu i corporal, que ajuden a entendre les diferents manifestacions artístiques, així com el coneixement i gaudi de produccions plàstiques i musicals de diferents característiques. El segon es refereix a l'expressió d'idees i sentiments mitjançant el coneixement i la utilització de diferents codis i tècniques artístiques.

A l'àrea, la percepció es refereix a l'observació dels elements plàstics i a l'audició musical. L'observació s'ha de centrar en la interpretació, indagació i anàlisi de l'entorn natural i de l'activitat i creació humanes, entesa aquesta última com a generadora d'objectes i elements presents en el món quotidià i de representació purament artística. Per la seva banda, l'audició se centra en el desenvolupament de capacitats de discriminació auditiva i d'audició comprensiva, durant els processos d'interpretació i creació musical així com en els d'audició de peces musicals gravades o en viu.

L'expressió remet a l'exploració dels elements propis del llenguatge plàstic i visual, al tractament dels materials i a les diverses possibilitats d'expressar el que s'ha percebut i sentit, ajustant-se a una planificació en el procés d'elaboració. També al·ludeix a la interpretació musical desenvolupant habilitats tècniques i capacitats vinculades a la interpretació vocal i instrumental i a l'expressió corporal i la dansa. A través d'un llenguatge o l'altre s'estimula la invenció i la creació de diferents produccions plàstiques o musicals.

Tant el llenguatge plàstic com el musical constitueixen àmbits artístics específics amb característiques pròpies; tanmateix, atès que la producció i la comprensió en tots dos tenen aspectes comuns, en l'etapa queden inclosos en una sola àrea per possibilitar un enfocament globalitzat que tingui en compte les estretes connexions entre les diferents formes d'expressió i representació artística. Per aquesta mateixa raó, i malgrat l'especial menció de la música i l'expressió plàstica, dins de l'àrea s'incorporen també continguts de la dansa i el teatre.

A partir dels dos grans eixos en què s'articula l'àrea –Percepció i Expressió– s'han distribuït els continguts en quatre blocs. El bloc 1, Observació plàstica, i el Bloc 3, Escolta, integren els relatius a la percepció per als llenguatges plàstic i musical, respectivament. El bloc 2, Expressió i creació plàstica, i el bloc 4, Interpretació i creació musical, inclou els continguts relacionats amb l'expressió en els dos llenguatges.

Aquesta distribució de continguts entorn de dos eixos té la finalitat d'organitzar els coneixements de forma coherent. No hi ha, per tant, prioritat de l'un sobre l'altre, ni exigència per la qual s'hagi de partir preferentment d'un dels dos. La vinculació entre els continguts de tots dos és summament estreta, raó per la qual alguns s'inclouen tant en la percepció com en l'expressió, cas, per exemple, del color, el ritme o la forma.

Una cosa similar passa amb els blocs. Emmarcar els continguts en grups diferenciats serveix per definir amb més claredat quins aprenentatges bàsics s'han d'abordar. Aquesta manera d'estructurar el conjunt de continguts de l'àrea no suposa que s'hagin de desenvolupar independentment els uns dels altres, cosa que queda de manifest en comprovar la interrelació que hi ha entre aquests.

El bloc Observació plàstica se centra en la interpretació, indagació i anàlisi de l'entorn natural i de l'activitat i creació humanes. S'hi aborden qüestions espacials i d'altres relatives a la interpretació del significat de les imatges i a l'anàlisi dels missatges icònics. Aquests mateixos continguts, centrats en la percepció, nodreixen el bloc Expressió i creació plàstica, que conté l'exploració dels elements propis del llenguatge plàstic i

visual, i el tractament dels materials, i s'hi exposen diverses possibilitats d'expressar el que es percep, ajustant-se a una planificació en el procés d'elaboració.

En el bloc Escolta, els continguts se centren en el desenvolupament de capacitats de discriminació auditiva i d'audició comprensiva, mentre que a Interpretació i creació musical s'aborda el desenvolupament d'habilitats tècniques i capacitats vinculades a la interpretació i s'estimula la invenció a través de la improvisació i la creació de diferents produccions musicals resultants de l'exploració, la selecció i la combinació de moviments i sons. Els elements de la música i els seus referents culturals no es dissocien mai d'aquesta i, per tant, estan implícits en el repertori utilitzat en els diferents blocs. Per això, tant els continguts del llenguatge musical com els referits a la música com a expressió cultural, són presents de forma transversal en els dos blocs.

En conjunt, l'Educació artística a primària ha de permetre a l'alumnat percebre els elements visuals i sonors de la realitat que l'envolta i interactuar amb aquests elements. Sorgeix així la necessitat d'abordar els conceptes, els procediments i les actituds des d'una perspectiva integrada i no desarticulada. Per facilitar aquest procés, en la major part dels procediments queden explicitats els conceptes i les actituds.

Contribució de l'àrea al desenvolupament de les competències bàsiques

L'àrea d'Educació artística contribueix a l'adquisició de diferents competències bàsiques.

A la competència cultural i artística ho fa directament en tots els aspectes que la configuren. En aquesta etapa es posa l'èmfasi en el coneixement de diferents codis artístics i en la utilització de les tècniques i els recursos que els són propis, ajudant l'alumnat a iniciar-se en la percepció i la comprensió del món que l'envolta i a ampliar les seves possibilitats d'expressió i comunicació amb els altres. La possibilitat de representar una idea de forma personal, valent-se dels recursos que els llenguatges artístics proporcionen, promou la iniciativa, la imaginació i la creativitat, alhora que ensenya a respectar altres formes de pensament i expressió.

L'àrea, en propiciar l'acostament a diverses manifestacions culturals i artístiques, tant de l'entorn més pròxim com d'altres pobles, dota els alumnes d'instruments per valorar-les i per formular opinions cada vegada més fonamentades en el coneixement. D'aquesta manera, poden anar configurant criteris vàlids en relació amb els productes culturals i ampliar les seves possibilitats d'oci.

En fer de l'exploració i la indagació els mecanismes apropiats per definir possibilitats, buscar solucions i adquirir coneixements, es promou de forma rellevant l'autonomia i iniciativa personal. El procés que porta el nen des de l'exploració inicial fins al producte final requereix una planificació prèvia i demana un esforç per obtenir resultats originals, no estereotipats. D'altra banda, exigeix l'elecció de recursos tenint present la intencionalitat expressiva del producte que es vol aconseguir i la revisió constant del que s'ha fet en cada fase del procés amb la idea de millorar-lo si és necessari. La creativitat exigeix actuar amb autonomia, posar en marxa iniciatives, estudiar possibilitats i solucions diverses. El procés no només contribueix a l'originalitat, a la recerca de formes innovadores, sinó que també genera flexibilitat, ja que davant un mateix supòsit es poden donar diferents respostes.

L'àrea també és un bon vehicle per al desenvolupament de la competència social i ciutadana. En l'àmbit

de l'Educació artística, la interpretació i la creació suposen, moltes vegades, un treball en equip. Aquesta circumstància exigeix cooperació, assumpció de responsabilitats, seguiment de normes i instruccions, atenció i conservació de materials i instruments, aplicació de tècniques concretes i utilització d'espais de manera apropiada. El seguiment d'aquests requisits forma en el compromís amb els altres, en l'exigència que té la realització en grup i en la satisfacció que proporciona un producte que és fruit de l'esforç comú. En definitiva, expressar-se buscant l'acord posa en marxa actituds de respecte, acceptació i entesa, cosa que situa l'àrea com un bon vehicle per al desenvolupament d'aquesta competència.

Pel que fa a la competència en el coneixement i interacció amb el món físic, l'àrea contribueix a l'apreciació de l'entorn a través del treball perceptiu amb sons, formes, colors, línies, textures, llum o moviment presents en els espais naturals i en les obres i realitzacions humanes. L'àrea se serveix del medi com a pre-text per a la creació artística, l'explora, el manipula i l'incorpora recreant-lo per donar-li una dimensió que proporcioni gaudi i contribueixi a l'enriquiment de la vida de les persones. Així mateix, té en compte una altra dimensió igualment important, la que competeix a les agressions que deterioren la qualitat de vida, com la contaminació sonora o les solucions estètiques poc afortunades d'espais, objectes o edificis, ajudant els nens i les nenes a prendre consciència de la importància de contribuir a preservar un entorn físic agradable i saludable.

A la competència per aprendre a aprendre, s'hi contribueix en la mesura que s'afavoreixi la reflexió sobre els processos en la manipulació d'objectes, l'experimentació amb tècniques i materials i l'exploració sensorial de sons, textures, formes o espais, amb la finalitat que els coneixements adquirits dotin nens i nenes d'un bagatge suficient per utilitzar-los en situacions diferents. El desenvolupament de la capacitat d'observació planteja la conveniència d'establir pautes que la guiïn, perquè l'exercici d'observar proporcioni informació rellevant i suficient. En aquest sentit, l'àrea fa competent per aprendre perquè proporciona protocols d'indagació i planificació de processos susceptibles de ser utilitzats en altres aprenentatges.

A la competència en comunicació lingüística, s'hi pot contribuir, com des de totes les àrees, a través de la riquesa dels intercanvis comunicatius que es generen, de l'ús de les normes que els regeixen, de l'explicació dels processos que es desenvolupen i del vocabulari específic que l'àrea aporta. De forma específica, cançons o senzilles dramatitzacions són un vehicle propici per adquirir nou vocabulari i per desenvolupar capacitats relacionades amb la parla, com la respiració, la dicció o l'articulació. Així mateix, aquesta competència es desenvolupa en la descripció de processos de treball, en l'argumentació sobre les solucions donades o en la valoració de l'obra artística.

Al tractament de la informació i la competència digital, s'hi contribueix a través de l'ús de la tecnologia com a eina per mostrar processos relacionats amb la música i les arts visuals i per acostar l'alumnat a la creació de produccions artístiques i a l'anàlisi de la imatge i el so i dels missatges que aquests transmeten. També es desenvolupa la competència en la recerca d'informació sobre manifestacions artístiques per al seu coneixement i gaudi, per seleccionar i intercanviar informacions referides a àmbits culturals del passat i del present, pròxims o d'altres pobles

Encara que en menys grau, l'àrea contribueix al desenvolupament de la competència matemàtica en abordar conceptes i representacions geomètriques presents en l'arquitectura, en el disseny, en el mobiliari, en els objectes quotidians, a l'espai natural, i en les ocasions en què es necessiten referents per organitzar l'obra artística a l'espai. Així mateix, quan en música es treballen el ritme o les escales, s'està fent una aportació al desenvolupament de la competència matemàtica.

Objectius

L'ensenyament de l'Educació artística en aquesta etapa té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Indagar en les possibilitats del so, la imatge i el moviment com a elements de representació i comunicació i utilitzar-les per expressar idees i sentiments, contribuint amb això a l'equilibri afectiu i a la relació amb els altres.
2. Explorar i conèixer materials i instruments diversos i adquirir codis i tècniques específiques dels diferents llenguatges artístics per utilitzar-los amb fins expressius i comunicatius.
3. Aplicar els coneixements artístics en l'observació i l'anàlisi de situacions i objectes de la realitat quotidiana i de diferents manifestacions del món de l'art i la cultura per comprendre'ls més bé i formar un gust propi.
4. Mantenir una actitud de recerca personal i col·lectiva, articulant la percepció, la imaginació, la indagació i la sensibilitat i reflexionant a l'hora de realitzar diferents produccions artístiques i de gaudir-ne.
5. Conèixer algunes de les possibilitats dels mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la comunicació en què intervenen la imatge i el so, i utilitzar-los com a recursos per a l'observació, la recerca d'informació i l'elaboració de produccions pròpies, ja sigui de forma autònoma o en combinació amb altres mitjans i materials.
6. Conèixer i valorar diferents manifestacions artístiques del patrimoni cultural propi i d'altres pobles, col·laborant en la conservació i renovació de les formes d'expressió locals i estimant l'enriquiment que suposa l'intercanvi amb persones de diferents cultures que comparteixen un mateix entorn.
7. Desenvolupar una relació d'autoconfiança amb la producció artística personal, respectant les creacions pròpies i les dels altres i sabent rebre i expressar crítiques i opinions.
8. Realitzar produccions artístiques de forma cooperativa, assumint diferents funcions i col·laborant en la resolució dels problemes que es presentin per aconseguir un producte final satisfactori.
9. Conèixer algunes de les professions dels àmbits artístics, interessant-se per les característiques del treball dels artistes i gaudint com a públic en l'observació de les seves produccions.

PRIMER CICLE

Continguts

Bloc 1. Observació plàstica.

L'entorn natural, artificial i artístic:

Exploració sensorial d'elements presents a l'entorn natural com plantes, arbres, minerals, animals, aigua.

Observació d'elements plàstics de l'entorn artificial presents en edificis, mobiliari urbà, lluminosos o senyals.

Manipulació d'objectes quotidians.

Observació de l'obra plàstica i visual a l'entorn i en exposicions o museus i comentaris posteriors sobre aquestes.

Curiositat per descobrir les possibilitats artístiques que ofereix l'entorn.

Coneixement i observança de les normes de comportament en exposicions.

Descripció verbal de sensacions i observacions.

La imatge:

Exploració dels elements plàstics en imatges com ara il·lustracions, fotografies, cromos, adhesius, logotips o cartells presents en contextos pròxims.

Descripció d'imatges presents a l'entorn.

Interès per descobrir diferents formes de comunicació de la imatge.

L'espai:

Exploració de distàncies, recorreguts i situacions d'objectes i persones en relació amb l'espai.

Observació de diferents maneres de representar l'espai com fotografia aèria, plànols d'habitatges, maquetes d'edificis o mapes.

Els artistes:

Identificació d'alguns noms significatius de creadors i de la professió artística que exerceixen.

Bloc 2. Expressió i creació plàstica.

Elements del llenguatge visual:

Experimentació de les possibilitats expressives del traç espontani i amb intencionalitat sobre suports diversos i de diferents mesures.

Experimentació amb diferents tipus de línia: corba, recta, horitzontal, vertical, obliqua, ondulada, trencada.

Exploració de les línies que delimiten contorns i de l'espai que delimita la forma oberta, tancada, plana i en volum.

Exploració de mesclures i taques de color amb diferents tipus de pintura i sobre suports diversos.

Exploració visual i tàctil de textures naturals i artificials.

Exploració sensorial de les qualitats i possibilitats de materials orgànics i inorgànics com paper mullat, aigua acolorida, fang diluït, sorres, llapis, retoladors, tèmperes, ceres o material rebutjat.

Gaudí en la manipulació i exploració de materials.

Tècnica i representació:

Elaboració de dibuixos, pintures, «collages», estampacions, il·lustracions, volums, i plegatge de formes.

Manipulació i transformació d'objectes per utilitzar-los en representacions teatrals.

Construcció de titelles.

Composicions d'imatges amb fotografies.

Exploració de recursos digitals per a la creació d'obres artístiques.

Comunicació oral de les impressions que genera l'obra artística.

Us progressiu i adequat de termes referits a materials, instruments o aspectes de la composició artística

Interès per utilitzar de forma adequada instruments, materials i espais.

Processos:

Elecció del tema sorgit des de la percepció sensorial, la imaginació, la fantasia o la realitat.

Elaboració del treball, individual o en grup, explorant les possibilitats de materials i instruments.

Exposició del resultat i comunicació oral de les impressions que l'obra artística pròpia i aliena suscita.

Confiança en les possibilitats de producció artística.

Bloc 3. Escolta.

Les qualitats del so: timbre, durada, altura i intensitat:

Identificació de trets distintius de sons de l'entorn natural i social.

Representació corporal i gràfica de sons de diferents característiques.

Utilització de jocs i aplicacions informàtiques educatives senzilles per a la discriminació auditiva.

Curiositat per descobrir els sons de l'entorn i les seves característiques.

Les veus i els instruments:

Audició de peces vocals i identificació de veus femenines, masculines i infantils.

Reconeixement visual i auditiu i denominació d'alguns instruments musicals de l'aula i de la música escoltada i interpretada a l'entorn de l'alumnat.

Elements de la música: «tempo», dinàmica, caràcter:

Distinció i representació corporal o gràfica d'alguns elements de la música escoltada.

La forma musical: repetició i contrast:

Identificació de la repetició (AA) i el contrast (AB) en cançons i obres musicals.

L'obra musical:

Audició activa i reconeixement d'una selecció de peces musicals breus, de diferents estils i cultures, del passat i del present.

Comunicació oral de les impressions que causa la música escoltada.

Coneixement i observança de les normes de comportament en concerts i altres representacions musicals.

Professionals de la música:

Identificació d'alguns noms significatius de professionals relacionats amb la música i de l'activitat de exercicis.

Bloc 4. Interpretació i creació musical.

Fonts sonores:

Exploració de les possibilitats sonores de la veu, el cos i els objectes.

Pràctica de jocs de relaxació, respiració, dicció i coordinació.

Construcció d'instruments musicals senzills amb objectes d'ús quotidià.

La cançó i la peça instrumental:

Imitació de fórmules rítmiques i melòdiques.

Interpretació i memorització de tirallongues i cançons a l'uníson.

Utilització de la veu, la percussió corporal i els instruments com a recursos per a l'acompanyament de textos, cançons i danses.

Gaudi amb l'expressió vocal i instrumental.

El moviment i la dansa:

Pràctica de tècniques bàsiques del moviment: mobilització funcional, moviments fonamentals de locomoció i dissenys a l'espai.

Pràctica de jocs motors acompanyats de seqüències sonores, cançons i peces musicals i interpretació de danses senzilles.

Improvisació, elaboració d'arranjaments i invenció musical.

Improvisació d'esquemes rítmics i melòdics mitjançant el procediment de pregunta-resposta.

Improvisació de moviments en resposta a diferents estímuls sonors:

Selecció i combinació d'«ostinati» rítmics i efectes sonors per a l'acompanyament de recitacions, cançons i peces instrumentals.

Selecció de sons vocals, objectes i instruments per a la sonorització de situacions, relats breus i imatges.

Confiança en les pròpies possibilitats de producció musical.

La notació musical i les grafies no convencionals com a mitjà de representació de la música:

Lectura i interpretació de partitures senzilles amb grafies no convencionals i d'esquemes rítmics i melòdics elementals amb notació tradicional.

Criteris d'avaluació

1. Descriure qualitats i característiques de materials, objectes, sons i instruments presents a l'entorn natural i artificial.

Es tracta de comprovar com l'alumnat, després de fer una manipulació i exploració sensorial de materials, objectes i instruments és capaç de donar nom a les seves principals característiques i qualitats (forma, color, pes, textura, altura, intensitat, timbre, durada), verbalitzar les seves impressions i fer descripcions sobre el que s'ha descobert o, si s'escau, representar-les corporalment o gràficament.

2. Identificar i descriure algunes de les característiques dels sons de l'entorn.

Aquest criteri pretén valorar en quin grau l'alumne, en escoltar sons en viu o gravats, és capaç de reconèixer-los i de distingir i representar, corporalment, gràficament o verbalment, les seves principals característiques: timbre, altura, durada i intensitat.

3. Fer servir termes senzills per comentar les obres plàstiques i musicals observades i escoltades.

Aquest criteri pretén valorar la capacitat per identificar i descriure algunes de les característiques més evidents en diferents obres plàstiques i musicals i per expressar les idees i sentiments que aquestes susciten.

4. Identificar i expressar a través de diferents llenguatges alguns dels elements (timbre, velocitat, intensitat, caràcter) d'una obra musical.

Amb aquest criteri es tracta de comprovar si reconeixen en una obra musical alguns dels continguts treballats a l'aula (tipus de veus, instruments, variacions i contrastos de velocitat i intensitat, etcètera) i els poden representar a través del moviment, l'elaboració de dibuixos o el llenguatge verbal.

5. Reproduir esquemes rítmics i melòdics amb la veu, el cos i els instruments i patrons de moviment.

Amb aquest criteri es valora la capacitat d'atenció i retenció a curt termini de missatges sonors i corporals i la utilització de les tècniques necessàries per a la seva interpretació.

6. Seleccionar i combinar sons produïts per la veu, el cos, els objectes i els instruments per sonoritzar relats o imatges.

Es tracta de comprovar si són capaços d'utilitzar les dades obtingudes en l'exploració sonora per recrear amb sons una imatge o situació seleccionant els sons més adequats i combinant-los de forma apropiada per aconseguir l'efecte desitjat.

7. Associar diferents formes de representació de l'espai a la seva funcionalitat.

Amb aquest criteri es comprova si han interioritzat que l'espai (explorat en recorreguts, apreciació de distàncies, comprovació de la situació d'objectes o persones des de diferents posicions) pot ser representat per mitjà de fotografies aèries, plànols d'habitatges, maquetes d'edificis o mapes i si reconeixen que les diverses formes de representació que s'utilitzen estan lligades a necessitats de comunicació i informació.

8. Descriure el contingut d'imatges habituals presents en contextos pròxims.

L'objectiu és que l'alumne, en contacte amb imatges com ara fotografies, cromos, il·lustracions, adhesius, cartells, etiquetes, propaganda, presents al seu barri, en els

seus recorreguts habituals, en botigues, a casa o a l'escola, pugui donar informació sobre trets plàstics que les caracteritzen com la forma i el color, i sigui capaç de descriure-les proporcionant dades sobre el seu contingut i sobre la comesa a què es destinen.

9. Provar en produccions pròpies les possibilitats que adopten les formes, textures i colors.

Es tracta de comprovar, en el context d'una expressió espontània, l'interès i la curiositat que manifesten per incorporar a les seves produccions el que es percep en l'exploració sensorial de materials, objectes i instruments i en l'observació efectuada d'imatges del seu entorn pròxim.

10. Realitzar composicions plàstiques que representin el món imaginari, afectiu i social.

Amb aquest criteri es comprova si, en un clima de confiança pel que fa a les seves possibilitats de creació, se serveixen de la representació plàstica per plasmar les seves vivències, supòsits ideals o situacions de la vida quotidiana i si en això comencen a percebre que l'elaboració plàstica els és útil tant per expressar-se, com per comunicar-se amb els altres.

11. Utilitzar aplicacions informàtiques senzilles per a la realització d'activitats plàstiques i musicals.

Amb aquest criteri es tracta de valorar el maneig d'algunes eines informàtiques bàsiques mitjançant la utilització de jocs musicals per identificar i combinar sons i de programes senzills que possibilitin la creació d'obres plàstiques.

SEGON CICLE

Continguts

Bloc 1. Observació plàstica.

L'entorn natural, artificial i artístic:

Classificació de textures i tonalitats i apreciació de detalls en elements naturals.

Exploració de formes naturals i artificials des de diferents angles i posicions.

Observació dels materials utilitzats en les obres plàstiques.

Recopilació impresa i digital sobre manifestacions artístiques.

Respecte i cura de l'entorn, de les obres que constitueixen el patrimoni cultural, de les produccions pròpies i de les dels altres.

Interès per buscar informació sobre produccions artístiques i per comentar-les.

Establiment d'un ordre o pauta per seguir el procediment d'observació.

La imatge:

Interpretació de la informació que proporcionen les imatges en el context social com rètols, tanques publicitàries, icones, signes o logotips.

Iniciació en l'ús dels mitjans audiovisuals i materials digitals per a la creació d'obres plàstiques.

Comunicació de les apreciacions obtingudes.

Valoració del contingut informatiu que les imatges proporcionen.

L'espai:

Observació d'elements de l'entorn per a l'estudi de les escales i proporcions entre els objectes.

Indagació sobre diferents maneres de representar l'espai com itineraris de mitjans de transport, mapes topogràfics o pintures.

Els artistes:

Descripció de professions relacionades amb les arts plàstiques i visuals.

Recerca d'informació sobre artistes plàstics.

Bloc 2. Expressió i creació plàstica.

Elements del llenguatge visual:

Experimentació de les possibilitats de representació amb línies, fina, gruixuda, contínua, discontinua, geomètrica.

Experimentació de les dimensions i proporcions de la forma en diferents posicions.

Recerca de les possibilitats del color en contrastos, variacions i combinacions, apreciats els resultats sobre diferents suports.

Utilització de diferents textures per a la representació com sorra, teles i papers.

Exploració de qualitats dels materials com ara transparència, rugositat, lleugeresa o ductilitat i tractament no convencional d'aquests com pintura escampada, a regalims o barrejada amb textures; o ús de teles, papers o objectes incorporats a models d'argila.

Exploració de les possibilitats de representació en diferents suports.

Curiositat per conèixer les possibilitats plàstiques de diferents materials.

Tècnica i representació:

Elaboració d'imatges utilitzant taques cromàtiques, tonalitats i gammes en historietes, cartells, murals, mosaics, tapissos i impressions.

Construcció de mòbils, estructures i volums.

Construcció d'estructures senzilles o creacions plàstiques per a la representació teatral.

Realització de fotografies: enfocament i plans.

Utilització de recursos digitals i mitjans audiovisuals per a l'elaboració de produccions artístiques.

Aplicació, en produccions pròpies, d'aspectes observats en obres artístiques.

Ús adequat de termes en situacions i contextos precisos.

Ús responsable d'instruments, materials i espais.

Valoració del coneixement de diferents codis artístics com a mitjans d'expressió de sentiments i idees.

Processos:

Interès per ajustar el procés de creació, individual o col·lectiu, a les intencions previstes, mitjançant l'elaboració d'esbossos i dissenys.

Selecció i ús apropiat de materials segons les seves possibilitats plàstiques i el fi per al qual s'han previst.

Elaboració, individual o en grup, amb fins expressius.

Ús responsable d'instruments, materials i espais.

Respecte per les normes i repartiment de tasques que, si s'escau, el grup estableixi.

Comunicació oral i escrita de processos i resultats.

Bloc 3. Escolta.

Les qualitats del so: timbre, durada, altura i intensitat:

Discriminació auditiva, denominació i representació gràfica de dues o més característiques d'un mateix so.

Les veus i els instruments:

Audició d'obres vocals i identificació de diferents agrupacions (solista, duo, trio, cor).

Reconeixement visual i auditiu i denominació d'alguns instruments de l'orquestra i del folklore, de la música popular urbana i de les músiques presents a l'entorn.

Classificació dels instruments musicals per famílies (corda, vent fusta, vent metall i percussió).

Elements de la música: ritme, melodia, timbre, «tempo», dinàmica, caràcter:

Reconeixement i descripció d'alguns elements musicals en peces interpretades i escoltades a l'aula.

La forma musical: repetició, contrast i retorn:

Identificació i representació corporal o gràfica de frases musicals i de parts que es repeteixen, contrasten i retornen (forma ternària i rondó).

L'obra musical:

Audició activa d'una selecció de peces musicals de diferents estils i cultures, del passat i del present, i reconeixement d'alguns dels seus trets característics.

Gravació i comentari de la música interpretada a l'aula.

Utilització d'aplicacions informàtiques educatives senzilles per a la identificació d'instruments i l'audició d'obres musicals.

Assistència a diferents representacions musicals i comentari posterior.

Interès pel descobriment d'obres musicals de diferents característiques.

Actitud atenta i silenciosa i respecte a les normes de comportament durant l'audició de música.

Professionals de la música:

Descripció de professions relacionades amb la música.

Recerca d'informació sobre compositors i compositores i intèrprets.

Bloc 4. Interpretació i creació musical.

Fonts sonores:

Exploració de les possibilitats sonores i expressives de la veu, el cos, els objectes i els instruments.

Pràctica de jocs per al desenvolupament de la tècnica vocal i instrumental.

Hàbits per cuidar la veu, el cos i els instruments.

Utilització d'imatges i instruccions per a la construcció d'instruments.

La cançó i la peça instrumental:

Imitació vocal i instrumental de frases i fórmules rítmiques i melòdiques.

Interpretació i memorització de cançons a l'uníson, cànons i peces instrumentals senzilles.

Coordinació i sincronització individual i col·lectiva en la interpretació vocal i instrumental: simultaneïtat, successió i alternança.

Interpretació d'acompanyaments per a peces musicals gravades.

Interès i col·laboració amb el grup en les activitats d'interpretació.

El moviment i la dansa:

Representació corporal de diferents elements d'una obra musical.

Memorització i interpretació d'un repertori de danses i seqüències de moviments fixats i inventats.

Improvisació, elaboració d'arranjaments i invenció musical:

Improvisació d'esquemes rítmics i melòdics sobre bases musicals interpretades pel professor o gravades.

Improvisació de seqüències de moviment en escoltar músiques de diferents característiques.

Creació d'acompanyaments per a cançons i peces instrumentals mitjançant l'ús d'«ostinati» rítmics i melòdics, bordons i efectes sonors.

Creació de peces musicals a partir de la combinació d'elements donats.

Invenció de coreografies per a cançons i peces musicals breus.

Utilització de recursos informàtics per a la creació de peces musicals a partir de la combinació de patrons rítmics i melòdics i de diferents timbres.

Interès i participació activa en processos de creació musical, assumint les tasques i respectant les normes que, si s'escau, el grup estableixi.

La notació musical i les grafies no convencionals com a mitjà de representació de la música:

Lectura i interpretació de cançons i peces instrumentals senzilles amb diferents tipus de grafies.

Registre, a través de gravacions o de l'elaboració de partitures gràfiques, de la música creada a l'aula.

Criteris d'avaluació

1. Descriure les característiques d'elements presents a l'entorn i les sensacions que provoquen les obres artístiques.

Es vol comprovar amb aquest criteri si són capaços de mostrar els coneixements adquirits en l'observació per mitjà de descripcions i informacions rellevants sobre elements del llenguatge visual i musical presents en les manifestacions artístiques i a l'entorn i d'expressar oralment les seves apreciacions personals sobre el fet artístic.

2. Usar adequadament alguns dels termes propis del llenguatge plàstic i musical en contextos precisos, intercanvis comunicatius, descripció de processos i argumentacions.

Es tracta de comprovar si l'alumnat ha incorporat alguns dels termes tècnics propis dels llenguatges artístics a les seves explicacions i descripcions, si els utilitza en les situacions apropiades i si pot traslladar aquests coneixements a altres contextos en què li poden ser útils.

3. Utilitzar diferents recursos gràfics durant l'audició com a ajuda per mantenir l'atenció, identificar o representar alguns dels elements que conformen una peça musical.

Aquest criteri permet avaluar si són capaços d'establir una relació entre el que senten i el que està representat en musicogrames o partitures senzilles amb diferents tipus de grafies, així com de representar gràficament (mitjançant dibuixos o utilitzant signes gràfics que coneixen o inventen) els trets característics de la música escoltada.

4. Memoritzar i interpretar un repertori bàsic de cançons, peces instrumentals i danses.

A través d'aquest criteri es pretén valorar en quina mesura l'alumnat ha memoritzat i és capaç de recordar algunes de les cançons, peces instrumentals i danses apreses per imitació en el context de l'aula.

5. Explorar, seleccionar, combinar i organitzar idees musicals dins d'estructures musicals senzilles.

Amb aquest criteri s'intenta valorar si són capaços de seguir un procés ordenat i d'utilitzar criteris adequats per crear una peça musical a partir de la selecció, combinació i organització d'una sèrie d'elements donats.

6. Interpretar el contingut d'imatges del context social i de representacions espacials presents a l'entorn.

Es tracta de comprovar si l'alumnat pot explicar la informació que contenen els senyals, els signes, els símbols, les tanques publicitàries, les icones, els logotips, els cartells, els rètols, i se serveix d'aquesta experiència per traslladar-la a composicions en què s'hagi de complir una determinada funció. Així mateix, s'ha de comprovar si l'alumne pot diferenciar els tipus de plànols que s'utilitzen més habitualment en el seu medi i la relació que hi ha entre aquestes representacions i la funció expressiva, comunicativa o informativa que les caracteritza.

7. Classificar textures, formes i colors atenent criteris de similitud o diferència.

Es tracta de comprovar si en l'observació i manipulació de materials han obtingut dades suficients per establir alguna pauta sobre les seves característiques, si poden especificar-les i organitzar classificacions elementals, sigui per semblança o per oposició.

8. Utilitzar instruments, tècniques i materials adequats al producte artístic que es pretén.

Amb aquest criteri es vol comprovar si són capaços de servir-se de les dades obtingudes en l'exploració d'instruments, tècniques i materials per realitzar una obra personal, no estereotipada. S'ha de valorar la diversitat de solucions donades en diferents contextos, la varietat de suports utilitzats i l'originalitat en l'ús dels materials, així com la intencionalitat en funció del destinatari a què es dirigeixi.

9. Utilitzar recursos digitals per a la creació sonora i plàstica a partir de la combinació d'elements donats.

Es tracta de comprovar el grau de familiaritat amb alguns dels recursos digitals usats habitualment a l'aula. Les observacions s'han de fer en tasques contextualitzades en què els alumnes han de crear peces musicals i plàstiques combinant una selecció de formes, colors, esquemes rítmics o melòdics, timbres, etcètera.

TERCER CICLE

Continguts

Bloc 1. Observació plàstica.

L'entorn natural, artificial i artístic:

Indagació sobre les possibilitats plàstiques dels elements naturals i el seu ús amb fins expressius.

Apreciació de les possibilitats plàstiques i expressives de les estructures geomètriques.

Exploració de les característiques, elements, tècniques i materials que les obres artístiques ofereixen i suggereixen per recrear-les i per crear obres noves.

Recerca d'informació en fonts impreses i digitals i registre posterior sobre formes artístiques i artesanals representatives de l'expressió cultural de les societats.

Valoració i apreciació de l'obra artística com a instrument de comunicació personal i de transmissió de valors culturals.

Elaboració de protocols per a l'observació sistemàtica d'aspectes, qualitats i característiques notòries i subtils d'elements naturals, artificials i de les obres plàstiques.

Obertura i respecte pel patrimoni present a l'entorn pròxim.

La imatge:

Anàlisi de la interrelació de codis i de la intenció comunicativa de les imatges en els mitjans i tecnologies de la informació i comunicació.

Indagació sobre l'ús artístic dels mitjans audiovisuals i tecnològics.

Comunicació oral i elaboració de textos escrits sobre la intencionalitat de les imatges.

Valoració dels mitjans de comunicació i de les tecnologies de la informació i la comunicació com a instruments de coneixement, producció i gaudi.

L'espai:

Anàlisi de les formes de representació de volums, en el pla segons el punt de vista o la situació a l'espai.

Comparació entre les formes que la representació de l'espai adopta en diferents àrees o àmbits com mapes de carreteres, recorreguts de transports, pintura de paisatges, croquis per a decoració o plànols arqueològics.

Els artistes:

Identificació de diferents manifestacions artístiques i saber anomenar les professions que hi estan relacionades o hi són afins.

Elaboració de documents relacionats amb obres, creadors i manifestacions artístiques.

Documentació sobre produccions artístiques als mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la

comunicació i identificació de codis que es produeixen en aquests mitjans.

Bloc 2. Expressió i creació plàstica.

Elements del llenguatge visual:

Exploració de les possibilitats expressives de la línia segons la seva forma, direcció, situació espacial, sensació de moviment i de repòs.

Representació amb diferent intencionalitat de formes obertes i tancades i dels seus límits, contorns i superfícies.

Aplicació de colors complementaris, oposats i tonalitats de forma intencionada.

Exploració dels canvis que experimenten els volums i espais per la incidència de la llum en situacions pròximes com l'espai de l'aula o en contextos artístics com les ombres xineses.

Us de textures per caracteritzar objectes i imatges i per al tractament d'imatges digitalitzades.

Exploració i manipulació de materials per concretar-ne l'adequació al contingut per al qual es proposen com la porositat, la rigidesa, la ductilitat o la resistència.

Interès per aplicar a les representacions plàstiques les troballes obtingudes en l'exploració de materials.

Tècnica i representació:

Elaboració d'obres utilitzant tècniques mixtes.

Construcció d'estructures i transformació d'espais utilitzant nocions mètriques i de perspectiva.

Creació d'ambients per a la representació teatral.

Realització de fotografies: plans, il·luminació, fotomuntatges.

Us de mitjans audiovisuals i tecnologies de la informació i la comunicació per al tractament d'imatges, disseny i animació, i per a la difusió dels treballs elaborats.

Us intencionat de la imatge com a instrument de comunicació.

Preparació de documents propis de la comunicació artística: cartells, guies, programes de mà,

Seguiment de les normes i instruccions de maneig i conservació d'instruments, materials i espais.

Disposició a l'originalitat, espontaneïtat, plasmació d'idees, sentiments i vivències de forma personal i autònoma en la creació d'una obra artística.

Processos:

Elaboració de dissenys previs a la realització de l'obra.

Assumpció de responsabilitats en el treball cooperatiu.

Elecció de tècniques, instruments i materials d'acord amb les seves característiques i amb el fi a què es destinen.

Constància i exigència progressiva en el procés de realització aplicant estratègies creatives.

Realització individual o en grup establint moments de revisió i de reflexió sobre el procés seguit.

Respecte a les aportacions dels altres i disposició a resoldre les discrepàncies amb arguments.

Bloc 3. Escolta.

Representació gràfica de les qualitats del so en la música contemporània:

Audició de música contemporània i observació de les grafies analògiques utilitzades en algunes partitures.

Les veus i els instruments:

Reconeixement d'alguns elements musicals en peces interpretades i escoltades a l'aula i ús d'una terminologia bàsica per definir-los.

Elements de la música: ritme, melodia, harmonia, timbre, textura, «tempo», dinàmica, caràcter:

Identificació de diferents registres de la veu adulta: soprano, contralt, tenor i baix.

Reconeixement de diferents tipus d'instruments (acústics i electrònics) i d'algunes agrupacions vocals o instrumentals en l'audició de peces musicals de diferents èpoques i estils.

Classificació dels instruments musicals segons el material vibrant: idiòfons, membranòfons, cordòfons, aeròfons i electròfons.

La forma musical: formes amb repeticions iguals i tema amb variacions:

Identificació i representació corporal o gràfica de formes amb repeticions iguals i temes amb variacions.

L'obra musical:

Audició activa i comentari de músiques de diferents estils i cultures, del passat i del present, usades en diferents contextos com gravacions, concerts, publicitat, videoclips, cinema, dibuixos animats, Internet.

Gravació, comentari i valoració de la música interpretada a l'aula.

Recerca d'informació en recursos impresos i digitals, sobre instruments, compositors, intèrprets i esdeveniments musicals.

Comentari i valoració de concerts o altres representacions musicals.

Valoració i interès per la música de diferents èpoques i cultures.

Identificació d'agressions acústiques i contribució activa a la seva disminució i al benestar personal i col·lectiu.

Professionals de la música:

Identificació de diferents manifestacions musicals anomenant les professions que hi estan relacionades o hi són afins.

Elaboració de documents relacionats amb obres, creadors i manifestacions musicals.

Documentació sobre produccions musicals en els mitjans audiovisuals i en les tecnologies de la informació i la comunicació i identificació de la fusió de codis que es produeixen en aquests mitjans.

Bloc 4. Interpretació i creació musical.

Fonts sonores:

Pràctica d'exercicis per al desenvolupament de la tècnica vocal i instrumental.

Exploració de les possibilitats sonores i expressives de diferents instruments i dispositius electrònics al servei de la interpretació musical.

Construcció d'instruments originals i similars a altres d'existents.

La cançó i la peça instrumental:

Interpretació de cançons a l'uníson i a dues o més veus i de peces instrumentals de diferents èpoques i cultures.

Interpretació de peces vocals i instrumentals per a diferents agrupaments (solista, duo, petit i gran grup) i en diferents escenaris.

Interpretació de peces vocals i instrumentals sobre acompanyaments gravats.

Assumpció de responsabilitats en la interpretació en grup i respecte a les aportacions dels altres i a la persona que n'assumeixi la direcció.

El moviment i la dansa:

Realització de moviments fixats i/o inventats utilitzant diferents tipus d'estímul: visuals, verbals, sonors i musicals.

Interpretació de danses i de coreografies en grup.

Improvisació, elaboració d'arranjaments i invenció musical:

Improvisació vocal, instrumental i corporal en resposta a estímuls musicals i extramusicals.

Creació d'introduccions, interludis i codes per a cançons i peces instrumentals.

Elaboració d'acompanyaments per a cançons i peces instrumentals mitjançant l'ús de diferents recursos.

Utilització de mitjans audiovisuals i recursos informàtics per a la sonorització d'imatges fixes i en moviment i per a la creació de peces musicals.

Invenció de coreografies per a cançons i peces musicals de diferents estils.

Actitud de constància i de progressiva exigència en la realització de produccions musicals.

La notació musical i les grafies no convencionals com a mitjà de representació de la música:

Lectura i interpretació de cançons i peces instrumentals en grau creixent de dificultat.

Utilització de diferents grafies (convencionals i no convencionals) per registrar i conservar la música inventada.

Criteris d'avaluació

1. Buscar, seleccionar i organitzar informacions sobre manifestacions artístiques del patrimoni cultural propi i d'altres cultures, d'esdeveniments, creadors i professionals relacionats amb les arts plàstiques i la música.

Es tracta de fer que l'alumnat se serveixi de recursos bibliogràfics, dels mitjans de comunicació i d'Internet per obtenir informació que li serveixi per planificar i organitzar visites culturals, formular opinions, així com per conèixer i intercanviar informacions que contribueixin a la formació personal i al gaudi. S'ha de valorar especialment l'adequada selecció de la informació.

2. Formular opinions sobre les manifestacions artístiques a les quals s'accedeix demostrant el coneixement que se'n té i una inclinació personal per satisfer el gaudi i omplir el temps d'oci.

Amb aquest criteri es vol comprovar el coneixement que els nens i les nenes tenen de les manifestacions i fets artístics tant de l'entorn més pròxim, com d'altres pobles, la seva implicació sensible en l'observació de la realitat i la seva capacitat per formar criteris i opinions i expressar-los usant un vocabulari adequat.

3. Reconèixer músiques del medi social i cultural propi i d'altres èpoques i cultures.

Amb aquest criteri es pretén avaluar si coneixen i són capaços d'anomenar i descriure alguns dels trets característics d'exemples d'obres musicals que escoltin habitualment en el seu entorn.

4. Ajustar la pròpia acció a la dels altres membres del grup en la interpretació de peces musicals a dues o més parts i de danses.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat de l'alumnat per atendre i concertar la seva pròpia acció amb les altres parts del conjunt. No es tracta de valorar el nivell tècnic aconseguit, sinó l'actitud amb què es participa en les activitats d'interpretació, observant la voluntat d'adaptar-se a la resta del grup.

5. Registrar la música creada utilitzant diferents tipus de grafies.

Aquest criteri intenta comprovar les relacions que l'alumnat estableix entre so i símbol i la seva capacitat per representar gràficament els sons d'una obra musical inventada en el context de l'aula. No s'intenta que els signes elegits siguin exactes (especialment en el cas de la notació tradicional), sinó que constitueixin una guia eficaç i funcional per poder recordar i reconstruir la música creada.

6. Realitzar representacions plàstiques de forma cooperativa que impliquin organització espacial, ús de materials diversos i aplicació de diferents tècniques.

Es tracta d'avaluar la flexibilitat en els arguments i la disposició a assumir altres opinions en la realització d'una obra en grup en què s'ha de comprovar si l'alumnat aplica els coneixements adquirits sobre la distribució dels elements plàstics de la composició i si el que s'ha après sobre el comportament dels materials els permet utilitzar-los amb la tècnica adequada.

7. Expressar de forma oral o per escrit el propòsit de les imatges que il·lustren informacions en els mitjans i tecnologies de la informació i comunicació.

Amb aquest criteri s'ha de comprovar si l'alumne pot expressar amb coherència, ja sigui de forma oral o escrita, les dades obtingudes de l'observació d'imatges en diaris, revistes, televisió o pàgines web. S'ha de prestar especial atenció a la valoració de la intenció comunicativa de les imatges i a les reflexions que pugui aportar sobre la rellevància que tenen com a suport a la informació textual.

8. Comprovar les possibilitats de materials, textures, formes i colors aplicats sobre diferents suports.

Amb aquest criteri s'ha d'avaluar la disposició a experimentar i indagar sobre els elements del llenguatge plàstic, les transformacions que aquests experimenten segons la manipulació que se'n faci i els resultats que s'obtenen quan són tractats en un suport o un altre. També serveix per comprovar si s'han interioritzat aprenentatges sobre el tractament dels materials i l'ús que es pot donar a la forma, el color i la textura.

9. Representar de forma personal idees, accions i situacions valent-se dels recursos que el llenguatge plàstic i visual proporciona.

Amb aquest criteri s'ha d'avaluar la capacitat d'autonomia i d'expressió amb què afronten la realització plàstica, el grau de desenvolupament de la capacitat creadora i imaginativa en combinar, suprimir o transformar els elements artístics d'una producció i la seva capacitat de representar situacions vinculades a la seva experiència personal.

10. Utilitzar de manera adequada diferents tecnologies de la informació i la comunicació per a la recerca d'informació i la creació de produccions plàstiques i musicals senzilles.

Es tracta de comprovar el grau d'autonomia aconseguït per l'alumnat a l'hora d'utilitzar algunes aplicacions bàsiques per al tractament de la imatge i el so i per a la creació de produccions pròpies. També s'ha de valorar si es fa un ús adequat de les tecnologies per a la recerca d'informació en resposta a activitats plantejades pel docent.

Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

L'àrea d'Educació artística comprèn dos llenguatges –plàstic i musical– mitjançant els quals s'aprehenen, s'expressen i es comuniquen diversos aspectes de la realitat exterior i del món interior dels nens i les nenes.

El caràcter integrador dels processos d'ensenyament i aprenentatge en l'educació primària i el fet que l'àrea inclogui dos mitjans d'expressió possibilita un tractament global, i propicia una interrelació entre els continguts dels dos llenguatges i, també, entre aquests i els d'altres àrees en la mesura que molts d'aquests contribueixen al desenvolupament de determinades capacitats i competències bàsiques. Tanmateix, s'ha de tenir en compte que hi ha una diferenciació entre els dos àmbits que integren l'àrea, cadascun dels quals exigeix un tractament específic. Per això, en la pràctica s'han de preveure tant els aspectes propis de la plàstica i la música com les possibles connexions i punts en comú.

L'Educació artística es concep com un mitjà per recrear la realitat que ens envolta, participar en projectes de producció i creació artística i jutjar els fets artístics en funció

de criteris personals, cosa que exigeix el desenvolupament de dues capacitats bàsiques: la percepció i l'expressió. S'aprèn a percebre observant, escoltant i identificant trets o característiques d'elements d'ordre natural i social. S'aprèn a expressar quan intentem mostrar una interpretació de les coses. Expressar requereix saber què és el que es pot fer, i per tant s'han de conèixer els recursos i tècniques propis de l'àrea; però també és imprescindible saber com i amb què es pot fer i, sobretot, per a què es fa. La veritable expressió en l'art no és un procés espontani ni propi dels més dotats, sinó una forma de comunicació que pot estar a l'abast de tothom, però que s'ha de nodrir d'experiències que ho facin possible. És per això que la percepció, el descobriment del que ens envolta, constitueix una font inesgotable de suggeriments i motius, perquè el que s'ha tocat, vist, escoltat, sentit es revela, en l'expressió, com a instrument de treball, com a possibles elements provocadors d'una obra nova. Així doncs, i encara que sigui la pràctica el que caracteritza l'àrea, també ho ha de ser el fet d'acostar l'alumne a una percepció sensible del seu entorn, que porta, necessàriament, a procurar situacions d'aprenentatge que ho facin possible. Al seu torn, la pràctica ha de precedir tot intent d'aproximació teòrica, cosa que no significa eludir-la; per contra, l'alumne ha d'arribar a l'anàlisi dels elements constitutius dels llenguatges artístics com a conseqüència d'un acostament intuïtiu inicialment i reflexiu després.

Analitzar i reflexionar són capacitats que es desenvolupen explorant, experimentant i produint missatges mitjançant la combinació dels diferents materials i tècniques de la plàstica i la música. En aquest sentit, és convenient tenir en compte que els procediments han de ser sempre el punt de partida per a l'assimilació conceptual posterior. Per la seva banda, els continguts referits a actituds han d'estar presents en tot aquest procés. Per a això el mestre ha de crear un ambient de confiança en què els nens s'atreveixin a expressar-se de forma personal, participant-hi activament, i on estiguin presents les actituds de valoració del treball personal i dels altres, ajuda i cooperació o recerca i exploració que contribueixen, de forma directa, al desenvolupament de competències bàsiques com ara l'autonomia i iniciativa personal o la competència social i ciutadana.

Les experiències artístiques s'haurien d'enfocar de manera que permetessin no només assolir els objectius de l'àrea, sinó també establir les vies perquè, per mitjà dels diferents aprenentatges, els nens i les nenes es puguin desenvolupar més creativament en el món que els envolta. Però s'ha de tenir en compte que la creativitat es desenvolupa a partir del que es coneix i resulta d'un procés continu en el qual l'actitud del docent, atent a les diferents propostes i suggerint possibilitats més que resultats, té un paper fonamental. Això suposa adoptar un enfocament en el qual s'estimuli l'alumnat per expressar les seves pròpies idees, sense tenir por de fallar. La manera en què cada persona capta la realitat i les sensacions que aquesta ens pot produir difereix dels uns als altres, ja que en la percepció intervenen variables poc manejables com les experiències personals, els interessos o el medi cultural. És per això que l'expressió artística és una forma de comunicació lligada als sentiments, al que és subjectiu, i és per això, també, que pot ser imprevisible i original. Admetre que un resultat final és producte d'una manera de sentir obliga tots els participants del procés, alumnes i professors, a mostrar-se oberts i flexibles davant diferents maneres de presentar una proposta. Això recomana establir a l'aula espais per ampliar i començar la informació sobre el que es percep, ja que és correcte admetre altres formes de captació diferents de la pròpia. Si es tracta de mostrar una manera particular de sentir hem d'assumir que una pràctica creativa, original, casa malament amb les tasques repetitives o imitatives on el producte és similar a centenars d'altres productes.

Una pràctica que s'endinsi en el camí de l'originalitat genera resultats únics i irrepetibles. Les pràctiques monòtones, les còpies reiterades, generen resultats mediocres. Tant els objectius com els blocs d'Expressió i creació plàstica i Interpretació i creació musical suggereixen la utilització de tècniques i estratègies en la configuració de produccions artístiques originals, tant individuals com col·lectives.

Per treballar dins d'un enfocament centrat en la producció i l'acció com a trets característics també s'ha de considerar quina ha de ser l'organització de l'aula i el tipus d'agrupaments. L'organització de l'espai de l'aula és fonamental. En la mesura que sigui possible, s'hauria de considerar la possibilitat que els espais dedicats a l'Educació artística fossin específics. El desenvolupament dels continguts de l'àrea requereix, de vegades, zones diàfanes per realitzar exercicis de moviment; en altres, s'han de preveure superfícies grans per poder treballar o cobrir les taules perquè no es taquin. Sobre aquests aspectes és convenient fer una reflexió inicial en què s'abordini els recursos disponibles, l'aprofitament d'espais al centre i l'organització de les aules. La falta de previsió en aquesta qüestió pot conduir a optar per tasques rutinàries en què no calgui variar, ni condicionar res per evitar la distorsió que suposa modificar un espai usat habitualment per a una altra cosa. Per això, fins i tot en els casos en què no es disposi d'aules específiques i condicionades adequadament, el professorat ha de tenir en compte les demandes que en aquest sentit planteja l'àrea i buscar solucions que permetin un millor aprofitament dels espais i recursos disponibles. Així, per exemple, si les classes de plàstica han d'estar basades en l'exploració de materials, s'ha de tenir en compte la necessitat de disposar d'espais per emmagatzemar-los; si a les classes de música s'ha de propiciar el treball en petits grups, s'han de buscar alternatives perquè la tasca dels uns no interfereixi en la dels altres. Una altra consideració que s'ha de tenir en compte és que en poques ocasions aquesta és una àrea silenciosa. En l'Educació artística es canta, es toquen instruments, es donen cops a l'argila, se surt a buscar aigua... Tot això genera un nivell de soroll que ha de ser controlat, però que resulta impossible eliminar completament. En el cas concret de la Plàstica, a més, s'ha d'admetre que la realització de les tasques comporta certs «contratemps», com que s'aboqui pintura, s'acumulin materials sobrers, es taquin taules i fins i tot els nens. Tot això s'ha d'entendre com una cosa inherent a la pràctica del treball plàstic i és més fàcil d'assumir si s'han establert normes que regulin les possibles contingències i si hi ha una bona organització dels materials. Pel que fa a això últim, és convenient disposar d'armaris o prestatgeries on els materials es puguin localitzar fàcilment, una cosa igualment recomanable per a la música.

Com que el currículum de l'àrea demana l'ús de diferents tecnologies de la informació i la comunicació, en aquesta organització també s'ha de tenir en compte com i quan s'han d'utilitzar aquests recursos. Programar una unitat específica en què s'utilitzin les TIC no és suficient per aconseguir els objectius proposats. La incorporació de recursos tecnològics suposa un treball continuat en què aquests mitjans quedin integrats en la programació. A més dels treballs que es realitzin al centre, l'àrea ha d'estar oberta a pràctiques i manifestacions culturals i artístiques de diferents característiques que tinguin lloc fora del recinte escolar. És innegable que el fet artístic, com a valor cultural que és, té una repercussió social en què els nens i les nenes també han de participar. Per aquesta raó, en la mesura que sigui possible és important l'assistència a espectacles, festes, accions al carrer, festivals, exposicions, concerts, etcètera. Quan hi hagi dificultats per assistir a aquests esdeveniments podem recórrer als mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la comunicació. Actualment aquest és un poderós recurs

que facilita l'acostament al fet artístic quan no és possible gaudir-ne «in situ».

Quant als agrupaments, cada tipus d'activitat requereix treballs individuals, en grups o amb tota la classe. Per a moltes de les activitats de l'àrea és apropiat un treball en grups més o menys reduïts que puguin discutir i prendre decisions sobre la tasca que s'està fent. És recomanable evitar la formació de grups estables, ja que això impedeix la interacció entre els alumnes de diferents característiques i l'enriquiment que suposa el contacte amb diferents persones. Si es treballa amb aquest tipus d'agrupaments, es contribueix al desenvolupament de competències com ara l'autonomia i la iniciativa personal, la competència social o la competència per aprendre a aprendre, ja que els nens i les nenes aprendran a prendre les seves pròpies decisions, a esperar torn per actuar, a fer servir les seves pròpies estratègies d'aprenentatge, a respectar opinions o a col·laborar en la consecució d'un resultat. Aquestes interaccions requereixen un entorn de treball basat en el respecte mutu, i estimulen l'alumnat perquè pugui expressar les seves idees i sentiments, acceptar els seus propis errors o ajudar a qui ho necessiti. Sigui quin sigui el tipus d'agrupament usat per a una determinada activitat, s'ha de respectar el ritme de treball de cada alumne o alumna, i adaptar les propostes a les seves pròpies habilitats i dificultats.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació és una anàlisi del procés d'ensenyament i aprenentatge que permet al docent comprovar (i si s'escau modificar) si la planificació de l'acció educativa és coherent amb els objectius proposats i adequada a les necessitats i característiques dels alumnes. Per a això, l'avaluació proporciona informació sobre el punt de partida, el procés que segueix l'alumne, els seus progressos i dificultats i, si s'escau, els suports que necessita.

Si bé, des d'un punt de vista general, l'avaluació a l'àrea d'educació artística és similar a la que es porta a terme en altres àrees, en la que ens ocupa es plantegen exigències específiques, ja que no es tracta de valorar només els resultats, sinó també el procés, tenint en compte habilitats com la comprensió, la imaginació o la sensibilitat i l'adquisició de tècniques i coneixements artístics concrets. Les proves, els intents, els assajos, els errors que es produeixen en el transcurs de la creació formen part d'aquesta i han de ser registrats per reconèixer i valorar de què se serveixen nens i nenes en el seu procés creador.

En tots els casos, s'han de tenir en compte tres aspectes: què, com i quan s'ha d'avaluar. La principal guia a l'hora de determinar què s'ha d'avaluar l'ofereix el mateix currículum, mitjançant els criteris d'avaluació que relacionen les capacitats assenyalades en els objectius generals i els diferents tipus de continguts. S'ha de tenir en compte que els criteris d'avaluació proposats són selectius: tan sols fan referència a algunes capacitats i a certs continguts de l'àrea que es consideren essencials en aquesta etapa educativa. Des d'aquest punt de vista són intencionadament incomplets i constitueixen una guia que deixa un marge perquè cada professor i cada centre pugui incorporar els aspectes que consideri necessaris.

Quant a la manera d'avaluar, hi ha una sèrie de tècniques i procediments que són adequats i que s'han d'aplicar, sempre que sigui possible, en el context de les situacions habituals d'aprenentatge.

La principal forma de recollir informació de què disposa el professor és l'observació sistemàtica, ja que permet obtenir dades sobre comportaments, intervencions, formes de treballar individualment i en equip o adquisició d'habilitats tècniques introduint les mesures correctives que siguin necessàries al llarg del procés, i no al final.

Altres dades per a l'avaluació s'obtenen mitjançant la revisió de treballs, tenint en compte que el resultat d'un

procés es plasma de diferents maneres en cadascun dels dos llenguatges de l'àrea. Així, mentre que en l'àmbit de la plàstica sol quedar una constància material (dibuixos, murals, mòbils, fotografies...) que permet una anàlisi posterior, algunes activitats musicals s'han d'observar sobre la marxa o, quan sigui possible, registrar-se a través de gravacions en àudio i vídeo. Aquests dos recursos també permeten valorar aspectes específics com l'entonació, la utilització d'instruments, la coordinació del grup en la interpretació vocal, instrumental o corporal, l'actuació en el marc d'una improvisació o el producte obtingut en una activitat de creació musical. La utilització de mitjans audiovisuals també pot ser aplicada a la plàstica, ja que es poden obtenir dades valuoses sobre el procés de treball, les dificultats per aplicar una tècnica o les troballes respecte a un material. En qualsevol cas, la revisió dels treballs no s'ha de limitar al moment final, sinó que ha de tenir en compte diferents moments del procés.

Un altre procediment adequat és el dels debats, en què l'alumnat i el docent tenen l'oportunitat d'explicar les decisions que han pres al llarg del procés, les dificultats que hi han trobat o les solucions que han d'adoptar. En aquest sentit, l'ús de la paraula, oral o escrita és, en si mateixa, un valuós instrument d'avaluació. Quan s'exposen les impressions que l'experiència sensorial ha produït, quan es caracteritza un material, quan s'explica el mètode de treball seguit es dona nom als sentiments, a les sensacions, es defineixen i es discriminen els objectes i els materials, i, a més, es verbalitza el propi procés d'aprendre.

En començar una tasca s'ha de fer una avaluació inicial de la situació per constatar quin és el punt d'on parteix l'alumne. Ens estem referint a quines són les seves expectatives respecte del que pretén i de quins mitjans i recursos creu que disposa per abordar-la. Aquesta informació inicial serveix per contrastar-la amb la producció final, moment en què es fa una avaluació del resultat considerant si aquest respon al que es preveia. Tanmateix, aquesta valoració final no es pot desprendre de les apreciacions que s'hagin fet en el transcurs del procés de creació. Per contra, s'ha d'interpretar d'acord amb les dades que s'hagin obtingut mentre es realitzava el procés esmentat. El coneixement dels codis que regulen els llenguatges artístics pot ser el referent per comprovar si l'alumne ha fet una tasca encertada, però no oblidem que aquests codis no són tan precisos com els de la llengua o les matemàtiques. L'expressió en la Plàstica i en la Música pot anar per camins poc convencionals i donar peu a produccions originals que responen al criteri del creador. És per això que l'anàlisi dels processos de creació resulta fonamental, perquè, sabent quins mecanismes s'estan utilitzant per fer una tasca, ens hi podem acostar més fàcilment i comprovar el que és més important, si d'ara endavant les produccions milloren perquè es van fent més complexes, entenent per complexitat treballs originals, allunyats d'estereotips que el nen pot defensar perquè són el producte del seu univers particular.

Educació física

Aquesta àrea, que té en el cos i en la motricitat humana els elements essencials de la seva acció educativa, s'orienta en primer lloc al desenvolupament de les capacitats vinculades a l'activitat motriu i a l'adquisició d'elements de cultura corporal que contribueixin al desenvolupament personal i a una millor qualitat de vida.

No obstant això, el currículum de l'àrea va més enllà de l'adquisició i el perfeccionament de les conductes motrius. L'àrea d'Educació física es mostra sensible als accelerats canvis que experimenta la societat i pretén donar resposta, a través de les seves intencions educatives, a les necessitats, individuals i col·lectives, que condueixin al benestar personal i a promoure una vida salu-

dable, lluny d'estereotips i discriminacions de qualsevol tipus.

L'ensenyament de l'Educació física en aquestes edats ha de fomentar especialment l'adquisició de capacitats que permetin reflexionar sobre el sentit i els efectes de l'activitat física i, a la vegada, assumir actituds i valors adequats amb referència a la gestió del cos i de la conducta motriu. En aquest sentit, l'àrea s'orienta a crear hàbits de pràctica saludable, regular i continuada al llarg de la vida, així com a sentir-se bé amb el propi cos, cosa que constitueix una valuosa ajuda en la millora de l'autoestima. D'altra banda, la inclusió del vessant lúdic i d'experimentació de noves possibilitats motrius pot contribuir a establir les bases d'una adequada educació per a l'oci.

Les relacions interpersonals que es generen al voltant de l'activitat física permeten incidir en l'assumpció de valors com el respecte, l'acceptació o la cooperació, transferibles a la tasca quotidiana, amb la voluntat d'encaminar l'alumnat a establir relacions constructives amb les altres persones en situacions d'igualtat. De la mateixa manera, les possibilitats expressives del cos i de l'activitat motriu potencien la creativitat i l'ús de llenguatges corporals per transmetre sentiments i emocions que humanitzen el contacte personal.

De la gran varietat de formes culturals en què ha derivat la motricitat, l'esport és una de les més acceptades i difoses en el nostre entorn social, encara que les activitats expressives, els jocs i els balls tradicionals segueixen gaudint d'un important reconeixement. Amb això, la complexitat del fenomen esportiu exigeix en el currículum una selecció d'aquells aspectes que motivin l'alumnat i contribueixin a la seva formació, tant des de la perspectiva de l'espectador com des de la dels qui els practiquen.

L'estructuració dels continguts reflecteix cadascun dels eixos que donen sentit a l'Educació física en l'ensenyament primari: el desenvolupament de les capacitats cognitives, físiques, emocionals i relacionals vinculades a la motricitat; l'adquisició de formes socials i culturals de la motricitat; i l'educació en valors i l'educació per a la salut.

Des d'aquest plantejament, l'àrea s'ha estructurat en cinc blocs. El desenvolupament de les capacitats vinculades a la motricitat s'aborda prioritàriament en els tres primers blocs, els blocs tercer i cinquè es relacionen més directament amb l'adquisició de formes culturals de la motricitat, i l'educació per a la salut i l'educació en valors tenen gran afinitat amb els blocs quart i cinquè, respectivament.

El bloc 1, El cos: imatge i percepció, correspon als continguts que permeten el desenvolupament de les capacitats perceptivomotrius. Està especialment adreçat a adquirir un coneixement i un control del propi cos que resulta determinant tant per al desenvolupament de la pròpia imatge corporal com per a l'adquisició de posteriors aprenentatges motors.

El bloc 2, Habilitats motrius, reuneix els continguts que permeten a l'alumnat moure's amb eficàcia. S'hi veuen implicades, per tant, adquisicions relatives al domini i control motor. Destaquen els continguts que faciliten la presa de decisions per a l'adaptació del moviment a noves situacions.

En el bloc 3, Activitats físiques artisticoexpressives, s'hi han incorporat els continguts dirigits a fomentar l'expressivitat a través del cos i el moviment. La comunicació a través del llenguatge corporal s'ha tingut en compte també en aquest bloc.

El bloc 4, Activitat física i salut, està constituït pels coneixements necessaris perquè l'activitat física resulti saludable. A més, s'hi incorporen continguts per a l'adquisició d'hàbits d'activitat física al llarg de la vida com a font de benestar. La inclusió d'un bloc que reuneix els continguts relatius a la salut corporal des de la perspectiva de l'activitat física pretén emfatitzar la necessària

adquisició d'uns aprenentatges que òbviament s'inclouen transversalment en tots els blocs.

Finalment, el bloc 5, Jocs i activitats esportives, presenta continguts relatius al joc i a les activitats esportives entesos com a manifestacions culturals de la motricitat humana. Independentment que el joc es pugui utilitzar com a estratègia metodològica, també es fa necessari considerar-lo com a contingut pel seu valor antropològic i cultural. D'altra banda, la importància que, en aquest tipus de continguts, adquireixen els aspectes de relació interpersonal fa destacable aquí la proposta d'actituds dirigides cap a la solidaritat, la cooperació i el respecte a les altres persones.

Els diferents blocs, la finalitat dels quals no és altra que estructurar els coneixements de l'Educació física seleccionats per a aquesta etapa educativa, presenten de forma integrada conceptes, procediments i actituds. Es pot destacar que establir una prioritat de continguts a Educació física requereix respectar la doble polarització entre continguts procedimentals i actitudinals. Els primers permeten a nens i nenes sentir-se competents en el pla motor. Els segons els permetran afrontar, des d'una perspectiva ètica, les nombroses i complexes situacions que envolten l'activitat física i esportiva, així com les relatives a la cultura corporal. D'altra banda, l'adquisició de conceptes, fins i tot estant supeditada als anteriors tipus de continguts, facilita la comprensió de la realitat corporal i de l'entorn físic i social.

Contribució de l'àrea al desenvolupament de les competències bàsiques

L'àrea d'Educació física contribueix essencialment al desenvolupament de la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic, mitjançant la percepció i interacció apropiada del propi cos, en moviment o en repòs, en un espai determinat millorant les seves possibilitats motrius. També hi contribueix mitjançant el coneixement, la pràctica i la valoració de l'activitat física com a element indispensable per preservar la salut. Aquesta àrea és clau perquè nens i nenes adquireixin hàbits saludables i de millora i manteniment de la condició física que els acompanyin durant l'escolaritat, i el que és més important, al llarg de la vida.

A la societat actual que progressa cap a l'optimització de l'esforç intel·lectual i físic, es fa imprescindible la pràctica de l'activitat física, però sobretot el seu aprenentatge i valoració com a mitjà d'equilibri psicofísic, com a factor de prevenció de riscos derivats del sedentarisme i, també, com a alternativa d'ocupació del temps d'oci.

Així mateix l'àrea contribueix de forma essencial al desenvolupament de la competència social i ciutadana. Les característiques de l'Educació física, sobretot les relatives a l'entorn en què es porta a terme i a la dinàmica de les classes, la fan propícia per a l'educació d'habilitats socials, quan la intervenció educativa incideix en aquest aspecte. Les activitats físiques i en especial les que es realitzen col·lectivament són un mitjà eficaç per facilitar la relació, la integració i el respecte, a la vegada que contribueixen al desenvolupament de la cooperació i la solidaritat.

L'educació física ajuda a aprendre a conviure, fonamentalment pel que fa a l'elaboració i acceptació de regles per al funcionament col·lectiu, des del respecte a l'autonomia personal, la participació i la valoració de la diversitat. Les activitats dirigides a l'adquisició de les habilitats motrius requereixen la capacitat d'assumir les diferències així com les possibilitats i limitacions pròpies i alienes. El compliment de les normes que regeixen els jocs col·labora en l'acceptació de codis de conducta per a la convivència. Les activitats físiques competitives poden generar conflictes en què és necessària la negociació, basada en el diàleg, com a mitjà per a la seva resolució. Finalment, es pot destacar que es contribueix a conèixer

la riquesa cultural, mitjançant la pràctica de diferents jocs i danses.

Aquesta àrea contribueix en alguna mesura a l'adquisició de la competència cultural i artística. A l'expressió d'idees o sentiments de forma creativa, hi contribueix mitjançant l'exploració i utilització de les possibilitats i recursos del cos i del moviment. A l'apreciació i comprensió del fet cultural, i a la valoració de la seva diversitat, ho fa mitjançant el reconeixement i l'apreciació de les manifestacions culturals específiques de la motricitat humana, com ara els esports, els jocs tradicionals, les activitats expressives o la dansa i la seva consideració com a patrimoni dels pobles.

En un altre sentit, l'àrea afavoreix un acostament al fenomen esportiu com a espectacle mitjançant l'anàlisi i la reflexió crítica davant la violència en l'esport o altres situacions contràries a la dignitat humana que s'hi produeixen.

L'Educació física ajuda a la consecució de l'autonomia i iniciativa personal en la mesura que obliga l'alumnat a prendre decisions amb progressiva autonomia en situacions en què ha de manifestar autosuperació, perseverança i actitud positiva. També ho fa si es dona protagonisme a l'alumnat en aspectes d'organització individual i col·lectiva de les activitats físiques, esportives i expressives.

L'àrea contribueix a la competència d'aprendre a aprendre mitjançant el coneixement de si mateix i de les pròpies possibilitats i carències com a punt de partida de l'aprenentatge motor desenvolupant un repertori variat que faciliti la seva transferència a tasques motrius més complexes. Això permet l'establiment de metes assolibles la consecució de les quals genera autoconfiança. Alhora, els projectes comuns en activitats físiques col·lectives faciliten l'adquisició de recursos de cooperació.

D'altra banda, aquesta àrea col·labora, des d'edats primerenques, en la valoració crítica dels missatges i estereotips referits al cos, procedents dels mitjans d'informació i comunicació, que poden danyar la pròpia imatge corporal. Des d'aquesta perspectiva es contribueix en certa mesura a la competència sobre el tractament de la informació i la competència digital.

L'àrea també contribueix, com la resta dels aprenentatges, a l'adquisició de la competència en comunicació lingüística oferint gran varietat d'intercanvis comunicatius, de l'ús de les normes que els regeixen i del vocabulari específic que l'àrea aporta.

Objectius

L'ensenyament de l'Educació física en aquesta etapa té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Conèixer i valorar el seu cos i l'activitat física com a mitjà d'exploració i gaudi de les seves possibilitats motrius, de relació amb els altres i com a recurs per organitzar el temps lliure.
2. Apreciar l'activitat física per al benestar, manifestant una actitud responsable respecte a un mateix i les altres persones i reconeixent els efectes de l'exercici físic, de la higiene, de l'alimentació i dels hàbits posturals sobre la salut.
3. Utilitzar les seves capacitats físiques, habilitats motrius i el seu coneixement de l'estructura i funcionament del cos per adaptar el moviment a les circumstàncies i condicions de cada situació.
4. Adquirir, elegir i aplicar principis i regles per resoldre problemes motors i actuar de forma eficaç i autònoma en la pràctica d'activitats físiques, esportives i artisticoexpressives.
5. Regular i dosificar l'esforç, i arribar a un nivell d'autoexigència d'acord amb les possibilitats pròpies i la naturalesa de la tasca.

6. Utilitzar els recursos expressius del cos i el moviment, de forma estètica i creativa, comunicant sensacions, emocions i idees.

7. Participar en activitats físiques compartint projectes, establint relacions de cooperació per arribar a objectius comuns, resolent mitjançant el diàleg els conflictes que puguin sorgir i evitant discriminacions per característiques personals, de gènere, socials i culturals.

8. Conèixer i valorar la diversitat d'activitats físiques, lúdiques i esportives com a elements culturals, mostrant una actitud crítica tant des de la perspectiva de participant com d'espectador.

PRIMER CICLE

Continguts

Bloc 1. El cos: imatge i percepció.

Esquema corporal. Parts del cos i la seva intervenció en el moviment.

Possibilitats sensorials. Experimentació, exploració i discriminació de les sensacions: visuals, auditives, tàctils, olfactivas i cinestèsiques. Utilització de la percepció auditiva, visual i tàctil en la realització d'activitats motrius.

Presa de consciència del propi cos en relació amb la tensió i relaxació.

Exploració i presa de consciència de les vies, tipus i fases de la respiració.

Experimentació de postures corporals diferents.

Afirmació de la lateralitat. Discriminació de la dreta i l'esquerra en el propi cos.

Experimentació de situacions d'equilibri estàtic i dinàmic modificant la base de sustentació, els punts de suport i la posició del centre de gravetat.

Nocions associades a relacions espacials, com dins-fora; a sobre-a sota; davant-darrere o a prop-lluny.

Nocions associades a relacions temporals: abans, durant, després, principi o final.

Percepció espaciotemporal.

Acceptació de la pròpia realitat corporal.

Bloc 2. Habilitats motrius.

Identificació de formes i possibilitats de moviment. Experimentació de diferents formes de l'execució de desplaçaments, salts, girs, equilibris i maneig d'objectes.

Control de les habilitats motrius bàsiques més habituals en situacions senzilles.

Resolució de problemes motors senzills.

Disposició favorable a participar en activitats diverses acceptant l'existència de diferències en el nivell d'habilitat.

Bloc 3. Activitats físiques artisticoexpressives.

Descobriments i exploració de les possibilitats expressives del cos relacionades amb el to muscular, la mimica facial, els gestos i els posats.

Descobriments i exploració de les possibilitats expressives del moviment relacionades amb l'espai, el temps i la intensitat.

Realització d'accions corporals improvisades en resposta a estímuls visuals, auditius i tàctils.

Sincronització del moviment amb pulsacions i estructures rítmiques senzilles.

Pràctica de balls i danses populars d'execució simple.

Exteriorització d'emocions i sentiments a través del cos, el gest i el moviment, amb desinhibició.

Observació i comprensió de missatges corporals senzills.

Imitació de personatges, objectes i situacions.

Exploració de possibilitats expressives amb ritmes, objectes i materials.

Gaudi mitjançant l'expressió a través del propi cos.

Participació en situacions que suposin comunicació corporal.

Reconeixement i respecte per les diferències en la manera d'expressar-se.

Bloc 4. Activitat física i salut.

Adquisició d'hàbits bàsics d'higiene corporal, alimentaris i posturals relacionats amb l'activitat física.

Relació de l'activitat física amb el benestar.

Mobilitat corporal orientada a la salut.

Respecte de les normes d'ús de materials i espais en la pràctica d'activitat física.

Bloc 5. Jocs i activitats esportives.

El joc com a activitat comuna a totes les cultures. Pràctica de jocs populars i tradicionals de diferents cultures, especialment els de les presents a l'entorn.

Realització de jocs lliures i organitzats. Jocs simples sensorials, simbòlics i cooperatius.

Descobriments de la cooperació i l'oposició amb relació a les regles de joc. Acceptació de diferents rols en el joc.

Utilització d'estratègies de cooperació en la pràctica de jocs d'estructura senzilla.

Pràctica de jocs de pistes.

Reconeixement i valoració de les persones que participen en el joc.

Compressió i compliment de les regles de joc, valoració de la seva funcionalitat.

Confiança en les pròpies possibilitats i esforç personal en els jocs.

Valoració del joc com a mitjà de gaudi i de relació amb els altres

Criteris d'avaluació

1. Identificar les parts del cos, anomenant-les correctament, reconeixent diferents segments i discriminant la dreta i l'esquerra corporal.

Tot i que a aquestes edats ja identifiquen els components bàsics del propi cos, ara és el moment de comprovar que és capaç de localitzar-ne i verbalitzar les diferents parts de forma més detallada. Així mateix, s'ha de comprovar la capacitat de diferenciar la dreta i l'esquerra en el propi cos.

2. Diferenciar les vies i fases respiratòries en accions d'inspiració nasal o bucal i d'expiració nasal o bucal.

Mitjançant aquest criteri es pretén avaluar si l'alumnat té un cert control sobre la seva respiració. Ha de ser capaç de diferenciar la respiració per via nasal i per via bucal. També ha de ser capaç de controlar voluntàriament les fases d'inspiració, d'expiració i d'apnea.

3. Reaccionar corporalment a estímuls visuals, auditius i tàctils donant respostes motrius prefixades que s'adaptin a les característiques d'aquests estímuls.

Aquest criteri pretén avaluar la resposta discriminada a estímuls que poden condicionar l'acció motriu. S'ha de comprovar que sàpiguen reconèixer objectes i textures habituals amb el tacte, que puguin descobrir i identificar la procedència de sons quotidians, així com seguir i interpretar les trajectòries d'objectes i mòbils. També s'ha d'avaluar la capacitat de recordar experiències auditives, tàctils i visuals quan ha desaparegut l'estímul, és a dir, la memòria sensorial.

4. Desplaçar-se i saltar de forma diversa, variant punts de suport, amplituds i freqüències, amb coordinació i bona orientació a l'espai.

Amb aquest criteri s'avalua la capacitat de desplaçar-se i saltar de formes diferents i orientant-se en espais d'un entorn pròxim. S'ha de tenir en compte la disponibilitat de l'alumnat d'explorar les seves possibilitats variant les posicions corporals i la direcció i sentit dels desplaçaments. S'ha de prestar especial atenció a la capacitat d'adaptar els desplaçaments i salts a les condicions dels jocs i altres situacions motrius.

5. Realitzar llançaments i recepcions i altres habilitats bàsiques que impliquin maneig d'objectes, amb coordinació dels segments corporals i situant el cos de forma apropiada.

En les habilitats que impliquen maneig d'objectes és important comprovar la coordinació en el gest i la utilització que es fa en les situacions de joc. També és important observar que el cos es col·loqui i s'orienti de forma apropiada per facilitar el gest. No s'inclouen aspectes relatius a la força i la precisió.

6. Equilibrar el cos adoptant postures que impliquin un ajust dels segments corporals, amb control de la tensió, la relaxació i la respiració.

L'alumnat, en aquest cicle, ha d'aconseguir un cert control del to muscular i ha de poder aplicar les tensions necessàries en els diferents segments corporals per equilibrar-se. Les postures s'han de diversificar, cosa que ha de permetre comprovar la reacció als diferents estímuls que condicionen l'equilibri. En l'avaluació no s'ha de buscar la imitació de models, sinó la iniciativa de l'alumnat d'adoptar postures diferents.

7. Utilitzar els recursos expressius del cos i implicar-se en el grup per a la comunicació d'idees, sentiments i representació de personatges i històries, reals o imaginàries, mostrant una actitud d'acceptació a companys i companyes.

La implicació de l'alumnat en el seu grup és important en la producció de petites seqüències expressives. Amb aquest criteri es valora l'aportació personal a la dinàmica del grup, si els alumnes i les alumnes es relacionen adequadament i si utilitzen l'expressió com a instrument de relació. Així mateix es pretén valorar la predisposició al diàleg i la responsabilitat en l'organització i la preparació de la proposta creativa. En la posada en escena, s'ha d'observar la producció de gestos significatius i també la capacitat per prestar atenció en l'expressió dels altres, rebre el missatge i seguir l'acció respectant el fil argumental.

8. Participar activament en els jocs de grup ajustant la seva actuació tant pel que fa a l'aplicació adequada d'habilitats motrius bàsiques com a l'orientació a l'espai d'acord amb els requisits del joc.

S'ha d'observar la participació activa en el joc pel que fa als desplaçaments, els canvis de direcció, l'orientació a l'espai, la discriminació d'estímuls, etc., així com el grau d'aportació personal a la dinàmica del joc. També s'ha d'observar si es relacionen adequadament amb el grup i si utilitzen el joc com a instrument de relació, i s'ha de valorar el respecte a les regles i l'acceptació dels diferents rols.

9. Mantenir conductes actives d'acord amb el valor de l'exercici físic per a la salut, mostrant interès a cuidar el cos.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat va prenent consciència dels efectes saludables de l'activitat física, l'atenció del cos i les actituds que permeten evitar els riscos innecessaris en la pràctica de jocs i activitats. A més, pretén valorar si es van desenvolupant les capacitats físiques, a partir de successives observacions que permetin comparar els resultats i observar els progressos, sense perdre de vista que la intenció va encaminada a mantenir una bona condició física amb relació a la salut.

10. Reproduir una estructura rítmica simple, corporalment o amb materials de percussió.

Es tracta de comprovar si l'alumnat és capaç de reproduir una estructura rítmica senzilla. La reproducció es pot fer mitjançant el moviment corporal (desplaçaments, salts, picar de mans, cops, balancejos, girs) o amb instruments de percussió.

11. Conèixer i realitzar alguna de les danses i balls senzills i representatius de la cultura popular.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat coneix algunes danses i balls populars senzills i diferenciar les parts

d'una dansa segons els canvis de ritmes, donant la resposta motriu adequada a cadascuna d'aquestes.

SEGON CICLE

Continguts

Bloc 1. El cos: imatge i percepció.

Possibilitats perceptives. Experimentació i exploració de les capacitats perceptives i la seva relació amb el moviment.

Descobriments dels elements organicofuncionals relacionats amb el moviment.

Consciència i control del cos en relació amb la tensió i la relaxació.

Consciència i control de les fases, els tipus i els ritmes respiratoris.

Esquema corporal. Representació del propi cos i del dels altres.

Adequació de la postura a les necessitats expressives i motrius.

Consolidació de la lateralitat i la seva projecció a l'espai. Discriminació de la dreta i l'esquerra en els altres.

Control del cos en situacions d'equilibri i desequilibri modificant la base de sustentació, els punts de suport i la posició del centre de gravetat.

Organització espaciotemporal en accions i situacions de complexitat creixent.

Valoració i acceptació de la pròpia realitat corporal i la de les altres persones.

Bloc 2. Habilitats motrius.

Formes i possibilitats del moviment. Ajust i consolidació dels elements fonamentals en l'execució de desplaçaments, salts, girs, equilibris i maneig d'objectes.

Utilització eficaç de les habilitats bàsiques en mitjans i situacions estables i coneguts.

Control motor i domini corporal.

Proposta i resolució de problemes motors senzills.

Millora de les qualitats físiques bàsiques de forma genèrica i orientada a l'execució motriu. Manteniment de la flexibilitat i exercitació globalitzada de la força, la velocitat i la resistència.

Interès per millorar la competència motriu, valoració de l'esforç personal en l'activitat física.

Disposició favorable a participar en activitats motrius diverses, reconeixent i acceptant les diferències individuals en el nivell d'habilitat.

Bloc 3. Activitats físiques artisticoexpressives.

El cos i el moviment com a instruments d'expressió i comunicació.

Utilització de les possibilitats expressives del cos relacionades amb l'actitud, el to muscular; la mímica facial, els gestos i els posats.

Aplicació de les possibilitats expressives del moviment relacionades amb l'espai, el temps o la intensitat en situacions quotidianes.

Adequació del moviment a estructures espaciotemporals variades.

Execució de balls i coreografies simples. Pràctica de balls populars i procedents d'altres cultures, especialment de les presents a l'entorn.

Expressió d'emocions i sentiments a través del cos, el gest i el moviment.

Comprensió de missatges corporals expressats pels seus iguals.

Recreació de personatges reals i ficticis. Escenificació d'una situació senzilla.

Utilització dels objectes i materials i les seves possibilitats en l'expressió.

Gaudi mitjançant l'expressió i comunicació a través del propi cos.

Participació en situacions que suposin comunicació corporal. Valoració de les diferències en la manera d'expressar-se.

Bloc 4. Activitat física i salut.

La cura del cos. Adquisició d'hàbits posturals i alimentaris saludables relacionats amb l'activitat física i consolidació d'hàbits d'higiene corporal.

Relació de l'activitat física amb la salut i el benestar. Reconeixement i actitud favorable dels beneficis de l'activitat física en la salut.

Estratègies de millora global de la condició física, resistència cardiovascular. Seguretat en la pròpia pràctica de l'activitat física. Escalfament, dosificació de l'esforç i relaxació.

Mesures bàsiques de seguretat en la pràctica de l'activitat física, amb relació a l'entorn. Ús correcte i respectuós de materials i espais

Bloc 5. Jocs i activitats esportives.

El joc i l'esport com a elements de la realitat social.

Pràctica de jocs tradicionals, cooperatius i tradicionals de diferents cultures, especialment els de les presents a l'entorn.

Participació en jocs i iniciació a la pràctica d'activitats esportives.

Aplicació de les habilitats bàsiques de maneig de pilotes, amb aparell o sense, en situacions de joc.

Descobriments de les estratègies bàsiques de joc relacionades amb la cooperació, l'oposició i la cooperació/oposició.

Utilització d'estratègies de cooperació i oposició en la pràctica de jocs motors.

Jocs i activitats esportives en el medi natural. Jocs de pistes i rastreig. Sensibilització i respecte al medi ambient.

Respecte per les persones que participen en el joc i rebuig als comportaments antisocials.

Comprensió, acceptació, compliment i valoració de les regles i normes de joc i actitud responsable amb relació a les estratègies establertes.

Interès pel joc com a mitjà de gaudi, de relació i d'ús del temps d'oci i valoració de l'esforç en la pràctica dels jocs i activitats esportives.

Críteris d'avaluació

1. Ajustar voluntàriament la tensió i distensió muscular en diferents segments corporals així com els ritmes respiratoris en tasques senzilles que ho requereixin.

S'ha de comprovar si l'alumnat és capaç de variar voluntàriament els graus de tensió dels segments corporals, així com del cos en la seva globalitat. Així mateix, s'ha de comprovar si és capaç d'ajustar el ritme respiratori, tant en activitats en què sigui necessari mantenir un ritme respiratori constant com en aquelles en què sigui necessari variar la freqüència d'inspiracions i espiracions.

2. Desplaçar-se i saltar, combinant les dues habilitats de forma coordinada i equilibrada, ajustant els moviments corporals a diferents i lleugers canvis de les condicions de l'activitat.

S'avalua amb aquest criteri la millora qualitativa de la capacitat de desplaçar-se i saltar de diferents maneres i amb velocitats variables, amb canvis de direcció i sentit i franquejant petits obstacles. S'ha d'observar la capacitat de reequilibrar-se en combinar diferents tipus de desplaçaments o salts. S'ha de prestar una especial atenció a la capacitat per resoldre problemes motors senzills i per orientar-se a l'espai amb la finalitat d'adaptar els desplaçaments i salts a noves condicions.

3. Llançar, passar i rebre pilotes o altres objectes mòbils, sense perdre'n el control, adequant els moviments a les trajectòries.

Amb aquest criteri es pretén comprovar la coordinació de les habilitats que impliquin maneig d'objectes i la utilització que se'n fa en les situacions de joc reglat. S'ha de tenir en compte l'adequació de les trajectòries en les passades, llançaments, conduccions i impactes. S'ha d'observar l'orientació del cos en les recepcions i parades. No s'hi inclouen aspectes relatius a la força.

4. Girar sobre l'eix longitudinal i transversal, diversificant la utilització i col·locació dels segments corporals i combinant eficaçment i equilibradament els girs amb altres formes de desplaçament.

Amb relació als girs corporals, es tracta de comprovar la capacitat que tenen d'utilitzar-los en les activitats quotidianes. Els girs sobre l'eix longitudinal poden estar associats amb desplaçaments i salts, canvis de direcció i sentit, i els girs sobre l'eix transversal s'associen a tombarelles fonamentalment. En l'avaluació no s'ha de buscar la imitació de models predeterminats, sinó l'ús que es fa dels girs per aconseguir millors respostes motrius, evitant el risc en tot moment.

5. Actuar de forma coordinada i cooperativa per resoldre reptes motrius senzills o per oposar-se a un o diversos adversaris mostrant estratègies de suport en un joc col·lectiu.

Aquest criteri pretén avaluar si són capaços d'interaccionar adequadament en situacions de joc, realitzant accions d'ajuda entre els membres d'un mateix equip. També s'ha d'observar si, en situacions d'oposició, els jugadors i jugadores ocupen posicions en el terreny que facilitin el joc, com per exemple situar-se en espais lliures o orientar-se en la direcció de joc.

6. Participar plenament en el joc i en les activitats esportives amb coneixement de les normes i mostrant una actitud d'acceptació a les altres persones.

La plena participació en el joc està condicionada per un conjunt d'habilitats motrius i socials. D'una banda, s'ha d'observar el grau d'eficàcia motriu i la capacitat d'esforçar-se i aprofitar la condició física per implicar-se plenament en el joc. De l'altra, s'han de valorar les habilitats socials (respectar les normes, tenir en compte les altres persones, evitar discriminacions i actituds de rivalitat fonamentades en estereotips i prejudicis, etc.) que afavoreixen les bones relacions entre els participants.

7. Proposar estructures rítmiques senzilles i reproduir-les corporalment o bé combinant accions motrius amb materials que permetin la percussió.

Amb aquest criteri es vol avaluar si els nens i nenes són capaços d'inventar i reproduir una estructura rítmica senzilla, per la combinació d'elements d'estructures que ja coneix, o per l'aportació d'elements nous. La reproducció es pot fer mitjançant el moviment corporal (desplaçaments, salts, picar de mans, cops, balancejos, girs) o amb instruments de percussió utilitzats en les accions motrius.

8. Conèixer i realitzar danses i balls representatius de la cultura popular.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat coneix un repertori bàsic de danses i balls populars i la seva capacitat per discriminar parts de la dansa en funció dels seus ritmes i donar la resposta motriu adequada a cadascuna d'aquestes. També s'ha d'avaluar la coordinació de moviments amb la parella de ball.

9. Utilitzar els recursos expressius del cos i implicar-se en el grup per comunicar idees, sentiments i la representació d'algun personatge i d'alguna història, reals o imaginaris.

La implicació de l'alumnat en el seu grup és important en la producció de petites seqüències expressives. Amb aquest criteri es valora la predisposició al diàleg i la responsabilitat en l'organització i la preparació de la proposta creativa. En la posada en escena, s'ha d'observar la producció de gestos significatius i també la capacitat per

prestar atenció en l'expressió dels altres, rebre el missatge i seguir l'acció comprenent el fil argumental.

10. Recórrer durant un cert temps una distància a un ritme constant resistint l'esforç que suposa l'activitat.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'adquisició d'estratègies per millorar globalment la condició física i més concretament la resistència cardiovascular. Com a mostra de la seva capacitat aeròbica se suggereixen períodes de cursa contínua entre 10 i/o 12 minuts.

11. Mantenir conductes actives d'acord amb el valor de l'exercici físic per a la salut, mostrant interès per cuidar el cos.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat va prenent consciència dels efectes saludables de l'activitat física, l'atenció del cos i les actituds que permeten evitar els riscos innecessaris en la pràctica de jocs i activitats. A més, pretén valorar si es van desenvolupant les capacitats físiques, a partir de successives observacions que permetin comparar els resultats i observar els progressos, sense perdre de vista que la intenció va encaminada a mantenir una bona condició física amb relació a la salut.

TERCER CICLE

Continguts

Bloc 1. El cos: imatge i percepció.

Elements organicofuncionals implicats en les situacions motrius.

Consciència i control del cos en repòs i en moviment.

Aplicació del control tònic i de la respiració a la relaxació corporal i control motor.

Adequació de la postura a les necessitats expressives i motrius de forma econòmica i equilibrada.

Utilització adequada de la discriminació selectiva d'estímuls i de l'anticipació perceptiva.

Execució de moviments de certa dificultat amb els segments corporals no dominants.

Equilibri estàtic i dinàmic en situacions complexes.

Estructuració espaciotemporal en accions i situacions motrius complexes.

Valoració i acceptació de la pròpia realitat corporal i la dels altres mostrant una actitud crítica cap al model esteticorporal socialment vigent.

Bloc 2. Habilitats motrius.

Adaptació de l'execució de les habilitats motrius a contextos de pràctica de complexitat creixent, amb eficiència i creativitat.

Domini motor i corporal des d'un plantejament d'anàlisi previ a l'acció.

Resolució de problemes motors de certa complexitat.

Condicionament físic orientat a la millora de l'execució de les habilitats motrius. Manteniment de la flexibilitat, millora de la resistència i exercitació globalitzada de la força i la velocitat.

Valoració del treball ben executat des del punt de vista motor i de l'esforç personal en l'activitat física.

Implicació activa en activitats motrius diverses, reconeixent i acceptant les diferències individuals en el nivell d'habilitat.

Bloc 3. Activitats físiques artisticoexpressives.

El cos i el moviment. Exploració i consciència de les possibilitats i recursos del llenguatge corporal.

Experimentació amb algunes tècniques expressives bàsiques com mímica, ombres o màscares.

Composició de moviments a partir d'estímuls rítmics i musicals.

Coordinacions de moviment en parella o grupals en balls i danses senzills.

Identificació i pràctica de balls populars i procedents d'altres cultures, especialment de les presents a l'entorn.

Expressió i comunicació de sentiments i emocions individuals i compartides a través del cos, el gest i el moviment.

Comprensió de missatges corporals i de representacions realitzats de manera individual o col·lectiva.

Representacions i improvisacions artístiques amb el llenguatge corporal i amb l'ajuda d'objectes i materials.

Escenificació de situacions reals o imaginàries que comportin la utilització de tècniques expressives.

Valoració dels usos expressius i comunicatius del cos.

Participació i respecte davant situacions que suposin comunicació corporal.

Bloc 4. Activitat física i salut.

Cuidar el cos. Adquisició d'hàbits posturals i alimentaris saludables i autonomia en la higiene corporal.

Efectes de l'activitat física en la salut i el benestar. Reconeixement dels efectes beneficiosos de l'activitat física en la salut i el benestar i identificació de les pràctiques poc saludables.

Millora de les capacitats físiques orientades a la salut: resistència cardiovascular, flexibilitat i força-resistència.

Prevenició de lesions en l'activitat física. Escalfament, dosificació de l'esforç i recuperació.

Mesures de seguretat en la pràctica de l'activitat física, amb relació a l'entorn. Ús correcte de materials i espais.

Valoració de l'activitat física per al manteniment i la millora de la salut.

Bloc 5. Jocs i activitats esportives.

El joc i l'esport com a fenòmens socials i culturals. Reconeixement i identificació de diferents jocs i esports.

Pràctica de jocs tradicionals, cooperatius i tradicionals de diferents cultures, especialment els de les presents a l'entorn.

Tipus de jocs i activitats esportives. Realització de jocs i d'activitats esportives, amb aparell o sense, de diverses modalitats i dificultat creixent.

Aplicació de l'organització espacial en jocs col·lectius, adequant la posició pròpia, les direccions i trajectòries dels companys, dels adversaris i, si s'escau, del mòbil.

Ús adequat de les estratègies bàsiques de joc relacionades amb la cooperació, l'oposició i la cooperació/oposició.

Jocs i activitats esportives en el medi natural. Pràctica de jocs d'orientació. Respecte al medi ambient i sensibilització per cuidar-lo i per un manteniment sostenible.

Acceptació i respecte per les normes, regles, estratègies i persones que participen en el joc. Elaboració i compliment d'un codi de joc net.

Valoració de l'esforç personal i col·lectiu en els diferents tipus de jocs i activitats esportives al marge de preferències i prejudicis.

Apreciar el joc i les activitats esportives com a mitjà de gaudi, de relació i d'ús satisfactori del temps d'oci.

Criteris d'avaluació

1. Adaptar els desplaçaments i salts a diferents tipus d'entorns que puguin ser desconeguts i presentin un cert grau d'incertesa.

Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de l'alumnat de resoldre problemes motors en adaptar les habilitats a noves condicions de l'entorn cada vegada més complexes. Igualment, s'ha d'avaluar la capacitat d'orientar-se a l'espai prenent punts de referència, interpretant mapes senzills per desplaçar-se d'un lloc a un altre, i d'escollir un camí adequat.

2. Llançar, passar i rebre pilotes o altres objectes mòbils, sense perdre'n el control en els jocs i activitats motrius que ho requereixin, amb ajust correcte a la situació en el terreny de joc, a les distàncies i a les trajectòries.

S'ha de comprovar el domini en el maneig d'objectes, però sobretot la seva utilització en situacions de joc, és a dir, tenint en compte els companys d'equip i els oponents. Per això, és important observar l'orientació del cos en funció de la direcció de l'objecte mòbil. També s'ha de tenir en compte la capacitat d'anticipació a trajectòries i l'estimació de velocitats.

3. Actuar de forma coordinada i cooperativa per resoldre uns reptes tàctics elementals propis del joc col·lectiu o per oposar-se a un o diversos adversaris, ja sigui com a atacant o com a defensor.

Aquest criteri pretén avaluar les interaccions en situacions de joc. Es tracta d'observar les accions d'ajuda i col·laboració entre els membres d'un mateix equip. També s'han d'observar accions d'oposició com la interceptació de l'objecte mòbil o dificultar l'avanç de l'oponent. També s'ha d'observar si els jugadors i jugadores ocupen posicions en el terreny de joc que facilitin les accions de cooperació i oposició.

4. Mostrar en els jocs i la pràctica d'activitats esportives una actitud d'esforç personal i de valoració de les relacions que s'estableixen amb el grup.

Amb aquest criteri es pretén comprovar si l'alumnat situa el treball en equip, la satisfacció pel propi esforç, el joc net i les relacions personals que s'estableixen mitjançant la pràctica de jocs i activitats esportives per damunt dels resultats de la mateixa activitat (guanyar o perdre) i si juga tant amb nens com amb nenes de forma integradora.

5. Opinar coherentment i críticament amb relació a les situacions conflictives sorgides en la pràctica de l'activitat física i l'esport, i fer propostes per resoldre-les.

Reflexionar sobre les situacions sorgides en la pràctica de l'activitat física i qüestions d'actualitat relacionades amb l'esport i les seves manifestacions culturals constitueixen l'objecte d'avaluació d'aquest criteri. S'han de tenir en compte capacitats relacionades amb la construcció i l'expressió de les opinions, els hàbits per a un bon funcionament del debat i les que permeten tenir un criteri propi, però a la vegada, entendre el punt de vista de les altres persones.

6. Mostrar conductes actives per incrementar globalment la condició física, ajustant la seva actuació al coneixement de les pròpies possibilitats i limitacions corporals i de moviment, tant en activitats escolars com d'oci.

S'ha d'observar l'interès per mantenir conductes actives que condueixin els alumnes a la millora de la seva condició física. Simultàniament s'ha d'observar si l'alumnat ha desenvolupat les capacitats físiques d'acord amb el moment de desenvolupament motor. Per a això s'han de fer successives observacions comparant els resultats i observant els progressos. Així mateix, s'ha de tenir en compte la capacitat per dosificar l'esforç i adaptar l'exercici a les pròpies possibilitats i limitacions.

7. Identificar i portar a terme un repertori bàsic de danses i balls representatius de diferents cultures.

Aquest criteri pretén avaluar si l'alumnat coneix un repertori de danses i balls de diverses cultures. Per a això s'ha de tenir en compte la concordança de la música amb el gest i el moviment que correspongui a cadascuna d'aquestes. També s'ha d'avaluar la coordinació de moviments tant amb la parella de ball com amb el conjunt de participants.

8. Construir composicions grupals en interacció amb els companys i companyes utilitzant els recursos expressius del cos i partint d'estímuls musicals, plàstics o verbals.

Aquest criteri pretén valorar la capacitat per treballar en grup, compartint objectius, en l'elaboració d'un petit espectacle. D'altra banda, s'ha d'observar la capacitat individual i col·lectiva per comunicar de forma comprensible sensacions, missatges, etc., a partir del gest i el moviment, i sent capaç de transmetre els elements

expressius amb suficient serenitat, desinhibició i estil propi.

9. Mostrar una millora global respecte al seu nivell de partida de les capacitats físiques orientades a la salut: resistència cardiovascular, flexibilitat i força-resistència.

Amb aquest criteri es pretén avaluar si els alumnes i les alumnes han desenvolupat les capacitats físiques al llarg del cicle. Tot i que el desenvolupament de les capacitats es fa globalment, s'ha d'avaluar cadascuna de les capacitats per separat i els resultats s'han de comparar globalment al llarg del curs. Com a mostra de la seva capacitat aeròbica se suggereixen períodes de cursa contínua entre els 12 i els 15 minuts.

10. Identificar algunes de les relacions que s'estableixen entre la pràctica correcta i habitual de l'exercici físic i la millora de la salut i actuar d'acord amb aquestes.

S'ha de comprovar si l'alumnat estableix relacions coherents entre els aspectes conceptuals i les actituds relacionats amb l'adquisició d'hàbits saludables. S'ha de tenir en compte la predisposició a realitzar exercici físic, evitant el sedentarisme; a mantenir postures correctes; a alimentar-se de manera equilibrada; a hidratar-se correctament; a mostrar la responsabilitat i la precaució necessàries en la realització d'activitats físiques, evitant riscos.

11. Manifestar respecte pel medi natural en els jocs i activitats a l'aire lliure, identificant i realitzant accions concretes dirigides a la seva preservació.

A través d'aquest criteri es pretén mesurar el grau de sensibilització amb relació als problemes globals que tenen a veure amb el manteniment sostenible i la seva concreció en bones pràctiques de respecte a l'entorn en situació de joc o activitat esportiva en el medi natural.

Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

L'Educació física constitueix un context educatiu privilegiat per al desenvolupament d'actituds favorables a la convivència social i als estils de vida saludables. Per això, el dinamisme, les experiències al voltant a la motricitat i les relacions amb els companys i companyes en els aprenentatges constitueixen requisits bàsics.

En conseqüència, la tasca docent en Educació física ha d'anar fonamentalment encaminada a l'adquisició de la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i a la competència social i ciutadana a través de l'activitat física. La percepció del propi cos, del moviment, la interacció amb l'entorn físic i la valoració de l'activitat física com a elements indispensables per preservar la salut, així com l'adquisició d'habilitats socials, han de partir de situacions reals, pràctiques, actives i vivències que donin resposta a les motivacions i necessitats de moviment de l'alumnat al llarg de tota l'etapa.

En el primer cicle s'ha de posar més èmfasi en la lliure experimentació i en el descobriment guiat per aconseguir, per exemple, el desenvolupament de les capacitats perceptivomotrius, la consolidació de la lateralitat, l'adquisició de patrons motors o el coneixement del propi cos. En els dos cicles següents les propostes van més encaminades a la millora de la competència motriu i l'eficàcia del gest a través de la resolució de reptes i problemes complexos on tenen una gran presència el joc reglat i les activitats esportives i expressives.

S'ha de destacar que, pel que fa a les capacitats físiques, tant els continguts com els criteris d'avaluació es refereixen a una condició física orientada a la salut. Es tracta, doncs, d'integrar de manera globalitzada i transversal el manteniment de la flexibilitat, la regulació de l'esforç i la progressió de l'agilitat al llarg de tota l'etapa, aprofitant la mateixa estructura de les sessions per afrontar aquest tipus de continguts i sense necessitat de dedicar períodes específics al seu desenvolupament.

L'esquema de les sessions ha de seguir un patró que encaixa amb els temps de qualsevol pràctica física en l'etapa adulta. Una primera fase d'implicació i animació

(predisposició general, posada en acció, activació dels grans grups musculars, mobilitat articular i flexibilitat), una segona fase de gran extensió temporal dedicada als objectius fonamentals de la sessió, en la qual s'insereixin agrupacions cooperatives i fins i tot col·laboratives i on es pugui exigir la màxima intensitat física (resistència, velocitat, agilitat, força) i una tercera fase per tornar a la calma que pot adoptar i ha d'adoptar formes molt variades (valoració oral de l'activitat, recapitulació dels continguts d'aprenentatge, jocs sensorials...) però que també ha d'incloure de manera intencionada i periòdica aspectes relacionats amb la recuperació i el benestar personal (relaxació, control respiratori, massatge, higiene personal...). L'ús generalitzat d'aquesta estructura pot afavorir transferències positives a etapes adultes i per aquest motiu sembla rellevant no només seguir-la sinó també verbalitzar i justificar la seva intencionalitat educativa.

Una de les funcions importants de l'Educació física, que va associada a la pràctica física saludable, consisteix a propiciar que s'utilitzi com a recurs per organitzar el temps d'oci, personal i familiar. Per a això, és necessari un plantejament didàctic que tingui en compte la variabilitat de les propostes amb l'objectiu de donar a conèixer l'ampli ventall de possibilitats lúdiques que ens ofereix l'activitat física. D'aquesta manera, tenint en compte que hi ha diverses estratègies que permeten implicar més l'alumnat treballant continguts similars i aconseguint els mateixos objectius, es pretén que pugui identificar les que més s'adaptin a les seves preferències i gaudir-ne, sense que es produeixin discriminacions relacionades amb el nivell d'habilitat, amb el gènere o amb la procedència cultural.

D'altra banda, l'Educació física té un enorme potencial en l'adquisició de continguts actitudinals relacionats amb les habilitats socials. De la mateixa pràctica de jocs, activitats esportives, formes jugades, activitats d'expressió corporal... es donen, ben segur, múltiples situacions en què es posen en evidència tot tipus d'actituds i valors. En aquests casos la tasca docent ha d'anar encaminada a observar i detectar actituds individuals i col·lectives. A més de dinamitzar i gestionar els moments de reflexió, de diàleg i de consens que en deriven. Però, a part d'aquests valors que genera la mateixa pràctica, també és convenient plantejar activitats intencionades per potenciar-los. Activitats encaminades a promocionar les relacions i la convivència adequada, a través dels jocs d'afirmació, cooperatius i de resolució de conflictes.

De la mateixa manera, els jocs i activitats esportives en què es combinen cooperació i oposició o la mateixa competició també es poden convertir en un bon recurs per potenciar els valors més positius de l'esport com el treball en equip, el joc net, l'esforç, la superació o l'acceptació del resultat. La competició és un recurs més i, encara que sempre s'hi poden trobar arguments a favor, com els que ja s'han esmentat, i arguments en contra (sentiment de fracàs, rivalitat, competitivitat, agressivitat...), no és educativa per si mateixa sinó que tot depèn del plantejament. Perquè compleixi realment el seu paper educador ha d'estar impregnada d'un esperit lúdic, que sigui oberta i variada, que no discrimini per cap tipus de motiu (gènere, procedència cultural, nivell d'habilitat...). A més, ha d'aconseguir el màxim respecte pel reglament, els companys i companyes o per a un mateix i, a més, ha de suposar un esforç individual i grupal.

Finalment s'ha de tenir en compte que es requereix una actitud ferma per coartar els comportaments més negatius que es puguin donar en situació de joc. Quan apareixen el menyspreu, la marginació i la burla, el joc s'ha transformat en un conflicte que ha de donar peu a un procés reflexiu i comunicatiu que tendeixi a diversificar els canals de diàleg i a trobar les millors vies de solució.

Però la manera d'orientar el treball pedagògic en Educació física ha de tenir en compte altres aspectes per assegurar bons processos d'ensenyament i aprenentatge.

S'han de prendre decisions curriculars i organitzatives en funció de la diversitat de l'alumnat, de manera que la programació s'acomodi a la realitat del grup i les sessions siguin suficientment flexibles per atendre les necessitats de totes les individualitats. Convé tenir en compte que l'adequada selecció de les activitats, així com l'adaptació d'algunes regles, en els jocs i activitats esportives, pot afavorir la cohesió i participació de totes la persones implicades encara que algunes presentin dificultats transitòries o permanents. La tasca docent requereix una reformulació constant de les activitats físiques ja que l'ajust de petits detalls pot suposar grans diferències en l'aprofitament dels continguts, la implicació de l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge i la consecució dels objectius.

S'ha de recalcar la importància que té el fet que l'activitat lúdica impregni les sessions d'Educació física. El joc configura un bloc de continguts, però a més és el mitjà més eficaç per tractar i afrontar qualsevol altre tipus de contingut. El repertori de jocs és pràcticament inesgotable i gairebé sempre és possible trobar propostes que encaixin amb les intencions educatives i que a més tinguin la capacitat de motivar l'alumnat.

Així mateix, el treball en grup ha de ser una de les constants de qualsevol plantejament metodològic perquè la interacció entre iguals exerceix un efecte multiplicador de l'aprenentatge sempre que se segueixin les consignes i s'assumeixin les responsabilitats. Formar part d'un equip exigeix compartir uns propòsits, tenir confiança en altres persones, donar-los suport i ser capaç d'acceptar el seu, i suposa el desenvolupament d'un conjunt d'actituds i valors indispensables en qualsevol tipus d'activitat humana.

Les propostes didàctiques, a més de la mateixa activitat física, exigeixen moments de comunicació i de reflexió, sigui en el moment del plantejament inicial per transmetre el que es persegueix, en una pausa per reconduir les activitats o en finalitzar-les per fer valoracions entorn del que ha passat. L'activitat física sempre comporta un requeriment intel·lectual però sovint és molt oportú verbalitzar per tornar a construir l'acció de manera més econòmica i elaborada. Aquesta verbalització és eminentment útil per millorar nous aprenentatges, per aprendre a aprendre. Així, més que la consecució de resultats es persegueix l'adquisició d'estratègies transferibles a altres situacions, i d'aquesta manera es generen processos d'aprenentatge autònoms. Però, a més de les reflexions de caràcter procedimental, els espais comunicatius han de tractar temes d'actualitat relacionats amb la salut, la imatge corporal o l'esport perquè l'Educació física té molta presència en la nostra societat i l'alumnat ha d'adquirir els recursos necessaris per comprendre des d'una posició crítica la complexitat dels papers que hi intervenen. En els debats s'ha de posar una especial atenció en el respecte de les normes d'escoltar, l'elecció del moment adequat per intervenir, la preocupació sobre l'ús correcte del llenguatge i l'argumentació clara de les idees, i contribuir així a l'adquisició de competències del tractament de la informació i en comunicació lingüística.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació en Educació física ha de constituir un procés continuat que permeti realitzar modificacions, reorganitzar aprenentatges i, en suma, adaptar el currículum i la intervenció educativa a les necessitats reals de l'alumnat. Per tant, s'ha de superar la tendència, que ha prevalgut tradicionalment en Educació física, d'utilitzar tècniques quantitatives basades en el mesurament dels resultats com temps invertits, distàncies recorregudes o repeticions realitzades. Per contra, convé anar prenent confiança en un tipus d'avaluació qualitativa que descriu millor les característiques de l'aprenentatge. Les tècniques qualitatives permeten comprendre més bé el procés d'aprenen-

tatge ja que posen l'èmfasi en aspectes com la descripció de moviments i postures, analitzant la forma d'execució. Així mateix, permeten la reflexió i la valoració conjunta de les actituds de l'alumnat implicat.

L'avaluació ha d'estar referida als diferents elements del procés d'ensenyament-aprenentatge i, particularment, als objectius i continguts de l'Educació física, així com la contribució d'aquesta àrea a les competències bàsiques. Per a això, s'han de tenir en compte els criteris d'avaluació que ofereix el currículum oficial, ja que a través d'aquests s'identifiquen els aprenentatges que es consideren indispensables en cada cicle educatiu. A més, cada centre ha d'ajustar i completar els esmentats criteris, tenint en compte l'adaptació de continguts i de competències realitzats en funció del seu propi entorn.

Respecte als continguts, s'ha de prestar una especial atenció a no centrar-se exclusivament en els que es refereixen a la competència motriu i a l'adaptació a l'esforç de l'alumnat, que són els que habitualment s'han avaluat en Educació física, i per contra, tenir en compte els diferents blocs que constitueixen el currículum. La consciència i l'expressió corporal, la salut, el joc i les activitats esportives generen aprenentatges que s'han d'avaluar, identificant i valorant els procediments, les actituds i els conceptes que es considerin més significatius.

Respecte a les competències bàsiques, algunes mereixen una especial menció pel que fa a l'avaluació de l'Educació física. Pel que fa a la contribució a la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic, l'adquisició d'hàbits saludables i de millora i manteniment de la condició física s'han d'avaluar preferentment amb relació al criteri personal més que amb relació a la norma. Això significa que s'ha de comparar el resultat de l'aprenentatge amb altres resultats anteriors de la mateixa persona, és a dir, el progrés individual, o amb els resultats esperats respecte a un criteri fixat amb antelació. L'avaluació referida a la norma, que correspon a la comparació del resultat de cada alumne o alumna amb els resultats de la població o el grup a què pertany, únicament s'ha d'utilitzar com una referència indicativa més. De conformitat amb aquesta idea, l'avaluació formativa i dialogada, que s'ha de portar a terme durant el període d'aprenentatge i ha d'ajudar a obtenir informació sobre les successives adquisicions de l'alumnat, té molt més interès que l'avaluació sumatòria realitzada al final del procés. Tot i així, en els dos casos l'avaluació s'ha d'entendre dinàmica i interactiva, basada en aspectes comunicatius que ajuden l'alumnat i el professorat a tenir una idea clara de la seva situació en el procés educatiu. Aquesta avaluació formativa ha d'incorporar un diagnòstic inicial, ja que es progressa amb molta més facilitat des d'un bon coneixement del propi nivell.

En la contribució a la competència social i ciutadana, les habilitats socials propiciades per les activitats físiques col·lectives i que contribueixen al desenvolupament de la cooperació i la solidaritat han de ser avaluades; l'observació sistemàtica per al docent i l'observació participant per a l'alumnat són estratègies molt apropiades per a això. L'observació sistemàtica consisteix a obtenir informació dels aprenentatges de l'alumnat en situacions reals de classe. Aquesta tècnica és especialment adequada perquè permet interpretar l'observació en el mateix context en què es produeix l'activitat docent. Per a l'observació sistemàtica, es pot utilitzar, com a instrument de recollida d'informació, el registre anecdòtic que consisteix a anotar incidències que tenen lloc durant la classe. Altres possibles instruments que faciliten la recollida d'informació durant el transcurs de les sessions són el diari de la classe i el diari de l'alumne. Aquí és el mateix alumne qui anota frases breus que descriuen les seves impressions, les quals poden servir per analitzar com va progressant el funcionament col·lectiu, el seu propi funcionament individual i quins plans de millora estableixen a curt termini. De

la mateixa manera, un altre instrument valuós és el quadern de registre personal on cada alumne o alumna pot portar un seguiment de la seva pròpia evolució.

L'observació sistemàtica també pot ser útil en l'avaluació de la competència cultural i artística. Les contribucions a aquesta competència poden ser avaluades a partir d'activitats de posada en comú, on els alumnes reflexionin i debatin sobre les manifestacions culturals de la motricitat humana.

Finalment, les competències d'autonomia i iniciativa personal i d'aprendre a aprendre s'han de beneficiar especialment de la utilització de l'autoavaluació de l'alumnat. D'aquesta manera, el control del propi aprenentatge es veu afavorit si l'alumnat participa activament en la gestió de la seva avaluació. La possibilitat de valorar els propis progressos mitjançant la coavaluació i l'autoavaluació facilita l'autonomia motriu, la consciència del propi nivell i la presa de decisions respecte als nous aprenentatges.

En últim lloc, s'ha d'assenyalar que ja que avaluem els diferents àmbits del procés educatiu i, de cada àmbit, aspectes diversos, és evident que necessitarem tècniques i instruments diferents que s'adeqüin a les variables que es determinin. S'ha destacat, amb relació a les competències bàsiques, la importància de l'observació sistemàtica; tanmateix hem de tenir en compte també la possibilitat de realitzar proves especialment dissenyades per a l'avaluació. Tant en un cas com en l'altre són necessaris instruments de recollida de la informació. Entre aquests últims es poden destacar les llistes de control que suposen fer explícits els resultats esperats de l'aprenentatge. L'explicitació s'ha de fer en forma d'afirmacions i se n'ha de registrar el compliment o no per part de l'alumnat.

Educació per a la ciutadania i els drets humans

La incorporació d'aquesta àrea per primera vegada com a matèria independent en el currículum situa la preocupació per la ciutadania en un lloc molt destacat del conjunt de les activitats educatives, en la mateixa línia en què ho fan els organismes internacionals com les Nacions Unides o el Consell d'Europa. També la Unió Europea insisteix en la necessitat de fomentar la ciutadania responsable en una societat democràtica com a fórmula per aconseguir la cohesió social i una identitat europea comuna.

L'aprenentatge de la ciutadania responsable, que engloba aspectes relacionats amb el coneixement i l'exercici dels drets i responsabilitats cíviques, exigeix un llarg aprenentatge que s'inicia quan s'estableixen relacions afectives, s'adquireixen hàbits socials i s'aprenen tècniques per desenvolupar un pensament crític. Aquest aprenentatge requereix que els nens i nenes s'iniciïn en la participació activa en el centre docent i la seva comunitat i, en aquest àmbit, adquireixin els rudiments de la participació democràtica.

Des de l'educació infantil i al llarg de l'educació primària, en les diferents àrees, i especialment a Coneixement del medi natural, social i cultural, s'han treballat molts aspectes que són objecte específic d'aquesta nova àrea: la identitat pròpia i la de l'altre, aprendre a escoltar, a esperar el torn, a compartir i cuidar els materials, a expressar sol o amb els altres, a respectar altres opinions, a relacionar-se amb iguals i amb els adults. En definitiva, s'han impulsat l'autonomia personal, l'autoestima, l'assumpció d'hàbits socials, la manifestació del criteri propi, el respecte a les opinions alienes i el respecte als altres, el diàleg i la negociació en cas de conflicte en l'àmbit escolar i familiar.

Per això, en l'últim cicle de l'educació primària, moment en què s'introdueix l'àrea, els nens i les nenes estan en condicions d'adoptar una perspectiva més àmplia per transcendir els hàbits adquirits en relació amb el treball en grup, la participació en el funcionament de reunions o assemblees de classe i la pràctica d'hàbits

socials. Igualment, a aquesta edat són capaços de comprendre que els drets humans tenen caràcter universal i poden adquirir consciència de la seva pertinença a un país i de formar part d'una societat global.

El començament de l'adolescència és una etapa de transició en què es modifiquen les relacions afectives. Els preadolescents s'inicien en una socialització més àmplia, de participació autònoma en grups d'iguals, associacions diverses, etc. Convé preparar la transició a l'ensenyament secundari i al nou sistema de relacions interpersonals i institucionals que suposen una participació basada en la representació o delegació i que requereix un entrenament.

L'aprenentatge d'aquesta àrea va més enllà de l'adquisició de coneixements, per centrar-se en les pràctiques escolars que estimulen el pensament crític i la participació, que faciliten l'assimilació dels valors en què es fonamenta la societat democràtica, per tal de formar futurs ciutadans responsables, participatius i solidaris. En aquest sentit, els plantejaments metodològics han de ser atesos amb molt de compte perquè seran decisius a l'hora d'assegurar que el coneixement de determinats principis i valors generi l'adquisició d'hàbits i influeixi en els comportaments.

Els objectius i continguts de l'àrea, en sintonia amb la Recomanació (2002)¹² del Consell de Ministres del Consell d'Europa, parteixen de l'aspecte personal i de l'entorn més pròxim: la identitat, les emocions, el benestar i l'autonomia personals, els drets i responsabilitats individuals, la igualtat de drets i les diferències entre les persones. De la identitat i les relacions personals es passa a la convivència, la participació, la vida en comú en els grups pròxims. Finalment, s'aborden la convivència social que estableix la Constitució, i els drets i les responsabilitats col·lectives. Per tant, el recorregut proposat va de l'aspecte individual al social.

Els continguts s'organitzen en tres blocs en què els conceptes, els procediments i les actituds s'aborden des d'una perspectiva integrada. El bloc 1, Individus i relacions interpersonals i socials, tracta els aspectes personals: l'autonomia i la identitat, el reconeixement de les emocions pròpies i de les altres persones. Proposa un model de relacions basat en el reconeixement de la dignitat de totes les persones, del respecte a l'altre encara que mantingui opinions i creences diferents de les pròpies, de la diversitat i els drets de les persones. A partir de situacions quotidianes relacionades amb la seva experiència personal, s'aborda la igualtat d'homes i dones en la família i en el món laboral. Un aspecte prioritari, relacionat amb l'autonomia personal, és sempre l'assumpció de les pròpies responsabilitats.

El bloc 2, La vida en comunitat, tracta de la convivència en les relacions amb l'entorn, dels valors cívics en què es fonamenta la societat democràtica (respecte, tolerància, solidaritat, justícia, ajuda mútua, cooperació i pau), de la forma d'abordar la convivència i el conflicte en els grups de pertinença (família, centre escolar, amics, localitat) i de l'exercici dels drets i deures que corresponen a cada persona en el si d'aquests grups, identificant la diversitat, rebutjant la discriminació i valorant la participació i els seus cursos. Així mateix, des del reconeixement de la diversitat cultural i religiosa present a l'entorn immediat, es pot treballar el respecte crític pels costums i formes de vida diferents del propi i permet proporcionar elements per identificar i rebutjar situacions de marginació, discriminació i injustícia social.

Finalment, el bloc 3, Viure en societat, proposa un plantejament social més ampli: la necessitat i el coneixement de les normes i principis de convivència establerts per la Constitució, el coneixement i la valoració dels serveis públics i dels béns comuns, així com les obligacions de les administracions públiques i dels ciutadans per mantenir-los. Alguns dels serveis públics i dels béns

comuns reben un tractament específic adequat a l'edat d'aquest alumnat, com és el cas de la protecció civil, la seguretat, la defensa al servei de la pau i l'educació viària.

Contribució de l'àrea al desenvolupament de les competències bàsiques

L'Educació per a la ciutadania contribueix a desenvolupar alguns aspectes destacats de diverses competències, però es relaciona directament amb la competència social i ciutadana. En relació amb aquesta competència, l'àrea afronta l'àmbit personal i públic que hi està implícit: propicia l'adquisició d'habilitats per viure en societat i per exercir la ciutadania democràtica. Així, l'àrea pretén el desenvolupament de nens i nenes com a persones dignes i íntegres, cosa que exigeix reforçar l'autonomia, l'autoestima i la identitat personal, i afavorir l'esperit crític per ajudar a la construcció de projectes personals de vida. També es contribueix a la competència i a millorar les relacions interpersonals en la mesura que l'àrea afavoreix la universalització de les aspiracions pròpies i drets per a tots els homes i dones, impulsa els vincles personals basats en sentiments i ajuda a afrontar les situacions de conflicte proposant la utilització sistemàtica del diàleg. Per a això, l'àrea inclou continguts específics relatius a la convivència, a la participació, al coneixement de la diversitat i de les situacions de discriminació i injustícia, que han de permetre consolidar les habilitats socials, ajudar a generar un sentiment d'identitat compartida, a reconèixer, acceptar i usar convencions i normes socials i interioritzar els valors de cooperació, solidaritat, compromís i participació tant en l'àmbit privat, com en la vida social i política, afavorint l'assimilació de destreses per conviure.

Així mateix, l'àrea contribueix a l'adquisició del coneixement dels fonaments i les formes d'organització de les societats democràtiques, a la valoració de la conquesta dels drets humans i al rebuig dels conflictes entre els grups humans i davant les situacions d'injustícia. Són continguts específics de l'àrea els principis que contenen a la Declaració Universal dels Drets Humans, la Convenció dels Drets de l'Infant i la Constitució espanyola, així com la seva aplicació per part de diverses institucions.

La identificació dels deures ciutadans i l'assumpció i exercici d'hàbits cívics adequats a la seva edat a l'entorn escolar i social permet que els futurs ciutadans s'iniciïn en la construcció de societats més cohesionades, lliures, pròsperes, equitatives i justes.

Al desenvolupament de la competència per aprendre a aprendre, s'hi contribueix en la mesura que l'àrea proposa l'estímul de les habilitats socials, l'impuls del treball en equip, la participació i l'ús sistemàtic de l'argumentació, que requereix el desenvolupament d'un pensament propi. La síntesi de les idees pròpies i alienes, la presentació raonada del propi criteri i la confrontació ordenada i crítica de coneixement, informació i opinió també afavoreixen els aprenentatges posteriors.

Des de l'àrea s'afavoreix la competència d'autonomia i iniciativa personal, en la mesura que es desenvolupen iniciatives de planificació, presa de decisions, participació, organització i assumpció de responsabilitats. L'àrea entrena l'alumnat en el diàleg i el debat, en la participació, en l'aproximació respectuosa a les diferències socials, culturals i econòmiques i en la valoració crítica d'aquestes diferències així com de les idees. El currículum atén, des de l'argumentació, la construcció d'un pensament propi, i la presa de postura sobre problemes i possibles solucions. Amb això, s'enforteix l'autonomia dels alumnes i les alumnes per analitzar, valorar i decidir, des de la confiança en si mateixos i el respecte als altres, així com la disposició a assumir riscos en les relacions interpersonals.

A la competència en comunicació lingüística, s'hi contribueix a través de tots els intercanvis comunicatius que

necessita l'àrea per a l'intercanvi d'opinions en la participació en debats, les exposicions orals, l'explicació i argumentació de les pròpies idees o dels coneixements adquirits sobre aspectes rellevants de l'àrea com informacions sobre drets i deures, cursos de participació o paper de diferents serveis públics. Es desenvolupa aquesta competència quan s'utilitzen les normes que regeixen el diàleg: l'escolta atenta, el respecte al torn de paraula, l'adequació a la situació, la valoració de les opinions alienes i l'expressió d'arguments propis amb criteri i mesura. Alhora, els continguts propis de l'àrea són un vehicle per a l'adquisició de nou vocabulari a partir del coneixement i de l'ús de termes i conceptes propis de l'àrea. A més, a l'àrea cobra una gran importància la producció de textos escrits per deixar constància de les normes de les quals ens dotem, per comunicar acords, per argumentar o per informar, per donar publicitat a un esdeveniment o per redactar una notícia d'interès ciutadà. Aquesta àrea és un àmbit idoni per treballar l'expressió oral i escrita en els diversos àmbits de l'activitat social.

Objectius

L'Educació per a la ciutadania i els drets humans en aquesta etapa té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Desenvolupar l'autoestima, l'afectivitat i l'autonomia personal en les seves relacions amb les altres persones, així com una actitud contrària a la violència, els estereotips i prejudicis.
2. Desenvolupar habilitats emocionals, comunicatives i socials per actuar amb autonomia en la vida quotidiana i participar activament en les relacions de grup, mostrant actituds generoses i constructives.
3. Conèixer i apreciar els valors i les normes de convivència i aprendre a obrar d'acord amb aquestes.
4. Reconèixer la diversitat com a enriquidora de la convivència, mostrar respecte pels costums i formes de vida de persones i poblacions diferents de la pròpia.
5. Conèixer, assumir i valorar els principals drets i obligacions que deriven de la Declaració Universal dels Drets Humans, de la Convenció sobre els Drets de l'Infant i de la Constitució espanyola.
6. Conèixer els mecanismes fonamentals de funcionament de les societats democràtiques i valorar el paper de les administracions en la garantia dels serveis públics i l'obligació dels ciutadans de contribuir al seu manteniment i complir les seves obligacions cíviques.
7. Identificar i rebutjar situacions d'injustícia i de discriminació, mostrar sensibilitat per les necessitats de les persones i grups més desfavorits i desenvolupar comportaments solidaris i contraris a la violència.
8. Prendre consciència de la situació del medi ambient i desenvolupar actituds de responsabilitat personal per tenir cura de l'entorn pròxim.

TERCER CICLE

Continguts

Bloc 1. Individus i relacions interpersonals i socials.

Autonomia i responsabilitat. Valoració de la identitat personal.

Les relacions amb els altres com a base de la convivència: compartir, participar, resoldre els conflictes. Respects i afecte a companys i adults. El valor de l'amistat.

Reconeixement dels interessos i dels sentiments propis i dels altres. Desenvolupament de l'empatia.

La llibertat i la dignitat humana. Drets humans i drets de la infància. Convenció dels Drets del Nen: els drets de la infància i les situacions de violació d'aquests drets. Relacions entre drets i deures.

Identificació de desigualtats entre dones i homes en el repartiment de tasques, en l'accés a la feina o en l'exercici

de les diferents professions. Valoració de la igualtat de drets d'homes i dones en la família i en el món laboral i social.

Bloc 2. La vida en comunitat.

Valors cívics a la societat democràtica: respecte, tolerància, solidaritat, justícia, cooperació i pau.

La convivència a l'entorn immediat (família, centre escolar, amistats, localitat). Desenvolupament d'actituds de comprensió, solidaritat i valoració del diàleg per solucionar problemes de convivència i conflictes d'interessos en la relació amb els altres.

El dret i el deure de participar. La participació a l'aula i al centre: l'elecció de delegats. Valoració de les diferents vies de participació.

Responsabilitat en l'exercici dels drets i els deures individuals que li corresponen com a membre dels grups on s'integra i participació en les tasques i decisions d'aquests.

La diversitat social, cultural i religiosa a l'escola, al barri, a la localitat. Igualtat de drets i deures. Respects crític pels costums i formes de vida diferents dels propis. Identificació de situacions de desigualtat, marginació, discriminació i injustícia social.

Bloc 3. Viure en societat.

La convivència social necessita normes. Normes regulades per la llei. Usos i costums. Els principis de convivència que estableix la Constitució espanyola. Respects a les normes establertes públicament.

Béns comuns, serveis públics i hàbits cívics. Identificació, estima, respecte i cura dels béns comuns com la Seguretat Social i dels serveis públics que els ciutadans reben de l'Estat: ajuntament, ciutat i comunitat autònoma o Administració central de l'Estat i valoració de la importància de la contribució de tots al seu manteniment a través dels impostos.

Desenvolupament d'actituds cíviques en aspectes com cuidar el medi ambient i l'entorn, i els béns comuns.

La protecció civil davant dels desastres. Col·laboració ciutadana: la cultura de la prevenció i l'autoprotecció.

El valor de la pau i de la seguretat. La seguretat integral del ciutadà. Valoració de la defensa com un compromís cívic i solidari al servei de la pau.

Respects a les normes de mobilitat viària. Identificació de causes i grups de risc en els accidents de trànsit (viatgers, ciclistes, etc.).

Criteris d'avaluació

1. Assumir responsabilitats i acceptar la correcció en cas d'equivocació. Posar exemples de conseqüències de les pròpies accions i de la importància de responsabilitzar-se'n.

Per mitjà d'aquest criteri es tracta de valorar si l'alumne o l'alumna han desenvolupat un adequat nivell d'autoconeixement personal i les destreses que els permeten actuar de forma autònoma i responsable tant en el grup domèstic com en els grups de relació i si reconeix les seves habilitats i límits. Per a això, han de ser capaços de posar exemples concrets en relació amb aspectes de la seva vida quotidiana en què es faci veure si valoren la importància que cada persona és responsable dels seus actes.

2. Mostrar respecte per les diferències i característiques personals pròpies i dels seus companys i companyes. Identificar els interessos i sentiments propis i dels altres.

A través d'aquest criteri d'avaluació es tracta de valorar si l'alumne o l'alumna exerceix una autoregulació de les seves emocions, si sap comunicar els seus sentiments, desitjos, preferències, etc., i si escolta els altres, si presta atenció a les reaccions dels altres i si és capaç de posar-se en el seu lloc. Així mateix es pretén comprovar si reconeix

els sentiments i emocions de les persones que l'envolten, si accepta les diferències interpersonals i, en definitiva, si adopta actituds constructives i respectuoses davant la feina i les conductes dels altres.

3. Argumentar i defensar les pròpies opinions, escoltar i valorar críticament les opinions dels altres, mostrant una actitud de respecte a les persones.

Per mitjà d'aquest criteri es busca avaluar la capacitat de l'alumnat, en les situacions quotidianes del grup classe, d'utilitzar el diàleg per superar divergències i establir acords, així com de mostrar en la seva conducta habitual i en el seu llenguatge respecte i valoració crítica per totes les persones i els grups, independentment de l'edat, sexe, raça, opinions, formació cultural i creences.

4. Acceptar i practicar les normes de convivència. Participar en la presa de decisions del grup, utilitzant el diàleg per afavorir els acords i assumint les seves obligacions.

Aquest criteri valora el grau de participació individual en les tasques i en les decisions del grup.

Així mateix, es valora si en les relacions personals, amb els seus iguals i amb els adults, assumeix i practica les normes de convivència, si reconeix que el seu incompliment perjudica els altres i si respon de forma pacífica davant els conflictes i practica el diàleg i el compromís davant les diferències de criteri. D'altra banda, es tracta de comprovar si, en totes les situacions, té una actitud de respecte als altres i de rebuig de la violència.

5. Conèixer alguns dels drets recollits en la Declaració Universal dels Drets Humans i en la Convenció sobre els Drets del Nen i els principis de convivència que recull la Constitució espanyola i identificar els deures més rellevants que hi estan associats.

Aquest criteri pretén avaluar si es comprèn la necessitat de dotar-se de normes per poder conviure harmònicament, i si coneix i valora, encara que sigui de manera molt general, els drets del nen, els drets humans i els drets fonamentals que recull la Constitució espanyola, de manera que en reconegui el caràcter universal i democràtic, i la importància que tenen com a pilar bàsic de la convivència. Naturalment, no es tracta de fer-los reproduir el text de cap norma, sinó que sàpiguen explicar alguns dels drets i deures més significatius i la seva contribució a una millor convivència.

6. Reconèixer la diversitat i la pluralitat social, manifestar rebuig davant situacions de discriminació, marginació i injustícia i identificar alguns factors socials, econòmics, d'origen, de gènere o de qualsevol altre tipus que les provoquen.

Es tracta de valorar amb aquest criteri si ha desenvolupat la capacitat d'identificar, reconèixer i verbalitzar situacions injustes, tant en el seu entorn com a través de la informació que proporcionen els mitjans de comunicació. Així mateix, s'ha de valorar si identifica, posant exemples raonats, els factors que provoquen les marginacions o discriminacions que en deriven i si en rebutja les conseqüències.

A més, es tracta de comprovar que valora positivament la pluralitat i la diversitat i rebutja la desigualtat i la discriminació.

7. Participar activament en les activitats de l'aula i del centre. Reconèixer la importància de la participació en l'elecció de delegats i a través de la representació en diferents òrgans del centre com el Consell Escolar.

A través d'aquest criteri es tracta de valorar si l'alumnat participa activament en les activitats i decisions de l'aula i del centre i si valora la delegació de la representació dels interessos i opinions del grup i, per tant, si pot entendre les bases i els mecanismes de la democràcia representativa.

8. Posar exemples de béns comuns i de serveis públics prestats per diferents institucions i reconèixer

l'obligació dels ciutadans de contribuir a mantenir-los a través dels impostos.

En primer lloc, el criteri permet avaluar els coneixements que tenen sobre els serveis públics que ciutadans i ciutadanes rebem de les administracions. Ha d'il·lustrar aquest coneixement amb exemples referits a serveis que presten l'ajuntament, la ciutat i comunitat autònoma i l'Administració central de l'Estat i amb arguments sobre la importància de la qualitat de la gestió d'aquests serveis per a la vida de les persones. De la mateixa manera, es pretén valorar si reconeixen que els ciutadans han d'oferir la seva contrapartida, col·laborant en el manteniment de les institucions i dels serveis que aquestes presten a través dels impostos, posant exemples com les prestacions de la Seguretat Social i la necessària col·laboració de tots els ciutadans per garantir-les.

9. Explicar el paper que compleixen els serveis públics en la vida dels ciutadans i mostrar actituds cívi-ques en aspectes relatius a la seguretat viària, a la protecció civil, a la defensa al servei de la pau i a la seguretat integral dels ciutadans.

A partir d'aquest criteri d'avaluació es pretén comprovar si reconeixen i saben explicar oralment i per escrit la importància que determinats serveis públics (educació, sanitat, proveïment d'aigua, transports, etc.) tenen en el benestar dels ciutadans. S'ha de valorar si assumeixen la responsabilitat que els correspon com a membre de la col·lectivitat en situacions quotidianes o d'hipotètic risc, i si mostren actituds cívi-ques en aspectes com ara cuidar el medi ambient i l'entorn i cuidar els béns comuns.

Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

L'educació per a la ciutadania i els drets humans s'ha de centrar en aquesta etapa en el desenvolupament de les destreses i hàbits que contribueixen a l'adquisició de la competència social i ciutadana; és a dir, s'ha de donar prioritat als aprenentatges dels principis i les normes que organitzen la vida en societat. L'àrea afavoreix l'adquisició de destreses, hàbits i actituds que requereixen la utilització d'una metodologia orientada a fer que els alumnes i les alumnes construeixin respostes als problemes i situacions plantejades, més que l'acumulació de coneixements teòrics que, d'altra banda, s'han de tractar de forma contrastada i no tancada.

Es posa l'accent en la convivència social i, per tant, s'ha de treballar, a més de les destreses que fomentin la independència, la capacitat de crítica, l'autodisciplina i la responsabilitat, altres aspectes com el treball igualitari en grup, que constitueix una base important per a la convivència.

No obstant això, és evident que el procés de creació d'hàbits és més lent que el de l'adquisició de coneixements i, particularment en aquesta etapa, és fonamental l'actitud del professorat (solidària, col·laboradora, tolerant, justa) que es constitueix en model de comportament. Així mateix, alguns elements d'organització del treball d'aula i l'organització del centre marcada pel projecte educatiu, que transcendeixen la mateixa àrea, també contribueixen a l'adquisició d'hàbits cívi-ques.

Algunes de les tècniques de treball vinculades amb l'àrea poden ser el tractament de formes de comunicació educades i amables (preferència, desig, sentiment, oferiment, parlar de forma educada, demanar permís, excusar-se), de les habilitats socials i de les «bones maneres».

Perquè els alumnes i les alumnes incorporin el diàleg a la seva vida quotidiana se n'han de treballar les tècniques de forma pautada i sistemàtica: mantenir l'atenció, respectar el torn de paraula, plantejar preguntes i respostes, demanar aclariments si es considera necessari, atendre les reaccions dels altres. És important ensenyar a expressar les pròpies idees en públic amb arguments i convenciment a partir d'esquemes i guions ben estructurats i ajudant les seves exposicions amb documents,

imatges, fonts, etc. Estratègies per argumentar i per posar-se al lloc de l'altre i utilització de tècniques per millorar l'empatia i el diàleg. Per saber afrontar els conflictes s'han d'aprendre i posar en pràctica tècniques de mediació.

També poden ser útils la recreació i la simulació de situacions de la vida quotidiana (aula, carrer, mitjans de comunicació) per entendre i debatre les decisions personals o col·lectives davant un determinat problema. S'ha de posar en pràctica la simulació de situacions en què participen personatges en conflicte, amb opinions contràries, diferents expectatives, utilitzant mitjans diversos per plantejar casos concrets: la premsa diària, una fitxa, un vídeo o qualsevol altre material audiovisual, un esdeveniment ocorregut al centre o a l'entorn, etc.

Els continguts més conceptuals es poden abordar a partir de la realització de petits treballs o projectes de forma individual i en grup sobre diversos continguts del currículum que requereixin la recerca i processament d'informació de diverses fonts, incloent Internet, i la presentació d'unes conclusions de forma verbal i escrita, en suport paper o digital, acompanyades de dibuixos, cartells, fotografies, etc.

Es molt important que les activitats relacionades amb l'àrea tinguin una presència específica al centre i a l'entorn, que transcendeixin el marc de l'aula: realització de campanyes en moments puntuals: dia de la pau, dels drets del nen, dia internacional de la dona treballadora. Aquestes campanyes permeten mobilitzar una gran varietat de tècniques i destreses des del mateix moment de la preparació del projecte, dialogant sobre els missatges que es volen transmetre, planificant la difusió (materials, suports, etc.) i, el que és més important, a partir de la reflexió i síntesi per elaborar conclusions.

També pot ser rellevant la col·laboració en campanyes que realitzi el centre sobre hàbits saludables, conservació del patrimoni, del medi ambient, neteja del centre., i reflexionar després a l'aula sobre el caràcter cívic de la participació i la cooperació i la seva possible extrapolació a altres àmbits (familiar, del barri, de la ciutat, etc.).

Orientacions per a l'avaluació

En aquesta àrea, en què procediments i actituds tenen un gran pes, s'ha de donar prioritat a les tècniques d'avaluació qualitatives.

A través de l'observació sistemàtica es pot comprovar si l'alumnat manté actituds respectuoses i relacions amistoses amb els altres, si treballa i resol problemes de la vida quotidiana de forma autònoma i es responsabilitza de les seves tasques individuals i dins del grup o si és capaç de controlar les seves emocions i els seus impulsos agressius, aportant solucions positives en cas de conflicte. Així mateix, és la forma de conèixer el seu grau de participació i col·laboració.

Un instrument útil d'avaluació són els quaderns de l'alumne, on es pot valorar el seu treball quotidià i el del professor, tant per a la planificació d'activitats, com per al seguiment sistemàtic del treball de l'alumnat.

També pot ser útil la implicació dels alumnes i les alumnes en el procés d'autoavaluació, posant l'èmfasi en la verbalització dels processos (capacitat de descriure, narrar, explicar, raonar, justificar), ajudant-los a observar què han après i com, perquè puguin aplicar aquests aprenentatges a situacions diferents que la seva vida diària els planteja.

Llengua castellana i literatura

Entre les finalitats de l'educació primària, com a etapa de desenvolupament integral i harmònic dels aspectes intel·lectuals, afectius i socials de la persona, l'educació lingüística ocupa un lloc preferent. Al llarg d'aquesta etapa els nens i les nenes han de començar a adquirir un saber reflexiu sobre les pràctiques comunicatives neces-

sàries per viure a la societat del segle XXI. L'àrea de llengua és l'àmbit privilegiat per aconseguir aquestes metes encara que totes les àrees, pel fet de fer servir el llenguatge com a mitjà de comunicació i d'adquisició i transmissió del coneixement, són responsables del desenvolupament de la comunicació lingüística. Així doncs, aquesta àrea té com a objecte el desenvolupament de les habilitats lingüístiques: escoltar, parlar i conversar, llegir i escriure. També, i de manera específica, pretén acostar a la lectura i comprensió de textos literaris.

Aprendre una llengua no és únicament apropiarse un sistema de signes, sinó també els significats culturals que aquests transmeten i, amb aquests significats, les maneres en què les persones entenen o interpreten la realitat. De la mateixa manera el llenguatge és un poderós instrument per regular la convivència, per expressar idees, sentiments i emocions i, en definitiva, per controlar la pròpia conducta. El llenguatge contribueix així a construir una representació del món socialment compartida i comunicable, a l'equilibri afectiu i a la integració social i cultural de les persones.

Situar l'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua en el marc de la competència comunicativa significa que el currículum se centra en l'aprenentatge de les destreses discursives, el domini de les quals requereix procediments i coneixements explícits sobre el funcionament del llenguatge en totes les seves dimensions: tant els elements formals com les normes sociolingüístiques que presideixen els intercanvis; la planificació i estructuració dels textos, l'articulació dels enunciats mitjançant procediments de cohesió i l'organització de les oracions d'acord amb regles lexicosintàctiques.

Aprendre llengua significa, per tant, aconseguir la competència necessària per desenvolupar-se amb facilitat i èxit en les diferents situacions de la vida, inclosa l'escolar, en què els textos acadèmics per aprendre continguts d'altres àrees ocupen en aquest currículum un lloc destacat.

El punt de partida per a l'educació lingüística és l'ús de la llengua que nens i nenes ja han adquirit en iniciar l'etapa. El paper de l'educació primària és ampliar aquesta competència lingüística i comunicativa de manera que siguin capaços d'interactuar en els diversos àmbits socials en els quals es veuran immersos. D'aquests, s'han seleccionat els que es consideren més apropiats per al treball escolar: el de les relacions socials, el dels mitjans de comunicació, el literari i, de manera privilegiada, l'àmbit acadèmic. És en els esmentats àmbits on s'interpreten i es produeixen els diferents textos i és en aquests on s'han de desenvolupar les diferents habilitats lingüístiques.

El currículum s'articula al voltant d'un eix que és l'ús social de la llengua en els diferents contextos: privats i públics, familiars i escolars. Entorn d'aquest fil conductor els continguts s'han organitzat en blocs que intenten ordenar la complexitat dels aprenentatges lingüístics que apareixen integrats en les situacions de comunicació i que requereixen diferents estratègies. Això no significa que l'ordenació dels continguts que s'ofereix sigui la que correspon a l'activitat docent, ja que hi ha moltes connexions entre els diferents blocs i, per exemple, les activitats de comprensió i d'expressió van sempre unides.

Els blocs de continguts referits a les habilitats lingüístiques, el bloc 1, Escoltar, parlar i conversar, i el bloc 2, Llegir i escriure, apareixen en el currículum separats amb la finalitat d'abordar de forma específica els aspectes essencials en cada tipus de discurs. No obstant això, l'ús oral formal i l'escrit tenen molts aspectes comuns (tema prefixat, planificació del contingut, sintaxi i lèxic, subjecció a una norma estàndard) i hi ha nombroses situacions de comunicació que combinen diversos usos i permeten relacionar els dos aprenentatges i recolzar-los l'un en l'altre. L'aprenentatge d'aquest nivell formal es realitza, òbvi-

ament, en les situacions d'interacció comunicativa que ofereix el context de l'aula i del centre escolar.

L'ús oral informal –l'ús espontani entre interlocutors amb tracte freqüent i familiar– és objecte d'observació i anàlisi amb la finalitat de reconèixer les normes sociocomunicatives que regeixen l'intercanvi, per observar les estratègies que posen en funcionament els parlants amb la finalitat d'aconseguir una comunicació satisfactòria i per reconèixer i criticar estereotips i prejudicis, tant socials com sociolingüístics, especialment en el final de l'etapa.

Quant a l'ús escrit, l'aprenentatge de la lectura i de la composició presenta progressivament nivells de complexitat en la planificació i estructuració dels textos i més diversificació en els contextos. Molt especialment, s'ha de consolidar en aquesta etapa el domini de les tècniques gràfiques, la relació so-grafia, les normes ortogràfiques convencionals i la disposició del text a la pàgina, tenint en compte que la incorporació de les tecnologies de la informació i la comunicació no ha d'obviar l'aprenentatge dels rudiments d'escriptura autònoms socialment rellevants i valorats.

La lectura i interpretació de textos literaris requereixen unes competències específiques per al desenvolupament de les quals el currículum selecciona els continguts que agrupa el bloc 3, Educació literària. L'educació literària es concep com una aproximació a la literatura des de les seves expressions més senzilles. La lectura, l'exploració de l'escriptura, recitar, practicar jocs retòrics o escoltar textos propis de la literatura oral han de contribuir al desenvolupament de la competència literària, com a integrant de la competència comunicativa, i com un acostament a l'expressió artística i al valor patrimonial de les obres literàries.

La literatura té característiques pròpies i convencions específiques que s'han de conèixer perquè el lector pugui crear el context adequat. En aquesta etapa el currículum se centra a afavorir experiències agradables amb la lectura i la recreació de textos literaris. S'acosta nens i nenes a la representació i interpretació simbòlica, tant de l'experiència interior com de la col·lectiva, per crear hàbit lector. Els continguts d'aquest bloc es refereixen, d'una banda, al coneixement de les convencions literàries bàsiques, especialment relacionades amb la poesia i la narració, i, de l'altra, a l'aplicació d'informacions sobre el context lingüístic, històric i cultural en el qual les obres literàries s'han produït, en la mesura que aquestes dades siguin significatives per a la interpretació del text i d'acord amb les expectatives d'un lector d'aquesta etapa escolar.

Finalment, el bloc 4, Coneixement de la llengua, integra els continguts relacionats amb la reflexió lingüística. Les activitats de producció de textos orals i escrits impliquen un ús conscient de les formes, mecanismes i estratègies verbals. Això suposa una reflexió sistemàtica sobre els factors del context als quals s'ha d'adequar el discurs, sobre els esquemes textuais convencionals que serveixen de model tant per a la producció com per a la comprensió, sobre el funcionament de certes unitats lingüístiques com a elements de cohesió del text i sobre les regularitats lexicosintàctiques dels textos d'ús en l'etapa.

En la reflexió sistemàtica sobre el llenguatge i les seves condicions d'ús es proposa que nens i nenes comencin a elaborar un sistema conceptual bàsic i un metallenguatge que faciliti la comunicació a l'aula durant el procés d'aprenentatge i que serveixi de suport per a l'aprenentatge d'altres llengües. La reflexió sobre les unitats del sistema lingüístic, sempre ajustada als coneixements i possibilitats d'abstracció d'aquestes edats, es planteja en relació amb les condicions d'ús i com un requisit imprescindible per incorporar l'avaluació i la correcció de les pròpies produccions orals i escrites, amb la finalitat d'afavorir l'aprenentatge autònom. Així doncs, els continguts d'aquest bloc no es plantegen de manera autò-

noma, sinó com l'inici de la construcció dels coneixements sobre la llengua que són imprescindibles per a un millor ús i una comunicació més eficaç.

En síntesi, l'eix de l'educació lingüística en aquest currículum són els procediments encaminats al desenvolupament de les habilitats d'expressió i comprensió oral i escrita, en contextos socials significatius, així com en l'àmbit de la comunicació literària, tenint en compte que un procés d'alfabetització cultural és sempre de llarga durada. Per això, el plantejament del currículum en aquesta etapa s'ha de prolongar en l'educació secundària obligatòria. Les diferències entre una etapa i l'altra resideixen en la selecció dels discursos que s'analitzen i es produeixen, que ha d'atendre la complexitat d'aquests en les situacions de comunicació, en la profunditat de la reflexió lingüística i literària, en la selecció de continguts de reflexió sobre la llengua i en el grau de sistematització que tot això ha d'aconseguir.

Contribució de l'àrea al desenvolupament de les competències bàsiques

La mateixa concepció del currículum d'aquesta àrea, en posar l'èmfasi en l'ús social de la llengua en diferents contextos comunicatius, fa evident la seva contribució directa al desenvolupament de tots els aspectes que conformen la competència en comunicació lingüística.

També s'ha de destacar que les estratègies que constitueixen la competència comunicativa s'adquireixen des d'una llengua determinada, però no es refereixen exclusivament a saber utilitzar aquesta llengua, sinó a l'ús del llenguatge en general. Aquesta característica de l'aprenentatge lingüístic té una gran importància, ja que els aprenentatges que s'efectuen en una llengua s'apliquen a l'aprenentatge d'altres, el coneixement de les quals contribueix, al seu torn, a augmentar aquesta competència sobre l'ús del llenguatge en general.

L'accés al saber i a la construcció de coneixements mitjançant el llenguatge es relaciona directament amb les competències bàsiques d'aprendre a aprendre, i amb la d'autonomia i iniciativa personal. El llenguatge, a més d'instrument de comunicació, és un mitjà de representació del món i està en la base del pensament i del coneixement, permet comunicar-se amb un mateix, analitzar problemes, elaborar plans i emprendre processos de decisió. En definitiva, regula i orienta la nostra pròpia activitat amb progressiva autonomia. Per això, el seu desenvolupament i la seva millora des de l'àrea contribueix a organitzar el pensament, a comunicar afectes i sentiments, a regular emocions afavorint el desenvolupament de les dues competències.

Al tractament de la informació i competència digital, l'àrea hi contribueix en la mesura que proporciona coneixements i destreses per a la recerca, selecció, tractament de la informació i comunicació, en especial, per a la comprensió d'aquesta informació, de la seva estructura i organització textual, i per a la seva utilització en la producció oral i escrita. El currículum de l'àrea inclou l'ús de suports electrònics en la composició de textos, cosa que significa alguna cosa més que un canvi de suport, ja que afecta les mateixes operacions que intervenen en el procés d'escriptura (planificació, execució del text, revisió...) i que constitueixen un dels continguts bàsics d'aquesta àrea. Per això, en la mesura que s'utilitzin s'està millorant a la vegada la competència digital i el tractament de la informació. Però, a més, els nous mitjans de comunicació digitals que sorgeixen contínuament impliquen un ús social i col·laboratiu de l'escriptura, fet que permet concebre l'aprenentatge de la llengua escrita en el marc d'un veritable intercanvi comunicatiu.

La llengua contribueix poderosament al desenvolupament de la competència social i ciutadana, entesa com a habilitats i destreses per a la convivència, el respecte i l'entesa entre les persones, ja que necessàriament la seva

adquisició requereix l'ús de la llengua com a base de la comunicació. Aprendre llengua és, primer de tot, aprendre a comunicar-se amb els altres, a comprendre el que aquests transmeten, a prendre contacte amb diferents realitats i a assumir la pròpia expressió com a modalitat fonamental d'obertura als altres.

D'altra banda, en la mesura que una educació lingüística satisfactòria valora totes les llengües com a igualment aptes per desenvolupar les funcions de comunicació i de representació, analitza les formes mitjançant les quals el llenguatge transmet i sanciona prejudicis i imatges estereotipades del món, per contribuir a l'eradicació dels usos discriminatoris del llenguatge s'està contribuint al desenvolupament d'aquesta competència.

A més de reconèixer la pròpia llengua com a element cultural de primer ordre, en aquesta àrea la lectura, comprensió i valoració de les obres literàries contribueixen al desenvolupament de la competència artística i cultural.

Objectius

L'ensenyament de la Llengua castellana i literatura en aquesta etapa té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Comprendre i expressar-se oralment i per escrit de forma adequada en els diferents contextos de l'activitat social i cultural.

2. Fer ús dels coneixements sobre la llengua i les normes de l'ús lingüístic per escriure i parlar de forma adequada, coherent i correcta, i per comprendre textos orals i escrits.

3. Utilitzar la llengua per relacionar-se i expressar-se de manera adequada en l'activitat social i cultural, adoptant una actitud respectuosa i de cooperació, per prendre consciència dels propis sentiments i idees i per controlar la pròpia conducta.

4. Utilitzar, en situacions relacionades amb l'escola i la seva activitat, les diverses classes d'escrits mitjançant els quals es produeix la comunicació amb les institucions públiques o privades.

5. Utilitzar els mitjans de comunicació social i les tecnologies de la informació i la comunicació, per obtenir, interpretar i valorar informacions i opinions diferents.

6. Utilitzar la llengua eficaçment en l'activitat escolar tant per buscar, recollir i processar informació, com per escriure textos propis de l'àmbit acadèmic.

7. Utilitzar la lectura com a font de plaer i d'enriquiment personal, i aproximar-se a obres rellevants de la tradició literària per desenvolupar hàbits de lectura.

8. Comprendre textos literaris de gèneres diversos adequats pel que fa a temàtica i complexitat i iniciar-se en els coneixements de les convencions específiques del llenguatge literari.

9. Valorar la realitat plurilingüe d'Espanya com a mostra de riquesa cultural. Reflexionar sobre els diferents usos socials de les llengües per evitar els estereotips lingüístics que suposen judicis de valor i prejudicis classistes, racistes o sexistes.

PRIMER CICLE

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Participació en situacions comunicatives de l'aula (avisos, instruccions, converses o narracions de fets vitals i sentiments).

Actitud de cooperació en la comprensió i producció oral dels textos escoltant atentament, i demanant l'aclariment dels dubtes propis o dels altres.

Valoració i respecte de les normes que regeixen la interacció oral (torns de paraula, volum de veu, ritme adequat).

Comprensió de textos orals procedents de la ràdio i la televisió per obtenir informació general sobre fets i esdeveniments pròxims a l'experiència infantil (pel·lícules, documentals, noticiaris, informació meteorològica).

Valoració dels mitjans de comunicació social com a instrument per aprendre i accedir a informacions i experiències d'altres persones.

Comprensió i producció de textos orals per aprendre, tant els produïts amb finalitat didàctica com els quotidians (breus exposicions davant la classe, converses sobre continguts d'aprenentatge i explicacions sobre l'organització de la feina).

Identificació, classificació i comparació elemental del coneixement propi i la informació procedents de textos orals per ampliar els aprenentatges i donar-hi sentit.

Actitud de cooperació i de respecte en situacions d'aprenentatge compartit.

Comprensió d'informacions audiovisuals procedents de diferents suports establint relacions entre aquestes (identificació, classificació, comparació).

Desenvolupament d'estratègies bàsiques per ajudar a la comprensió i l'expressió oral, com l'ús del context visual i verbal o la interpretació de la llengua no verbal.

Interès per expressar-se oralment amb pronunciació i entonació adequades.

Us d'un llenguatge no discriminatori i respectuós amb les diferències.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Comprensió de textos escrits:

Identificació dels textos d'ús freqüent a l'aula i de la seva funció a partir d'elements paratextuals i textuals.

Comprensió d'informacions concretes en textos propis de situacions quotidianes pròximes a l'experiència infantil, com invitacions, felicitacions, notes i avisos.

Utilització dels esmentats textos per a la realització de determinades activitats a l'aula.

Reconeixement de recursos paratextuals per localitzar la informació rellevant: utilització de tipografia més gran, negreta, cursiva, colors o altres recursos per destacar la informació.

Valoració dels textos escrits com a idonis per organitzar les relacions socials i la convivència.

Comprensió d'informació general sobre fets i esdeveniments pròxims a l'experiència infantil en textos procedents dels mitjans de comunicació social, amb especial incidència en la notícia.

Comprensió d'informacions en textos per aprendre molt vinculats a l'experiència, tant en els produïts amb finalitat didàctica (llibres de text i altres manuals escolars...) com en els d'ús quotidià (fullets, descripcions, instruccions i explicacions).

Integració de coneixements i informacions procedents de diferents suports per aprendre (identificació, classificació, comparació).

Utilització d'enciclopèdies infantils, visuals i textuals per llegir i escriure.

Iniciació a la utilització dirigida de les tecnologies de la informació i la comunicació i de les biblioteques per obtenir informació i models per a la composició escrita.

Interès pels textos escrits com a font d'aprenentatge i com a mitjà de comunicació d'experiències i de regulació de la convivència.

Composició de textos escrits:

Composició de textos propis de situacions quotidianes pròxims a l'experiència infantil, com invitacions, felicitacions, notes o avisos.

Utilització de les característiques més usuals d'aquests gèneres per a la seva composició: organització de la informació, fórmules lingüístiques ritualitzades, aspectes de compaginació, tipografia...

Us d'aquests textos per a la realització de determinades activitats a l'aula.

Composició de textos propis dels mitjans de comunicació social (titulars, peus de foto, breus notícies...) sobre esdeveniments pròxims a l'experiència infantil, en suports habituals en l'àmbit escolar.

Composició de textos relacionats amb l'àmbit escolar per obtenir, organitzar i comunicar informació (qüestionaris, llistats utilitzats com a resum o esquema, descripcions, explicacions elementals...).

Adquisició de les convencions del codi escrit.

Utilització d'elements gràfics i paratextuals senzills per facilitar la comprensió (il·lustracions i tipografia).

Iniciació a l'ús de programes informàtics de processament de text.

Interès per l'escriptura com a instrument per relacionar-nos i per aprendre, i interès pel conte i la presentació dels textos escrits i per la norma ortogràfica.

Bloc 3. Educació literària.

Audició de textos literaris i lectura guiada i autònoma, silenciosa i en veu alta, de textos adequats als interessos infantils per arribar progressivament a l'autonomia lectora.

Valoració de l'autonomia lectora, interès per l'elecció de temes i textos, per la comunicació de les preferències personals, i apreciació del text literari com a recurs de gaudi personal.

Us dels recursos de la biblioteca d'aula i de centre, incloent documents audiovisuals, com a mitjà d'aproximació a la literatura.

Comprensió, memorització i recitació de poemes amb el ritme, la pronunciació i l'entonació adequats.

Recreació i reescriptura de textos narratius i de caràcter poètic (endevinalles, refranys...), utilitzant models.

Dramatització de situacions i de textos literaris.

Bloc 4. Coneixement de la llengua.

Reconeixement de la relació entre so i grafia en el sistema de la llengua.

Identificació de la paraula com a instrument bàsic per a la segmentació de l'escriptura.

Coneixement de les normes ortogràfiques més senzilles.

Interès per la norma ortogràfica i consulta guiada davant els dubtes.

Substitució, inserció, supressió, canvi d'ordre i segmentació d'elements lingüístics per observar el funcionament dels enunciat i adquirir nous recursos.

Inici a la reflexió en activitats d'identificació i ús dels següents termes en la producció i interpretació: denominació dels textos treballats; enunciat, paraula i síl·laba; nom, nom comú i nom propi; gènere i nombre.

Bloc 5. La llengua i els parlants.

Reconeixement del paper de les situacions socials com a factor condicionant dels intercanvis comunicatius.

Us del registre adequat en l'intercanvi comunicatiu a l'aula.

Identificació dels contextos en què la comunicació es produeix mitjançant textos escrits i valoració de la importància de l'escriptura en determinats àmbits.

Observació de les diferències entre la llengua oral i escrita. Reconeixement de la varietat de llengua que apareix en els escrits.

Críteris d'avaluació

1. Participar en les situacions de comunicació de l'aula, respectant les normes de l'intercanvi: esperar el torn de paraula, escoltar, mirar l'interlocutor, mantenir el tema.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar tant la capacitat per intervenir en les diverses situacions d'intercanvi oral que es donen a l'aula, com l'actitud amb què s'hi participa. Convé advertir que aquestes competències tenen

una estreta relació amb la capacitat per observar les situacions comunicatives –finalitat, participants, lloc on es produeix l'intercanvi...–, així com per determinar, de forma encara intuïtiva, les seves característiques i procedir de manera adequada.

2. Expressar-se de forma oral mitjançant textos que presentin de manera organitzada fets, vivències o idees.

Aquest criteri pretén avaluar la capacitat per expressar-se de forma clara i concisa segons el gènere i la situació de comunicació, utilitzant el lèxic, les fórmules lingüístiques, l'entonació i la pronunciació adequats. També s'ha de valorar la capacitat de comunicar oralment fets, vivències o idees, com a forma de controlar, amb ajuda del llenguatge, la pròpia conducta.

3. Captar el sentit global de textos orals d'ús habitual, identificant la informació més rellevant.

Aquest criteri fa referència a la capacitat per comprendre textos orals de la vida quotidiana, tant de l'aula com del seu entorn més pròxim. Es refereix, en aquest primer cicle, a l'obtenció d'informacions globals o molt concretes que els permetin realitzar tasques o participar en la vida de l'aula.

Aquest criteri vol avaluar, també, si han desenvolupat certa competència per reflexionar, de forma molt elemental, sobre els mecanismes de comprensió dels textos i les formes en què es produeixen els diferents missatges.

4. Localitzar informació concreta i realitzar inferències directes en la lectura de textos.

Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat per detectar i entendre informació o idees rellevants indicades explícitament als textos –informacions puntuals en avisos, notes, invitacions i textos escolars– així com si poden transcendir el significat superficial per extreure'n inferències directes basades en el text.

Als textos narratius literaris, aquesta capacitat implica la identificació dels fets principals que permeten construir una història, dels personatges principals o d'inferir algunes qüestions senzilles en relació amb el context de la història (temps, espai, etc.).

També s'ha d'avaluar el desenvolupament de la destresa per utilitzar determinats aspectes no estrictament textuals en la detecció de les idees (imatges, distribució del text o tipografia).

5. Relacionar, posant exemples concrets, la informació que contenen els textos escrits pròxims a l'experiència infantil, amb les pròpies vivències i idees, i mostrar la comprensió a través de la lectura en veu alta.

Amb aquest criteri s'avalua la capacitat per relacionar les pròpies vivències i coneixements amb la informació nova que apareix als textos escrits, així com la capacitat per relacionar informació procedent de textos diversos d'ús escolar habitual identificant-la, comparant-la i classificant-la.

També es valora la comprensió a través de la lectura en veu alta, prèvia lectura silenciosa, de textos coneguts, atenent fonamentalment la descodificació, les pauses i l'entonació. S'ha de tenir en compte, finalment, si prenen la iniciativa per llegir i si mostren interès a fer-ho.

6. Redactar i reescriure diferents textos relacionats amb l'experiència infantil atenint-se a models clars, utilitzant la planificació i revisió dels textos, cuidant les normes gramaticals i ortogràfiques més senzilles i els aspectes formals.

Amb aquest criteri es vol avaluar si han adquirit el codi escrit. Han de ser capaços de redactar textos propis de les relacions interpersonalment a l'aula –avisos, felicitacions, notes–, de participar en activitats escolars en què es doni intercanvi escrit d'informació i d'utilitzar l'escriptura per aprendre i organitzar els coneixements propis. També es valora l'aproximació a la literatura mitjançant la pràctica de jocs lingüístics o imitacions de gèneres com el conte o la poesia.

També s'ha d'avaluar el procés d'elaboració dels escrits que ha de tenir en compte la planificació –mitjançant ús de models i altres pautes– i la revisió d'aspectes relacionats amb l'eficàcia de l'escrit –obtenció de la finalitat desitjada–, amb la coherència i amb la correcció gramatical i ortogràfica, que en aquest cicle se centra en l'ús de les regles ortogràfiques bàsiques: segmentació de paraules, ús de la coma en enumeracions, el punt i la interrogació.

7. Conèixer textos literaris de la tradició oral i de la literatura infantil adequats al cicle, així com alguns aspectes formals simples de la narració i de la poesia amb la finalitat d'ajudar a la lectura i l'escriptura dels textos esmentats.

Aquest criteri avalua la capacitat de desenvolupar l'hàbit d'escoltar i gaudir amb textos literaris propis del cicle, especialment narratius i poètics (cançons, refranys, endevinalles, embarbussaments...), de comprendre'n el sentit gràcies a la interpretació d'algunes convencions específiques, com l'estructura narrativa simple i la rima. S'han d'avaluar igualment l'apreciació i l'adopció d'actituds positives enfront del text literari i la incorporació de la lectura a la seva vida quotidiana. S'ha de valorar la participació en tasques de dramatització, recreació, memorització i recitació de poemes i textos senzills amb ritme, pronunciació i entonació adequats.

8. Identificar de forma guiada alguns canvis que es produeixen en les paraules, els enunciats i els textos en realitzar segmentacions, canvis d'ordre, supressions i insercions que fan millorar la comprensió i l'expressió oral i escrita.

Es tracta d'avaluar l'habilitat per observar i reconèixer els efectes que produeixen els canvis en l'ordre, les segmentacions, les supressions i les insercions, als enunciats i als textos, de manera que s'identifiquin tant els problemes en l'escriptura i en l'expressió oral com l'origen de determinades dificultats en la comprensió i s'utilitzi aquesta reflexió en la millora de les activitats esmentades.

9. Comprendre i utilitzar la terminologia gramatical i lingüística elemental, en les activitats relacionades amb la producció i comprensió de textos.

Amb aquest criteri es vol comprovar si són capaços d'utilitzar els termes gramaticals i lingüístics elementals (denominacions dels textos, enunciat, paraula i sil·laba; nom comú i nom propi; singular i plural; masculí i femení) en les activitats que es realitzin a l'aula. Aquesta utilització suposa un determinat grau d'elaboració dels conceptes a què es refereixen els termes. També s'ha de valorar la iniciativa en l'ús espontani i l'interès per utilitzar aquests termes.

10. Utilitzar algunes estratègies per aprendre a aprendre, com demanar ajuda, acompanyar la comunicació amb gestos, fer servir diccionaris i material de consulta i identificar alguns aspectes que ajuden a aprendre millor.

Aquest criteri pretén avaluar la utilització d'estratègies bàsiques que afavoreixen el procés d'aprenentatge, com utilitzar recursos visuals i gestuals en la comunicació, demanar ajuda i aclariments, utilitzar diccionaris o material de consulta, i reflexionar en veu alta i de forma molt elemental sobre els processos seguits i els seus progressos.

SEGON CICLE

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Participació en situacions comunicatives habituals (informacions, converses reguladores de la convivència, discussions o instruccions).

Actitud de cooperació en la comprensió i producció oral dels textos, manifestant interès per oferir informació clara, adequada i veraç.

Valoració i respecte de les normes que regeixen la interacció oral (torns de paraula, papers diversos en l'intercanvi, to de veu, postures i gestos adequats, ús de les fórmules de cortesia i relació social i manteniment del tema d'interlocució).

Comprensió i valoració de textos orals procedents de la ràdio, la televisió o Internet amb especial incidència en la notícia, per obtenir informació general sobre fets i esdeveniments que siguin significatius.

Localització i selecció d'informació rellevant relacionada amb els fets de l'actualitat a les parts destacades de les notícies: titulars i entradetes.

Valoració dels mitjans de comunicació social com a instrument per aprendre i accedir a informacions i experiències d'altres persones.

Comprensió i producció de textos orals per aprendre i per informar-se, tant els produïts amb finalitat didàctica com els d'ús quotidià, de caràcter informal (converses entre iguals i a l'equip de treball) i d'un grau més alt de formalització (les exposicions de classe).

Selecció d'informació rellevant i establiment de relacions entre el coneixement propi i la informació procedent de diferents textos orals per ampliar els aprenentatges i donar-hi sentit, realitzant operacions com identificació, classificació, comparació o inferències directes.

Actitud de cooperació i de respecte en situacions d'aprenentatge compartit.

Us de documents audiovisuals per obtenir, seleccionar i relacionar informacions rellevants (identificació, classificació, comparació).

Desenvolupament d'estratègies bàsiques per recolzar la comprensió i l'expressió oral, com: l'ús del context visual i verbal, la interpretació de la llengua no verbal, i

les experiències transferides des de les llengües que es coneixen.

Interès per expressar-se oralment amb pronunciació i entonació adequades.

Utilització de la llengua per prendre consciència de les idees i els sentiments propis i dels altres i per regular la pròpia conducta, utilitzant un llenguatge no discriminatori i respectuós amb les diferències.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Comprensió de textos escrits:

Identificació d'estructures narratives, instructives, descriptives i explicatives senzilles per facilitar la comprensió.

Comprensió de la informació rellevant en textos propis de situacions quotidianes de relació social, com correspondència escolar, normes de classe o regles de jocs.

Utilització dels esmentats textos per a l'organització d'activitats a l'escola, tant a l'aula com en altres espais, com patis, gimnasos o menjadors.

Reconeixement de determinats recursos paratextuals per localitzar la informació rellevant: compaginació en les cartes, normes, reglaments..., recursos tipogràfics, relació amb els codis numèrics o alfabètics en l'ordre dels textos...

Valoració dels textos escrits com a idonis per organitzar les relacions socials i la convivència.

Comprensió d'informació general en textos procedents de mitjans de comunicació social (incloses «webs» infantils).

Localització i selecció d'informació rellevant relacionada amb els fets de l'actualitat en les parts destacades de les notícies: titulars i entradetes.

Lectura de gèneres periodístics en què s'expressa opinió, especialment en les cartes al director amb temàtica relacionada amb la vida escolar o infantil.

Valoració de la premsa com a mitjà d'informació i com a element bàsic en la formació per a la participació ciutadana.

Comprensió d'informació rellevant en textos per aprendre i per informar-se, tant els produïts amb finalitat didàctica (llibres de text, manuals escolars...) com els d'ús quotidià (fullets, descripcions, instruccions i explicacions).

Integració de coneixements i informacions procedents de diferents suports per aprendre i contrastar informació (identificació, classificació, comparació, interpretació).

Utilització d'enciclopèdies infantils, de les dirigides al públic adult i de publicacions especialitzades per a l'elaboració del coneixement.

Utilització dirigida de les tecnologies de la informació i la comunicació i de les biblioteques per obtenir informació i models per a la composició escrita.

Interès pels textos escrits com a font d'aprenentatge i com a mitjà de comunicació d'experiències i de regulació de la convivència.

Composició de textos escrits:

Composició de textos propis de situacions quotidianes de relació social (correspondència escolar, normes de convivència, avisos, sol·licituds...).

Utilització de les característiques usals d'aquests gèneres per a la seva composició: organització de la informació, fórmules lingüístiques estandarditzades, aspectes de compaginació, tipografia...

Ús dels esmentats textos per a l'organització d'activitats a l'escola, tant a l'aula com en altres espais –patís, gimnasos, menjadors...– o per regular la convivència al centre.

Composició de textos d'informació i opinió propis dels mitjans de comunicació social sobre esdeveniments significatius, amb especial incidència en la notícia i en les cartes al director, en situacions simulades o reals.

Composició de textos propis de l'àmbit acadèmic per obtenir, organitzar i comunicar informació (qüestionaris, resums, informes senzills, descripcions, explicacions...).

Utilització d'elements gràfics i paratextuals, amb grau creixent de dificultat, per facilitar la comprensió (il·lustracions, gràfics i tipografia).

Valoració de l'escriptura com a instrument de relació social, d'obtenció i reelaboració de la informació i dels coneixements.

Utilització guiada de programes informàtics de processament de text.

Interès per la cura i la presentació dels textos escrits i respecte per la norma ortogràfica.

Bloc 3. Educació literària.

Lectura personal, silenciosa i en veu alta, d'obres adequades a l'edat i interessos.

Lectura guiada de textos narratius de tradició oral, literatura infantil, adaptacions d'obres clàssiques i literatura actual en diferents suports.

Desenvolupament de l'autonomia lectora, de la capacitat d'elecció de temes i textos i d'expressió de les preferències personals.

Valoració i estima del text literari com a vehicle de comunicació, font de coneixement d'altres mons, temps i cultures, i com a recurs de gaudi personal.

Coneixement del funcionament de la biblioteca del centre i participació en activitats literàries.

Comprensió, memorització i recitació de poemes, amb el ritme, la pronunciació i l'entonació adequats.

Recreació i composició de poemes i relats per comunicar sentiments, emocions, estats d'ànim o records, reconeixent les característiques d'alguns models.

Dramatització de situacions i textos literaris.

Bloc 4. Coneixement de la llengua.

Coneixement de les normes ortogràfiques, apreciament el seu valor social i la necessitat de cenyir-s'hi en els escrits.

Ús de les normes d'accentuació en paraules d'ús freqüent (normes generals sobre paraules agudes, planes i esdrúixoles).

Interès per la norma ortogràfica i consulta davant els dubtes.

Comparació i transformació d'enunciats, mitjançant inserció, supressió, canvi d'ordre, segmentació i recomposició, per jutjar la gramaticalitat dels resultats i facilitar el desenvolupament dels conceptes lingüístics i del metallenguatge.

Reflexió, ús i definició intuïtiva de la terminologia següent en les activitats de producció i interpretació: denominació dels textos treballats; enunciat, paraula i síl·laba; gènere i nombre; determinants; temps verbal (present, futur, passat).

Reconeixement de les relacions entre les paraules per la forma (flexió, composició i derivació) i pel significat (sinònims i antònims), en relació amb la comprensió i composició de textos.

Comparació d'estructures sintàctiques elementals per observar la seva equivalència semàntica o possibles alteracions del significat.

Inserció i coordinació d'oracions com a instrument en la millora de la composició escrita.

Exploració i reflexió sobre les possibilitats de l'ús de diversos enllaços entre oracions (addició, causa, oposició, contradicció) en relació amb la composició de textos.

Reconeixement de les modalitats oracionals declarativa, interrogativa i exhortativa.

Identificació dels constituents fonamentals de l'oració, subjecte i predicat i d'alguns papers semàntics del subjecte (agent, pacient, etc.).

Bloc 5. La llengua i els parlants.

Reconeixement dels elements del context comunicatiu com a factors que incideixen en la selecció de les formes orals o escrites de l'intercanvi comunicatiu.

Ús del registre adequat en l'intercanvi comunicatiu a l'aula.

Reconeixement de les diferències més rellevants entre l'ús oral i l'ús escrit: el problema del registre en la llengua que s'escriu.

Consciència positiva de la varietat lingüística existent en el context escolar i social.

Coneixement de les característiques de les formes dialectals pròpies de la zona geogràfica de l'alumnat.

Reconeixement de la llengua com un conjunt de dialectes.

Coneixement de la diversitat lingüística d'Espanya i valoració positiva d'aquesta riquesa.

Criteris d'avaluació

1. Participar en les situacions de comunicació de l'aula, respectant les normes de l'intercanvi: esperar el torn de paraula, escoltar, exposar amb claredat, entonar adequadament.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar tant la capacitat per intervenir en les diverses situacions d'intercanvi oral que es produeixen a l'aula, com l'actitud amb què s'hi participa. Convé advertir que les competències esmentades tenen una estreta relació amb la capacitat per observar les situacions comunicatives –finalitat, nombre de participants, lloc on es produeix l'intercanvi...– i per determinar les seves característiques de forma cada vegada més conscient i procedir de manera adequada a cada context. En el mateix sentit s'ha de valorar si s'és capaç d'establir relacions harmòniques amb els altres, incloent l'habilitat per iniciar i mantenir una conversa.

2. Expressar-se de forma oral mitjançant textos que presentin de manera senzilla i coherent coneixements, idees, fets i vivències.

Aquest criteri ha d'avaluar la competència per expressar-se de forma coherent en diverses situacions i per utilitzar la llengua com a instrument d'aprenentatge i de regulació de la conducta. S'ha d'observar si poden comunicar coneixements i opinions, fent servir el lèxic, les fórmules lingüístiques, l'entonació i la pronunciació adequats.

3. Captar el sentit de textos orals d'ús habitual, reconeixent les idees principals i secundàries.

Amb aquest criteri es vol avaluar la competència per obtenir, seleccionar i relacionar informació rellevant procedent de situacions habituals a l'aula, que es produeixen tant per relacionar-se com per aprendre, i les que es donen a l'entorn social (família, ràdio, TV...).

Aquest criteri vol avaluar, també, si han desenvolupat certa competència per reflexionar sobre els mecanismes de comprensió dels textos i sobre la utilitat per aprendre a aprendre que la reflexió sobre els procediments utilitzats comporta.

4. Localitzar i recuperar informació explícita i realitzar inferències directes en la lectura de textos.

Amb aquest criteri es pretén valorar si són capaços de detectar i entendre informació o idees rellevants explícites en els textos –cartes en l'àmbit escolar, normes de classe, regles de joc, notícies, cartes al director, textos escolars– així com transcendir el significat superficial per extreure inferències directes basades en el text: esdeveniments predictibles, deduir el propòsit dels textos o identificar algunes generalitzacions efectuades en el text.

Als textos literaris, s'ha d'avaluar la identificació de les idees principals d'alguns poemes –quan estan indicades expressament–, la capacitat per reconèixer el conflicte en un conte, l'habilitat per comprendre les relacions entre els personatges de les històries –quan no apareixen de manera explícita– o l'anticipació d'alguns esdeveniments. També s'han d'avaluar les destreses per utilitzar determinats aspectes no estrictament textuals que ajudin a la identificació de les idees principals: tipografia en titulars o entradetes, en portades; subratllats, negretes en epígrafs i altres llocs destacats dels textos; etc.

5. Interpretar i integrar les idees pròpies amb la informació que contenen els textos d'ús escolar i social, i mostrar la comprensió a través de la lectura en veu alta.

Amb aquest criteri es vol comprovar si els nens i nenes utilitzen les seves experiències i coneixements per establir relacions entre les idees i la informació del text. Han de ser capaços d'utilitzar estratègies de comprensió (ser conscient del propòsit de la lectura, utilitzar indicadors textuals i contextuals per formular i provar conjectures...) i estratègies per resoldre els dubtes que es presentin (avançar i retrocedir, consultar un diccionari o buscar informació complementària).

També s'avalua la comprensió a través de la lectura en veu alta, que ja s'ha de fer amb certa seguretat, sense titubejos, repeticions o salts de paraules. És important assegurar en aquest cicle que la descodificació es realitza adequadament i de forma fluida.

6. Redactar, reescriure i resumir diferents textos significatius en situacions quotidianes i escolars, de forma ordenada i adequada, utilitzant la planificació i revisió dels textos, cuidant les normes gramaticals i ortogràfiques i els aspectes formals, tant en suport paper com digital.

Es tracta d'avaluar la capacitat per redactar els textos propis de les relacions interpersonals a l'aula –cartes, normes de convivència, avisos, sol·licituds–, així com d'altres propis dels mitjans de comunicació social, referits a fets pròxims a la seva experiència. De manera especial s'ha d'avaluar la capacitat per elaborar textos que permeten progressar en l'autonomia per aprendre –resums, descripcions o explicacions.

En l'àmbit literari, s'ha d'avaluar la capacitat per recrear, imitar poemes o relats utilitzant determinats recursos com la rima o el ritme, de manera intuïtiva, en els poemes. Aquest criteri ha de verificar que la producció

de textos escrits es realitza d'acord amb els passos propis d'aquest procés (planificació, escriptura del text, revisió) i que valoren la utilitat de seguir-los per aconseguir un text més complet i adequat a la intenció comunicativa.

En tots els escrits, s'ha d'avaluar l'ús de les normes ortogràfiques bàsiques, així com la presentació clara, neta i ordenada. En aquests processos, convé avaluar l'habilitat en l'ús dels mitjans informàtics per a l'elaboració i la presentació de textos.

7. Conèixer textos literaris de la tradició oral i de la literatura infantil adequats al cicle així com les característiques bàsiques de la narració i la poesia, amb la finalitat de donar suport a la lectura i l'escriptura dels esmentats textos.

Aquest criteri avalua la capacitat de gaudir de forma cada vegada més autònoma amb textos literaris adequats a l'edat i interessos del cicle, de comprendre'n el sentit gràcies a la interpretació d'algunes convencions específiques, com els temes recurrents, els elements del relat literari i la rima. S'ha d'avaluar igualment l'actitud positiva cap a la lectura com a activitat pròpia de la vida quotidiana. S'ha de valorar la capacitat d'explorar recursos expressius i creatius simples, seguint models, en tasques de dramatització i recreació.

8. Utilitzar la biblioteca de l'aula i del centre, conèixer els mecanismes de la seva organització i del seu funcionament i les possibilitats que ofereix.

Aquest criteri ha d'avaluar la participació en les activitats de lectura de les biblioteques, l'autonomia d'ús, el coneixement dels procediments bàsics i mecanismes d'organització i selecció dels diferents materials així com les possibilitats que li ofereix cadascun d'aquests. També s'ha de valorar l'adquisició d'hàbits de lectura per plaer, de respecte per les normes d'ús i l'actitud col·laboradora en el bon funcionament de la biblioteca.

9. Identificar alguns canvis que es produeixen en les paraules, els enunciats i els textos en realitzar segmentacions, canvis d'ordre, supressions i insercions que fan millorar la comprensió i l'expressió oral i escrita.

Es tracta d'avaluar l'habilitat per observar i reconèixer els efectes que inserció, supressió, canvi d'ordre, segmentació, recomposició, produeixen en els enunciats i els textos, de manera que s'identifiquin tant els problemes de l'escriptura i de l'expressió oral com l'origen de determinades dificultats en la comprensió i s'utilitzi aquesta reflexió per a la millora de les activitats esmentades.

Aquests procediments d'anàlisi han de permetre considerar el text de manera crítica; reflexionar sobre el contingut i avaluar-lo; considerar i avaluar la seva estructura, l'ús del llenguatge, els recursos literaris, o el punt de vista i l'ofici de l'autor.

10. Utilitzar algunes estratègies per aprendre a aprendre, com demanar aclariments, acompanyar la comunicació amb gestos, fer servir diccionaris, recuperar, buscar i recopilar informació sobre temes coneguts en diferents suports i identificar alguns aspectes que l'ajudin a aprendre millor.

Aquest criteri pretén avaluar la utilització d'estratègies bàsiques que afavoreixen el procés d'aprenentatge com la petició d'ajuda i aclariments, l'ús guiats de recursos per aprendre com ara diccionaris, llibres de consulta i alguns mitjans tecnològics bàsics. També s'ha d'avaluar la capacitat d'anar valorant els seus progressos, de posar exemples sobre les estratègies que fa servir per aprendre millor i l'adquisició de certa autonomia en la planificació de les tasques.

11. Comprendre i utilitzar la terminologia gramatical i lingüística pròpia del cicle en les activitats de producció i comprensió de textos.

Aquest criteri intenta comprovar que han adquirit els coneixements gramaticals bàsics i saben utilitzar la terminologia apropiada per referir-s'hi (denominacions dels textos, temps del verb –present, futur, passat–, determinants, article, quantificadors, prefixos, sufixos, paraules derivades, sinònims i antònims, etc.). També s'ha de valo-

rar l'ús d'aquesta terminologia per parlar sobre el funcionament de la llengua i com a suport per donar explicacions i reflexionar sobre el que s'ha après.

12. Conèixer les característiques fonamentals de la varietat dialectal de la llengua en el seu entorn geogràfic i valorar-ho com un fet consubstancial a les llengües.

Es tracta de comprovar que l'alumnat ha adquirit coneixement sobre la seva pròpia varietat dialectal i/o sobre la de l'entorn on viu, que sap anomenar les seves característiques essencials, reconèixer el lèxic específic del seu entorn i valorar aquests fets com a mostra de la riquesa lingüística i no com a fets que originen discriminació entre els parlants.

13. Conèixer les llengües d'Espanya i valorar la diversitat lingüística com a fet enriquidor de la nostra cultura.

Amb aquest criteri s'ha d'avaluar el reconeixement d'algunes mostres de les diferents llengües d'Espanya, el seu nom i la seva presència natural en cada àmbit lingüístic. Alhora, s'ha d'avaluar el reconeixement de la varietat lingüística com a consubstancial a la comunicació humana. S'ha d'atendre la necessitat del reconeixement d'aquestes llengües com a pròpies de cada comunitat lingüística i com a fet enriquidor i que no pot ser mai origen de discriminacions. Així mateix, s'ha d'avaluar el desenvolupament d'actituds de comprensió i tolerància a les llengües i els seus parlants.

TERCER CICLE

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Participació en situacions comunicatives de relació social, especialment les destinades a afavorir la convivència (debats o dilemes morals destinats a afavorir la convivència).

Actitud de cooperació en la comprensió i producció oral dels textos, manifestant interès per oferir la informació de manera estructurada, adequada i veraç, tenint en compte els punts de vista dels altres.

Valoració i respecte de les normes que regeixen la interacció oral (torns de paraula, papers diversos en l'intercanvi, to de veu, postures i gestos adequats).

Comprensió de textos orals procedents de la ràdio, de la televisió o d'Internet amb especial incidència en la notícia, l'entrevista, el reportatge infantil i els debats i comentaris d'actualitat, per obtenir informació general sobre fets i esdeveniments que siguin significatius.

Distingir la informació de l'opinió en debats relacionats amb temes d'impacte o amb la vida diària dels nens.

Valoració dels mitjans de comunicació social com a instrument per aprendre i accedir a la informació i a les experiències d'altres persones i com a instrument bàsic en la formació com a ciutadans.

Producció de textos orals propis dels mitjans de comunicació social mitjançant simulació o participació per oferir i compartir informació i opinió.

Comprensió i producció de textos orals per aprendre i per informar-se, tant els produïts amb finalitat didàctica com els d'ús quotidià, de caràcter informal (converses entre iguals i a l'equip de treball) i d'un grau més alt de formalització (exposicions de classe, entrevistes o debats).

Selecció de la informació rellevant i relació del coneixement propi amb la informació procedent de diferents textos orals, preferentment formals, per ampliar i els aprenentatges i donar-hi sentit, realitzant operacions com identificació, comparació, classificació, interpretació o inferència.

Actitud de cooperació i de respecte en situacions d'aprenentatge compartit.

Ús de documents audiovisuals com a mitjà d'obtenir, seleccionar i relacionar amb progressiva autonomia informacions rellevants per aprendre (identificació, classificació, comparació).

Desenvolupament d'estratègies bàsiques per a la comprensió i l'expressió oral: ús del context visual i verbal, interpretació de la llengua no verbal, dels coneixements previs sobre el tema i de coneixements i experiències transferides des de les llengües que es coneixen.

Interès per expressar-se oralment amb pronunciació i entonació adequades.

Utilització de la llengua per prendre consciència de les idees i els sentiments propis i dels altres i per regular la pròpia conducta, utilitzant un llenguatge no discriminatori i respectuós amb les diferències.

Bloc 2. Llegir i escriure.

Comprensió de textos escrits:

Reconeixement d'estructures narratives, instructives, descriptives i explicatives per facilitar la comprensió.

Comprensió de la informació rellevant en textos propis de les situacions quotidianes de relació social: correspondència, normes, programes d'activitats, convocatòries, plans de treball o reglaments.

Utilització dels esmentats textos per organitzar, regular i avaluar l'activitat pròpia de l'àmbit escolar.

Reconeixement de determinats recursos paratextuals per localitzar la informació rellevant com compaginació, recursos tipogràfics o codis alfanumèrics.

Valoració dels textos escrits com a idonis per organitzar les relacions socials i la convivència.

Comprensió de textos procedents dels mitjans de comunicació social (incloses «webs» infantils i juvenils).

Lectura de notícies, entrevistes i cartes al director, per obtenir informació general, i localització d'informacions destacades.

Distinció entre informació i opinió, reconeixent alguns gèneres informatius –notícia– d'altres argumentatius –cartes al director–, relacionades amb temes d'actualitat o amb la vida diària dels nens.

Valoració de la premsa com a mitjà d'informació i com a element bàsic en la formació per a la participació ciutadana.

Comprensió de textos de l'àmbit escolar, en suport paper o digital, per aprendre i per informar-se, tant els produïts amb finalitat didàctica com els d'ús social (fullets informatius o publicitaris, premsa, programes, fragments literaris).

Integració de coneixements i informacions procedents de diferents suports per aprendre (comparació, classificació, identificació i interpretació) amb especial atenció a les dades que es transmeten mitjançant gràfics, esquemes i altres il·lustracions.

Utilització d'enciclopèdies i de publicacions especialitzades per a l'elaboració del coneixement.

Utilització dirigida de les tecnologies de la informació i la comunicació per a la localització, selecció i organització d'informació.

Ús de les biblioteques, incloent les virtuals, de forma cada vegada més autònoma, per obtenir informació i models per a la producció escrita.

Interès pels textos escrits com a font d'aprenentatge i com a mitjà de comunicació d'experiències i de regulació de la convivència.

Actitud crítica davant els missatges produïts en qualsevol àmbit –social, mitjans de comunicació, escolar– que suposin qualsevol tipus de discriminació.

Composició de textos escrits:

Composició de textos propis de situacions quotidianes de relació social (correspondència, normes, programes, convocatòries, plans de treball...).

Utilització de les característiques usals d'aquests gèneres per a la seva composició: organització de la informació, fórmules lingüístiques estandarditzades, aspectes de compaginació, tipografia...

Ús dels esmentats textos per organitzar, regular i avaluar l'activitat pròpia de l'àmbit escolar.

Composició de textos d'informació i opinió propis dels mitjans de comunicació social sobre fets i esdeveniments significatius amb especial incidència en la notícia, l'entrevista, la ressenya de llibres o de música..., en situacions simulades o reals.

Composició de textos propis de l'àmbit acadèmic per obtenir, organitzar i comunicar informació (qüestionaris, enquestes, resums, esquemes, informes, descripcions, explicacions...).

Utilització d'elements gràfics i paratextuals per facilitar la comprensió (il·lustracions, gràfics, taules i tipografia).

Valoració de l'escriptura com a instrument de relació social, d'obtenció i reelaboració de la informació i dels coneixements.

Utilització progressivament autònoma de programes informàtics de processament de text.

Interès per la cura i la presentació dels textos escrits i respecte per la norma ortogràfica.

Bloc 3. Educació literària.

Lectura personal, silenciosa i en veu alta, d'obres adequades a l'edat i interessos.

Lectura guiada de textos narratius de tradició oral, literatura infantil, adaptacions d'obres clàssiques i literatura actual en diferents suports.

Lectura comentada de poemes, relats i obres teatrals tenint en compte les convencions literàries (gèneres, figures), i la presència de certs temes i motius recurrents.

Desenvolupament de l'autonomia lectora, de la capacitat d'elecció de temes i textos i d'expressió de les preferències personals.

Valoració i apreciació del text literari com a vehicle de comunicació, font de coneixement d'altres mons, temps i cultures, com a fet cultural i com a recurs de gaudi personal.

Ús de la biblioteca del centre i participació en activitats literàries.

Comprensió, memorització i recitació de poemes amb el ritme, la pronunciació i l'entonació adequats.

Recreació i composició de poemes i relats per comunicar sentiments, emocions, estats d'ànim o records, reconeixent les característiques d'alguns models.

Dramatització i lectura dramatitzada de textos literaris.

Bloc 4. Coneixement de la llengua.

Coneixement de les normes ortogràfiques, apreciament del seu valor social i la necessitat de cenyir-s'hi en els escrits.

Ús de les normes d'accentuació amb coneixement de les excepcions provocades per l'accentuació de les vocals en hiat i alguns accents diacrítics.

Interès per la norma ortogràfica i consulta progressivament autònoma davant els dubtes.

Utilització de procediments de derivació, comparació, contrast..., per jutjar sobre la correcció de les paraules i generalitzar les normes ortogràfiques.

Comparació i transformació d'enunciatius mitjançant inserció, supressió, canvi d'ordre, segmentació i recomposició, per jutjar sobre la gramaticalitat dels resultats i facilitar el desenvolupament dels conceptes lingüístics i del metallenguatge.

Identificació de les relacions entre els elements del context de la situació i les formes lingüístiques en els discursos orals i escrits: dixi personal i temporal.

Reflexió, ús i definició intuïtiva de la terminologia següent en les activitats de producció i interpretació: denominació dels textos treballats; síl·laba tònica i àtona; enunciat: frase i oració; tipus d'enunciatius: declaratiu, interrogatiu, exclamatiu, imperatiu; enllaços: preposició i conjunció; grup de paraules: nucli i complements; adjectiu; temps verbal (pretèrit indefinit, pretèrit imperfecte i pretèrit perfect); persona gramatical; mode imperatiu i infinitiu; subjecte i predicat; complements del nom i complements del verb.

Comparació d'estructures sintàctiques diverses per observar la seva equivalència semàntica o possibles alteracions del significat.

Inserció i coordinació d'oracions com a procediments propis de l'explicació.

Exploració i reflexió sobre les possibilitats de l'ús de diversos enllaços entre oracions (causa, conseqüència, finalitat, contradicció, condició) en relació amb la composició de textos.

Identificació dels constituents fonamentals de l'oració, subjecte i predicat.

Transformació d'oracions d'activa en passiva i viceversa, amb la finalitat de construir els conceptes d'agent i objecte per a la comprensió de determinats textos.

Utilització del pas d'estil directe a estil indirecte en la narració.

Bloc 5. La llengua i els parlants.

Reconeixement dels elements del context comunicatiu com a factors que incideixen en la selecció de les formes orals o escrites de l'intercanvi comunicatiu.

Ús dels registres adequats en els diferents contextos de comunicació en què viuen els alumnes.

Reconeixement de les diferències més rellevants entre l'ús oral i l'ús escrit: el problema del registre en la llengua que s'escriu.

Consciència positiva de la varietat lingüística existent en el context escolar i social.

Coneixement sobre les característiques de les formes dialectals geogràfiques de l'espanyol.

Reconeixement de la llengua com un conjunt de dialectes.

Localització de les llengües d'Espanya i valoració positiva d'aquesta riquesa lingüística, evitant els prejudicis sobre les llengües i els seus parlants.

Criteris d'avaluació

1. Participar en les situacions de comunicació de l'aula, respectant les normes de l'intercanvi: esperar el torn de paraula, organitzar el discurs, escoltar i incorporar les intervencions dels altres.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar tant la capacitat per intervenir en les diverses situacions d'intercanvi oral que es produeixen a l'aula, com l'actitud amb què s'hi participa. Convé advertir que aquestes competències requereixen capacitat per observar les situacions comunicatives –finalitat, nombre i característiques dels participants, lloc on es produeix l'intercanvi...– i per determinar les seves característiques, de forma conscient, i procedir de manera adequada a cada context. També ha de ser objecte de valoració l'habilitat per iniciar, sostenir i finalitzar converses.

2. Expressar-se de forma oral mitjançant textos que presentin de manera coherent coneixements, fets i opinions.

Aquest criteri ha d'avaluar si s'expressen de forma organitzada i coherent, segons el gènere i la situació de comunicació. Han de ser capaços de seleccionar els continguts rellevants i expressar-los fent servir el lèxic, les fórmules adequades i els recursos propis d'aquestes situacions, com to de veu, postura i gestos apropiats. S'ha de valorar la capacitat de produir de forma oral relats i expo-

sions de classe, així com la d'explicar en veu alta les reflexions sobre els aspectes que s'aprenen.

3. Captar el sentit de textos orals, reconeixent les idees principals i secundàries i identificant idees, opinions i valors no explícits.

Es tracta d'avaluar la competència per obtenir, seleccionar i relacionar informacions procedents dels mitjans de comunicació i del context escolar, especialment les de tipus espacial, temporal i de seqüència lògica.

Igualment pretén avaluar si són capaços d'aprendre més enllà del sentit literal del text i de fer deduccions i inferències sobre el seu contingut, de distingir informació i opinió i d'interpretar alguns elements implícits com la ironia o el doble sentit. Així mateix, es vol avaluar si han desenvolupat certa competència per reflexionar sobre els mecanismes de comprensió dels textos i la utilitat per aprendre a aprendre que comporta la reflexió sobre els procediments utilitzats.

4. Localitzar i recuperar informació explícita i realitzar inferències en la lectura de textos determinant-ne els propòsits principals i interpretant el doble sentit d'alguns.

Aquest criteri vol avaluar si són capaços de buscar, localitzar i seleccionar informació o idees rellevants que apareixen explícites als textos –convocatòries, programes d'activitats, plans de treball-actuant d'acord amb el que s'hi s'indica; informar-se sobre fets pròxims a la seva experiència en els mitjans de comunicació, utilitzant la lectura ràpida de titulars i entradetes per anticipar el contingut global; utilitzar el subratllat i altres tècniques per determinar les idees principals i les secundàries explícites als textos escolars.

També s'ha d'avaluar la capacitat per transcendir el significat superficial i extreure inferències directes: induir esdeveniments predictibles, deduir el propòsit dels textos o identificar algunes generalitzacions. Fins i tot captar el doble sentit o les ironies.

Als textos literaris, s'ha d'avaluar la identificació de les idees principals d'alguns poemes o la capacitat per seguir relats no lineals, i també l'habilitat per comprendre les relacions entre els personatges de les històries, quan no apareixen explícits, o anticipar determinats esdeveniments

5. Interpretar i integrar les idees pròpies amb les contingudes als textos, comparant i contrastant informacions diverses, i mostrar la comprensió a través de la lectura en veu alta.

Aquest criteri d'avaluació pretén constatar que els alumnes i les alumnes són capaços de manejar amb progressiva autonomia informacions contingudes en textos diversos, així com d'haver incorporat a l'activitat lectora estratègies de comprensió com identificar el propòsit de l'escrit, utilitzar indicadors textuais, avançar i retrocedir, consultar en diccionaris, o buscar informació complementària.

Aquest criteri també pretén avaluar tant la comprensió a través de la lectura en veu alta, que ja s'ha de fer amb fluïdesa i entonació adequades, com la lectura silenciosa, i valorar el progrés en la velocitat i la comprensió.

6. Narrar, explicar, descriure, resumir i exposar opinions i informacions en textos escrits relacionats amb situacions quotidianes i escolars, de forma ordenada i adequada, relacionant els enunciats entre si, usant de forma habitual els procediments de planificació i revisió dels textos així com les normes gramaticals i ortogràfiques i cuidant els aspectes formals tant en suport paper com digital.

Aquest criteri intenta verificar que són capaços d'expressar-se per escrit de forma coherent i seguint els passos propis del procés de producció d'un escrit (planificació, escriptura del text, revisió). Han de ser capaços de produir textos propis de les relacions interpersonals a l'aula –cartes, normes, programes d'activitats, convocató-

ries, plans de treball col·lectius–, dels mitjans de comunicació social referits a fets pròxims a la seva experiència –notícia, entrevista, ressenya de llibres o de música, carta al director–, així com els d'ús habitual en altres àrees d'aprenentatge. De manera especial, s'ha d'avaluar la capacitat per elaborar els textos que permeten progressar en l'autonomia per aprendre –resums, esquemes, informes, descripcions, explicacions–.

En l'àmbit literari, s'ha d'avaluar la capacitat per recrear poemes o relats utilitzant determinats recursos com la rima, o el ritme en els poemes.

En tots els escrits, tant en paper com en suport digital, s'ha d'avaluar l'automatització de les normes ortogràfiques d'aparició freqüent i la resolució de dubtes ortogràfics mitjançant la utilització dels suports pertinents (diccionaris, apunts...).

7. Conèixer textos literaris de la tradició oral i de la literatura infantil adequats al cicle així com les característiques de la narració i la poesia, amb la finalitat de donar suport a la lectura i l'escriptura dels esmentats textos.

Aquest criteri avalua la capacitat de gaudir de forma autònoma amb els textos literaris adequats a l'edat i al cicle, de comprendre'n el sentit gràcies a la interpretació d'algunes convencions específiques, com els temes recurrents, els elements del relat literari, la rima, la mesura, les comparacions i la metàfora. S'han d'avaluar igualment la iniciativa i l'adquisició d'una actitud positiva cap a la lectura. S'ha de valorar la capacitat d'utilitzar recursos expressius i creatius, en tasques de dramatització, recreació o memorització de poemes i altres textos.

8. Utilitzar les biblioteques, videoteques, etc. i comprendre els mecanismes i procediments d'organització i selecció d'obres i altres materials. Col·laborar a cuidar i millorar els materials bibliogràfics i altres documents disponibles a l'aula i al centre.

En aquest criteri s'avalua si són capaços de fer servir les biblioteques que hi ha al seu abast de forma activa i autònoma, si han desenvolupat el gust per la lectura i les actituds i procediments necessaris per ser-ne usuaris habituals. També s'ha de valorar el coneixement del funcionament i organització de les biblioteques, així com la capacitat de col·laborar a cuidar-les i mantenir-les.

9. Identificar canvis que es produeixen en les paraules, els enunciats i els textos en realitzar segmentacions, canvis d'ordre, supressions i insercions que fan millorar la comprensió i l'expressió oral i escrita.

Es tracta d'avaluar l'habilitat per observar i reconèixer els efectes que inserció, supressió, canvi d'ordre, segmentació, recomposició, produeixen en els enunciats i els textos, de manera que s'identifiquin tant els problemes en l'escriptura i en l'expressió oral com l'origen de determinades dificultats en la comprensió i s'utilitzi aquesta reflexió en la millora de les activitats esmentades.

Aquests procediments d'anàlisi han de permetre considerar el text de manera crítica; reflexionar sobre el contingut i avaluar-lo; considerar i avaluar la seva estructura, l'ús del llenguatge, els recursos literaris, o el punt de vista i l'ofici de l'autor.

10. Utilitzar algunes estratègies per aprendre a aprendre, com fer preguntes pertinents per obtenir informació, demanar aclariments, utilitzar diccionaris bilingües i monolingües, acompanyar la comunicació amb gestos, buscar, recopilar i organitzar informació en diferents suports, utilitzar les TIC per contrastar i comprovar informació, i identificar alguns aspectes que l'ajudin a aprendre millor.

Aquest criteri pretén avaluar la utilització d'estratègies bàsiques que afavoreixen el procés d'aprenentatge com la petició d'ajuda i aclariments, l'ús cada vegada més autònom de recursos per aprendre com diccionaris, llibres de consulta i alguns mitjans tecnològics bàsics. També s'ha d'avaluar la capacitat d'anar valorant els seus progressos i l'adquisició de certa autonomia en l'ús

espontani de la planificació i revisió de les produccions orals i escrites. Es tracta d'acompanyar l'ús per millorar la producció i revisió dels seus textos per aconseguir una millor comunicació.

11. Comprendre i utilitzar la terminologia gramatical i lingüística bàsica en les activitats de producció i comprensió de textos.

Aquest criteri intenta comprovar si s'han adquirit els coneixements gramaticals bàsics sobre la llengua. Es pretén constatar que utilitzen aquests aprenentatges en la realització i revisió dels seus textos per aconseguir una millor comunicació. Així mateix, s'ha de valorar l'ús de la terminologia que permeti discutir alguns problemes lingüístics, ordenar les observacions realitzades i explicar el que s'ha après. Al final de l'etapa aquests continguts inclouen les denominacions dels textos, els elements que constitueixen els enunciats, el coneixement de les diferents classes de paraules (nom, adjectiu, verb, etc.) i nocions bàsiques sobre com estan formades (variacions de gènere i nombre, de temps, nombre i persona, prefixos i sufixos freqüents, etc.).

12. Conèixer la varietat de dialectes de la llengua espanyola, la seva extensió geogràfica dins i fora de l'Estat i valorar aquest fet com a consubstancial a les llengües.

Es tracta de comprovar que l'alumnat ha adquirit coneixement sobre les diferents varietats dialectals de l'espanyol i la seva extensió geogràfica, que sap anomenar les característiques essencials d'alguns dialectes, i valorar aquests fets com a mostra de la riquesa lingüística i no com a fets que originen discriminació entre els parlants.

13. Conèixer les llengües d'Espanya, els àmbits geogràfics en què es parlen, i valorar la diversitat lingüística com a fet enriquidor de la nostra cultura.

Amb aquest criteri s'ha d'avaluar el reconeixement de les diferents llengües d'Espanya, el seu nom, la seva presència en cada àmbit lingüístic, així com alguna característica, tenint en compte el seu origen com a element de proximitat o bé diferenciador. Alhora, s'ha d'avaluar el reconeixement de la varietat lingüística com a consubstancial a la naturalesa humana. S'ha d'atendre la necessitat del reconeixement d'aquestes llengües com a pròpies de cada comunitat lingüística i com a fet enriquidor i que no pot ser mai origen de discriminacions. Així mateix, s'ha d'avaluar el desenvolupament d'actituds de comprensió i tolerància a les llengües i els seus parlants.

Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

La metodologia és l'instrument principal per al desenvolupament del currículum. Són les opcions metodològiques les que faciliten o dificulten el progrés en les competències bàsiques, que en el cas d'aquesta àrea s'orienta prioritàriament a l'adquisició de la competència en comunicació lingüística encara que en el seu desenvolupament també s'incideix en altres competències com s'ha explicat anteriorment.

La intervenció didàctica en aquesta àrea s'ha de guiar per la consideració del llenguatge com a activitat que té com a funcions bàsiques la comunicació i la representació de la realitat física i social. El llenguatge s'adquireix i es desenvolupa a partir de les aptituds humanes per a la parla, mitjançant els intercanvis en contextos socials determinats. Per la interacció, els nens aprenen a conferir significats als signes que intercanvien entre ells i amb les persones adultes i a usar-los amb finalitats diverses, i s'apropien les unitats i regles de la llengua del seu entorn, així com les normes que regulen la parla com a activitat social.

Aquest aprenentatge no és una activitat mimètica, sinó que suposa la construcció de successius sistemes de regles lingüístiques i de normes sociocomunicatives, així

com l'avaluació i reelaboració contínua d'aquests sistemes d'acord amb les noves necessitats i experiències.

La funció primària del llenguatge és la comunicació. Així doncs, és un saber que ha de ser construït pels nens i les nenes moguts per una necessitat de comunicar alguna cosa. Aquest és potser el primer principi metodològic: s'ha de parlar, llegir i escriure partint d'un propòsit, d'un motiu que ens empeny a fer-ho, com explicar una experiència, enviar una carta a un amic, resoldre un conflicte, sol·licitar a l'ajuntament fonts per al pati, llegir un conte, recomanar una lectura, explicar la digestió dels remugants o establir normes per utilitzar el pati.

L'escola ha d'incidir en aquest procés de desenvolupament de la competència comunicativa en la mesura que faciliti a l'alumnat ajudes perquè aconsegueixi un funcionament individual i autònom en situacions concretes, en la mesura que se li faciliti aprendre amb els altres i reflexionar sobre els seus processos d'aprenentatge per aprendre a aprendre. Per tant, en les activitats d'ensenyament s'ha d'equilibrar l'ús de la llengua amb la reflexió sobre aquest ús.

Aprendre a llegir i a escriure:

A llegir se n'aprèn llegint i a escriure, escrivint en contextos reals de comunicació i amb l'ajuda de l'adult per guiar el procés de producció i de reflexió sobre la llengua escrita. Naturalment aquest és un procés complex que dura tota la vida, que depèn de condicions socials i personals i que està molt mediatitzat per la intervenció didàctica que pot optimitzar extraordinàriament aquest procés.

L'aprenentatge inicial de la lectura i l'escriptura és objectiu prioritari de l'inici de l'etapa. Els nens i nenes del primer cicle de primària ja tenen adquirits alguns coneixements sobre el model de llengua que apareix en els escrits i sobre el sistema d'escriptura i han gaudit de nombroses experiències de lectura i escriptura. L'acció docent ha de recollir aquests coneixements i els ha de reconèixer com el bagatge de cadascú per continuar aprenent, en relació amb els textos que han de llegir i escriure en aquell moment. Continuar amb l'apropiació del codi a primer i segon curs de primària significa donar continuïtat als coneixements que ja tenen els nens i aprofitar-los en nom de la comprensió i producció de textos nous, de més qualitat i complexitat. S'ha de partir sempre dels coneixements previs de nens i nenes, que a aquestes edats pot ser bastant desigual. Per regla general, a l'inici de l'etapa els nens estan en la fase de representació sil·làbica de l'escriptura, són capaços d'associar a cada lletra una síl·laba, però potser encara no coneixen tots el valor alfabètic de la representació.

L'aprenentatge del codi escrit es fa a partir de tasques funcionals i no mecàniques, de situacions reals i comunicatives d'ús de la llengua. Els contextos simulats o reals que acullin les activitats de lectura i escriptura han d'ajudar que aquestes tinguin sentit per als nens, siguin participatives i que cada persona aprengui allò que necessita per seguir amb el seu propi procés de reconstrucció del sistema.

Així doncs, l'activitat de llegir i escriure ha d'anar més enllà de l'aprenentatge de les lletres i de les relacions so-grafia, per endinsar-se de forma interrelacionada en la producció i la comprensió de textos. I s'ha d'incidir, alhora que s'ensenya el codi, en l'adquisició de coneixements relacionats amb els textos.

El docent ha d'acompanyar el nen en aquest camí particular de reconstrucció del sistema d'escriptura, des del punt on es trobi cada nen en finalitzar l'educació infantil, i planificar les activitats necessàries per desxifrar o reconèixer lletres o signes gràfics en el marc de la lectura i l'escriptura de textos.

Un dels objectius prioritaris del primer cicle és ajudar a consolidar els aspectes relacionats amb el codi, l'avanç en els coneixements sobre segmentació de paraules, l'or-

dre en els elements de la frase, l'accentuació, l'organització espacial del text, etc., cosa que s'ha de fer sempre en activitats de producció i de comprensió significatives, amb sentit, i en les quals el nen vegi la funcionalitat i la utilitat del que està aprenent.

Aprendre a escriure és aprendre a escriure textos i no a traduir el codi oral; per això s'han de recórrer tots els moments de producció d'un text:

Planificació: elaboració col·lectiva amb ajuda del docent de pre-textos orals on s'ha d'ajudar els nens a anar-se iniciant en els processos de planificació amb preguntes com: per a què escrivim? què volem comunicar? a qui dirigim l'escrit? com serà el nostre text? què hem d'aprendre per escriure'l?

Textualització. Resulta convenient ajudar els nens i nenes a pensar sobre què i com escrivim i, per a això, les elaboracions col·lectives o en petits grups són especialment pertinents. S'han d'utilitzar models i s'ha de realitzar una lectura constant per detectar-hi omissions, salts, etc.

Correcció: a aquestes edats està molt centrada en el codi alfabètic, la separació de paraules, la puntuació i la concordança. Per ajudar-los a millorar les produccions, és adequat utilitzar procediments que facilitin la reflexió com translacions, commutacions, ampliacions o reduccions a frases, etc. Igualment, la reflexió sobre el text ha d'incidir en la veracitat, pertinència i ordre de les idees, d'acord amb els objectius marcats en la mateixa planificació.

Respecte a la lectura, en el primer cicle s'ha de consolidar l'etapa alfabètica (és a dir, aquella en què l'aprenent ja coneix la relació so-grafia) i l'ús de la puntuació en contextos significatius, utilitzant textos adequats a les seves possibilitats d'aprenentatge i en els quals se li ensenyi a inferir, anticipar i relacionar informacions. De nou la metodologia està en relació amb la necessitat de situar la llengua en un context real d'ús. Ensenyar a llegir és ensenyar a extreure informacions dels textos i a realitzar amb els nens operacions de comprensió: de dotar de sentit el text, d'extreure'n conclusions, de relacionar-lo amb altres textos, de recollir informacions anteriors, d'emocionar-se, de divertir-se, etc. Per això, dedicar un temps específic i conscient a ensenyar a llegir diversos textos significa aprofitar les situacions de lectura en totes les àrees de currículum, per aprofundir en les operacions necessàries per desenvolupar la comprensió i per ensenyar les peculiaritats de cada tipus de text.

En el segon i tercer cicle, una vegada adquirit el codi escrit, la lectura i l'escriptura adquireixen un caràcter més autònom i es poden treballar a un nivell més gran de profunditat. No ens podem oblidar d'avançar especialment en els procediments de lectura i de redacció de textos cada vegada més complexos i relacionats amb els usos socials o d'aprenentatge. Els diferents textos requereixen cada vegada més coneixements per poder ser llegits o compostos. L'ajuda que el docent ha de prestar als nens i nenes té com a finalitat aconseguir aquesta autonomia que prové de l'aprenentatge.

Aprendre a escoltar, a parlar i a conversar:

En la comunicació oral l'alumnat de primària ja té uns coneixements bastant avançats sobre la llengua oral. No obstant això, el fet més habitual és que conegui exclusivament els usos col·loquials i informals propis dels intercanvis comunicatius a l'aula i en l'àmbit familiar. A l'escola hi ha moltes ocasions de continuar avançant en aquests usos, de manera que cada vegada l'alumnat adopti actituds més respectuoses i aprofiti millor les situacions informals per ser un bon usuari de la llengua.

No obstant això, el paper de l'escola consisteix a ensenyar a comprendre i a expressar-se mitjançant textos orals de més formalitat. Per a això s'han de crear situacions en què aquest ús tingui sentit perquè responguin a veritables interessos de comunicació social o escolar. En

aquestes situacions s'han de fixar continguts propis dels usos orals (comprensió d'aspectes no verbals, anticipació i relació de les informacions, to i volum, adequació al públic, ordre i ús de reformulacions en l'exposició, fórmules de cortesia, control postural, etc.) que s'han d'ensenyar de forma explícita, mitjançant activitats específiques en un horari concret i amb uns mitjans per portar-les a terme (com gravacions en àudio o vídeo perquè els nens puguin observar i millorar les produccions pròpies o d'altres).

L'ensenyament de la llengua oral requereix activitats específiques com comentaris i interpretacions col·lectives sobre les informacions rebudes de forma oral; o planificacions i assajos de les produccions previs a la situació de comunicació real. L'adquisició de la competència comunicativa oral no es pot deixar a càrrec que el model que constitueix el docent calí en els nens. S'han d'aprofitar les situacions que ens ofereixen els mitjans de comunicació, la interacció social a l'entorn o les situacions escolars, per ensenyar explícitament les normes convencionals i estrictes que regeixen els diferents intercanvis orals. La creació d'altres situacions que no apareguin de manera natural en el context escolar completa el repertori d'ocasions d'ensenyament de la llengua oral. Ensenyar a comprendre notícies, narracions històriques, exposicions sobre temes prefixats; ensenyar a narrar en públic o a exposar un tema preparat a l'efecte són activitats que requereixen per tant una atenció especial en l'etapa.

Els diferents contextos de comunicació oral han de ser analitzats i planificats amb els nens perquè assoleixin nivells d'èxit en les seves produccions i s'acostumin a realitzar un treball específic amb el text oral més enllà del seu mer ús en contextos familiars o col·loquials a l'aula.

L'educació literària:

La presència del text literari a l'escola requereix acompanyar els nens i nenes en el camí de la percepció del més específicament literari, de la bellesa i el plaer que proporciona aquest tipus de lectura. S'han de dissenyar experiències literàries en diferents suports i per ajudar a descobrir les peculiaritats d'aquests gèneres amb la finalitat de gaudir-ne.

La comprensió de textos literaris requereix situar-se en el món de l'imaginari i acceptar convencions llunyanes a la lògica habitual dels textos informatius o narratius de fets reals. La presència del text literari no pot ser anecdòtica en l'educació primària. Al llarg de l'etapa, l'alumnat ha d'anar creixent acompanyat de textos literaris que s'adeqüin a les seves inquietuds, a les seves necessitats afectives i socials. L'educació literària a les aules no es pot relegar a una franja residual de l'horari sinó que ha de ser present en tots els espais on es pugui llegir per plaer, incentivant la lectura també fora de la classe, per formar lectors competents que sàpiguen fer de la literatura un instrument per al seu propi benefici i gaudi de l'oci personal. En aquest sentit, el docent ha de buscar i oferir textos adequats, situar-se a la ment infantil per seleccionar els que es proposa, ajudant a captar l'emoció o l'interès estètic que tenen.

Les lectures col·lectives, les dramatitzades, les exposicions de ressenyes o relats preferits han de ser activitats habituals a l'aula. El mestre ha de ser lector usual dels textos literaris infantils per compartir el seu significat i per ajudar nens i nenes a incorporar-se de forma progressiva al món de la ficció. Llegir amb ells i compartir les sensacions i els pensaments que el text desperta és una bona manera d'ensenyar a llegir textos literaris i de condicionar positivament el desenvolupament del gust per la lectura literària.

Una gran font de textos adequats a l'etapa es troba en la literatura infantil actual i en els contes tradicionals, populars i de tradició oral. Les adaptacions dels grans clàssics, sempre que es tracti d'obres pertinents per a

l'edat i efectuades amb la deguda qualitat literària, poden ser recomanables. També la poesia i el teatre infantil ofereixen ocasions per a la formació literària i l'accés a altres esquemes textuais i de significat. És important ensenyar a descobrir les preferències pròpies diversificant opcions i facilitant l'elecció personal dins de criteris de qualitat de l'obra, adequació a les capacitats de comprensió (autònoma o amb ajuda) i varietat, equilibrant el tradicional o clàssic amb les creacions actuals.

La reflexió sobre la llengua:

Ensenyar a reflexionar i a usar la reflexió per millorar la producció i comprensió dels textos orals i escrits constitueix un altre dels nuclis de l'ensenyament lingüístic.

El coneixement gramatical ha de ser font constant de resolució de problemes per millorar les produccions inicials, orals o escrites, per comprendre els missatges dels diferents àmbits d'ús, per explicar en què es basa un error –de redacció, d'organització, gramatical, ortogràfic– o per justificar els encerts en aquests camps i així poder utilitzar aquests raonaments altres vegades.

Els processos de producció de textos orals formals han de ser planificats. En aquesta part del procés s'ha d'orientar l'alumnat oferint pautes i models que li permetin reflexionar sobre els continguts gramaticals seleccionats per ensenyar en aquesta situació, donant raons de les possibilitats d'expressió i dels mecanismes que la llengua posa a disposició per a cada text en concret.

No es tracta d'ensenyar teoria gramatical o lingüística sinó de fomentar un ús de la llengua eficaç i satisfactori, en funció de cada situació. L'ensenyament de la gramàtica s'ha de portar a terme a través del diàleg i la reflexió col·lectiva; d'escoltar les hipòtesis dels nens i nenes; de la recerca de solucions als problemes de comunicació plantejats en les diferents situacions. Ha d'incorporar l'ús del llenguatge específic per parlar de la llengua, buscant una terminologia senzilla i àmpliament acceptada per construir conceptes elementals que ajudin a comprendre el funcionament del sistema, les seves regularitats o les seves excepcions.

Acompanyar l'alumne en la comprensió i la producció de textos, orals i escrits, permet fer-lo reflexionar sobre els diferents problemes que aquests processos impliquen. La reflexió sobre els mecanismes i les característiques dels textos ha de ser tasca habitual a l'aula, sempre dins de contextos amb sentit que requereixin cada vegada més coneixements per avançar en els aprenentatges. En la planificació de textos, orals o escrits, s'ha d'acompanyar l'alumne en la presa de decisions sobre l'adequació al context més o menys formal, la selecció temàtica i estructural, l'adaptació als interlocutors i l'adequació a l'espai i temps de l'enunciació.

En textualització i correcció, l'escriptura compartida entre iguals i amb l'adult ajuda a escriure cada vegada més autònomament i amb més seguretat. Aquestes activitats de producció han d'anar acompanyades essencialment de la reflexió per decidir sobre els problemes i alternatives que el sistema de la llengua ens ofereix (expansions, reduccions, canvis lèxics, substitucions).

Igualment, en les activitats de lectura o comprensió de missatges orals s'ha d'ajudar a utilitzar els indicis contextuals per interpretar el text, situant-lo en el context de producció (real o de ficció) i en les finalitats de la comunicació.

Els errors i les interferències amb altres llengües o varietats són indissociables del procés d'aprenentatge i han de ser objecte de reflexió per aconseguir avenços. També es pot destacar que els coneixements procedents de les llengües familiars de l'alumnat, avui en molts casos diferents de la llengua escolar, o de la llengua estrangera, s'han de considerar part de la competència lingüística comuna i s'han de considerar per comprendre les seves hipòtesis sobre l'ús i funcionament de la llengua, els seus

avenços o els seus errors, i s'han de tenir en compte per relacionar-los amb els nous coneixements.

Aprendre llengua quan es treballen altres àrees:

La llengua és l'instrument fonamental d'aprenentatge, qualsevol tasca escolar recolza en usos lingüístics concrets i, per això, aprendre qualsevol contingut requereix el domini d'aquests usos. La verbalització –oral o escrita– del coneixement és imprescindible per adquirir-los, i això es produeix mitjançant la utilització de gèneres textuais específics generats en l'àmbit escolar: resums, esquemes, recensions, explicacions, exposicions en públic..., és a dir, els textos que serveixen per aprendre. Per això, la interrelació entre el treball que es produeix a la classe de llengua i el que es dona a la resta de les àrees ha de ser permanent. Escrivim, llegim, parlem i conversem per aprendre matèries diverses però també, de manera privilegiada a la nostra àrea, per aprendre els usos de la llengua que ens permeten fer-ho. En educació primària el mestre de l'àrea de llengua castellana i literatura normalment és la mateixa persona que ensenya altres matèries (matemàtiques, coneixement del medi, etc.), fet que ha de facilitar una retroalimentació en la intervenció didàctica aplicada al conjunt de les àrees. Si l'alumnat ha de construir coneixements de totes les àrees mitjançant l'ús de textos, sembla obvi que hagi d'aprendre a utilitzar-los de manera conscient: reflexionant sobre les condicions d'ús, sobre les característiques dels textos i també sobre l'organització i el model de llengua que hi apareix. D'aquesta manera es pot millorar la comprensió i la capacitat de comunicar coneixement i amb això l'aprenentatge i la metacognició. Tot això implica que en qualsevol situació a l'aula, en el treball de qualsevol àrea, es pugui donar també una classe de llengua i viceversa.

Per això, aquest currículum està organitzat en els diferents àmbits en què es produeix la comunicació: el de les relacions socials, el dels mitjans de comunicació, el literari i l'àmbit acadèmic, al qual se li ha donat una importància especial ja que és el que té més pes a l'escola, el que té més presència a la resta de les àrees i, per tant, el que més utilitzaran al llarg de la seva vida acadèmica. És prioritari, doncs, dedicar una atenció especial a la seva comprensió i composició, cosa que es pot fer, insistim, tant a la classe de Coneixement del medi, per posar un exemple, com a la de Llengua i en qualsevol situació en què aquests textos s'utilitzin. Discutir i produir textos resultants del treball escolar, buscar informacions en fonts diverses, seleccionar-les o relacionar-les, donar-ne compte als altres, són procediments que ajuden al desenvolupament lingüístic i cognitiu.

L'ús de biblioteques i de les tecnologies de la comunicació i de la informació són indissociables avui de qualsevol aprenentatge i especialment del lingüístic. S'ha de propiciar a l'àrea l'ús de tot tipus d'informació i models lingüístics. L'ús d'aquests recursos ha de ser planificat com un contingut inherent a l'àrea: enciclopèdies a la xarxa, processadors de text, correctors, gramàtiques, han de formar part de l'activitat escolar. Aquests mitjans constitueixen a més un accés ràpid, senzill i gratuït a gran quantitat d'obres de referència i consulta. Per això, l'ensenyament de la llengua s'ha de beneficiar d'aquestes possibilitats alhora que contribueix al desenvolupament de la competència en l'ús de les tecnologies de la comunicació i la informació. Amb això s'obren enormes possibilitats per a l'aprenentatge lingüístic i ocasió per a la interacció, oral i escrita, amb altres parlants en situacions reals i contextualitzades.

Els programes educatius informàtics, els programes de gestió (processadors de text i gestors de correu) i Internet han de ser un instrument quotidià per aprendre i per aprendre llengua. A més poden ser eines motivadores en l'elaboració de tasques de creació, investigació, anàlisi, selecció i reelaboració d'informació. La utilització d'aques-

tes tecnologies reafirma l'ús de la llengua amb fins comunicatius, i afavoreix l'adquisició de destreses orals i escrites: vocabulari, ortografia, redacció de textos, presentacions adequades o relacions interpersonals.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació a la classe de llengua és l'instrument bàsic de suport als docents i a l'alumnat en el procés d'ensenyament i aprenentatge i ha de permetre l'observació de la capacitat per resoldre els problemes de comunicació. Per això, és indissociable dels processos de comprensió i de producció de textos, ja que és durant el procés que s'han d'observar tant les dificultats com els èxits i avenços. Tot això amb una doble finalitat: prendre decisions sobre la manera d'ensenyar i conèixer els aprenentatges de l'alumnat.

L'avaluació dels coneixements lingüístics ha de constituir en si mateixa un mecanisme d'aprenentatge per als nens i els ha de donar pautes perquè actuïn cada vegada amb més autonomia.

L'avaluació ha de permetre al docent, a més d'avaluar els aprenentatges dels seus alumnes, valorar tots els factors que intervenen en l'ensenyament, com l'adequació dels objectius, activitats, tasques, procediments i recursos utilitzats, les dificultats trobades, les seves possibles causes i les estratègies que s'han de desenvolupar per superar-les. És a dir, avaluar el procés d'ensenyament per ajustar-lo en funció dels processos i dels resultats. Per avaluar s'han d'arbitrar mesures i utilitzar instruments que serveixin amb aquesta finalitat.

És important que tant els nens com el docent sàpiguen clarament quins són els objectius d'aprenentatge, quins són els mitjans que han d'utilitzar per assolir-los i quina és la seqüència d'activitats que han de portar a terme per comunicar i per aprendre. L'avaluació, per tant, s'ha de centrar en aquests elements perquè avaluar i ensenyar són processos indissociables.

Avaluar significa conèixer el que van aprenent els nens i nenes amb relació a produir i comprendre textos literaris i no literaris, de portar a terme accions estratègiques per a la producció i la comprensió, de reflexionar sobre el que s'ha après i sobre el que s'hagi d'aprendre, sobre el funcionament de la llengua i sobre els recursos disponibles per seguir aprenent sobre aquesta. Així doncs, els aprenentatges dels alumnes s'han de valorar en el marc de les activitats de producció de textos orals i escrits i en els de comprensió, cada cop més gran, que els textos d'ús social i escolar li exigeixin a l'alumne. Per a això s'han de planificar instruments d'avaluació variats i complementaris: gravacions en àudio, observació d'exposicions orals, valoració dels esquemes o guions que acompanyen el discurs oral, revisió de quaderns dels alumnes per apreciar la continuïtat del procés, registres d'observació o diari de classe del docent.

En definitiva, el que ha de caracteritzar un enfocament pedagògic que es proposi el desenvolupament de la llengua com a instrument de comunicació i de representació de la realitat és una gran coherència entre els diferents aspectes de l'activitat didàctica.

Llengua estrangera

La millora substancial dels mitjans de comunicació, juntament amb el desenvolupament i extensió de les tecnologies de la informació i la comunicació, ha propiciat un increment de les relacions internacionals sense precedent. Per tant, a la societat del segle XXI és necessari preparar els alumnes i les alumnes per viure en un món progressivament més internacional, multicultural i multilingüe. A més, el nostre país està compromès com a membre de la Unió Europea en el foment del coneixement d'altres llengües comunitàries. Per la seva banda, el Consell d'Europa en el Marc comú europeu de referència per a les llengües: aprenentatge, ensenyament, avaluació,

estableix directrius tant per a l'aprenentatge de llengües com per a la valoració de la competència en les diferents llengües d'un parlant. Aquestes pautes han estat un referent clau en el currículum de l'àrea.

L'àrea de Llengua estrangera té com a objecte formar persones que la puguin fer servir per comprendre, parlar i conversar, llegir i escriure, per la qual cosa el seu ús ha de ser el punt de partida des de l'inici de l'aprenentatge. En l'educació primària es parteix d'una competència encara molt elemental en la llengua estrangera, per això, durant tota l'etapa, seran de gran importància els coneixements, capacitats i experiències en les llengües que nens i nenes coneixen per comprendre i construir significats, estructures i estratègies durant la seva participació en actes de comunicació. La comprensió de les diferents situacions de comunicació i el coneixement de l'estructura dels textos els ajudarà a identificar i adquirir els elements lingüístics concrets presents en un acte comunicatiu determinat.

L'escassa presència de les llengües estrangeres en l'ambient és un factor condicionant, que fa que la majoria de les oportunitats d'aprenentatge es donin només a l'entorn escolar. Normalment és la situació concreta de la classe de llengua estrangera l'únic lloc on la comunicació en la llengua esmentada es pot portar a terme i per tant el seu aprenentatge. Aquesta circumstància fa necessària la inclusió de continguts que incorporin situacions de comunicació pròpies d'àmbits diversos a més de l'acadèmic, especialment els de les relacions socials, els mitjans de comunicació i, amb les lògiques adaptacions, el literari.

L'eix de l'àrea de Llengua estrangera en aquest currículum, el constitueixen els procediments dirigits a la consecució d'una competència comunicativa efectiva oral i escrita, en contextos socials significatius, que permeti expressar-se amb progressiva eficàcia i correcció i que abraci tots els usos i registres possibles.

El Marc comú europeu defineix els diferents estadis del desenvolupament de la competència comunicativa en una determinada llengua, en funció de la capacitat de l'alumnat per portar a terme un conjunt de tasques de comunicació que exigeixen accions per al compliment d'una finalitat comunicativa concreta en un context específic. Una activitat comunicativa concreta requereix la utilització del llenguatge oral i escrit i l'ús de recursos i estratègies de comunicació, lingüístiques i no lingüístiques, pertinents al context en què té lloc. L'objecte de l'àrea serà doncs l'aprenentatge de les destreses discursives que poden tenir lloc en àmbits diversos. L'alumnat d'educació primària pot actuar en la majoria d'aquests àmbits en actes de comunicació propis de la seva edat. D'entre aquests es podria destacar l'àmbit de les relacions socials, que inclou les relacions familiars, les pràctiques socials habituals i les situacions i accions quotidianes al centre escolar; l'acadèmic, el relacionat amb continguts de l'àrea i d'altres àrees del currículum; el dels mitjans de comunicació i, amb les adaptacions necessàries, el literari. Així mateix, l'aprenentatge d'una llengua estrangera ha de contribuir al desenvolupament d'actituds positives i receptives cap a altres llengües i cultures, i, alhora, ajudar a comprendre i valorar la llengua o llengües pròpies.

Els continguts s'han agrupat en blocs que ordenen els elements d'anàlisi d'una realitat complexa, en relació amb quatre centres d'atenció amb característiques i necessitats específiques quant al procés d'ensenyament i aprenentatge: el llenguatge oral; el llenguatge escrit; els elements constitutius del sistema lingüístic, el seu funcionament i relacions; i la dimensió social i cultural de la llengua estrangera.

Encara que el llenguatge oral i l'escrit són dues manifestacions diferents d'una mateixa capacitat i en els processos tant d'aprenentatge com d'ús el parlant es recolza en l'un o en l'altre indistintament, cadascun exigeix dife-

rents habilitats i coneixements, i per això els continguts s'hi refereixen per separat. El bloc 1, Escoltar, parlar i conversar, adquireix, en aquesta etapa, una especial rellevància. La limitada presència de llengua estrangera en el context social fa que el model lingüístic aportat per l'escola sigui la primera font de coneixement i aprenentatge de l'idioma. Els discursos utilitzats a l'aula són alhora vehicle i objecte d'aprenentatge, per la qual cosa el currículum ha tingut en compte tant el coneixement dels elements lingüístics com la capacitat d'utilitzar-los per al desenvolupament de tasques comunicatives. D'altra banda, el model lingüístic aportat ha de provenir d'un cert nombre de parlants per recollir tant com sigui possible la variació i els matisos que un model lingüístic ambiental ofereix als parlants tant en l'aspecte fonètic i prosòdic com en l'elecció d'expressions concretes en situacions conegudes de comunicació. D'aquí ve la presència en el currículum de l'ús dels mitjans audiovisuals convencionals i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

El bloc 2, Llegir i escriure, en coherència amb l'anterior, pretén la competència discursiva en l'ús escrit. En llengua estrangera els textos escrits també són model de composició textual i de pràctica i adquisició d'elements lingüístics. Les lògiques diferències en la representació gràfica entre les llengües que es coneixen i la llengua estrangera suggereixen l'ús i l'aprenentatge previs de les formes orals. L'ús progressiu del llenguatge escrit depèn del grau de coneixement del codi, que està en relació directa amb el grau de seguretat que aquest codi ofereixi en la representació gràfica dels sons de la llengua. Per superar aquesta falta de seguretat, el currículum inclou estratègies i recursos com l'ús de diccionaris i altres mitjans de consulta, convencionals o digitals, per a la comprensió i composició, amb progressiu grau de correcció i complexitat, de tot tipus de textos.

El contacte amb la llengua estrangera i el seu ús en situacions de comunicació permeten elaborar als qui l'estan aprenent un sistema conceptual elemental sobre el seu funcionament i fins i tot sobre les variables contextuals o pragmàtiques associades a la situació concreta i al contingut comunicatiu. Aquest és l'objecte del bloc 3, Coneixement de la llengua, que inclou tant coneixements lingüístics, com continguts de reflexió sobre l'aprenentatge. El punt de partida són les situacions d'ús que fomentin la inferència de regles de funcionament de la llengua, que permetin a les nenes i els nens establir quins elements de la llengua estrangera es comporten com en les llengües que coneixen i quines estratègies els ajuden a aprendre millor, de manera que adquireixin confiança en les seves pròpies capacitats.

Per la seva banda, els continguts del bloc 4, Aspectes socioculturals i consciència intercultural, contribueixen a fer que els nens i les nenes coneguin costums, formes de relació social, trets i particularitats dels països on es parla la llengua estrangera, en definitiva, formes de vida diferents de les pròpies. Aquest coneixement promou la tolerància i acceptació, augmenta l'interès pel coneixement de les diferents realitats socials i culturals i facilita la comunicació intercultural.

Contribució de l'àrea al desenvolupament de les competències bàsiques

L'estudi d'una llengua estrangera contribueix al desenvolupament de la competència en comunicació lingüística d'una manera directa, completant, enriquint i omplint de nous matisos comprensius i expressius aquesta capacitat comunicativa general. Un aprenentatge de la llengua estrangera basat en el desenvolupament d'habilitats comunicatives contribueix al desenvolupament d'aquesta competència bàsica en el mateix sentit que ho fa la primera llengua.

El llenguatge és el principal vehicle del pensament humà, l'eina més potent per a la interpretació i representació de la realitat i l'instrument d'aprenentatge per excel·lència, per això l'àrea, en la mesura que contribueix a la millora de la capacitat comunicativa general, ho fa també a la competència d'aprendre a aprendre. No obstant això, la seva contribució més important és el fet que l'aprenentatge d'una llengua estrangera es rendibilitza enormement si s'inclouen continguts directament relacionats amb la reflexió sobre el propi aprenentatge, perquè cada nen i cada nena identifiquin com aprenen millor i quines estratègies els fan més eficaços. Aquesta és la raó de la introducció en el currículum d'un apartat específic de reflexió sobre el propi aprenentatge. Al seu torn, les decisions que provoca aquesta reflexió afavoreixen l'autonomia i, en aquest sentit, es pot afirmar que la llengua estrangera també contribueix al desenvolupament d'autonomia i iniciativa personal.

Les competències esmentades estan en l'actualitat en relació directa amb la competència en tractament de la informació i competència digital. Les tecnologies de la informació i la comunicació ofereixen la possibilitat de comunicar-se en temps real amb qualsevol part del món i també l'accés senzill i immediat a un flux incessant d'informació que augmenta cada dia. El coneixement d'una llengua estrangera ofereix la possibilitat de comunicar-se utilitzant-la. I, el que és més important, crea contextos reals i funcionals de comunicació.

Aquesta àrea contribueix principalment al desenvolupament de la competència social i ciutadana. Les llengües serveixen als parlants per comunicar-se socialment, però també són vehicle de comunicació i transmissió cultural. Aprendre una llengua estrangera implica el coneixement de trets i fets culturals vinculats a les diferents comunitats de parlants d'aquesta. L'aprenentatge, ben orientat des de l'escola, s'ha de traduir tant en la capacitat com en l'interès per conèixer altres cultures i per relacionar-se amb altres persones, parlants o aprenents d'aquesta llengua. Alhora, el coneixement d'una altra llengua i de trets culturals diferents dels propis contribueix a comprendre i valorar millor la llengua i cultura pròpies i afavoreix el respecte, el reconeixement i l'acceptació de diferències culturals i de comportament, promou la tolerància i la integració i ajuda a comprendre i apreciar tant els trets d'identitat com les diferències.

Finalment, aquesta àrea col·labora, tot i que no tant, en el desenvolupament de la competència artística i cultural si els models lingüístics que s'utilitzen contenen, amb les limitacions d'aquesta etapa, produccions lingüístiques amb component cultural.

Objectius

L'ensenyament de la Llengua estrangera en aquesta etapa té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Escoltar i comprendre missatges en interaccions verbals variades, utilitzant les informacions transmeses per a la realització de tasques concretes diverses relacionades amb la seva experiència.
2. Expressar-se i interactuar oralment en situacions senzilles i habituals que tinguin un contingut i desenvolupament coneguts, utilitzant procediments verbals i no verbals i adoptant una actitud respectuosa i de cooperació.
3. Escriure textos diversos amb finalitats variades sobre temes prèviament tractats a l'aula i amb l'ajuda de models.
4. Llegir de forma comprensiva textos diversos, relacionats amb les seves experiències i interessos, extraient informació general i específica d'acord amb una finalitat prèvia.
5. Aprendre a utilitzar amb progressiva autonomia tots els mitjans al seu abast, incloses les noves tecnolo-

gies, per obtenir informació i per comunicar-se en la llengua estrangera.

6. Valorar la llengua estrangera, i les llengües en general com a mitjà de comunicació i entesa entre persones de procedències i cultures diverses i com a eina d'aprenentatge de diferents continguts.

7. Manifestar una actitud receptiva i de confiança en la pròpia capacitat d'aprenentatge i d'ús de la llengua estrangera.

8. Utilitzar els coneixements i les experiències prèvies amb altres llengües per a una adquisició més ràpida, eficaç i autònoma de la llengua estrangera.

9. Identificar aspectes fonètics, de ritme, accentuació i entonació, així com estructures lingüístiques i aspectes lèxics de la llengua estrangera i fer-los servir com a elements bàsics de la comunicació.

PRIMER CICLE

Continguts

Bloc 1. Escoltar parlar i conversar.

Comprensió i ús de les expressions relacionades amb els hàbits i rutines per a l'organització dels espais, l'ús d'objectes i materials i el control del flux del temps durant la jornada escolar.

Escolta i comprensió de missatges senzills procedents de diferents suports audiovisuals i informàtics.

Producció de textos orals coneguts mitjançant la participació activa en rutines de classe, representacions, cançons, recitacions, dramatitzacions, repetint i reproduint frases curtes o parts d'un poema.

Interacció oral en situacions reals o simulades a través de respostes verbals i no verbals d'ús freqüent en les rutines de comunicació.

Desenvolupament d'estratègies bàsiques per refermar la comprensió i expressió oral: ús del context visual, gestual i verbal i dels coneixements previs sobre el tema o la situació transferits des de les llengües que coneix a la llengua estrangera.

Reproducció en grup de textos orals senzills, amb caràcter lúdic o literari (poemes, cançons, contes...), repetint parts o la totalitat del text.

Valoració de la llengua estrangera com a instrument per comunicar-se.

Actitud de cooperació i de respecte en situacions d'aprenentatge compartit.

Actitud de valoració i respecte de les normes que regeixen la interacció oral (torns de paraula, volum de veu i ritme adequat).

Bloc 2. Llegir i escriure.

Lectura de paraules, expressions i frases senzilles, prèviament conegudes a través d'interaccions orals reals o simulades.

Iniciació en l'ús d'estratègies de lectura: ús del context visual i verbal i dels coneixements previs sobre el tema o la situació transferits des de les llengües que coneix.

Esriptura de paraules i frases, conegudes prèviament en interaccions orals i lectura posterior, per transmetre i compartir informació, o amb intenció lúdica.

Producció de diferents textos senzills a partir de models, utilitzant expressions i frases molt conegudes oralment, amb diverses intencions comunicatives (fer un llistat, una nota o completar textos).

Iniciació a la utilització de programes informàtics educatius per llegir i escriure missatges senzills.

Interès per la correcció i la presentació dels textos escrits.

Interès pels textos escrits com a mitjà d'expressió i comunicació d'experiències i d'organització de la convivència.

Bloc 3. Coneixement de la llengua.

Coneixements lingüístics:

Ús d'alguns aspectes elementals fonètics, de ritme, d'accentuació i entonació, per a la comprensió i per a la producció oral.

Ús de formes i estructures bàsiques en interaccions orals, utilitzant les més adequades així com els recursos expressius que ajudin a la comunicació: saludar i acomiadar-se; donar les gràcies; presentar-se; demanar permís, demanar ajuda; expressar i preguntar per gustos de forma breu; descriure de forma elemental coses del seu entorn; dir com se sent.

Reconeixement i ús del lèxic i expressions habituals en els àmbits personal i de les relacions socials, a partir dels coneixements adquirits en les interaccions reals o simulades a l'aula i dels coneixements i experiències adquirits a través de les llengües que coneix.

Associació global de grafia, pronunciació i significat a partir de models escrits que representen expressions orals conegudes.

Familiarització amb l'ús de les estratègies bàsiques de la producció de textos a partir d'un model: selecció del destinatari, propòsit i contingut.

Interès per utilitzar la llengua estrangera en situacions variades.

Reflexió sobre l'aprenentatge:

Ús d'habilitats i procediments com repetició, memorització, associació de paraules i expressions amb elements gestuals i visuals i observació de models, per a l'adquisició de lèxic i estructures elementals de la llengua.

Utilització progressiva de mitjans gràfics de consulta i informació i de les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Confiança en la pròpia capacitat per aprendre una llengua estrangera i gust pel treball cooperatiu.

Bloc 4. Aspectes socioculturals i consciència intercultural.

Reconeixement i aprenentatge de formes bàsiques de relació social en llengua estrangera.

Actitud receptiva cap a les persones que parlen una altra llengua i tenen una cultura diferent de la pròpia.

Criteris d'avaluació

1. Participar en interaccions orals molt dirigides sobre temes coneguts en situacions de comunicació fàcilment predictibles, amb valoració i respecte de les normes que regeixen la interacció oral.

Amb aquest criteri s'avalua la capacitat de respondre de manera senzilla a peticions, instruccions o de donar informacions. Les interaccions han de tractar sobre temes coneguts, treballats prèviament o relacionats amb necessitats de comunicació immediates com saludar i acomiadar-se, presentar-se, parlar de gustos, en situacions comunicatives conegudes com rutines, hàbits, llenguatge d'aula, representacions, recitacions o cançons. També s'ha de valorar la capacitat de participació activa en les activitats d'aula i el respecte a les normes fonamentals que regeixen les interaccions orals: escoltar i mirar a qui parla, esperar torn de paraula, ajustar el volum de veu, etc.

2. Captar la idea global i identificar alguns elements específics en textos orals, amb ajuda d'elements lingüístics i no lingüístics del context.

Amb aquest criteri s'avalua si són capaços de captar progressivament la idea global d'un missatge oral, en situacions de comunicació cara a cara, amb suport gestual i mímic i amb les repeticions necessàries, i reconèixer i comprendre paraules clau i expressions bàsiques, relacionades amb activitats d'aula o del context escolar.

3. Llegir i identificar paraules i frases senzilles presentades prèviament de forma oral, sobre temes familiars i d'interès.

Aquest criteri avalua la capacitat de llegir, també en veu alta, i de comprendre paraules i frases conegudes oralment a partir de tot tipus d'activitats. La lectura s'ha de recolzar en elements visuals i verbals referits al context en què apareixen aquestes expressions i ha de formar part d'activitats lúdiques i comunicatives.

4. Escriure paraules, expressions conegudes i frases a partir de models i amb una finalitat específica.

En aquest criteri s'avalua si són capaços d'escriure paraules i frases senzilles utilitzades oralment i de forma freqüent i repetitiva en activitats variades. L'escriptura ha de partir de l'observació d'un model i ha de formar part de la realització d'una tasca concreta i amb funcionalitat determinada com escriure una nota, fer un cartell, felicitar per un aniversari o completar una cançó o un poema.

5. Reconèixer i reproduir aspectes sonors, de ritme, accentuació i entonació d'expressions que apareixen en contextos comunicatius habituals.

Aquest criteri intenta avaluar si reconeixen i són capaços de reproduir aspectes sonors, de ritme, accentuació i entonació quan participen activament escoltant, repetint i anticipant expressions i en activitats de lectura en veu alta i sempre a partir de models.

6. Usar estratègies bàsiques per aprendre a aprendre, com demanar ajuda, acompanyar la comunicació amb gestos, utilitzar diccionaris visuals i identificar alguns aspectes personals que l'ajudin a aprendre millor.

Aquest criteri pretén avaluar la utilització d'estratègies bàsiques que afavoreixen el procés d'aprenentatge com la utilització de recursos visuals i gestuals, la petició d'ajuda i aclariments, l'ús de diccionaris visuals i la valoració encara que sigui molt elemental dels seus progressos.

7. Usar les tecnologies de la comunicació i la informació per aprendre a aprendre.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació com a mitjà d'accés a continguts lingüístics en format multimèdia i com a mitjà d'expressió oral i escrita.

8. Mostrar interès i curiositat per aprendre la llengua estrangera i reconèixer la diversitat lingüística com a element enriquidor.

Amb aquest criteri s'avalua si participen, s'esforcen i mostren interès a aprendre la llengua estrangera. Així mateix s'ha de valorar si van prenent consciència de la importància de conèixer llengües per comunicar-nos amb persones de llocs diferents i si aprecien la diversitat lingüística com un element enriquidor per a tots.

SEGON CICLE

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Escolta i comprensió de missatges orals de progressiva complexitat, com instruccions o explicacions i interaccions orals o gravacions en suport audiovisual i informàtic per extreure'n informació global i d'algun detall concret.

Producció de textos orals coneguts mitjançant la participació activa en representacions, cançons, recitacions, dramatitzacions, interaccions... o bé, interaccions preparades mitjançant un treball previ amb ajudes i models.

Interacció oral en situacions reals o simulades donant respostes verbals i no verbals que exigeixin elecció entre un repertori limitat de possibilitats, en contextos progressivament menys dirigits.

Desenvolupament d'estratègies bàsiques per refermar la comprensió i l'expressió oral: ús del context visual i no verbal i dels coneixements previs sobre el tema o la

situació transferits des de les llengües que coneix a la llengua estrangera.

Actitud favorable per superar les dificultats que sorgeixen habitualment en la comunicació, en part a causa del coneixement limitat de la llengua estrangera, utilitzant recursos lingüístics i no lingüístics i estratègies de comunicació de les llengües que coneix.

Creació de textos orals senzills, amb caràcter lúdic o literari (poemes, cançons, contes...), reutilitzant fórmules i expressions dels esmentats textos.

Valoració de la llengua estrangera com a instrument per comunicar-se.

Desenvolupament d'estratègies de cooperació i respecte que facilitin interaccions orals en grup, seguint models pautats, per a la realització de tasques a l'aula.

Actitud de valoració i respecte de les normes que regeixen la interacció oral (torns de paraula, volum de veu i ritme adequat).

Bloc 2. Llegir i escriure.

Lectura i comprensió de diferents textos en suport paper i digital, adaptats a la competència lingüística de l'alumnat, per utilitzar informació global i alguna informació específica, en el desenvolupament d'una tasca o per gaudir de la lectura.

Us guiat d'estratègies de lectura (utilització dels elements del context visual i dels coneixements previs sobre el tema o la situació transferits des de les llengües que coneix), identificant la informació més important, deduint el significat de paraules i expressions no conegudes.

Lectura i escriptura de textos propis de situacions quotidianes pròximes a l'experiència com invitacions, felicitacions, notes, avisos, fullets...

Composició, a partir de models, de diferents textos senzills, utilitzant expressions i frases conegudes oralment, per transmetre informació, o amb diverses intencions comunicatives

Producció de textos escrits senzills, amb caràcter lúdic o literari (poemes, cançons, contes...) i reutilitzant fórmules i expressions contingudes en textos model.

Iniciació en l'ús d'estratègies bàsiques de producció de textos: a qui va dirigit, què es vol dir i com s'ha d'organitzar la informació. Elaboració de l'esborrany, revisió del text per corregir-lo.

Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per llegir, escriure, recopilar i transmetre informació.

Interès per la correcció i la presentació dels textos escrits.

Interès pels textos escrits com a mitjà d'expressió i comunicació d'experiències, d'organització de la convivència i com a instrument d'aprenentatge.

Bloc 3. Coneixement de la llengua.

Coneixements lingüístics:

Ús i identificació d'aspectes fonètics, de ritme, d'accentuació i entonació per a la comprensió i producció de breus textos orals.

Reconeixement i ús de lèxic, formes i estructures bàsiques pròpies de la llengua estrangera, prèviament utilitzades: disculpar-se i oferir ajuda; expressar necessitats immediates, demanar repeticions o aclariments; parlar i conversar sobre si mateix; expressar i preguntar sobre estats d'ànim; parlar del que es fa i s'aprèn al col·legi.

Coneixement de lèxic, formes i estructures establint similituds i diferències amb els equivalents d'altres llengües presents a l'entorn per millorar la comprensió i l'expressió.

Associació de grafia, pronunciació i significat a partir de models escrits, expressions orals conegudes i establiment de relacions analítiques grafia-so.

Iniciació al coneixement i ús de les estratègies bàsiques de la producció de textos (elecció del destinatari,

propòsit, planificació, redacció de l'esborrany, revisió del text i versió final) a partir de models molt estructurats.

Reflexió sobre l'aprenentatge:

Ús d'habilitats i procediments com repetició, memorització, associació de paraules i expressions amb elements gestuals i visuals, observació de models, lectura de textos, utilització de suports multimèdia, per a l'adquisició de nou lèxic, formes, estructures i usos de la llengua.

Reflexió sobre el propi aprenentatge i acceptació de l'error com a part del procés.

Utilització progressiva de mitjans gràfics de consulta i informació i de les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la comunicació i la informació.

Confiança en la pròpia capacitat per aprendre una llengua estrangera i valoració del treball cooperatiu.

Bloc 4. Aspectes socioculturals i consciència intercultural.

Interès per conèixer informació sobre les persones i la cultura dels països on es parla la llengua estrangera.

Coneixement d'algunes similituds i diferències en els costums quotidians i ús de les formes bàsiques de relació social entre els països on es parla la llengua estrangera i el nostre.

Actitud receptiva cap a les persones que parlen una altra llengua i tenen una cultura diferent de la pròpia.

Ús de la llengua estrangera com a mitjà de relació social, desenvolupant estratègies de col·laboració i respecte.

Valoració de la cultura pròpia per mitjà del coneixement i valoració d'altres cultures, respecte i acceptació d'idees i costums diferents, sempre que siguin respectuosos amb els drets individuals i col·lectius.

Criteris d'avaluació

1. Participar en interaccions orals dirigides sobre temes coneguts en situacions de comunicació predictibles, amb valoració i respecte de les normes que regeixen la interacció.

Amb aquest criteri s'avalua la capacitat d'expressar necessitats immediates com demanar permís, demanar en préstec objectes quotidians, localitzar objectes o persones, parlar sobre el temps atmosfèric o sobre gustos o habilitats. S'ha de valorar la seva participació en situacions quotidianes com rutines, hàbits, llenguatge d'aula, o en simulacions, representacions, cançons o recitacions. També s'avalua amb aquest criteri l'actitud amb què participa en els intercanvis i si manifesta interès per les intervencions de les altres persones. També s'ha de valorar la capacitat de participació activa en les activitats d'aula i el respecte a les normes fonamentals que regeixen la interacció oral: escoltar i mirar a qui parla, esperar torn de paraula, ajustar el volum de veu i utilitzar un ritme adequat.

El respecte dels torns de paraula i l'adaptació del volum, to i ritme de paraula a les característiques específiques de cada situació de comunicació.

2. Captar el sentit global, i identificar informació específica en textos orals sobre temes familiars i d'interès.

Aquest criteri vol avaluar si són capaços de captar el sentit global d'un missatge oral recolzant-se en elements lingüístics i no lingüístics presents en la situació de comunicació. També es refereix a la capacitat de reconèixer i extreure paraules i expressions conegudes que apareixen en expressions més extenses encara que el text no es compregui en la seva totalitat.

3. Llegir i captar el sentit global i algunes informacions específiques de textos senzills sobre temes coneguts i amb una finalitat concreta.

Aquest criteri avalua si són capaços de llegir, també en veu alta, diferents textos, adequats a la seva competència comunicativa, com notes, normes d'aula, postals,

cartells o contes, contes i rimes senzilles, instruccions que continguin vocabulari i expressions conegudes, per extreure'n informació global i específica, amb ajuda d'estratègies fonamentals de comprensió escrita, com utilitzar elements del context lingüístic i no lingüístic, i transferir coneixements de les llengües que coneix.

4. Escriure frases i textos curts significatius en situacions quotidianes i escolars a partir de models amb una finalitat determinada i amb un format establert, tant en suport paper com digital.

Aquest criteri intenta valorar la capacitat per escriure textos diversos com notes i avisos, instruccions o normes, cartes, felicitacions, cartells, fullets, còmics o descripcions de llocs, gustos o aficions. S'ha d'avaluar la capacitat d'utilitzar el model per produir un text amb un cert grau d'autonomia, s'ha d'avaluar la correcció ortogràfica adquirida a partir de l'observació de models i del coneixement de les relacions entre so i grafia.

5. Usar formes i estructures pròpies de la llengua estrangera incloent aspectes sonors, de ritme, accentuació i entonació en diferents contextos comunicatius de forma significativa.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar la capacitat dels nens i nenes de reconèixer i reproduir aspectes sonors, de ritme, accentuació i entonació quan participen activament escoltant, repetint i anticipant expressions en activitats de lectura en veu alta i sempre a partir de models. També s'avalua si han començat el procés d'interiorització de certes formes i estructures, el seu significat i el seu valor comunicatiu.

6. Fer servir algunes estratègies per aprendre a aprendre, com demanar aclariments, acompanyar la comunicació amb gestos, utilitzar diccionaris visuals i bilingües, recuperar, buscar i recopilar informació sobre temes coneguts en diferents suports i identificar alguns aspectes personals que l'ajuden a aprendre millor.

Aquest criteri pretén avaluar la utilització d'estratègies bàsiques que afavoreixen el procés d'aprenentatge com la utilització de recursos visuals i gestuals, la petició d'ajuda i aclariments, l'ús cada vegada més autònom de diccionaris bilingües i d'alguns mitjans tecnològics bàsics. També s'avalua la capacitat d'anar valorant els seus progressos, de posar exemples sobre estratègies que utilitza per aprendre millor i l'adquisició de certa autonomia en l'ús espontani de formes i estructures senzilles i quotidianes.

7. Usar les tecnologies de la comunicació i la informació per aprendre a aprendre.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació com a mitjà d'accés a continguts lingüístics i informació en general en format multimèdia i també com a mitjà d'expressió oral i escrita amb interlocutors pròxims o llunyans.

8. Valorar la llengua estrangera com a instrument de comunicació amb altres persones i mostrar curiositat i interès per les persones que parlen la llengua estrangera.

Amb aquest criteri s'avalua si tenen una actitud de curiositat pels qui parlen la llengua estrangera o altres llengües diferents de la pròpia; també s'observa la capacitat de valorar la diversitat lingüística com a element enriquidor de la societat i d'apreciar les particularitats socioculturals dels parlants d'altres llengües.

9. Identificar alguns aspectes de la vida quotidiana dels països on es parla la llengua estrangera i compararlos amb els propis.

S'avalua amb aquest criteri la capacitat d'observar i identificar algunes diferències i similituds sobre aspectes de la vida quotidiana dels països on es parla la llengua estrangera pel que fa a horaris, menjars, tradicions, festivitats i formes de relacionar-se de les persones.

TERCER CICLE

Continguts

Bloc 1. Escoltar, parlar i conversar.

Escolta i comprensió de missatges orals de progressiva complexitat, com instruccions o explicacions, interaccions orals, narracions breus o gravacions en suport audiovisual i informàtic per extreure'n informació global i específica.

Producció de textos orals amb progressiva autonomia, eficàcia i complexitat basats en models i estructures lingüístiques conegudes, mostrant interès per expressar-se oralment en activitats individuals o de grup.

Interacció oral en situacions reals o simulades amb progressiva autonomia, eficàcia i complexitat de les expressions utilitzades.

Desenvolupament d'estratègies bàsiques per ajudar a la comprensió i expressió oral: ús del context visual i no verbal i dels coneixements previs sobre el tema o la situació transferits des de les llengües que coneix a la llengua estrangera.

Disposició per superar les dificultats que sorgeixen habitualment en la comunicació, utilitzant recursos lingüístics i no lingüístics i estratègies de comunicació de les llengües que coneix.

Creació de textos orals senzills, amb caràcter lúdic o literari (poemes, refranys, cançons, narracions...), reutilitzant fórmules i expressions d'aquests textos.

Valoració de la llengua estrangera com a instrument per comunicar-se.

Desenvolupament d'estratègies de cooperació i respecte que facilitin interaccions orals en grup, progressivament autònomes per a la realització de tasques a l'aula.

Actitud de valoració i respecte de les normes que regeixen la interacció oral (torns de paraula, volum de veu i ritme adequat).

Bloc 2. Llegir i escriure.

Lectura i comprensió de diferents textos, en suport paper i digital, adaptats a la competència lingüística de l'alumnat, per utilitzar informació global i específica, en el desenvolupament d'una tasca o projecte o per gaudir de la lectura.

Ús progressivament autònom d'estratègies de lectura (utilització dels elements del context visual i dels coneixements previs sobre el tema o la situació transferits des de les llengües que coneix), identificant la informació més important, deduint el significat de paraules i expressions no conegudes, rellegint, consultant diccionaris o altres mitjans en suport paper o digital.

Lectura i escriptura de textos propis de situacions quotidianes de relació social, de mitjans de comunicació i de textos per aprendre i per informar-se.

Composició de textos propis de diferents situacions de comunicació, progressivament més extensos i rics en lèxic i estructures, per transmetre informació o amb diverses intencions comunicatives.

Producció de textos escrits senzills, amb caràcter lúdic o literari (poemes, refranys, cançons, narracions...), reutilitzant fórmules i expressions d'aquests textos.

Ús d'estratègies bàsiques de producció de textos: a qui va dirigit, què es vol dir i com s'ha d'organitzar el text, elaboració de l'esbrossat, revisió del text per corregir-lo i adequació progressiva.

Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per produir textos i presentacions, recopilar i transmetre informació.

Interès per la correcció i la presentació dels textos escrits.

Interès pels textos escrits com a mitjà d'expressió i comunicació d'experiències, d'organització de la convivència i com a instrument d'aprenentatge.

Bloc 3. Coneixement de la llengua.

Coneixements lingüístics:

Pronunciació acurada, ritme, entonació i accentuació adequats, tant en la interacció i expressió oral com en la recitació, dramatització o lectura en veu alta.

Ús funcional progressivament autònom d'algunes formes i estructures bàsiques pròpies de la llengua estrangera, prèviament utilitzades: demanar aclariments i explicacions; parlar i conversar sobre temes familiars; fer descripcions senzilles d'objectes, llocs i persones i estats d'ànim; compondre diàlegs; realitzar exposicions senzilles sobre coneixements diversos; narrar històries i esdeveniments familiars, preparar i realitzar entrevistes i qüestionaris seguint models.

Ampliació de lèxic, formes i estructures establint similituds i diferències amb els equivalents d'altres llengües presents a l'entorn, reflexionant sobre el funcionament de la llengua estrangera.

Associació de grafia, pronunciació i significat a partir de models escrits, expressions orals conegudes, establiment de les relacions analítiques grafia-so i coneixement d'algunes irregularitats rellevants.

Utilització de les estratègies bàsiques de la producció de textos que utilitzin i complementin els continguts lingüístics apresos en el treball a l'aula (elecció del destinatari, propòsit, planificació, redacció de l'esbrossat, revisió del text i versió final) a partir de models.

Interès per utilitzar la llengua estrangera de forma correcta en situacions variades de progressiva extensió atenent la correcció i l'adequació de les expressions.

Reflexió sobre l'aprenentatge:

Ús d'habilitats i procediments com repetició, memorització, associació de paraules i expressions amb elements gestuals i visuals, observació de models, lectura de textos, utilització de suports multimèdia i de les tecnologies de la comunicació i la comunicació, per a l'adquisició de nou lèxic, formes i estructures de la llengua.

Reflexió sobre el propi aprenentatge, organització del treball, acceptació de l'error com a part del procés d'aprenentatge, autocorrecció i autoavaluació.

Utilització progressiva de mitjans gràfics de consulta i informació i de les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la comunicació i la informació.

Confiança en la pròpia capacitat per aprendre una llengua estrangera i valoració del treball cooperatiu.

Bloc 4. Aspectes socioculturals i consciència intercultural.

Valoració de la llengua estrangera o d'altres llengües com a mitjà per comunicar-se i relacionar-se amb companys i companyes d'altres països, com a possibilitat d'accés a informacions noves i com a instrument per conèixer cultures i maneres de viure diferents i enriquidores.

Coneixement de costums quotidians i ús de les formes de relació social pròpies de països on es parla la llengua estrangera.

Actitud receptiva i de valoració positiva cap a les persones que parlen una altra llengua i tenen una cultura diferent de la pròpia.

Interès per establir contactes i comunicar-se amb parlants de la llengua estrangera o d'altres llengües a través dels mitjans que ens proporcionen les tecnologies de la comunicació.

Increment i extensió de l'ús de la llengua estrangera com a mitjà de relació social i d'intercanvis interculturals, desenvolupant estratègies de col·laboració i respecte.

Valoració de la pròpia cultura per mitjà del coneixement i valoració d'altres cultures, respecte i acceptació d'idees i costums diferents, sempre que siguin respectuosos amb els drets individuals i col·lectius.

Criteris d'avaluació

1. Mantenir converses quotidianes i familiars sobre temes coneguts en situacions de comunicació predictibles, respectant les normes bàsiques de l'intercanvi, com escoltar i mirar a qui parla.

Amb aquest criteri es vol comprovar si són capaços de comunicar-se en situacions habituals sobre temes coneguts o treballats prèviament per expressar necessitats immediates com fer peticions, organitzar l'activitat, treballar en equip i demanar aclariments. S'avalua la capacitat d'utilitzar expressions i frases per parlar en termes senzills sobre la seva família i altres persones, el temps atmosfèric, la roba, llibres, jocs i sobre continguts de les diferents àrees. També es valora l'actitud amb què participa en els intercanvis i si manifesta interès per les intervencions dels altres. Es valora, a més, la capacitat de participació activa en les activitats d'aula i el respecte a les normes fonamentals que regeixen les interaccions orals: disposició oberta a escoltar, respecte dels torns de paraula, l'adaptació del volum, to i ritme de paraula a les característiques específiques de cada situació de comunicació.

2. Captar el sentit global i identificar informacions específiques en textos orals variats emesos en diferents situacions de comunicació.

Aquest criteri avalua si són capaços de comprendre les expressions i el vocabulari més freqüent sobre el seu entorn, informació personal i familiar bàsica, jocs, esports, continguts d'altres àrees i altres temes del seu interès, així com si poden comprendre missatges, informacions i converses clares i senzilles.

3. Llegir i localitzar informació explícita i realitzar inferències directes a comprendre textos diversos sobre temes d'interès.

Aquest criteri avalua la capacitat de llegir, també en veu alta, diferents textos amb vocabulari cada vegada més extens i expressions de més complexitat, en contes i poemes adaptats o autèntics, menús, fullets, publicitat, normes, cartes, correus electrònics, instruccions per fer un projecte o passos d'una recepta, amb ajuda d'estratègies bàsiques de comprensió escrita. Es valora si són capaços de detectar i entendre informació o idees rellevants explícites als textos, així com si poden transcendir el significat superficial per extreure'n inferències directes basades en el text. També s'avalua la utilització amb una certa autonomia d'estratègies fonamentals de comprensió escrita, com usar elements del context lingüístic i no lingüístic, i transferir coneixements de les llengües que coneix.

4. Elaborar textos escrits tenint en compte el destinatari, el tipus de text i la finalitat, tant en suport paper com digital.

El criteri avalua la capacitat per produir, a partir de models, textos curts en funció dels integrants de la situació de comunicació. Es tracta d'avaluar si són capaços d'elaborar amb ajuda diferents textos com postals i cartes, correus electrònics, peticions, instruccions, diaris, descripcions i narracions breus sobre temes relacionats amb els seus interessos i els seus coneixements. Es valora especialment l'atenció prestada al procés de producció del text: planificació, textualització i revisió.

5. Utilitzar formes i estructures bàsiques pròpies de la llengua estrangera incloent aspectes de ritme, accentuació i entonació en diferents contextos comunicatius de forma significativa.

Amb aquest criteri es tracta d'avaluar la capacitat dels nens i nenes de reconèixer i reproduir, amb més correcció, aspectes sonors, de ritme, accentuació i entonació quan participen activament en activitats diverses com breus exposicions en públic, converses entre iguals o lectura en veu alta, i sempre a partir de models. Aquest criteri també pretén valorar el coneixement del codi gràfic

de la llengua i l'ús d'estratègies per a l'autoaprenentatge i la correcció.

6. Usar algunes estratègies per aprendre a aprendre, com fer preguntes pertinents per obtenir informació, demanar aclariments, utilitzar diccionaris bilingües i monolingües, acompanyar la comunicació amb gestos, buscar, recopilar i organitzar informació en diferents suports i identificar alguns aspectes que l'ajuden a aprendre millor.

Aquest criteri pretén avaluar la utilització d'estratègies bàsiques que afavoreixen el procés d'aprenentatge com la utilització de recursos visuals i gestuals, la petició d'ajuda i aclariments, l'ús de diccionaris adaptats monolingües, la recerca d'informació en suport paper o digital. També s'ha d'avaluar la capacitat d'anar valorant els seus progressos, la identificació de recursos i estratègies que l'ajuden a aprendre millor i l'ús espontani de formes i estructures senzilles i quotidianes.

7. Fer servir les tecnologies de la comunicació i la informació per aprendre a aprendre i per comunicar-se.

Amb aquest criteri es pretén avaluar l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació com a mitjà d'accés a continguts lingüístics i informació en general en format multimèdia, com a mitjà d'expressió oral i escrita i com a mitjà privilegiat per a la comunicació amb interlocutors pròxims o llunyans.

8. Valorar la llengua estrangera com a instrument de comunicació amb altres persones, com a eina d'aprenentatge i mostrar curiositat i interès per les persones que parlen la llengua estrangera.

Amb aquest criteri s'avalua la capacitat de valorar la llengua estrangera com una eina per aprendre i per comunicar-nos. Així mateix s'ha d'observar si valoren la diversitat lingüística com a element enriquidor de la societat. També es valora l'esforç per utilitzar la llengua per establir relacions personals a través de correspondència escolar utilitzant les noves tecnologies, tant en la interacció oral com en l'elaboració de comunicacions escrites.

9. Identificar alguns trets, costums i tradicions de països on es parla la llengua estrangera.

Aquest criteri pretén avaluar si són capaços d'identificar les peculiaritats, els costums i les tradicions més coneguts de països on es parla la llengua estrangera, i relacionar aquests elements socioculturals forans amb els propis per avançar en el desenvolupament d'una consciència intercultural.

Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

El currículum de l'àrea de Llengua estrangera, de la mateixa manera que el de Llengua castellana, té com a eix el desenvolupament d'una efectiva competència comunicativa oral i escrita aplicada a contextos socials significatius que permeti a nens i nenes expressar-se amb progressiva eficàcia i correcció i que abraci tots els usos i registres possibles. La consecució d'aquest objectiu és indissociable de la forma d'abordar-lo a l'aula, perquè la metodologia és l'instrument clau per al desenvolupament del currículum.

Qualsevol plantejament didàctic en aquesta àrea ha de tenir en compte almenys tres factors. En primer lloc, les característiques personals i socials de l'alumnat d'educació primària i l'evolució de les seves capacitats i interessos al llarg d'una etapa en què nens i nenes experimenten importants canvis madurats i cognitius. En segon lloc, s'ha de plantejar el procés d'ensenyament i aprenentatge partint del grau de coneixement de la llengua que tinguin els nostres alumnes al començament de l'etapa, de la presència de la llengua en el context social i educatiu i, per tant, de les possibilitats d'ampliar l'aprenentatge a què tinguin accés fora de l'àmbit escolar, a causa de la presència o no en l'ambient de la llengua estrangera. A més, s'han de considerar les característiques diferencials de la llengua estrangera que s'ensenya i s'aprèn perquè això

necessita un ajust més gran o més reduït d'activitats i plantejaments específics per a aquesta llengua i unes possibilitats de transferència i aprofitament diferents en relació amb el coneixement i el treball en castellà o, en general, en les llengües conegudes per l'alumne.

Ús real i continu de la llengua a l'aula:

Els nens i nenes d'educació primària, al principi de l'etapa, tenen una gran curiositat i se senten més desimbolts que a altres edats per aprendre una llengua estrangera, però encara no tenen desenvolupada la capacitat per aprendre a partir de formes, significats, estructures i normes gramaticals. La seva capacitat metalingüística és molt limitada i també ho és la seva capacitat d'atenció i de comprensió de continguts abstractes com ara els que conformen la informació i les regles gramaticals. Els coneixements que tenen de les llengües que coneixen els han adquirit fonamentalment a través del seu ús i és així, per tant, com s'ha de fer també en la llengua estrangera. Per a això, el plantejament didàctic s'ha de centrar en l'ús a la classe de la llengua objecte d'aprenentatge.

La condició indispensable per facilitar aquest procés és centrar la intervenció didàctica en un ús real i continuat de la llengua, que adquireix, si és possible, més importància si considerem que, en la gran majoria dels casos, els nostres nens i nenes no tenen més possibilitat de contacte amb la llengua estrangera que el que es dona en el marc escolar.

La llengua estrangera no sol ser present en el context social i cultural de la majoria dels nens i nenes i tampoc té una presència significativa en els mitjans de comunicació. Aquesta realitat fa que el temps escolar hagi de ser especialment optimitzat per aconseguir, en el marge horari de què es disposa, una competència acceptable, i per això les opcions metodològiques cobren una importància singular.

El fet de partir d'una competència lingüística molt limitada de la majoria de l'alumnat, al principi necessita orientar la pràctica docent més a la creació d'aquesta competència que a desenvolupar-la i perfeccionar-la, a diferència del que passa amb la llengua escolar, que és majoritàriament coneguda i utilitzada tant en l'àmbit escolar com en el social i cultural. Així doncs, la major part de les activitats o tasques que es plantegin durant tota l'etapa tenen com a objectiu posar nens i nenes en contacte amb formes i estructures bàsiques de la llengua estrangera. Però aquest contacte s'ha de fer en situacions reals de comunicació que aportin un context significatiu complet que els ajudi a realitzar hipòtesis sobre el significat, la forma i el funcionament de la llengua que estan aprenent. Alhora, aquest context comunicatiu ha de servir de suport per a la confirmació de les hipòtesis formulades mitjançant l'ús de les expressions i la retroalimentació positiva o negativa que el context proporciona.

Recreació de contextos de comunicació:

Per suplir la falta de presència de la llengua estrangera en l'ambient social i cultural s'han de recrear a la classe, d'alguna manera, aquests àmbits. La realitat escolar ha de recrear els diferents tipus de situacions comunicatives que tenen a veure, per exemple, amb la vida social, familiar i personal de manera àmplia, àmbits bàsics per a l'aprenentatge de la llengua ja que estan en relació directa amb el món d'experiències i interessos de l'alumnat d'aquestes edats. Així s'ofereixen oportunitats per aprendre registres i formats comunicatius vàlids per a les situacions de comunicació més probables, útils i interessants per a nens i nenes en funció de les seves necessitats, habilitats i interessos.

Aquests contextos comunicatius es poden crear a partir de la recreació de situacions quotidianes, que en els primers moments han de ser similars a les que viuen en la seva pròpia llengua. Es tracta de realitzar activitats en

un context significatiu on cada expressió, fins i tot la més senzilla i reduïda, adquireixi sentit. D'aquesta manera es pot donar una interacció real utilitzant un repertori d'expressions limitat i senzill.

Si el context comunicatiu ha estat creat correctament, la situació es fa previsible per familiar i, en comprendre la situació, es comprèn la llengua que la transmet. Així l'ordre d'aparició de les expressions, els suports visuals i gestuals, el to de veu, etc., faciliten la interiorització de la llengua.

La progressió lògica, ja des de la planificació docent, hauria de partir de contextos comunicatius amb gran quantitat d'informació no verbal per garantir la comprensió –tant de la situació com dels continguts lingüístics que la vehiculen–, per donar pas progressivament a contextos menys dependents de la informació no verbal, fins a contextos més recolzats en els diferents textos presents en aquestes situacions. És a dir, el punt de partida haurien de ser situacions en què el context permeti entendre i aprendre la llengua i evolucionar cap a situacions de comunicació en què les expressions lingüístiques siguin compreses per elles mateixes i adquireixin el pes principal de la càrrega comunicativa.

Quant al contingut o argument de les diferents situacions, també és lògic que s'estableixi una progressió des dels continguts d'ordre més personal, familiar i estrictament escolar fins a continguts més generals i centrats en tot tipus d'àmbits adequats a l'edat, maduresa i interessos de l'alumnat d'educació primària.

D'altra banda, és important que la llengua estrangera utilitzi continguts que s'estan abordant en les diferents àrees del currículum; fonamentalment per dues raons: per crear contextos reals de comunicació i aprenentatge, i per augmentar el temps d'exposició a la llengua, cosa que compensa en part la seva escassa presència en l'ambient.

El coneixement previ de les realitats o continguts que es tracten en llengua estrangera permet la comprensió a través de transferència d'experiències i conceptes des de les llengües conegudes a la llengua estrangera. Garantir la comprensió sempre és la premissa bàsica. Durant el desenvolupament de les diferents activitats d'ensenyament i aprenentatge, el docent ha d'oferir els recursos textuals i contextuals necessaris per a la comprensió, que han d'evolucionar paral·lelament al coneixement de la llengua. Així, si en un primer moment els gestos i les repeticions tenen una importància capital, al final de l'etapa un glossari de termes no coneguts o de nous significats pot ser suficient. Alhora els diferents tipus de recursos s'han d'adaptar a l'edat i a les expectatives dels alumnes acompanyant-los en la seva evolució.

Adquisició dels continguts lingüístics a través de l'ús de la llengua oral i escrita:

Un altre element determinant de la manera d'abordar l'ensenyament i l'aprenentatge d'una llengua estrangera és l'especificitat d'una determinada llengua, les seves característiques diferencials: els seus codis fonètic i gràfic, el lèxic, la morfologia, la sintaxi i fins i tot les característiques culturals que comparteix.

L'adquisició del codi fonètic de la llengua estrangera millora quan el seu aprenentatge s'inicia en edats primerenques. La infància és un moment òptim per acostar nens i nenes a models lingüístics orals que han de ser profusos i variats en la seva procedència i contingut, abraçant tots els registres expressius. El fet que puguin escoltar els mateixos o similars continguts produïts per diferents tipus de parlants els ha de permetre distingir els trets fonològics atribuïbles a diferències de pronunciació, i afavorir així la seva capacitat de comprensió. El primer contacte amb paraules i expressions sempre ha de ser oral, ja que el desconeixement del codi escrit impedeix la lectura segura de paraules i expressions. El coneixement

oral previ permet el reconeixement de les formes escrites i la progressiva anàlisi d'aquestes determina el coneixement posterior del codi escrit. Al final de l'etapa els nens i les nenes han de saber utilitzar els instruments que els assegurin els dubtes sobre la pronunciació de les paraules, fonamentalment consultant el diccionari. S'ha aconseguit així certa independència de les fonts orals i de les llacunes d'inseguretat del codi escrit de la llengua estrangera, factor fonamental en la progressiva autonomia d'aprenentatge de l'alumnat d'educació primària.

L'aprenentatge del codi escrit s'ha de fer a través de la lectura i de la construcció de textos funcionals en situacions de comunicació reals o simulades. Els nens i nenes han d'aprendre tant la composició i organització de les diferents manifestacions textuals com l'ús d'aquestes i els diferents suports i canals que es poden utilitzar per accedir a textos i també per crear-ne.

Tal com s'ha assenyalat, el lèxic, les expressions i el coneixement gramatical referit a la flexió i funcionament de certes formes i estructures s'aprenen mitjançant l'ús de la llengua que s'està aprenent. Aquest coneixement, progressivament i en conjunció amb el desenvolupament dels nens i les nenes d'educació primària, s'ha de convertir en coneixement conscient a través de l'observació i la reflexió sobre el funcionament de la llengua. Alhora, els ha d'ajudar a ser progressivament conscients de què saben fer en la llengua que estan aprenent, a comparar les seves adquisicions amb altres llengües que coneixen, a reflexionar sobre quines estratègies els són més útils per aprendre. Conèixer les capacitats i limitacions pròpies i els possibles mitjans, recursos o fonts per superar-les permet a qui aprèn un ús i un aprenentatge més autònoms.

És necessari l'acostament a tot tipus de fonts i obres de referència, preferentment autèntics, adequades a les característiques de nens i nenes d'aquesta etapa. En aquest sentit, el coneixement i l'ús de les tecnologies és una font de contacte amb tot tipus d'informació i models lingüístics i un mitjà privilegiat d'expressió i interacció amb altres parlants. Les tecnologies constitueixen, a més, un accés ràpid, senzill i gratuït a gran quantitat d'obres de referència i consulta. Per això, l'ensenyament de la llengua estrangera es beneficia d'aquestes possibilitats alhora que contribueix al desenvolupament de la competència en l'ús d'aquestes tecnologies.

La dimensió sociocultural de la llengua:

Les llengües estan en relació directa amb la cultura, de la qual són mitjà d'expressió i transmissió. En posar els alumnes i les alumnes en contacte amb textos autèntics, en representar situacions de comunicació, en llegir un breu text literari o en aprendre una cançó, entren en contacte amb celebracions, festivitats, costums o tradicions. Qualsevol manifestació en la llengua estrangera ens ofereix informació sobre com són els seus diferents parlants. Els alumnes són progressivament conscients d'aquestes referències culturals i així poden conèixer i valorar les similituds i diferències, en un procés constant de valoració positiva de la pròpia cultura i de l'estrangera, dels diferents pobles i nacions parlants de la llengua estrangera.

Creació d'un clima afectiu i motivador:

El professorat, peça clau en l'organització i el desenvolupament d'aquest complex procés, ha d'atendre tots els aspectes esmentats i conjugar aspectes materials i personals per procurar un progrés constant i efectiu. El primer requisit és la consecució d'un clima afectiu positiu i motivador que faciliti la convivència i la cooperació a l'aula. Un ambient de treball en el qual es propiciï la participació i en el qual la producció lingüística en qualsevol sentit sigui ben rebuda i incentivada.

Les activitats a l'aula i els materials utilitzats han de tenir en compte les reflexions anteriors i, a més, han de ser atractius, interessants i estimulants cognitivament, és a dir, qualsevol activitat ha de suposar un esforç intel·lectual. Materials rics en continguts i matisos, adequats a les capacitats dels alumnes perquè el desenvolupament de les activitats exigeixi un esforç proporcionat, ajuden els alumnes a confiar en la seva capacitat per aprendre la llengua estrangera i a expressar-se utilitzant-la, desenvolupant així l'interès per aprendre-la i el gust per fer-la servir.

També és important adaptar-se a les diferències que es donen en qualsevol aula, sempre grans però potser més grans en aquesta àrea que en qualsevol altra, i crear un ambient favorable i de respecte a totes: capacitats, gustos, interessos, procedència social, procedència nacional. La integració en el treball de tots els alumnes i, en cert sentit, la superació de les diferències individuals és tasca fonamental del professor per aconseguir aquest clima general de satisfacció i confiança.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació d'aquest complex procés ha d'abraçar tots els seus aspectes i ha de ser realitzada per tots els que hi participen. Així doncs, el docent ha d'avaluar el resultat del treball de l'alumnat, i, fonamentalment, la seva resposta i interès durant el procés d'aprenentatge, a més dels materials i les activitats. L'observació és l'instrument essencial per a l'avaluació de l'alumne o alumna. Es tracta de fer un seguiment de manera contínua, on cada mostra d'expressió oral o escrita realitzada aporta informació del progrés efectuat. Aquesta observació del procés permet millorar i adequar els plantejaments didàctics, les activitats proposades i els materials utilitzats.

També els nens i les nenes, des del principi de l'etapa, han de participar en l'avaluació, ja que han de ser conscients, des del primer moment, dels seus objectius, dels seus progressos i del procés que han seguit per aprendre. El coneixement del que s'espera d'ells i la seva pròpia estimació del grau de compliment produeixen un efecte de retroalimentació imprescindible per aprendre i per mantenir l'interès per aprendre. De la mateixa manera, la utilització d'instruments i estratègies que permetin a l'alumnat reflexionar sobre què sap fer en la llengua que està aprenent, quines estratègies li funcionen més bé, de què se sent més capaç, facilita sens dubte el seu aprenentatge perquè el fa conscient d'on està i de l'esforç que ha de fer per intentar assolir els objectius proposats. En aquest sentit, pot ser útil el treball sobre el Portafolis Europeu de les Llengües (PEL), en el qual s'inclouen activitats de reflexió sobre tots aquests aspectes.

La intervenció a l'aula és decisiva per aconseguir que els nens i les nenes siguin usuaris cada vegada més competents de la llengua estrangera perquè han creat un vincle afectiu positiu ja que se senten segurs de la seva pròpia capacitat per aprendre i per usar la llengua. Una intervenció didàctica que fomenti el treball col·lectiu i cooperatiu els fa més capaços de viure amb els altres. Si tenen l'oportunitat de conèixer elements significatius diferencials de les cultures i pobles relacionats amb la llengua estrangera, probablement aprendran a valorar les seves pròpies tradicions, cultures i llengües mitjançant el coneixement d'altres de diferents. Seran alumnes més autònoms i preparats per aprendre utilitzant tot tipus d'obres de referència i tecnologies al seu abast. S'acostaran una mica més al que estan destinats a ser: ciutadans europeus del segle XXI.

Matemàtiques

Les matemàtiques són un conjunt de sabers associats, en una primera aproximació, als nombres i les formes, que es van completant progressivament fins a constituir una manera valuosa d'analitzar situacions variades. Per-

meten estructurar el coneixement que s'obté de la realitat, analitzar-la i aconseguir una informació nova per conèixer-la millor, valorar-la i prendre decisions. La més elevada complexitat de les eines matemàtiques que se sigui capaç d'utilitzar permet, al seu torn, el tractament d'una gran varietat de situacions i una informació més rica. Per això, al llarg de l'escolaritat bàsica, l'aprenentatge de les matemàtiques ha d'anar dirigit a enriquir les seves possibilitats d'utilització.

S'entenen així les matemàtiques com un conjunt d'idees i formes d'actuar que comporten no només utilitzar quantitats i formes geomètriques, sinó, i sobretot, fer-se preguntes, obtenir models i identificar relacions i estructures, de manera que, en analitzar els fenòmens i situacions que es presenten en la realitat, es puguin obtenir informacions i conclusions que inicialment no estaven explícites. Concebudes d'aquesta forma, les matemàtiques incorporen les característiques que els han estat assignades tradicionalment i que s'identifiquen amb la deducció, la precisió, el rigor, la seguretat, etc., però són i aporten molt més que no es dedueix d'aquests termes. També són inducció, estimació, aproximació, probabilitat i temptativa, i milloren la capacitat d'enfrontar-se a situacions obertes, sense solució única i tancada.

Tot això es reflecteix en la doble funció que es dona a l'aprenentatge escolar de les matemàtiques i que manté la seva validesa, encara que amb una interpretació més àmplia: s'aprenen matemàtiques perquè són útils en altres àmbits (en la vida quotidiana, en el món laboral, per aprendre altres coses) i, també, pel que el seu aprenentatge aporta a la formació intel·lectual general, en concret les destreses susceptibles de ser utilitzades en una àmplia gamma de casos particulars, i que contribueixen, per si mateixes, a potenciar capacitats cognitives de nens i nenes.

En l'educació primària es busca assolir una eficaç alfabetització numèrica, entesa com la capacitat per enfrontar-se amb èxit a situacions en què intervinguin els nombres i les seves relacions, que permeti obtenir informació efectiva, directament o a través de la comparació, l'estimació i el càlcul mental o escrit. És important destacar que per aconseguir una veritable alfabetització numèrica no n'hi ha prou de dominar els algorismes de càlcul escrit, sinó que es necessita també, i principalment, actuar amb confiança davant els nombres i les quantitats, utilitzar-los sempre que sigui pertinent i identificar les relacions bàsiques que es donen entre aquests.

El sentit d'aquesta àrea en l'educació primària és eminentment experiencial; els continguts d'aprenentatge prenen com a referència el que resulta familiar i pròxim a l'alumnat, i s'aborden en contextos de resolució de problemes i de contrast de punts de vista. Els nens i les nenes han d'aprendre matemàtiques utilitzant-les en contextos funcionals relacionats amb situacions de la vida diària, per adquirir progressivament coneixements més complexos a partir de les experiències i els coneixements previs.

Els processos de resolució de problemes constitueixen un dels eixos principals de l'activitat matemàtica i han de ser font i suport principal de l'aprenentatge al llarg de l'etapa, ja que constitueixen la pedra angular de l'educació matemàtica. En la resolució d'un problema es requereixen i s'utilitzen moltes de les capacitats bàsiques: llegir comprensivament, reflexionar, establir un pla de treball que es va revisant durant la resolució, modificar el pla si és necessari, comprovar la solució si s'ha trobat, fins a la comunicació dels resultats.

Els continguts s'han organitzat en quatre blocs que responen al tipus d'objectes matemàtics que es manegen en cadascun d'aquests: Nombres i operacions, Mesura, Geometria i Tractament de la informació, atzar i probabilitat. S'ha d'advertir que aquesta agrupació només és una forma d'organitzar els continguts, que s'han d'abordar de manera relacionada. L'ensenyament de les Matemàtiques ha d'atendre la configuració cíclica dels continguts que sempre estan relaci-

onats i es construeixen uns sobre altres. La resolució de problemes actua com a eix vertebrador que recorre transversalment tots els blocs i per això s'inclou amb especial rellevància a cadascun d'aquests.

El bloc 1, Nombres i operacions, pretén essencialment el desenvolupament del sentit numèric, entès com el domini reflexiu de les relacions numèriques que es pot expressar en capacitats com: habilitat per descompondre nombres de forma natural, comprendre i utilitzar l'estructura del sistema de numeració decimal, utilitzar les propietats de les operacions i les relacions entre si per realitzar càlculs mentalment. Els nombres han de ser usats en diferents contextos, sabent que la comprensió dels processos desenvolupats i el significat dels resultats és un contingut previ i prioritari enfront de la destresa de càlcul. Interessa principalment l'habilitat per al càlcul amb diferents procediments i la decisió en cada cas sobre el que sigui més adequat. Al llarg de l'etapa, es pretén que calculin amb fluïdesa i facin estimacions raonables, intentant aconseguir un equilibri entre comprensió conceptual i competència en el càlcul.

El contingut del bloc 2, La mesura: estimació i càlcul de magnituds, busca facilitar la comprensió dels missatges en què es quantifiquen magnituds i s'informa sobre situacions reals que nens i nenes han d'arribar a interpretar correctament. A partir del coneixement de diferents magnituds es passa a la realització de mesuraments i a la utilització d'un nombre progressivament més gran d'unitats. S'ha de considerar la necessitat del mesurament: s'ha de manejar la mesura en situacions diverses, així com establir els mecanismes per efectuar-la: elecció d'unitat, relacions entre unitats i grau de fiabilitat. Es pot partir per a això d'unitats corporals (pam, peu), arbitràries (cordes, vares) per passar a les mesures normalitzades, que sorgeixen com a superació de les anteriors.

A través de l'estudi dels continguts del bloc 3, Geometria, l'alumnat aprèn sobre formes i estructures geomètriques. La geometria és descriure, analitzar propietats, classificar i raonar, i no només definir. L'aprenentatge de la geometria requereix pensar i fer, i ha d'oferir contínues oportunitats per classificar d'acord amb criteris lliurement elegits, construir, dibuixar, modelitzar, mesurar, desenvolupant la capacitat per visualitzar relacions geomètriques. Tot això s'aconsegueix establint relacions constants amb la resta dels blocs i amb altres àmbits com el món de l'art o de la ciència, però també assignant un paper rellevant a la part manipulativa a través de l'ús de materials (geoplans i mecanos, trames de punts, llibres de miralls, material per formar políedres, etc.) i de l'activitat personal realitzant plegatges, construccions, etc. per arribar al concepte a través de models reals. A aquest mateix fi, hi pot contribuir l'ús de programes informàtics de geometria dinàmica.

Els continguts del bloc 4, Tractament de la informació, atzar i probabilitat, adquireixen el seu ple significat quan es presenten en connexió amb activitats que impliquen altres àrees de coneixement. Igualment, el treball ha d'incidir de forma significativa en la comprensió de les informacions dels mitjans de comunicació, per suscitar l'interès pels temes i ajudar a valorar el benefici que els coneixements estadístics proporcionen davant la presa de decisions, normalment sobre qüestions que estudien altres àrees. Tenen especial importància en el bloc els continguts actitudinals, que afavoreixen la presentació de les dades de forma ordenada i gràfica, i permeten descobrir que les matemàtiques faciliten la resolució de problemes de la vida diària. Al seu torn, els continguts d'aquest bloc han d'iniciar en l'ús crític de la informació rebuda per diferents mitjans.

Contribució de l'àrea al desenvolupament de les competències bàsiques

Els continguts de l'àrea s'orienten de manera prioritària a garantir el millor desenvolupament de la competèn-

cia matemàtica en tots i cadascun dels seus aspectes, cosa que inclou la major part dels coneixements i de les destreses imprescindibles per a això. S'ha de remarcar, tanmateix, que la contribució a la competència matemàtica s'aconsegueix en la mesura que l'aprenentatge dels continguts va dirigit precisament a la seva utilitat per enfrontar-se a les múltiples ocasions en què nens i nenes utilitzen les matemàtiques fora de l'aula.

El desenvolupament del pensament matemàtic contribueix a la competència en el coneixement i interacció amb el món físic perquè fa possible una millor comprensió i una descripció més ajustada de l'entorn. En primer lloc, amb el desenvolupament de la visualització (concepció espacial), els nens i les nenes milloren la capacitat per fer construccions i manipular mentalment figures en el pla i a l'espai, cosa que els serà de gran utilitat en l'ús de mapes, planificació de rutes, disseny de plànols, elaboració de dibuixos, etc. En segon lloc, a través de la mesura s'aconsegueix un millor coneixement de la realitat i s'augmenten les possibilitats d'interactuar-hi i de transmetre informacions cada vegada més precises sobre aspectes quantificables de l'entorn. Finalment, la destresa en la utilització de representacions gràfiques per interpretar la informació aporta una eina molt valuosa per conèixer i analitzar millor la realitat.

Les Matemàtiques contribueixen a l'adquisició de la competència en tractament de la informació i competència digital, en diversos sentits. D'una banda perquè proporcionen destreses associades a l'ús dels nombres, com ara la comparació, l'aproximació o les relacions entre les diferents formes d'expressar-los, facilitant així la comprensió d'informacions que incorporen quantitats o mesures. D'altra banda, a través dels continguts del bloc el nom del qual és precisament Tractament de la informació es contribueix a la utilització dels llenguatges gràfic i estadístic, essencials per interpretar la informació sobre la realitat. En una escala més reduïda, la iniciació a l'ús de calculadores i d'eines tecnològiques per facilitar la comprensió de continguts matemàtics també està unida al desenvolupament de la competència digital.

Els continguts associats a la resolució de problemes constitueixen l'aportació principal que des de l'àrea es pot fer a l'autonomia i iniciativa personal. La resolució de problemes té, almenys, tres vessants complementaris associats al desenvolupament d'aquesta competència: la planificació, la gestió dels recursos i la valoració dels resultats. La planificació és associada aquí a la comprensió en detall de la situació plantejada per traçar un pla i buscar estratègies i, en definitiva, per prendre decisions; la gestió dels recursos inclou l'optimització dels processos de resolució; per la seva part, l'avaluació periòdica del procés i la valoració dels resultats permet fer front a altres problemes o situacions amb més possibilitats d'èxit. En la mesura que l'ensenyament de les matemàtiques incideixi en aquests processos i es plantegin situacions obertes, veritables problemes, millorarà la contribució de l'àrea en aquesta competència. Actituds associades amb la confiança en la pròpia capacitat per enfrontar-se amb èxit a situacions incertes estan incorporades a través de diferents continguts del currículum.

El caràcter instrumental d'una part important dels continguts de l'àrea proporciona valor per al desenvolupament de la competència per aprendre a aprendre. Sovint és un requisit per a l'aprenentatge la possibilitat d'utilitzar les eines matemàtiques bàsiques o comprendre informacions que utilitzen suports matemàtics. Per al desenvolupament d'aquesta competència també s'ha d'incidir des de l'àrea en els continguts relacionats amb l'autonomia, la perseverança i l'esforç per abordar situacions de creixent complexitat, la sistematització, la mirada crítica i l'habilitat per comunicar amb eficàcia els resultats del propi treball. Finalment, la verbalització del procés seguit en l'aprenentatge, contingut que apareix amb fre-

qüència en aquest currículum, ajuda a la reflexió sobre què s'ha après, què falta per aprendre, com i per a què, cosa que potencia el desenvolupament d'estratègies que faciliten l'aprendre a aprendre.

Per fomentar el desenvolupament de la competència en comunicació lingüística des de l'àrea de Matemàtiques s'ha d'insistir en dos aspectes. D'una banda la incorporació del que té d'essencial el llenguatge matemàtic a l'expressió habitual i l'adequada precisió en el seu ús. D'altra banda, s'ha d'incidir en els continguts associats a la descripció verbal dels raonaments i dels processos. Es tracta tant de facilitar l'expressió com de propiciar l'escolta de les explicacions dels altres, cosa que desenvolupa la pròpia comprensió, l'esperit crític i la millora de les destreses comunicatives.

Les Matemàtiques contribueixen a la competència en expressió cultural i artística des de la consideració del coneixement matemàtic com a contribució al desenvolupament cultural de la humanitat. Així mateix, el reconeixement de les relacions i formes geomètriques ajuda en l'anàlisi de determinades produccions artístiques.

L'aportació a la competència social i ciutadana es refereix, com en altres àrees, al treball en equip, que en Matemàtiques adquireix una dimensió singular si s'aprèn a acceptar altres punts de vista diferents del propi, en particular a l'hora d'utilitzar estratègies personals de resolució de problemes.

Objectius

L'ensenyament de les Matemàtiques en aquesta etapa té com a objectiu el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Utilitzar el coneixement matemàtic per comprendre, valorar i produir informacions i missatges sobre fets i situacions de la vida quotidiana i reconèixer el seu caràcter instrumental per a altres camps de coneixement.
2. Reconèixer situacions del seu medi habitual per a la comprensió o tractament dels quals es requereixin operacions elementals de càlcul, formular-les mitjançant formes senzilles d'expressió matemàtica o resoldre-les utilitzant els algorismes corresponents, valorar el sentit dels resultats i explicar oralment i per escrit els processos seguits.
3. Apreciar el paper de les matemàtiques en la vida quotidiana, gaudir amb el seu ús i reconèixer el valor d'actituds com l'exploració de diferents alternatives, la conveniència de la precisió o la perseverança en la recerca de solucions.
4. Conèixer, valorar i adquirir seguretat en les pròpies habilitats matemàtiques per afrontar situacions diverses, que permetin gaudir dels aspectes creatius, estètics o utilitaris i confiar en les seves possibilitats d'ús.
5. Elaborar i utilitzar instruments i estratègies personals de càlcul mental i mesura, així com procediments d'orientació espacial, en contextos de resolució de problemes, decidint, en cada cas, els avantatges d'utilitzar-los i valorant la coherència dels resultats.
6. Utilitzar de forma adequada els mitjans tecnològics tant en el càlcul com en la recerca, tractament i representació d'informacions diverses.
7. Identificar formes geomètriques de l'entorn natural i cultural, utilitzant el coneixement dels seus elements i propietats per descriure la realitat i desenvolupar noves possibilitats d'acció.
8. Utilitzar tècniques elementals de recollida de dades per obtenir informació sobre fenòmens i situacions del seu entorn; representar-la de forma gràfica i numèrica i formar-se una opinió.

PRIMER CICLE

Continguts

Bloc 1. Nombres i operacions.

Nombres naturals:

Quantificació i expressió numèrica de quantitats en situacions de la vida quotidiana: grafia, nom i valor de posició de nombres fins a tres xifres.

Ordenació, comparació i representació de quantitats en contextos familiars. Aproximació a les nocions de «més gran que», «menor que», «igual a», i la seva representació.

Els nombres ordinals com a expressió de quantitats ordenades, fins al desè.

Nombres parells i imparells. Dobles d'ús corrent: dobles dels dígit i de desenes inferiors a 50 i meitats dels dígit i desenes parells.

Compteig oral cap endavant i cap enrere, de 10 en 10 i de 100 en 100.

Interès per les informacions de caràcter numèric i per la utilització dels nombres en situacions quotidianes.

Operacions:

Utilització en situacions familiars de la suma per unir o afegir; de la resta per separar o treure; i de la multiplicació per calcular nombre de vegades.

Identificació de regularitats i aproximació a les propietats de la suma i la resta.

Expressió oral elemental del procés seguit en operacions i càlculs.

Disposició per utilitzar els nombres, les seves relacions i operacions per obtenir i expressar informació, per a la interpretació de missatges i per resoldre problemes senzills, elegint l'operació i utilitzant l'algoritme adequats.

Estratègies de càlcul:

Càlcul del resultat de sumes o restes en context de resolució de problemes, utilitzant l'algoritme estàndard de la suma o de la resta (sense portar-ne) amb nombres fins a 1.000.

Construcció de les taules de multiplicar del 2, 5 i 10 basant-se en nombre de vegades, suma repetida, disposició en quadrícules.

Desenvolupament d'estratègies personals de càlcul mental per a la recerca del complement d'un nombre a la desena immediatament superior, per al càlcul de dobles i meitats de quantitats i per resoldre problemes de sumes i restes.

Càlcul aproximat. Estimació i arrodoniment del resultat d'un càlcul fins a la desena més pròxima escollint entre diverses solucions i valorant les respostes raonables.

Familiarització amb l'ús de la calculadora per a la generació de sèries i composició i descomposició de nombres.

Resolució de problemes que impliquin la realització de càlculs, explicant oralment el significat de les dades, la situació plantejada, el procés seguit i les solucions obtingudes.

Confiança en les pròpies capacitats, i curiositat, interès i constància en la recerca de solucions.

Gust per la presentació ordenada i clara dels càlculs i els seus resultats.

Bloc 2. La mesura: estimació i càlcul de magnituds.

Longitud, pes/massa i capacitat:

Aproximació a les magnituds que defineixen atributs dels objectes: longitud, pes/massa i capacitat. Comparació entre objectes en funció dels valors de les esmentades magnituds, de manera directa o indirecta.

Mesurament amb instruments i estratègies no convencionals (pam, pas, cordes, bastons, ampolles) i unitats (metre, centímetre, litre i quilogram) i instruments convencionals (cinta mètrica, regla graduada, balança de pesos, vasos graduats...).

Utilització d'estratègies per estimar resultats de mesures (distàncies, mides, pesos, capacitats) en contextos familiars. Explicació oral del procés seguit i de l'estratègia utilitzada en el mesurament.

Resolució de problemes de mesura explicant el significat de les dades, la situació plantejada, el procés seguit i les solucions obtingudes.

Curiositat i interès per indagar sobre la mesura, el pes o la capacitat d'objectes d'ús quotidià.

Utilització del llenguatge adequat per interpretar i descriure mesuraments espacials senzills.

Mesura del temps:

Unitats de mesura del temps: el temps cíclic (dies, setmanes, mesos i anys, lectura del calendari) i els intervals de temps (lectura del rellotge, les hores senceres, les mitges).

Selecció i utilització de la unitat apropiada per determinar la durada d'un interval de temps.

Sistema monetari:

Valor de les diferents monedes i bitllets. Maneig de preus d'articles quotidians. Expressió oral de preus que apareixen a la vida quotidiana. Iniciació a la devolució de canvi.

Interès per la interpretació de missatges que continguin informacions sobre mesures.

Cura i atenció en la realització de mesures d'objectes i temps familiars.

Bloc 3. Geometria.

La situació a l'espai, distàncies i girs:

Descripció de posicions i moviments, en relació amb un mateix i amb altres punts de referència (davant-darrera, a sobre-a sota, dreta-esquerra, dins-fora).

Ús de vocabulari geomètric per descriure itineraris: punts, línies obertes i tancades; rectes i corbes.

Interpretació i descripció verbal de croquis d'itineraris i elaboració d'aquests. Identificació dels seus elements.

Formes planes i espacials.

Les figures i els seus elements. Percepció de formes i mides i identificació de figures planes (cercles, quadrats, triangles i rectangles) en objectes i espais quotidians.

Identificació dels cossos geomètrics en objectes familiars (cub, cilindre, con i esfera). Descripció de la seva forma, utilitzant el vocabulari geomètric bàsic.

Comparació i classificació de figures i cossos geomètrics amb criteris elementals.

Formació de figures planes i cossos geomètrics a partir d'altres per composició i descomposició.

Regularitats i simetries.

Recerca d'elements de regularitat en figures i cossos a partir de la manipulació d'objectes.

Interpretació de missatges que continguin informacions sobre relacions espacials.

Resolució de problemes geomètrics elementals explicant oralment el significat de les dades, la situació plantejada, el procés seguit i les solucions obtingudes.

Interès i curiositat per la identificació i descripció de formes, orientacions i relacions espacials i els seus elements característics.

Ús progressiu dels termes que designen els elements i figures geomètriques més comunes.

Confiança en les pròpies possibilitats; curiositat, interès i constància en la recerca de solucions.

Bloc 4. Tractament de la informació, atzar i probabilitat.

Gràfics estadístics:

Descripció verbal, obtenció d'informació qualitativa i interpretació d'elements significatius de gràfics senzills relatius a fenòmens pròxims.

Utilització de tècniques elementals per a la recollida, classificació, ordenació i registre de dades en contextos familiars i pròxims.

La representació gràfica: diagrames de barres.

Disposició favorable per interpretar i produir informació que utilitza una forma gràfica de representació.

Caràcter aleatori d'algunes experiències:

Distinció entre el que és impossible, el que és segur i el que és possible però no segur, i utilització en el llenguatge habitual d'expressions relacionades amb la probabilitat.

Participació i col·laboració activa en el treball en equip i l'aprenentatge organitzat a partir de la investigació sobre situacions reals. Respecte pel treball dels altres.

Criteris d'avaluació

1. Formular problemes senzills en què s'hagi de comptar, llegir i escriure nombres naturals fins al 999.

Aquest criteri pretén comprovar la capacitat d'aplicar a situacions inventades els coneixements adquirits sobre l'ús dels nombres. S'ha d'avaluar la capacitat per interpretar i emetre informacions en situacions familiars utilitzant nombres fins a l'entorn del miler. Igualment es pretén valorar el domini sobre el valor de posició que tenen els nombres, en l'ordre de magnitud indicat, en el sistema decimal de numeració i la capacitat d'associar escriptura xifrada i denominacions orals.

2. Comparar quantitats petites d'objectes, fets o situacions familiars, interpretant i expressant els resultats de la comparació, i ser capaços d'arrodonir fins a la desena més pròxima.

Es tracta d'apreciar la capacitat per estimar quantitats petites d'objectes, de forma oral o mitjançant escriptura xifrada, com a etapa prèvia al càlcul exacte. Una vegada realitzat el càlcul o l'operació, s'ha de valorar la capacitat de contrast amb l'estimació prèvia. Així mateix, s'ha de valorar si saben arrodonir, escollint entre les respostes raonables, el resultat d'un càlcul fins a la desena més pròxima.

3. Utilitzar estratègies personals de càlcul mental per a la recerca de regularitats, relacions entre parells de nombres, càlcul de dobles i meitats de quantitats i per resoldre problemes de sumes i restes.

Es pretén comprovar si han desenvolupat i utilitzen estratègies bàsiques de càlcul mental per buscar, per exemple, el complement d'un nombre a la seva desena superior, calcular dobles i meitats de nombres parells de nombres de dues xifres, comptar progressivament i regressivament de 10 en 10 i de 100 en 100, explicant l'estratègia personal seguida.

4. Realitzar càlculs numèrics bàsics, en situacions quotidianes, amb les operacions de suma, resta i multiplicació, utilitzant procediments diversos i estratègies personals.

Aquest criteri intenta comprovar la capacitat d'utilitzar en els càlculs de sumes, restes i multiplicacions l'estructura del sistema decimal de numeració, mostrant flexibilitat a l'hora d'eleger el procediment més convenient. S'ha de prestar especial atenció a la capacitat per desenvolupar estratègies pròpies de càlcul en contextos habituals. També s'ha de valorar l'aplicació intuïtiva de les propietats de les operacions i la capacitat d'explicar oralment els raonaments.

5. Utilitzar nocions numèriques i geomètriques per classificar conjunts de nombres, objectes o figures segons els seus atributs o propietats comunes en contextos i situacions familiars.

Es tracta de comprovar la capacitat de classificar una sèrie de nombres d'acord amb un criteri propi basat en els coneixements adquirits («més grans o més petits que»,

«d'una, dues o tres xifres», «parells o imparells»). Així mateix, s'ha de valorar si ordenen objectes en funció de la seva mida, mesura, pes, forma plana o espacial, explicant el criteri seguit per classificar-los.

6. Mesurar objectes, espais i temps familiars amb unitats de mesura no convencionals (pams, passes, rajoles) i convencionals (quilogram; metre, centímetre; litre; dia i hora), utilitzant els instruments al seu abast més adequats en cada cas.

Amb aquest criteri es pretén valorar la capacitat per mesurar objectes i espais del seu entorn, usant unitats de mesura, no convencionals i convencionals i ponderant l'elecció dels diversos instruments de mesura en funció de les característiques del que es mesura i tenint en compte la unitat de mesura en què s'expressen els resultats.

7. Descriure la situació d'un objecte de l'espai pròxim, i d'un desplaçament en relació amb si mateix, utilitzant els conceptes d'esquerra-dreta, davant-darrere, a sobre-a sota, a prop-lluny i proper-llunyà.

Aquest criteri pretén avaluar les capacitats d'orientació i representació espacial, tenint en compte tant el llenguatge utilitzat en la descripció com la representació en el pla d'objectes i situacions.

8. Reconèixer a l'entorn immediat objectes i espais amb formes rectangulars, triangulars, circulars, cúbiques i esfèriques i classificar-los segons diferents criteris.

Aquest criteri pretén valorar la capacitat de reconèixer a l'entorn les formes geomètriques planes o espacials més elementals. És important valorar la capacitat de rebre i emetre informacions de manera oral o escrita sobre els espais familiars, utilitzant amb propietat els termes geomètrics propis del cicle.

9. Realitzar interpretacions elementals de les dades presentades en gràfics de barres. Formular i resoldre senzills problemes en què intervingui la lectura de gràfics.

Amb aquest criteri es tracta de valorar la capacitat d'interpretar gràfics senzills de situacions familiars i verificar l'habilitat per reconèixer gràficament informacions quantificables. També es pretén avaluar si els nens i les nenes estan familiaritzats amb conceptes i termes bàsics sobre l'atzar: segur, possible, impossible.

10. Mostrar interès i perseverança en la recerca de solucions a problemes senzills i expressar de forma clara, neta i ordenada les activitats realitzades.

Es tracta de valorar si mostren interès pel treball matemàtic, per explorar alternatives amb certa perseverança i resistència a la frustració, si valoren l'esforç personal i van adquirint seguretat en les pròpies habilitats i confiança en les possibilitats d'ús de les matemàtiques per afrontar situacions diverses relacionades amb la resolució de problemes. Al seu torn es tracta d'avaluar si presenten els treballs amb ordre i claredat i són conscients de la importància de fer-ho.

11. Resoldre problemes senzills relacionats amb objectes, fets i situacions de la vida quotidiana, seleccionant les operacions de suma i resta en què intervinguin nombres naturals (fins a tres dígits) i utilitzant els algorismes bàsics corresponents o altres procediments de resolució. Explicar oralment el procés seguit per resoldre un problema.

Amb aquest criteri es pretén avaluar la capacitat de seleccionar i aplicar l'operació adequada a la situació problemàtica a resoldre. També és important observar la capacitat d'utilitzar més d'un procediment i la maduresa que es manifesta en l'expressió oral i escrita del procés de resolució.

12. Realitzar conjectures senzilles sobre la solució lògica d'un problema simple relacionat amb una situació familiar.

Es pretén comprovar el grau de comprensió d'un problema senzill mitjançant l'anticipació d'una solució raonable, cosa que implica la disposició per enfrontar-se a situacions incertes i la capacitat de reflexionar sobre aquestes abans de començar el procés que els porti a la solució.

SEGON CICLE

Continguts

Bloc 1. Nombres i operacions.

Nombres naturals i fraccions:

Necessitat dels nombres per comptar, ordenar, operar, mesurar i codificar informació. El seu ús per produir i interpretar missatges a l'entorn quotidià.

El sistema de numeració decimal. Valor de posició de nombres fins a sis xifres. Regles de formació dels nombres.

Relacions entre els nombres. Comparació, igualtat i desigualtat. Notació.

Nombres fraccionaris per expressar parts de la unitat i relacions entre quantitats en contextos reals. Utilització del vocabulari apropiat (mig, quart i desè).

Comparació entre fraccions senzilles mitjançant ordenació i representació gràfica.

Operacions:

Utilització en situacions familiars de la multiplicació com a suma abreujada, en disposicions rectangulars i problemes combinatoris.

Utilització en contextos reals de la divisió per repartir i per agrupar.

Identificació de la multiplicació i la divisió com a operacions inverses.

Us de la suma i la resta amb decimals en situacions de resolució de problemes.

Interès per a la utilització dels nombres i el càlcul numèric per resoldre problemes en situacions reals, i explicar oralment i per escrit els processos de resolució i els resultats obtinguts.

Estratègies de càlcul:

Descomposició additiva i multiplicadora dels nombres.

Construcció i memorització de les taules de multiplicar. Multiplicació per la unitat seguida de zeros.

Utilització dels algorismes formals i informals en contextos de resolució de problemes, de la suma, la resta, la multiplicació i la divisió per una xifra.

Resolució de problemes additius utilitzant estratègies de càlcul personals recolzades en la descomposició en operacions amb resultat inferior a 1.000.

Resolució de problemes de multiplicació i divisió amb nombres de tres xifres (per una o entre una) utilitzant estratègies de càlcul personals.

Utilització d'estratègies personals de càlcul mental.

Estimació del resultat d'una operació entre dos nombres, valorant si la resposta és raonable.

Utilització de la calculadora en la resolució de problemes de la vida quotidiana, decidint sobre la conveniència d'usar-la en funció de la complexitat dels càlculs.

Confiança en les pròpies possibilitats i constància per utilitzar els nombres, les seves relacions i operacions per obtenir i expressar informacions, manifestant iniciativa personal en els processos de resolució de problemes de la vida quotidiana.

Interès per la presentació neta, ordenada i clara dels càlculs i dels seus resultats.

Disposició per desenvolupar aprenentatges autònoms en relació amb els nombres, les seves relacions i operacions.

Col·laboració activa i responsable en el treball en equip, manifestant iniciativa per resoldre problemes que impliquen l'aplicació dels continguts estudiats.

Bloc 2. La mesura: estimació i càlcul de magnituds.

Longitud, pes/massa, capacitat i superfície:

Realització de mesuraments usant instruments i unitats de mesura convencionals en contextos quotidians.

Unitats de mesura convencionals: múltiples i submúltiples d'ús quotidià, utilització en contextos reals. Elecció de la unitat més adequada per a l'expressió d'una mesura. Unitats de mesura d'ús local.

Mesura de superfícies mitjançant unitats no convencionals (quadricules, rajoles) i convencionals en quadrats i rectangles.

Elecció de la unitat més adequada per a l'expressió d'una mesura.

Comparació i ordenació d'unitats i quantitats d'una mateixa magnitud.

Aproximació al sistema mètric. Notació i valors de les unitats d'ús freqüent.

Elaboració i utilització d'estratègies personals per mesurar perímetres o cossos geomètrics, de manera exacta i aproximada.

Estimació de mesures d'objectes de la vida quotidiana.

Explicació oral i escrita del procés seguit i de l'estratègia utilitzada en el mesurament. Utilització del vocabulari adequat.

Interès per conèixer i utilitzar la mesura, per expressar els resultats numèrics dels mesuraments, manifestant les unitats utilitzades i explicant oralment i per escrit el procés seguit.

Mesura del temps:

Unitats de mesura del temps: lectura al rellotge analògic i al digital.

Lectura correcta de les informacions horàries dels mitjans de comunicació.

Confiança en les pròpies possibilitats i per compartir amb els altres els processos que utilitzen la mesura per obtenir i expressar informacions i per resoldre problemes en situacions reals.

Interès per la presentació neta i ordenada del procés i l'expressió de mesures.

Bloc 3. Geometria.

La situació a l'espai, distàncies, angles i girs:

Representació elemental de plans i maquetes. Descripció de posicions i moviments en un context topogràfic.

Angles rectes, aguts i obtusos. La seva identificació a l'entorn.

Les línies com a recorregut: rectes i corbes, intersecció de rectes. Rectes paral·leles i perpendiculars.

Formes planes i espacials.

Identificació de figures planes i espacials en la vida quotidiana.

Classificació de polígons de fins a sis costats. Costats i vèrtexs.

La circumferència i el cercle.

Els cossos geomètrics: cubs, esferes, prismes, piràmides, cilindres i cons. Arestes, cares i vèrtexs.

Descripció de la forma d'objectes utilitzant el vocabulari geomètric bàsic.

Utilització de recursos informàtics per manipular, comprendre, descriure, crear i transformar formes planes i espacials.

Construcció de figures geomètriques planes a partir de dades i utilitzant materials diversos, i de cossos geomètrics a partir d'un desenvolupament. Exploració de formes geomètriques elementals.

Comparació i classificació de figures i cossos geomètrics utilitzant diversos criteris.

Formació de figures planes i cossos geomètrics a partir d'altres per composició i descomposició de figures més complexes.

Aproximació a la lectura i interpretació de mapes i plànols senzills.

Comparació i classificació d'angles.

Regularitats i simetries.

Transformacions mètriques: girs, translacions i simetries.

Recerca d'elements de regularitat en figures planes i cossos geomètrics de l'entorn pròxim.

Resolució de problemes geomètrics senzills explicant oralment i per escrit el significat de les dades, la situació plantejada, el procés seguit i les solucions obtingudes.

Interès per l'elaboració i per la presentació curiosa de les construccions geomètriques.

Gust per compartir els processos de resolució i els resultats obtinguts. Col·laboració activa i responsable en el treball en equip.

Confiança en les pròpies possibilitats i constància per utilitzar les construccions geomètriques i els objectes i les relacions espacials.

Bloc 4. Tractament de la informació, atzar i probabilitat.

Gràfics i taules:

Taules de dades. Iniciació a l'ús d'estratègies eficaces de recompte i anàlisi de dades.

Recollida i registre de dades sobre objectes, fenòmens i situacions familiars utilitzant tècniques elementals d'enquesta, observació i mesurament.

Lectura i interpretació de taules de doble entrada d'ús habitual en la vida quotidiana.

Interpretació i descripció verbal d'elements significatius de gràfics senzills relatius a fenòmens familiars.

La representació gràfica: diagrames de barres i pictogrames.

Disposició a l'elaboració i presentació de gràfics i taules de forma ordenada i clara.

Caràcter aleatori d'algunes experiències:

Valoració dels resultats d'experiències en què intervé l'atzar, per apreciar que hi ha èxits més o menys probables i la impossibilitat de predir un resultat concret.

Introducció al llenguatge de l'atzar:

Constatació del caràcter aleatori d'algunes experiències.

Confiança en les pròpies possibilitats, i curiositat, interès i constància en la interpretació de dades presentades de forma gràfica.

Criteris d'avaluació

1. Utilitzar, en contextos quotidians, la lectura i l'escriptura de nombres naturals de fins a sis xifres, interpretant el valor posicional de cadascuna d'aquestes i comparant i ordenant nombres pel valor posicional i en la recta numèrica.

Aquest criteri pretén comprovar el maneig, en situacions reals, de la representació de quantitats de fins a sis xifres, partint del concepte de valor de posició. Igualment es tracta de verificar, en contextos de la vida quotidiana, la capacitat d'interpretar i expressar situacions amb quantitats de l'esmentada magnitud, de dominar l'organització de la sèrie escrita de les xifres d'un nombre i de situar-lo a la recta.

2. Reconèixer fraccions com a parts de la unitat o de col·leccions, comparar fraccions senzilles i representar-les mitjançant gràfics simples o en la recta numèrica.

Amb aquest criteri es vol comprovar si són capaços de comparar fraccions el denominador de les quals sigui 2, 3, 4, 5, 8, 10 en contextos reals, fer correspondre nombres fraccionaris amb la seva representació gràfica i la seva localització en la recta numèrica. Així mateix, s'ha de valorar la utilització del vocabulari adequat.

3. Utilitzar estratègies personals de càlcul mental en càlculs relatius a la suma, resta, multiplicació i divisió simples.

Es tracta de valorar la capacitat per utilitzar amb certa agilitat estratègies personals de càlcul mental en situaci-

ons de càlcul senzilles. S'ha d'atendre especialment l'explicació que fan sobre les estratègies aplicades. No es tracta tant de valorar la rapidesa en el càlcul com d'apreciar si arriben a resultats vàlids, que han de ser exactes o estimats en funció dels nombres que hi intervenen i de la situació en què el càlcul es produeix.

4. Realitzar càlculs numèrics amb nombres naturals, utilitzant el coneixement del sistema de numeració decimal i les propietats de les operacions, en situacions de resolució de problemes.

Aquest criteri intenta comprovar la capacitat d'utilitzar en els càlculs l'estructura del sistema decimal de numeració i les propietats de les operacions, i mostrar flexibilitat a l'hora d'elegir el procediment més adequat, si bé s'ha de prestar especial atenció al domini dels algorismes escrits.

5. Realitzar, en contextos reals, estimacions i mesuraments escollint, entre les unitats i instruments de mesura usuals, els que s'ajustin més bé a la mida i naturalesa de l'objecte es mesura.

Aquest criteri intenta valorar la competència per elegir tant l'instrument com la unitat de mesura més adequats per efectuar mesuraments, en funció del que s'hagi de mesurar. Igualment, es vol apreciar la capacitat d'estimació a partir de previsions més o menys raonables. També es pretén comprovar si s'utilitzen en situacions de la vida quotidiana les unitats de mesura pròpies del cicle, si se saben convertir i si els resultats dels mesuraments s'expressen en la unitat de mesura més adequada. Així mateix, s'ha de valorar la capacitat d'explicar oralment i per escrit els raonaments seguits.

6. Obtenir informació puntual i descriure una representació espacial (croquis d'un itinerari, plànol d'una pista), prenent com a referència objectes familiars, i utilitzar les nocions bàsiques de moviments geomètrics, per descriure i comprendre situacions de la vida quotidiana i per valorar expressions artístiques.

Aquest criteri pretén avaluar capacitats d'orientació i representació espacial, tenint en compte tant el llenguatge utilitzat com la representació en el pla d'objectes i contextos pròxims, valorant la utilització de propietats geomètriques (alineament, paral·lelisme, perpendicularitat) com a elements de referència per descriure situacions espacials. Així mateix, es pretén apreciar l'adequada utilització dels moviments en el pla tant per emetre i rebre informacions sobre situacions quotidianes com per identificar i reproduir manifestacions artístiques que incloguin simetries i translacions.

7. Reconèixer i descriure formes i cossos geomètrics de l'espai (polígons, cercles, cubs, prismes, cilindres, esferes).

Aquest criteri pretén valorar si coneixen les propietats bàsiques de cossos i figures planes. Per a això és important apreciar la capacitat per classificar tant figures com cossos, atenent diversos criteris. En especial, s'ha de posar l'èmfasi en les classificacions realitzades d'acord amb criteris lliurement elegits.

8. Recollir dades sobre fets i objectes de la vida quotidiana utilitzant tècniques senzilles de recompte, ordenar aquestes dades atenent un criteri de classificació i expressar el resultat en forma de taula o gràfic.

Aquest criteri intenta valorar la capacitat per realitzar un efectiu recompte de dades i representar el resultat utilitzant els gràfics estadístics més adequats a la situació, mitjançant pictogrames i diagrames de barres. També és motiu d'avaluació la capacitat per descriure i interpretar gràfics senzills relatius a situacions familiars.

9. Llegir, interpretar i descriure verbalment dades obtingudes directament de taules, pictogrames i diagrames de barres de fenòmens o situacions familiars.

Aquest criteri pretén valorar la capacitat d'interpretar informació presentada de manera gràfica i traduir-la a llenguatge matemàtic, així com respondre preguntes relacionades amb les dades disponibles, cosa que comporta

la necessitat d'identificar les característiques de les dades representades i explicar les conclusions que en puguin derivar.

10. Mostrar interès i perseverança en la recerca de dades i solucions precises a problemes matemàtics i expressar de forma clara, neta i ordenada les activitats realitzades.

Es tracta de valorar si mostren interès pel treball matemàtic, si han adquirit certa autonomia en l'exploració d'alternatives, i si manifesten perseverança en el treball. Així mateix s'ha d'avaluar l'esforç personal i l'adquisició de seguretat en les pròpies habilitats i confiança en les possibilitats d'ús de les matemàtiques per afrontar situacions diverses relacionades amb la resolució de problemes. Al seu torn es tracta d'avaluar si presenten els treballs de forma neta i ordenada i són conscients de la importància de fer-ho.

11. Resoldre problemes relacionats amb l'entorn que exigeixin certa planificació, aplicant dues operacions amb nombres naturals com a màxim, així com els continguts bàsics de geometria o tractament de la informació i utilitzant estratègies personals de resolució.

Aquest criteri intenta comprovar la capacitat per utilitzar estratègies personals per resoldre problemes i per aplicar els coneixements adquirits. També és important observar la facultat d'utilitzar més d'un procediment i la perseverança en la recerca de solucions, i l'expressió, oral i escrita, de forma ordenada, del procés seguit.

12. Anticipar una solució lògica en emprendre el procés de resolució d'un problema senzill relacionat amb situacions quotidianes.

Es pretén comprovar la capacitat de comprensió de la situació plantejada pel problema mitjançant l'emissió d'una solució raonable, cosa que implica la disposició per enfrontar-se a situacions incertes i per analitzar situacions amb l'ajuda dels coneixements adquirits. S'ha de valorar el grau d'adquisició d'aquest criteri especialment a través de l'explicació oral i escrita dels raonaments sobre la pertinència de la solució proposada.

TERCER CICLE

Continguts

Bloc 1. Nombres i operacions.

Nombres enters, decimals i fraccions:

Aprofundiment en el sistema de numeració decimal. Generalització, notació i regles de formació dels nombres de més de sis xifres. Ús en activitats quotidianes.

Múltiples i divisors. Iniciació a la divisibilitat: nombres primers i nombres compostos.

Nombres positius i negatius. Presència en contextos reals.

Nombres fraccionaris. Obtenció de fraccions equivalents.

Suma i resta de fraccions amb igual denominador en situacions de resolució de problemes.

Nombres decimals. Valor de posició i equivalències. Necessitat i funció de la coma. Ús dels nombres decimals en la vida quotidiana.

Ordenació de nombres enters, de decimals i de fraccions per comparació i representació gràfica.

Expressió de parts utilitzant percentatges. El tant per cent d'una quantitat en casos simples. Correspondència entre fraccions senzilles, decimals (de fins a dos dígits decimals) i percentatges.

Sistemes de numeració en cultures anteriors i la seva influència en l'actualitat. Sistemes de numeració romà i sexagesimal.

Operacions:

Potència com a producte de factors iguals. Quadrats i cubs. Potències de base 10.

Jerarquia de les operacions i funció i ús del parèntesi.

Estratègies de càlcul:

Automatització dels algorismes per a la realització de les quatre operacions bàsiques amb diferents tipus de nombres, i la seva utilització en situacions quotidianes i en contextos de resolució de problemes.

Utilització de la taula de multiplicar per identificar múltiples i divisors.

Càlcul del quocient i la resta de divisions de fins a tres xifres utilitzant estratègies personals de descomposició.

Descomposició de nombres en producte de factors utilitzant estratègies personals.

Estimació del resultat d'un càlcul i valoració de respostes numèriques raonables.

Resolució de problemes de la vida quotidiana utilitzant estratègies personals de càlcul mental i relacions entre els nombres, explicant oralment i per escrit el significat de les dades, la situació plantejada, el procés seguit i les solucions obtingudes.

Utilització de la calculadora en la resolució de problemes, decidint sobre la conveniència d'usar-la en funció de la complexitat dels càlculs.

Establiment de relacions entre els nombres. Consolidació de la capacitat per formular raonaments i per argumentar sobre la validesa d'una solució identificant, si s'escau, els errors.

Interès per la presentació neta, ordenada i clara dels càlculs i dels seus resultats.

Col·laboració activa i responsable en el treball en equip, manifestant iniciativa per resoldre problemes que impliquen l'aplicació dels continguts estudiats.

Confiança en les pròpies possibilitats, disposició per desenvolupar aprenentatges autònoms i curiositat, interès i constància en la recerca de solucions.

Bloc 2. La mesura: estimació i càlcul de magnituds.

Longitud, pes/massa, capacitat i superfície:

Desenvolupament d'estratègies personals per mesurar perímetres i àrees de figures geomètriques de manera exacta i aproximada.

Realització de mesuraments utilitzant instruments i unitats de mesura convencionals en contextos adequats.

Equivalències entre unitats d'una mateixa magnitud utilitzant els algorismes de càlcul corresponents. Utilització de factors de conversió entre unitats estàndard.

Estimació de longituds, superfícies, pesos i capacitats d'objectes i espais coneguts; elecció de la unitat i dels instruments més adequats per mesurar i expressar una mesura.

Unitats i instruments de mesura d'ús local.

Explicació oral i escrita del procés seguit i de l'estratègia utilitzada en mesuraments i estimacions.

Utilització d'unitats de superfície.

Comparació de superfícies de figures planes per superposició, descomposició i mesurament.

Mesura del temps:

Unitats de mesura del temps i les seves relacions. La precisió amb els minuts i els segons.

Equivalències i transformacions entre hores, minuts i segons, en situacions reals.

Mesura d'angles:

L'angle com a mesura d'un gir o obertura. Mesura d'angles i ús d'instruments convencionals per mesurar angles.

Utilització del mesurament i les mesures per resoldre problemes i comprendre i transmetre informacions. Utilització del vocabulari adequat.

Interès per utilitzar amb cura i precisió diferents tècniques i instruments de mesura i eines tecnològiques, per

utilitzar unitats adequades i per la presentació neta i ordenada dels treballs.

Relacions entre nocions mètriques, numèriques i geomètriques. Perímetre i àrea. Càlculs senzills mitjançant mesuraments indirectes.

Bloc 3. Geometria.

La situació en el pla i a l'espai, distàncies, angles i girs:

Angles en diferents posicions. Comparació, ordenació i classificació d'angles.

Sistema de coordenades cartesianes: eixos i centre de coordenades. Representació i lectura de punts. Descripció de posicions i moviments per mitjà de coordenades, distàncies, angles, girs.

La representació elemental de l'espai, escales i gràfics senzills.

Utilització d'instruments de dibuix i programes informàtics per a la construcció i exploració de formes geomètriques.

Formes planes i espacials.

Relacions entre costats i entre angles d'un triangle. Descripció dels elements d'un cub.

Formació de figures planes i cossos geomètrics a partir d'altres per composició i descomposició.

Interès per la precisió en la descripció i representació de formes geomètriques.

Regularitats i simetries.

Reconeixement de simetries en figures i objectes. Elements de regularitat de figures planes i cossos geomètrics.

Traçat d'una figura plana simètrica d'una altra respecte d'un element donat.

Introducció a la semblança: ampliacions i reduccions (doble, meitat).

Resolució de problemes geomètrics explicant oralment i per escrit el significat de les dades, la situació plantejada, el procés seguit i les solucions obtingudes.

Interès i perseverança en la recerca de solucions davant situacions d'incertesa relacionades amb l'organització i utilització de l'espai.

Confiança en les pròpies possibilitats per utilitzar les construccions geomètriques i els objectes i les relacions espacials per resoldre problemes en situacions reals.

Interès per la presentació clara i ordenada dels treballs geomètrics.

Bloc 4. Tractament de la informació, atzar i probabilitat.

Gràfics i paràmetres estadístics:

Recollida i registre de dades sobre objectes, fenòmens i situacions familiars, utilitzant tècniques elementals d'enquesta, observació i mesurament.

Diferents formes de representar la informació. Tipus de gràfics estadístics: diagrames de barres, pictogrames, polígons de freqüències i diagrames de sectors.

Valoració de l'expressivitat del llenguatge gràfic per a la representació de dades.

Valoració de la importància d'analitzar críticament les informacions que es presenten a través de gràfics estadístics.

La mitjana aritmètica, la moda i el rang, aplicació a situacions familiars.

Disposició a la elaboració i presentació de gràfics i taules de forma ordenada i clara.

Obtenció i utilització d'informació per a la realització de gràfics.

Interpretació dels resultats obtinguts: elaboració d'informes per respondre les preguntes que van donar lloc a l'estudi estadístic.

Caràcter aleatori d'algunes experiències:

Presència de l'atzar en la vida quotidiana. Estimació i expressió del grau de probabilitat d'un fet.

Utilització del llenguatge adequat per descriure experiències relacionades amb l'atzar.

Valoració de la necessitat de reflexió, raonament i perseverança per superar les dificultats implícites en la resolució de problemes.

Confiança en les pròpies possibilitats i interès per utilitzar les eines tecnològiques en la comprensió dels continguts funcionals.

Criteris d'avaluació

1. Llegir, escriure i ordenar, utilitzant raonaments apropiats, diferents tipus de nombres (naturals, enters, fraccions i decimals fins a les centèsimes).

Amb aquest criteri es pretén comprovar el maneig, en situacions preses de la vida real, de diferents tipus de nombres, interpretant el seu valor i sent capaç de comparar i intercalar nombres escrits de diferents maneres.

2. Realització d'operacions i càlculs numèrics senzills mitjançant diferents procediments que facin referència implícita a les propietats de les operacions, en situacions de resolució de problemes.

Es tracta de comprovar la capacitat d'operar amb els nombres i el coneixement sobre la jerarquia de les operacions. Igualment, es tracta d'apreciar la utilització de les propietats de les operacions, les estratègies personals i els diferents procediments que s'utilitzen segons la naturalesa del càlcul que s'ha de realitzar (algorismes escrits, càlcul mental, tempteig, estimació, calculadora), decidint sobre l'ús més adequat.

3. Utilitzar amb autonomia estratègies personals de càlcul mental en operacions de suma, resta, multiplicació i divisió simples, i en les seves combinacions elementals, valorant els avantatges del seu ús en funció dels càlculs que s'han de realitzar.

Es tracta de valorar la fluïdesa en l'ús d'estratègies personals de càlcul mental en situacions de càlcul senzilles, incloent càlculs que combinin dues operacions. S'ha de tenir en compte especialment l'explicació que fan sobre les estratègies utilitzades i apreciar si arriben a resultats vàlids, que han de ser exactes o estimats en funció dels nombres que hi intervenen i de la situació en què el càlcul es produeix.

4. Utilitzar els nombres decimals, fraccionaris i els percentatges senzills per interpretar i intercanviar informació en contextos de la vida quotidiana.

Amb aquest criteri es pretén comprovar la utilització dels diferents tipus de nombres en contextos reals, establint equivalències entre aquests, i la capacitat d'identificar-los i utilitzar-los com a operadors en la interpretació i la resolució de problemes.

5. Seleccionar, en contextos reals, els més adequats entre els instruments i unitats de mesura usuals, fent prèviament estimacions, i expressar amb precisió mesures de longitud, superfície, pes/massa, capacitat i temps.

Amb aquest criteri es pretén detectar la capacitat d'escollir els instruments de mesura més pertinents en cada cas, i d'estimar la mesura de magnituds de longitud, capacitat, massa i temps fent previsions raonables. També es vol comprovar la capacitat d'utilitzar amb correcció les unitats de mesura més usuals, convertir unes unitats en altres de la mateixa magnitud, i que els resultats dels mesuraments que es realitzen s'expressen en les unitats de mesura més adequades. Així mateix, s'ha de valorar la capacitat d'explicar oralment i per escrit, amb progressiva autonomia, els raonaments.

6. Utilitzar les nocions geomètriques de paral·lisme, perpendicularitat, simetria, perímetre i superfície per descriure i comprendre situacions de la vida quotidiana.

En aquest criteri és important detectar que els estudiants han après aquestes nocions i saben utilitzar els termes corresponents per donar i demanar informació. S'ha

d'avaluar si els continguts són utilitzats amb propietat per comprendre i emetre informacions diverses, en particular si són utilitzats en la resolució de problemes geomètrics de l'entorn.

7. Interpretar una representació espacial (croquis d'un itinerari, plànol de cases i maquetes) realitzada a partir d'un sistema de referència i d'objectes o situacions familiars.

Aquest criteri pretén avaluar el desenvolupament de capacitats espacials en relació amb punts de referència, distàncies, desplaçaments i, en certs casos, eixos de coordenades, mitjançant representacions d'espais familiars.

8. Realitzar, llegir i interpretar representacions gràfiques i taules numèriques d'un conjunt de dades relatives a contextos familiars.

Aquest criteri intenta comprovar la capacitat de recollir i registrar una informació que es pugui quantificar, d'utilitzar alguns recursos senzills de representació gràfica: taules de dades, diagrames de barres, pictogrames, polígons de freqüències i diagrames de sectors. També s'ha de valorar el grau de comprensió de la informació expressada així, mitjançant la comunicació oral i escrita del raonament seguit.

9. Fer estimacions basades en l'experiència sobre el resultat (possible, impossible, segur, més o menys probable) de situacions senzilles en què intervingui l'atzar i comprovar el resultat.

S'ha de comprovar amb aquest criteri que es comença a constatar que hi ha fets impossibles, fets que amb gairebé tota seguretat es produeixen, o que es repeteixen, i que aquesta repetició és més o menys probable. Aquestes nocions estaran basades en l'experiència.

10. Mostrar interès i perseverança en la recerca de dades i solucions precises a problemes matemàtics i expressar de forma clara, neta i ordenada les activitats realitzades.

Es tracta de valorar si mostren interès pel treball matemàtic, si han adquirit certa autonomia en l'exploració d'alternatives, i si manifesten perseverança en el treball. Així mateix, s'ha d'avaluar l'esforç personal i si van adquirint seguretat en les pròpies habilitats i confiança en les possibilitats d'ús de les matemàtiques per afrontar situacions diverses relacionades amb la resolució de problemes. Al seu torn, es tracta d'avaluar si presenten els treballs de forma neta i ordenada i són conscients de la importància de fer-ho.

11. En un context de resolució de problemes senzills, anticipar una solució raonable i buscar els procediments matemàtics més adequats per abordar el procés de resolució. Valorar les diferents estratègies i perseverar en la recerca de dades i solucions precises, tant en la formulació com en la resolució d'un problema. Expressar de forma ordenada i clara, oralment i per escrit, el procés seguit en la resolució de problemes.

Aquest criteri està dirigit especialment a comprovar la capacitat en la resolució de problemes, atenent el procés seguit. Es tracta de verificar que davant un problema els alumnes i les alumnes intenten resoldre'l de forma lògica i reflexiva i comprovar que comprenen la importància que l'ordre i la claredat tenen en la presentació de les dades i en la recerca de la solució correcta, per detectar els possibles errors, per explicar el raonament seguit i per argumentar sobre la validesa d'una solució.

12. Predir una solució raonable i buscar els procediments matemàtics més adequats en planificar el procés de resolució d'un problema senzill.

Es pretén comprovar la capacitat de comprensió de la situació plantejada pel problema mitjançant l'emissió d'una solució raonable, cosa que implica la disposició per enfrontar-se a situacions incertes i per analitzar situacions amb l'ajuda de codis i la necessitat de fer correspondre patrons numèrics, geomètrics o gràfics amb descripcions verbals o escrites de manera coherent. S'ha de valorar el

grau d'adquisició d'aquest criteri especialment a través de l'explicació oral i escrita dels raonaments sobre la pertinència de la solució proposada.

Orientacions metodològiques i per a l'avaluació

Les matemàtiques en educació primària tenen un doble paper instrumental i formatiu, i la pràctica docent és determinant per al desenvolupament dels dos aspectes ja que una bona part dels coneixements, que han de ser útils per resoldre diferents problemes de la vida quotidiana o per potenciar el desenvolupament cognitiu dels alumnes, són adquirits a través d'activitats que es realitzen a l'aula.

En els processos d'aprenentatge de les matemàtiques no es pot oblidar la necessitat de sistematitzar l'important bagatge d'experiència matemàtica intuïtiva que nens i nenes van adquirint fora del context escolar. Aquest fet obliga a assegurar, des de les edats més primerenques, la relació entre els aprenentatges i les vivències prèvies dels estudiants (reconeixement de nombres, càlculs simples, organització bàsica de l'espai, mida i forma dels objectes) per anar avançant progressivament en la construcció del coneixement matemàtic mitjançant processos d'abstracció i formalització. D'aquesta manera, al final de l'etapa podran haver assolit un alt grau de competència matemàtica aplicable a situacions problemàtiques del seu entorn familiar i al desenvolupament de les restants competències bàsiques.

Les opcions metodològiques que es prenguin seran fonamentals, fins i tot més que la mateixa introducció d'uns continguts o uns altres, per aconseguir els objectius plantejats. Així, la varietat de procediments per enfrontar-se a situacions concretes serveix perquè els alumnes i les alumnes elaborin estratègies personals de resolució de problemes adequades per planificar, gestionar o resoldre altres situacions més generals. De la mateixa manera, la fluïdesa en el maneig de les eines matemàtiques bàsiques facilita la comprensió de la informació que inclou suport matemàtic i el treball cooperatiu, la participació activa en els processos d'aprenentatge i la interacció amb l'espai convenientment planificada porten a incidir en aspectes relacionats amb l'autonomia, la sistematització, la millora de la capacitat verbal, la visió crítica i el desenvolupament d'estratègies per aprendre a aprendre.

La selecció i la seqüenciació dels mateixos continguts indiquen un camí a seguir. Incidir en els aspectes procedimentals de la matèria, amb la resolució de problemes com a eix fonamental de l'activitat a l'aula, o destacar l'aplicabilitat del que s'ha après per resoldre situacions problemàtiques de l'entorn més quotidià, serveixen per desenvolupar habilitats de raonament i de comunicació i per valorar el paper que les matemàtiques tenen en el desenvolupament humà. Més enllà de l'organització de continguts proposada, s'ha de tenir en compte el sentit bàsicament experimental que s'ha de donar a l'ensenyament de les matemàtiques en aquesta etapa. Els continguts han de prendre com a referent el que és familiar i pròxim a l'alumnat i ser abordats en contextos de resolució de problemes, de contrast de vies per accedir a un resultat, de comprovació de la coherència de les solucions trobades, de capacitat de reprendre el camí començat quan aquest no condueix al desenllaç desitjat. La resolució de problemes és un mètode inigualable per posar els estudiants davant desafiaments intel·lectuals que exigeixen la lectura comprensiva del que han de fer, reflexionar sobre la forma d'enfrontar-se al repte, establir un pla de treball, reorganitzar les seves estratègies si és necessari, comprovar la solució i ser capaços de comunicar-la. Així, mitjançant la dificultat gradual dels desafiaments a què s'han d'enfrontar, els alumnes aconseguixen formalitzar i estructurar simbòlicament el seu coneixement matemàtic.

Per facilitar la concreció curricular, els continguts s'han organitzat en quatre grans blocs, com ja s'ha exposat anteriorment: Nombres i operacions, Mesura: estimació i càlcul de magnituds, Geometria i Tractament de la informació, atzar i probabilitat, però aquesta agrupació no prescriu mètodes concrets, només és una forma d'organitzar els continguts que han de ser abordats d'una manera encadenada atenent la configuració cíclica de l'ensenyament de l'àrea, construint uns continguts sobre els altres, com una estructura de relacions observables de forma que se'n faciliti la comprensió i aplicació en contextos cada vegada més enriquidors i complexos.

En relació amb el bloc de «Nombres i operacions» s'ha d'assenyalar que comptar, mesurar, calcular o codificar són usos dels nombres que és bàsic treballar a fons en el primer cicle de l'etapa perquè repercuteixen de manera fonamental en el desenvolupament dels blocs restants i el seu aprenentatge s'ha de fer fugint de l'abús de la utilització d'algoritmes repetitius que converteixen el càlcul en avorrits exercicis de més o menys complexitat. El càlcul escrit s'ha de combinar amb el càlcul mental, tant exacte com aproximat, utilitzant estratègies de composició i descomposició de nombres, harmonitzant-les amb propietats de les operacions i presentant-les en diferents i variats contextos. Al llarg dels dos últims cicles cobren rellevància la comprensió dels processos desenvolupats i el significat dels resultats, així com les diferents formes d'expressar els nombres: decimals, percentatges i fraccions vinculades a l'intercanvi de la informació en la vida quotidiana. L'aproximació i l'estimació són hàbits que han de ser adquirits de manera simultània als processos de comptar, mesurar o operar utilitzant la calculadora o altres eines tecnològiques per comprovar algunes d'aquestes estimacions o per realitzar investigacions numèriques.

Al seu torn, en aquest equilibri que s'ha d'aconseguir entre comprensió conceptual i fluïdesa en el càlcul, cobra especial importància l'ús habitual de materials manipulatiu, com regletes o àbacs, adequats per al desenvolupament evolutiu de l'alumnat d'aquesta etapa. Tot i que la reiteració d'exercicis és important per consolidar les destreses necessàries, sempre s'ha de buscar un equilibri entre l'adquisició dels automatismes del càlcul escrit i el desenvolupament del càlcul mental, que és una valuosa eina metodològica per a la construcció d'estratègies personals que han de capacitar els estudiants per enfrontar-se a situacions cada vegada més innovadores.

Respecte al bloc de «Mesura: estimació i càlcul de magnituds» es pot destacar que, perquè l'acte de mesurar sigui significatiu, la seva necessitat ha de sorgir a partir de la pròpia experiència, enfrontant nens i nenes a situacions reals de comparació, i començar per utilitzar instruments de mesura corporals o arbitraris abans de passar a l'ús dels normalitzats per entendre més bé i tenir una completa visió de l'estructura del sistema mètric decimal, de les unitats i dels seus múltiples i submúltiples, centrant-nos en els que tenen un ús més freqüent.

En aquesta etapa s'ha de posar especial èmfasi a desenvolupar el sentit de la mesura, cosa que significa tenir un coneixement complet de les unitats, del procés de mesurar, de la manera apropiada d'expressar els resultats del mesurament, dels instruments disponibles i de com manejar-los. Però també s'ha d'insistir en la capacitat de fer ús d'estratègies adequades per estimar mesures, per decidir sobre la coherència d'un resultat aconseguit o per obtenir un resultat aproximat quan no és possible aconseguir una mesura exacta. L'ús de diferents eines de mesura, amb diferent grau de precisió, facilita la comprensió del grau d'exactitud requerida en funció del fi que es vulgui donar al mesurament i de la necessitat d'expressar els resultats amb l'aproximació adequada. Com que hi ha diferències importants entre la mesura del temps o el sistema monetari i els altres sistemes de mesura, és conve-

nient que el tractament no es limiti exclusivament a manipulacions aritmètiques, sinó que s'analitzin situacions quotidianes com poden ser l'expressió del temps que ha transcorregut entre dues accions o el canvi que s'ha d'esperar en fer una compra.

El bloc de «Geometria», a més de ser útil per relacionar l'aritmètica amb la mesura, permet descriure, analitzar propietats, classificar objectes segons la seva forma i raonar sobre aquests. Per això s'ha de donar especial importància als processos que fomenten la classificació de les figures i els cossos geomètrics en funció de criteris personals, al seu dibuix i construcció, a la part manipulativa del bloc mitjançant l'ús de materials com geoplans, mecanos, plegatges, construccions, materials per compondre i descompondre polígons i poliedres, trames de punts, etc., ja que amb això es desenvolupa la capacitat de visualitzar i descriure relacions geomètriques. Amb aquest mateix fi, l'ús de programes informàtics de geometria dinàmica i l'anàlisi de les formes geomètriques de l'entorn o del món de l'art i de la ciència estan especialment indicats. Mereix una especial atenció l'estudi detallat del triangle per la seva senzillesa i per la seva transcendència per treballar amb altres formes geomètriques. La descomposició de figures poligonals en altres de més senzilles facilita l'aproximació al concepte d'àrea d'una figura plana i al descobriment dels seus elements més rellevants. És important observar que els errors que cometien els alumnes en la resolució de problemes geomètrics, en general, van associats a una representació inadequada de la figura amb la qual treballen i, per això, s'ha d'insistir que utilitzin diferents representacions de la mateixa figura o la col·loquin en la posició que més l'afavoreixi en funció de l'objectiu buscat. La interpretació de plànols i maquetes i el treball amb escales introdueixen el concepte de semblança i, en conseqüència, el de proporcionalitat geomètrica. Per a la presentació d'aquests continguts és útil el plantejament de problemes de recerca d'itineraris aconsellables, anàlisi de fotografies, càlculs de pressupostos d'una obra, etc.

Convé insistir que la geometria no s'ha de presentar com un bloc aïllat dins de les matemàtiques, sinó que s'ha d'incidir en les seves connexions amb l'aritmètica i la mesura, així com en la seva utilitat per resoldre qüestions problemàtiques sorgides en altres àrees escolars o en el món en què ens movem. En la naturalesa, l'art, l'esport i en altres parcel·les de la vida social, es poden trobar nombroses activitats perquè els nens i les nenes trobin sentit a senzilles investigacions geomètriques, mitjançant l'aprenentatge guiat pel professorat.

Els continguts del bloc de «Tractament de la informació, atzar i probabilitat» es dirigeixen a fer patent entre els alumnes la necessitat d'organitzar la informació que proporciona l'estudi de les característiques d'una població, destacant la importància de com s'han d'interpretar les dades, tant si es presenten en forma de taules com de gràfics, a partir d'activitats que impliquen altres àrees del coneixement. En les activitats és convenient treballar amb poblacions que siguin motivadores per als alumnes, que no sempre coincideixen amb les que interessin als adults, i a través del seu estudi, suscitar el debat i contribuir a valorar la utilitat de l'estadística davant la presa de decisions sobre qüestions quotidianes. La construcció de gràfics no és un objectiu prioritari en aquesta etapa; és més important interpretar-los o comparar-los, així com la possibilitat d'extreure informació de gràfics presents en els mitjans de comunicació o a la vida ordinària. En les mesures de centralització són més importants els aspectes conceptuals, comparació de mitjanes de dues poblacions o poblacions amb la mateixa mitjana i diferent moda, que el mer càlcul d'aquestes.

Els continguts actitudinals que afavoreixen la presentació ordenada de les dades s'han de treballar de manera especial en aquest bloc ja que donen ple significat a la

utilitat de les matemàtiques per interpretar i resoldre problemes de la vida quotidiana i potencien l'anàlisi crítica de la informació rebuda i la interpretació dels resultats. Quant a l'estudi de l'atzar, serveix per combatre interpretacions errònies que els alumnes porten a l'aula sobre els fenòmens aleatoris i la comprovació experimental dels resultats d'experiments probabilístics afavoreix l'assimilació dels conceptes. Així mateix, s'ha de cuidar especialment el vocabulari adequat perquè els alumnes modifiquin les incorreccions terminològiques que abunden en el seu entorn social i familiar.

Finalment, ja que les opcions metodològiques condicionen radicalment els aprenentatges, en planificar l'activitat a l'aula s'han de tenir en compte les característiques de cada grup i adoptar les mesures oportunes per atendre els diferents ritmes d'aprenentatge de cada nen o nena. Aspectes de diferent naturalesa com la visió espacial, la capacitat per generalitzar, el tipus de pensament convergent o divergent, el sexe, etc. influeixen notablement en l'aprenentatge de les matemàtiques i s'han d'adoptar els mètodes i els recursos adequats a les diferents situacions.

Malgrat la complexitat que això implica, l'atenció individualitzada exerceix una gran influència educativa més en matèries de naturalesa cíclica com són les matemàtiques i, en conseqüència, en la planificació de la docència s'han de disposar d'activitats i recursos adequats per atendre la diversitat de l'alumnat, tant els que necessiten suport específic com els que tenen capacitat per afrontar tasques de més dificultat.

El tractament coeducatiu condiciona la pràctica metodològica en l'àrea de matemàtiques, i desterra els enfocaments sexistes que associen racional amb masculí i sensible amb femení. Al marge de la importància que està cobrant últimament l'aprenentatge emocional, l'enfocament no sexista dels processos educatius requereix la introducció d'activitats, situacions i exemplificacions que pertanyin a l'univers tant dels nens com de les nenes.

Des del punt de vista organitzatiu, té una gran influència l'ambient que es crea a l'aula i l'organització dels temps. El fet de considerar la resolució de problemes com l'eix vertebrador del procés d'ensenyament i aprenentatge afavoreix la comunicació interpersonal entre el docent i els seus alumnes i permet desenvolupar una sèrie d'estratègies aplicables a una gran tipologia de situacions, així com establir una sèrie de consideracions comunes, tant procedimentals com actitudinals, susceptibles de ser aplicades en qualsevol situació o context. En aquesta direcció, donar prioritat a la recerca, el descobriment, l'avaluació dels propis errors, el treball en equip, la valoració de l'esforç per damunt dels resultats, etc. potencia actituds fonamentals en l'aprenentatge matemàtic com són la perseverança, la iniciativa personal, la rectificació d'hipòtesis o el dret a equivocar-se, components bàsics per fer dels nostres alumnes coparticipants dels seus propis aprenentatges.

Orientacions per a l'avaluació

La principal finalitat de l'avaluació és obtenir informació per ajustar la intervenció educativa al progrés real en la construcció dels aprenentatges per part dels alumnes. Aquest ajust és bàsic en una àrea com la de matemàtiques, que construeix els seus continguts els uns sobre els altres, de manera cíclica, i amb una estructura fortament jerarquitzada. Ensenyar i avaluar són processos que no es poden dissociar i, per això, l'avaluació exigeix disposar de mesures i utilitzar instruments específics que serveixin per a aquest fi.

Per avaluar el rendiment dels estudiants s'han de tenir presents diverses dimensions: els conceptes matemàtics en joc, els processos que s'han d'activar per afrontar amb èxit la situació plantejada i els contextos en què es plantejen les activitats. En aquest sentit, s'ha de posar èmfasi en les estratègies d'avaluació associades al plantejament de problemes de la vida quotidiana, de forma que els

alumnes es vegin obligats des del principi de l'etapa a aplicar els coneixements i les habilitats matemàtiques adquirides en contextos reals, encara que sigui necessari graduar-los en nivells de dificultat creixent i tenint present que el fonamental és centrar l'avaluació en allò que és necessari per prosseguir els processos d'aprenentatge.

L'avaluació necessita recollir informació i fixar els procediments, els instruments i les situacions d'avaluació que millor s'adeqüen a cada moment i circumstància. Així, l'observació directa a la classe i la revisió dels quaderns dels alumnes permeten valorar els processos quotidians amb independència dels resultats que aquests obtinguin; la verbalització dels processos introdueix un factor de reflexió sobre els mecanismes i les dificultats que els alumnes troben, i per tant és una important aliada per a la presa de decisions sobre com ensenyar; l'autoavaluació i la coavaluació serveixen per reflexionar sobre el progrés aconseguit i desenvolupen la competència d'aprendre a aprendre. Finalment, les proves d'avaluació poden ser necessàries per valorar determinats continguts.

En aquesta direcció, diferents projectes d'avaluació internacionals, així com els sistemes educatius de diferents països, han posat en marxa models d'avaluació d'alumnes basats en activitats dividides en tres categories. En un primer nivell de competència, els nens i les nenes han de ser capaços d'utilitzar algorismes, reproduir estratègies i realitzar exercicis que impliquin l'aplicació de destreses de càlcul simples; en un següent nivell, han de ser capaços d'afrontar exercicis i problemes senzills que requereixin més d'un pas de processament o de càlcul, combinar diferents elements d'informació i interpretar models, gràfics i algebraics, identificant-ne els elements més importants i les relacions o propietats que es donen entre aquests; i finalment, en un tercer nivell de competència, se'ls incita a exercir un paper més actiu i creatiu en tractar un problema matemàtic, com pot ser manejar informació més complexa, abordar problemes en contextos no familiars, utilitzar diferents eines, crear models propis que condueixin a la solució, treballar amb problemes oberts, valorar i estimar possibles solucions i ser capaç de generalitzar, raonar i argumentar sobre els processos seguits i els resultats obtinguts.

ANNEX III

Horari per a l'etapa d'educació primària

Àrees	Primer cicle Hores/ setma- na	Segon cicle Hores/ setma- na	Tercer cicle Hores/ setmana	
			5è curs	6è curs
Coneixement del medi natural, social i cultural	4	4	4	4
Educació artística	3	2,5	2	2
Educació física	3	2,5	2	2
Educació per a la ciutadania i els drets humans			2	
Llengua castellana i literatura	5	4	4	5
Llengua estrangera	2	3	3	3
Matemàtiques	4	5	4	5
Religió *	1,5	1,5	1,5	1,5
Esbarjo	2,5	2,5	2,5	2,5
Total	25	25	25	25

* D'acord amb el que estableix la disposició addicional segona d'aquesta Ordre, els alumnes i les alumnes que no cursin ensenyaments de Religió han de rebre la deguda atenció educativa per part dels centres.